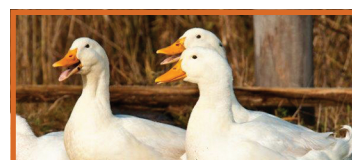
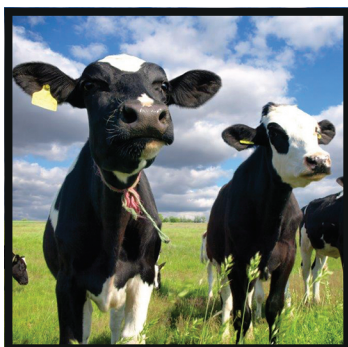

Sprawozdanie z działalności
**KRAJOWEGO OŚRODKA
WSPARCIA ROLNICTWA
W 2019 ROKU**

Krajowy Ośrodek
Wsparcia Rolnictwa

**Sprawozdanie z działalności
Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa
w 2019 roku**

**Zatwierdził
p.o. Dyrektor Generalny
Krajowego Ośrodka
Wsparcia Rolnictwa**

Grzegorz Pięta

Warszawa 2020

#KupujŚwiadomie
#Produktpolski

www.gov.pl/produktpolski

**Kampania informacyjna
w ramach działań**

*Polska
smakuje*

Spis treści

1.	KRAJOWY OŚRODEK WSPARCIA ROLNICTWA – AGENCJA WYKONAWCZA.....	6
1.1.	Status prawny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa	6
1.2.	Struktura organizacyjna Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.....	6
1.3.	Zakres działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa	8
1.4.	Beneficjenci i/lub kontrahenci Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa	11
1.5.	Ocena działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.....	12
2.	GOSPODAROWANIE ZASOBEM WŁASNOŚCI ROLNEJ SKARBU PAŃSTWA	13
2.1.	Przejmowanie mienia do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	14
2.1.1.	Przejmowanie mienia pochodzącego z byłych ppgr, Państwowego Funduszu Ziemi i innych gruntów rolnych Skarbu Państwa	15
2.1.2.	Przejmowanie mienia w wyniku realizacji ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (ugnrSP)	16
2.2.	Zagospodarowanie mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	17
2.2.1.	Przetargi ograniczone i nieograniczone.....	18
2.2.2.	Sprzedaż nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.....	20
2.2.3.	Inne formy trwałego rozdzysponowania mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.....	25
2.2.4.	Dzierżawa nieruchomości Zasobu WRSP.....	29
2.3.	Grunty pozostające w Zasobie WRSP i ich rozdzysponowanie	36
2.4.	Inne zagadnienia związane z zagospodarowaniem mienia Zasobu	37
2.4.1.	Zarząd i wieczyste użytkowanie nieruchomości Zasobu WRSP	37
2.4.2.	Mieszkania i infrastruktura mieszkaniowa	37
2.4.3.	Grunty do rozdzysponowania	39
2.4.4.	Pozostałe zagadnienia.....	40
2.5.	Nadzór właścicielski.....	41
2.5.1.	Nadzór właścicielski nad mieniem Zasobu WRSP	41
2.6.	Bezzwrotna pomoc finansowa	42
2.7.	Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2019 r.	43
2.7.1.	Wpływy i wydatki związane z gospodarowaniem mieniem Zasobu WRSP w 2019 r.	44
2.7.2.	Windykacja należności z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP	45
2.7.3.	Splącalność należności bieżących z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP ...	45
2.7.4.	Windykacja należności zaległych z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP	46
2.7.5.	Windykacja należności z tytułu użytkowania nieruchomości Zasobu WRSP bez tytułu prawnego	46
3.	REALIZACJA ZADAŃ WYNIKAJĄCYCH Z USTAWY O KSZTAŁTOWANIU USTROJU ROLNEGO	48
3.1.	Zmiany przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego wprowadzone w życie w 2019 r.	49
3.2.	Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych oraz decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 2a ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	54
3.3.	Realizacja obowiązku nabycia nieruchomości rolnych na pisemne żądanie zbywcy określonego w art. 2a ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	61
3.4.	Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia nieruchomości rolnych przysługujące na podstawie art. 3 ust. 4 i art. 4 ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	61
3.5.	Prawo nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych przysługujące na podstawie art. 3b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.....	64
3.6.	Prawo nabycia nieruchomości rolnych od spółek akcyjnych przysługujące na podstawie art. 3c ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.....	65
3.7.	Nabywanie na własność Skarbu Państwa nieruchomości rolnych w celu poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych na podstawie art. 4b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.....	65
3.8.	Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia udziałów/akcji w spółce kapitałowej, przysługujące na podstawie art. 3a ust. 1 i art. 4 ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	66
3.9.	Wnioski o wyrażenie zgody na wcześniejsze zbycie lub oddanie w posiadanie innym podmiotom nieruchomości rolnych oraz decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 2b ust. 3 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.....	67
3.10.	Sprawowanie nadzoru nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych zobowiązań określonych w ustawie (art. 8a ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)	68

3.11.	Uprawnienie w zakresie występowania do sądu z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej (art. 9 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)	69
4.	NADZÓR WŁAŚCICIELSKI NAD SPÓLKAMI	70
4.1.	Nadzór właścicielski nad spółkami hodowlanymi	70
4.1.1.	Hodowla roślin	72
4.1.2.	Hodowla zwierząt	74
4.1.3.	Stadniny koni i stada ogierów	78
4.2.	Wykonywanie praw z udziałów i akcji wobec spółek nabytych w ramach realizacji przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.....	81
4.3.	ELEWARR Sp. z o.o.	82
4.4.	Pozostałe realizowane projekty	83
5.	WSPARCIE RYNKU PRODUKTÓW PSZCZELICH	84
5.1.	Wsparcie rynku produktów pszczelich w sezonie pszczelarskim 2018/2019	85
5.2.	Wsparcie rynku produktów pszczelich w sezonie pszczelarskim 2019/2020	86
6.	DZIAŁANIA INTERWENCYJNE W CELU STABILIZACJI RYNKÓW ROLNYCH.....	88
6.1.	Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku	88
6.2.	Interwencyjny zakup i sprzedaż masła	90
6.3.	Interwencyjny zakup i sprzedaż zbóż.....	91
7.	MONITOROWANIE RYNKÓW ROLNYCH I DZIAŁANIA KONTROLUJĄCE PROCESY PRODUKCJI ORAZ PRZETWÓRSTWA	92
7.1.	Monitorowanie obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych	92
7.2.	Monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego.....	93
7.3.	Rejestr pierwszych podmiotów skupujących i monitorowanie wielkości skupu mleka	95
7.4.	Rozliczanie roku kwotowego 2013/2014 i 2014/2015 na rynku mleka	97
7.5.	Dopłaty do materiału siewnego (końcowe rozliczenie dopłat z 2017 r.).....	98
7.6.	Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina	99
7.7.	Monitorowanie produkcji na rynku cukru	102
7.8.	Rafinacja cukru przywiezionego spoza UE.....	103
8.	MECHANIZMY W RAMACH REGULACJI HANDLU ZAGRANICZNEGO Z KRAJAMI SPOZA UNII EUROPEJSKIEJ	105
8.1.	Pozwolenia na przywóz/wywóz i kontyngenty taryfowe	106
8.2.	Pozostałe działania dotyczące handlu z krajami spoza Unii Europejskiej.....	108
9.	WSPIERANIE KONSUMPCJI I PROPAGOWANIE ZDROWYCH NAWYKÓW ŻYWIENIOWYCH – REALIZACJA „PROGRAMU DLA SZKÓŁ”	110
9.1.	Realizacja „Programu dla szkół” w roku szkolnym 2018/2019.....	113
9.2.	Realizacja „Programu dla szkół” w roku szkolnym 2019/2020	114
10.	PROMOCJA PRODUKTÓW ROLNO-SPOŻYWCZYCH.....	118
10.1.	Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych (w ramach WPR).....	119
10.2.	Wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą.....	125
10.3.	Branżowy program promocji polskich specjalności żywnościowych.....	137
10.4.	Działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych	139
10.5.	Obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych	141
10.6.	Działanie 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020	144
10.6.1.	Poddziałanie 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości”.....	145
10.6.2.	Poddziałanie 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”	146
11.	RESTRUKTURYZACJA ZADŁUŻENIA PODMIOTÓW PROWADZĄCYCH GOSPODARSTWA ROLNE.....	148
12.	WSPARCIE DZIAŁAŃ INNOWACYJNYCH I ROZWOJOWYCH W SEKTORZE ROLNO-SPOŻYWCZYM	150
12.1.	Platforma Żywnościowa	152

12.2.	Opracowanie systemu monitorowania marnowanej żywności i efektywnego programu racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności	155
12.3.	Wykorzystanie teledetekcji w rolnictwie	156
12.4.	Technologia <i>blockchain</i> w rolnictwie.....	158
12.5.	Pozostałe działania na rzecz wdrażania innowacji w rolnictwie oraz sektorze rolno-spożywczym	159
12.5.1.	Powstanie terminala intermodalnego przy współpracy z KOWR.....	159
12.5.2.	Terminale przeładunkowe w portach morskich	159
12.6.	Pożyczki na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich i działań innowacyjnych.....	159
13.	DZIAŁANIA W ZAKRESIE ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII.....	161
13.1.	Wsparcie działań na rzecz odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie.....	161
13.2.	Monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych	161
13.3.	Monitorowanie produkcji biopłynów	166
13.4.	Monitorowanie produkcji biogazu rolniczego	167
13.5.	Ewidencja mikroinstalacji biogazu rolniczego	170
13.6.	Monitorowanie działalności spółdzielni energetycznych	171
14.	REALIZACJA ZADAŃ W RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO POMOC ŻYWNOŚCIOWA 2014–2020	172
14.1.	Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD)	172
14.2.	Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020	172
14.2.1.	Realizacja Podprogramu 2018 w ramach POPŻ 2014–2020 w 2019 r.	174
14.2.2.	Realizacja Podprogramu 2019 w ramach POPŻ 2014–2020 w 2019 r.	175
15.	PODSUMOWANIE WYDATKÓW W RAMACH REALIZACJI MECHANIZMÓW WPR, KRAJOWYCH, POPŻ I INNYCH DZIAŁAŃ	177
16.	GOSPODARKA FINANSOWA KRAJOWEGO OŚRODKA WSPARCIA ROLNICTWA W 2019 R... 179	
17.	FUNKCJA INFORMACYJNA I TRANSFER WIEDZY	180
17.1.	Opracowania i informacje przygotowywane przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa	180
17.1.1.	Raporty rynkowe	180
17.1.2.	Doraźne opracowania analityczne.....	181
17.1.3.	Opracowania z zakresu polskiego handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi	181
17.2.	Upowszechnianie informacji o mechanizmach polityki rolnej	181
17.3.	Kreowanie wizerunku KOWR i polityka informacyjna	182
18.	SYSTEM KONTROLI	184
18.1.	Audyt wewnętrzny	184
18.2.	Kontrola wewnętrzna.....	186
18.3.	Realizacja kontroli na miejscu	187
18.4.	Inne zagadnienia	189
19.	WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA.....	191
19.1.	Realizacja porozumień o współpracy z instytucjami sektora rolno-spożywczego.....	191
19.2.	Udział przedstawicieli KOWR w międzynarodowych konferencjach, seminariach i spotkaniach ..	191
19.3.	Organizacja wizyt delegacji zagranicznych	192
19.4.	Współpraca z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi	193
19.5.	Udział KOWR w pracach związanych ze stanowieniem prawa Unii Europejskiej	193
19.6.	Monitorowanie regulacji prawnych UE.....	194
20.	ZAGADNIENIA ORGANIZACYJNE	195
20.1.	Dostosowania legislacyjne.....	195
20.2.	Systemy zarządzania w KOWR.....	198
20.3.	Teleinformatyka.....	198
20.4.	Zarządzanie kadrami	199
20.5.	Zamówienia publiczne	200
20.6.	Obsługa administracyjna.....	200
SPIS TABEL		202
SPIS WYKRESÓW		203
ANEKSY		205

1. KRAJOWY OŚRODEK WSPARCIA ROLNICTWA – AGENCJA WYKONAWCZA

1.1. Status prawny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa jest **państwową osobą prawną** działającą na podstawie **ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa** (Dz. U. z 2020 r. poz. 481), która weszła w życie z dniem 1 września 2017 r. na mocy ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.), oraz **statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa** nadanego rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2017 roku¹.

KOWR, w świetle przepisów art. 2 ust. 1 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, posiada status **agencji wykonawczej** w rozumieniu art. 18 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 869, z późn. zm.).

Nadzór nad Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa sprawuje minister właściwy do spraw rozwoju wsi. Organem Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jest **Dyrektor Generalny**, który kieruje KOWR i reprezentuje go na zewnątrz. Dyrektora Generalnego powołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw rozwoju wsi. Dyrektor Generalny wykonuje zadania przy pomocy zastępców Dyrektora Generalnego oraz dyrektorów oddziałów terenowych KOWR.

Zastępców Dyrektora Generalnego powołuje minister właściwy do spraw rozwoju wsi na wniosek Dyrektora Generalnego. Kierowników komórek organizacyjnych w Centrali i ich zastępców, głównego księgowego oraz dyrektorów oddziałów terenowych KOWR i ich zastępców powołuje oraz odwołuje Dyrektor Generalny.

W 2019 r. pełniącym obowiązki **Dyrektora Generalnego KOWR** był Piotr Serafin (do 5 marca 2019 r.), a następnie Grzegorz Pięta (od 6 marca 2019 r.).

Funkcję **Zastępców Dyrektora Generalnego KOWR** w 2019 r. pełnili: Grzegorz Pięta (do 5 marca 2019 r.), Monika Tyska (do 21 marca 2019 r.), Wojciech Kędzia (od 26 marca 2019 r.), Jan Białkowski (od 15 kwietnia 2019 r.) i Marcin Wroński (od 2 grudnia 2019 r.), natomiast pełniącymi obowiązki Zastępcy Dyrektora Generalnego KOWR byli: Michał Wiśniewski (do 28 lutego 2019 r.), Anna Dorota Gut (do 21 października 2019 r.) i Małgorzata Gośniowska-Kola (od 1 kwietnia 2019 r.).

1.2. Struktura organizacyjna Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Struktura organizacyjna KOWR obejmuje cały kraj i umożliwia sprawną obsługę wszystkich beneficjentów oraz kontrahentów. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa posiada wyodrębnione jednostki organizacyjne – **Centralę w Warszawie** oraz **17 oddziałów terenowych (OT)**.

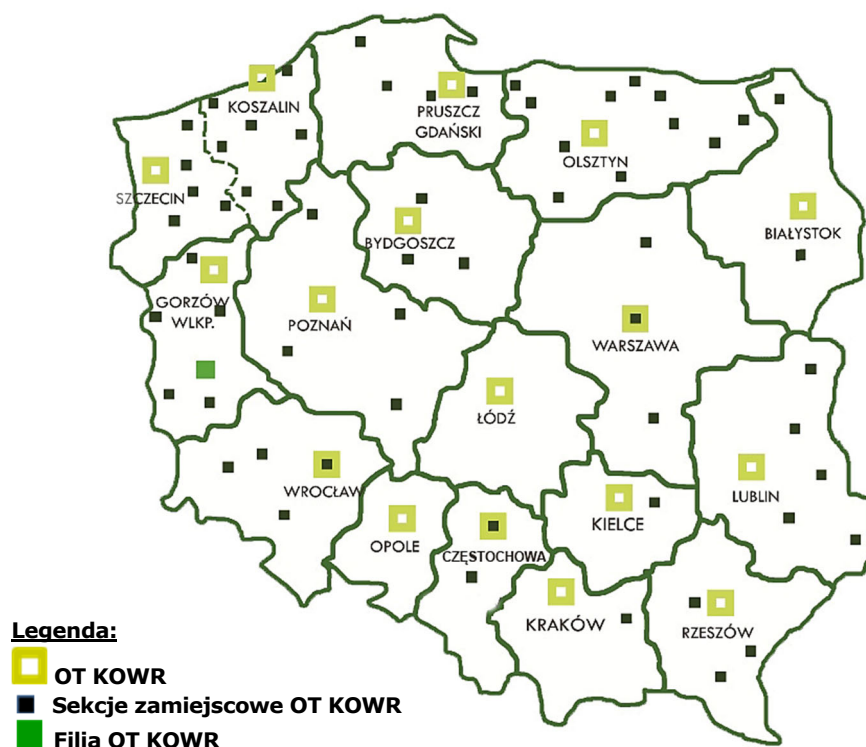
W każdym województwie znajduje się jeden OT KOWR, a w województwie zachodniopomorskim – ze względu na dużą koncentrację mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa po byłych państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej – funkcjonują 2 oddziały terenowe Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa (w Koszalinie i Szczecinie).

¹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2017 r. w sprawie nadania statutu Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 2233).

Zgodnie z § 4 statutu KOWR oddziały terenowe mają siedzibę w następujących miastach: Wrocław, Bydgoszcz, Lublin, Gorzów Wielkopolski, Łódź, Kraków, Warszawa, Opole, Rzeszów, Białystok, Pruszcz Gdański, Częstochowa, Kielce, Olsztyn, Poznań, Koszalin oraz Szczecin.

Wykres 1. **Oddziały terenowe i sekcje zamiejscowe OT KOWR**

Źródło: opracowano w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa.

Dane kontaktowe jednostek organizacyjnych KOWR zamieszczono w **aneksie nr 5**.

Zgodnie z § 2 statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w Centrali wydzielono następujące **piony**, w ramach których – na podstawie regulaminu organizacyjnego KOWR – wyodrębniono komórki organizacyjne (stan na 31 grudnia 2019 r.):

- **pion innowacji i rozwoju:**
  - Departament Innowacji,
  - Biuro Teleinformatyki,
  - Biuro Analiz i Strategii,
- **pion gospodarowania nieruchomościami:**
  - Departament Gospodarowania Zasobem,
  - Departament Kształtowania Ustroju Rolnego,
- **pion rynków rolnych:**
  - Departament Interwencji Rynkowych,
  - Departament Wspierania Konsumpcji,
  - Departament Rozwoju Rynku,
  - Departament Wsparcia Eksportu,
- **pion nadzoru nad spółkami:**
  - Departament Nadzoru nad Spółkami,

- **pion finansowo-administracyjny:**
  - Biuro Finansowo-Księgowe,
  - Biuro Administracyjne,
- **pion operacyjny:**
  - Biuro Dyrektora Generalnego,
  - Biuro Prawne i Zamówień Publicznych,
  - Biuro Zarządzania Kapitałem Ludzkim,
  - Biuro Audytu i Kontroli,
  - Doradcy Dyrektora Generalnego KOWR.

W skład struktury organizacyjnej **OT KOWR** wg stanu na 31 grudnia 2019 r. wchodziły:

- Wydział Finansowo-Księgowy i Windykacji,
- Wydział Organizacyjno-Prawny,
- Wydział Rozwoju Rynków Rolnych,
- Wydział Kontroli na Miejscu,
- Wydział Kształtowania Ustroju Rolnego i Gospodarowania Zasobem.

Zgodnie z treścią § 5 statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa Dyrektor Generalny może **tworzyć i znosić filie oddziału terenowego KOWR** na wniosek dyrektora oddziału terenowego. Filią oddziału terenowego, w przypadku jej utworzenia, kieruje zastępca dyrektora oddziału terenowego KOWR. Do 31 grudnia 2019 r. w strukturze KOWR została utworzona jedna filia w Zielonej Górze w ramach OT KOWR w Gorzowie Wielkopolskim, która funkcjonuje od 1 grudnia 2017 r.

1.3. Zakres działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

KOWR, zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, realizuje zadania wynikające z polityki państwa, w szczególności w zakresie wdrażania i stosowania instrumentów wsparcia rolnictwa, aktywnej polityki rolnej oraz rozwoju obszarów wiejskich.

Wykres 2. Zakres tematyczny działań KOWR

Źródło: opracowano w Biurze Analiz i Strategii KOWR.

Według zapisów art. 9 ust. 3 ww. ustawy, KOWR **wykonuje również zadania inne niż wymienione w ustawie o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, w szczególności zadania delegowane**, jeżeli odrębne przepisy tak stanowią.

Zgodnie z art. 10 ustawy o KOWR **jednostki sektora finansów publicznych mogą, za zgodą ministra właściwego do spraw rozwoju wsi, powierzać Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa realizację zadań dla nich określonych**, zapewniając KOWR na ten cel odpowiednie środki finansowe.

Do zadań krajowych KOWR (w tym realizowanych zgodnie z **art. 9 ust. 2 ustawy o KOWR**) w zakresie: **gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa, kształtowania ustroju rolnego, nadzoru nad spółkami** oraz **wykonywania praw z udziałów i akcji** należą:

- 1) tworzenie oraz poprawa struktury obszarowej gospodarstw rodzinnych,
- 2) tworzenie warunków sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu potencjału produkcyjnego Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa,
- 3) restrukturyzacja oraz prywatyzacja mienia Skarbu Państwa użytkowanego na cele rolnicze,
- 4) obrót nieruchomościami i innymi składnikami majątku Skarbu Państwa,
- 5) administrowanie zasobami majątkowymi Skarbu Państwa przeznaczonymi na cele rolne,
- 6) zabezpieczenie majątku Skarbu Państwa,
- 7) inicjowanie prac urzędniowo-rolnych,
- 8) popieranie organizowania gospodarstw rolnych na gruntach Skarbu Państwa,
- 9) realizacja zadań wynikających z ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego (ukur), w tym wydawanie decyzji administracyjnych dotyczących obrotu gruntami rolnymi w Polsce,
- 10) wykonywanie praw z udziałów i akcji oraz sprawowanie nadzoru właścicielskiego nad działalnością spółek (z tego: spółek hodowli roślin i zwierząt, ELEWARR Sp. z o.o. oraz spółek w ramach wykonywania ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego).

Do zadań KOWR (w tym realizowanych zgodnie z **art. 9 ust. 2 ustawy o KOWR**) w zakresie **promocji żywności i zwiększania konkurencyjności polskich produktów rolno-spożywczych, stabilizacji rynków rolnych, rozwoju obszarów wiejskich i innowacyjności oraz pomocy żywnościowej** należą:

I. Zadania krajowe, wspólnej polityki rolnej oraz w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa (tzw. zadania własne KOWR):

- 1) monitorowanie produkcji biogazu rolniczego i biopłynów oraz działalności spółdzielni energetycznych, a także rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych,
- 2) wsparcie działań na rzecz odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie,
- 3) wsparcie działań innowacyjnych i rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym,
- 4) udzielanie pożyczek na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich i działań innowacyjnych,
- 5) prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych mających na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych,
- 6) obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych,
- 7) wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą,
- 8) monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego,

- 9) prowadzenie rejestru pierwszych podmiotów skupujących i monitorowanie wielkości skupu mleka,
- 10) rozliczanie roku kwotowego 2013/2014 i 2014/2015 na rynku mleka,
- 11) monitorowanie obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych,
- 12) gromadzenie, analizowanie i udostępnianie informacji dotyczących rynków produktów rolnych i żywnościowych,
- 13) opracowywanie i upowszechnianie informacji związanych z realizacją mechanizmów aktywnej polityki rolnej na rynkach produktów rolnych i żywnościowych,
- 14) restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne (w tym udzielanie pomocy w formie przejęcia długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej, pod warunkiem przeniesienia własności całości albo części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa),
- 15) realizacja zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 jako instytucja pośrednicząca i beneficjent, o którym mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (instytucją zarządzającą programem jest Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej).

II. Zadania delegowane z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w ramach wspólnej polityki rolnej (w tym w zakresie wspólnej organizacji rynków produktów rolnych)²:

- 1) wspieranie realizacji branżowych i/lub międzybranżowych programów promocyjnych i/lub informacyjnych w ramach mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”,
- 2) wdrażanie dwóch poddziałań w ramach działania 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW na lata 2014–2020 (poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” oraz poddziałania 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”),
- 3) realizowanie „Programu dla szkół”,
- 4) prowadzenie interwencyjnych zakupów i sprzedaży wybranych towarów rolno-spożywczych,
- 5) realizowanie dopłat do prywatnego przechowywania towarów rolno-spożywczych,
- 6) administrowanie obrotem z zagranicą towarami rolnymi w ramach wspólnej polityki rolnej oraz towarami przetworzonymi nieobjętymi załącznikiem I do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (towarami z grupy non-aneks I),
- 7) wspieranie rynku produktów pszczelich,
- 8) administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina,
- 9) działania na rynku cukru (w tym: monitorowanie produkcji na rynku cukru oraz kontrolowanie rafinacji cukru przywiezionego spoza UE).

---

² Zadania, które ARiMR deleguje KOWR, są określone w art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505) i realizowane na podstawie umowy zadań delegowanych nr 17/2015_DDD-UM17 zawartej w dniu 28.05.2015 r. oraz umowy zadań delegowanych zawartej w dniu 01.09.2017 r. Skupienie zadań agencji płatniczej w jednym podmiocie (tj. w ARiMR) nie eliminuje możliwości delegowania zadań agencji płatniczej innym podmiotom, co wynika z art. 7 ust. 1 akapit drugi rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylającego rozporządzenia Rady (EWG) nr 352/78, (WE) nr 165/94, (WE) nr 2799/98, (WE) nr 814/2000, (WE) nr 1290/2005 i (WE) nr 485/2008, z późn. zm.

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, jako unijna agencja płatnicza, w ramach realizacji niektórych z powyższych zadań, dokonuje płatności beneficjentom oraz dochodzi zwrotu nienależnych kwot pomocy.

III. Zadania powierzone z innych podmiotów:

- 1) prowadzenie branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych (działanie powierzone przez Ministerstwo Rozwoju).

Ze względu na charakter działalności, jako agencji wykonawczej, katalog zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa ma charakter otwarty.

Misją Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa, określoną w strategii instytucji, jest wdrażanie i stosowanie instrumentów wsparcia aktywnej polityki rolnej oraz rozwoju obszarów wiejskich, na rzecz polskich rolników oraz innych podmiotów funkcjonujących w sektorze rolno-żywnościowym, zapewniając jednocześnie profesjonalną i kompetentną obsługę.

Zarówno misja, jak i cele strategiczne KOWR, wytyczające obecne oraz przyszłe kierunki działalności instytucji, wpisują się w cel główny (tj. „**rozwój gospodarczy wsi umożliwiający trwały wzrost dochodów jej mieszkańców przy minimalizacji rozwarstwienia ekonomicznego, społecznego i terytorialnego oraz poprawie stanu środowiska naturalnego**”) oraz cele szczegółowe, kierunki interwencji i działania podstawowego dokumentu strategicznego polityki rolnej oraz rozwoju obszarów wiejskich państwa, tj. „**Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030**” Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Z kolei strategia MRiRW jest zintegrowana ze strategią rozwoju kraju **Rady Ministrów – „Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)”**.

1.4. Beneficjenci i/lub kontrahenci Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Beneficjentami i/lub kontrahentami działań KOWR są:

- producenci rolni (w tym rolnicy indywidualni i dzierżawcy) oraz rodzinne gospodarstwa rolne,
- przedsiębiorstwa zajmujące się produkcją, przechowywaniem lub przetwórstwem artykułów rolno-spożywczych oraz zakupem i sprzedażą tych towarów na terenie Polski, państw UE i/lub w krajach pozaunijnych,
- organizacje zrzeszające podmioty gospodarcze i rolników (grupy i organizacje producentów, organizacje branżowe oraz międzybranżowe),
- jednostki samorządu terytorialnego,
- mieszkańcy terenów wiejskich (w tym popegeerowskich),
- organizacje pożytku publicznego realizujące zadania związane z rolnictwem, rozwojem obszarów wiejskich lub promocją produktów rolno-spożywczych, a także inne podmioty gospodarcze działające lub zamierzające podjąć działania inwestycyjne na terenie kraju,
- konsumenci (w tym dzieci za pośrednictwem szkół podstawowych),
- osoby najuboższe (za pośrednictwem organizacji partnerskich),
- uczelnie wyższe i jednostki naukowo-badawcze oraz inne instytucje z otoczenia rolnictwa.

1.5. Ocena działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

W obszarze wspólnej polityki rolnej Ministerstwo Finansów przeprowadziło **audyt gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji oraz Europejskiego Funduszu Rolniczego Rozwoju Obszarów Wiejskich w roku finansowym kończącym się 15 października 2019 r.** Zakres czynności audytowych objął m.in. realizację zadań delegowanych z ARiMR do KOWR. Po zakończonym audycie Ministerstwo Finansów wystawiło opinię w sprawie rocznych sprawozdań finansowych oraz deklaracji zarządczej – „bez zastrzeżeń”.

W wyniku zakończonej w 2019 r. kontroli „Wykonanie budżetu państwa w 2018 r. Wykonanie planów finansowych Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa oraz Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa. Realizacja programów i mechanizmów finansowanych z udziałem środków z budżetu Unii Europejskiej” w wystąpieniu pokontrolnym **Najwyższa Izba Kontroli oceniła pozytywnie wykonanie planu finansowego na 2018 r. Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa oraz planu finansowego Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, a także realizację Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020.** W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli nie sformułowała wniosków.

2. GOSPODAROWANIE ZASOBEM WŁASNOŚCI ROLNEJ SKARBU PAŃSTWA

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizuje zadania w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (**zwanym dalej Zasobem lub Zasobem WRSP**) określone **w art. 9 ust. 2 pkt 1–8 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa** (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) oraz **ustawie z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa** (Dz. U. z 2020 r. poz. 396 – **zwaną dalej ugnrSP**), a także w innych przepisach i dokumentach wyznaczających kierunki i zakres działania KOWR na rzecz **prywatyzacji mienia rolnego Skarbu Państwa oraz realizacji założeń polityki społeczno-gospodarczej państwa, zwłaszcza na rzecz wsi, rolnictwa i gospodarki żywnościowej**. Zadania realizowane przez KOWR dotyczą m.in.:

- tworzenia oraz poprawy struktury obszarowej gospodarstw rodzinnych,
- tworzenia warunków sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu potencjału produkcyjnego Zasobu WRSP,
- restrukturyzacji oraz prywatyzacji mienia Skarbu Państwa użytkowanego na cele rolne,
- obrotu nieruchomościami i innymi składnikami majątku Skarbu Państwa.

KOWR realizuje również szereg zadań określonych w innych przepisach, zwłaszcza **w ustawie z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego** (Dz. U. z 2019 r. poz. 1362, z późn. zm.), **zwanej dalej ukur**.

Ponadto KOWR wykonuje zadania lub współuczestniczy w wykonywaniu zadań wynikających m.in. z przepisów o stosunku państwa do kościołów i związków wyznaniowych, o ubezpieczeniu społecznym rolników, o ochronie środowiska i ochronie przyrody, przepisów o lasach oraz przepisów prawa wodnego.

Podstawowym kierunkiem rozdysponowania nieruchomości Zasobu WRSP jest ich wykorzystanie na cele rolnicze. Nieruchomości rolne Zasobu WRSP są w pierwszej kolejności przeznaczane dla rolników indywidualnych zamierzających powiększyć gospodarstwa rodzinne lub dla osób posiadających kwalifikacje rolnicze zamierzających utworzyć gospodarstwa rodzinne. W tym celu KOWR organizuje **przetargi ograniczone** dedykowane dla tych grup osób. Dzięki temu rolnicy mają możliwość skorzystania z szerokiej oferty nieruchomości rolnych przeznaczonych **głównie do dzierżawy** na warunkach określonych w ogłoszeniach przetargowych. KOWR podejmuje szereg działań sprzyjających zwiększeniu lub zapewnieniu wieloletniej stabilizacji potencjału produkcyjnego gospodarstw rodzinnych. Poza szeroką ofertą przetargową z zapewnieniem wieloletnich umów dzierżawy, zapewnia rolnikom możliwość przedłużania okresu dzierżawy gruntów już dzierżawionych nawet na kolejne 15 lat.

Nieruchomości oddane do odpłatnego korzystania na czas oznaczony oraz rozdysponowane w innych „nietrwałych” formach są objęte przez KOWR **nadzorem właścicielskim**. Nieruchomości rolne, którymi nie są zainteresowani rolnicy indywidualni, przeznaczane są do rozdysponowania w **przetargach nieograniczonych**. KOWR oferuje w ten sposób na **cele inwestycyjne** nieruchomości rolne z Zasobu WRSP, bardzo atrakcyjne z punktu widzenia rozwoju przedsiębiorczości, przeznaczone zarówno pod: inwestycje typu „greenfield”, parki technologiczne i przemysłowe, centra logistyczne, usługowe, handlowe oraz biznesowe, jak i nowoczesne osiedla mieszkaniowe. Nieruchomości te, ze względu na swój charakter, sprzyjają efektywnemu podnoszeniu walorów gospodarczych terenu i aktywizacji zawodowej okolicznej ludności. Dużym atutem nieruchomości

oferowanych przez KOWR jest ich atrakcyjne położenie, bezpośrednio lub w bliskiej odległości od węzłów komunikacyjnych. Część nieruchomości wchodzi w skład Specjalnych Stref Ekonomicznych. KOWR gwarantuje również uregulowany stan prawny działek oraz procedury ich nabywania w drodze przetargów nieograniczonych.

Oferta KOWR obejmuje również **obiekty zabytkowe** – zespoły dworskie i pałacowo-parkowe – jak też **grunty, które posiadają pokłady złóż kopalin**, oraz nieruchomości, które kwalifikują się pod **budowę farm fotowoltaicznych**. Dodatkowym atutem nabycia od KOWR obiektów wpisanych do rejestru zabytków jest możliwość uzyskania przez kupującego do 50% obniżki ceny sprzedaży nieruchomości. Obniżka przyznawana jest tym nabywcom nieruchomości zabytkowych, którzy zobowiążą się do wykonania prac renowacyjnych obiektów i wykonają je w wyznaczonym terminie pod nadzorem i w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

KOWR wspiera rozwój Polski lokalnej i wpływa na trwałe podnoszenie warunków życia ludności na obszarach wiejskich i miejsko-wiejskich m.in. poprzez **nieodpłatne przekazywanie nieruchomości na rozwój infrastruktury o charakterze publicznym**. Ważną działalnością jest **współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego** polegająca na nieodpłatnym przekazywaniu gruntów i mienia Zasobu WRSP na realizację zadań własnych oraz udzielanie **bezzwrotnej pomocy finansowej**. Na bazie nieruchomości Zasobu WRSP jednostki samorządu terytorialnego realizują inwestycje infrastrukturalne m.in. w zakresie: wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, edukacji publicznej, kultury oraz sportu.

KOWR uczestniczy jako strona w postępowaniach: administracyjnych, geodezyjnych, planistycznych i scaleniowo-wymiennych. Grunty Zasobu WRSP stanowią również bazę do realizacji **zadań o charakterze regionalnym i krajowym zawartych w ustawach oraz specustawach** (np. drogowych, teleinformatycznych, środowiskowych).

Założone cele KOWR w zakresie gospodarowania Zasobem WRSP realizowane są przez tworzenie warunków sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu jego potencjału z uwzględnieniem zabezpieczenia majątku Skarbu Państwa. W celu zapewnienia warunków do poprawy struktury obszarowej gospodarstw rodzinnych oraz do racjonalnego wykorzystania potencjału produkcyjnego kontynuowane są **procesy restrukturyzacji i prywatyzacji mienia Zasobu WRSP**.

2.1. Przejmowanie mienia do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Zgodnie z **art. 13 ugrnSP do 30 czerwca 2000 r.** do Zasobu WRSP przejmowane były: **nieruchomości rolne Skarbu Państwa**, niewydzielone geodezyjnie **lasy** wchodzące w skład tych nieruchomości, a także **inne nieruchomości i składniki mienia pozostałe po likwidacji państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej (ppgr) oraz ich zjednoczeń i zrzeszeń**. Nieruchomości nieprzekazane do Zasobu ostatecznymi decyzjami w tym terminie stały się z mocy prawa własnością gmin, na których terenie były położone.

Do Zasobu WRSP wchodzi także nieruchomości rolne **przejmowane na rzecz Skarbu Państwa na podstawie przepisów szczególnych** i **nabywane na własność Skarbu Państwa przez państwowe jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej**, a także nabywane **w trybie ukur i ugrnSP**.

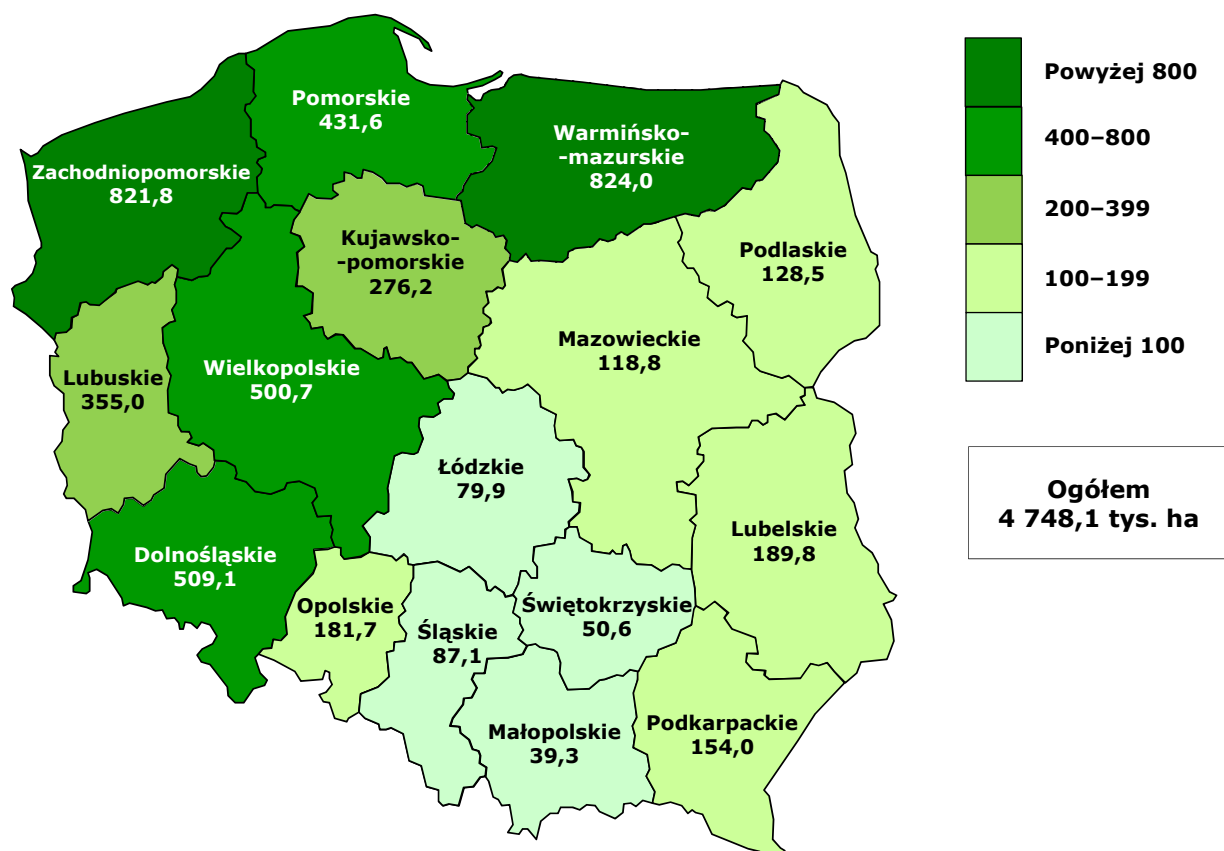

2.1.1. Przejmowanie mienia pochodzącego z byłych ppgr, Państwowego Funduszu Ziemi i innych gruntów rolnych Skarbu Państwa

Przejmowanie większości mienia pochodzącego z byłych ppgr zakończyło się w połowie lat 90. W kolejnych latach przejmowane były do Zasobu WRSP jedynie niewielkie powierzchnie – przeważnie lasy, grunty leśne i zadrzewione niewydzielone geodezyjnie oraz sporadycznie inne grunty przejmowane aneksami do wcześniejszych protokołów zdawczo-odbiorczych. Przejmowane były również grunty z Państwowego Funduszu Ziemi (PFZ) oraz inne grunty rolne Skarbu Państwa. Nieruchomości rolne Skarbu Państwa nieprzekazane do Zasobu ostatecznymi decyzjami do 30 czerwca 2000 r. z mocy prawa przeszły na własność jednostek samorządu terytorialnego³.

W 2019 r. przejęto do Zasobu WRSP grunty przede wszystkim w trybie przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego i o ubezpieczeniu społecznym rolników, a także grunty pochodzące z odkupów realizowanych w trybie ugrnSP.

Wykres 3. Grunty Skarbu Państwa przejęte do Zasobu od 1992 r. wg stanu na 31 grudnia 2019 r. w podziale na województwa (w tys. ha)

Źródło: dane KOWR.

Od początku gospodarowania Zasobem WRSP (tj. od 1992 r.) do końca 2019 r. przejęto ze wszystkich źródeł 4 748,1 tys. ha, w tym 3 762,1 tys. ha (79%) z byłych państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej.

Przejęte do Zasobu WRSP nieruchomości (głównie w wyniku uwarunkowań lokalizacyjnych byłych ppgr z uwagi na ich przeważającą powierzchnię) położone są przede wszystkim w rejonach północnej

³ Por. np. art. 60 ustawy z 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. z 1998 r. Nr 133, poz. 872, z późn. zm.).

i zachodniej Polski. Miało to swoje konsekwencje również w lokalizacji Zasobu w 2019 r., gdyż **na terenie 6 województw (warmińsko-mazurskiego, pomorskiego, zachodniopomorskiego, lubuskiego, wielkopolskiego i dolnośląskiego) nadal znajdowało się w Zasobie WRSP 1,01 mln ha gruntów (74%)**. Niewielka powierzchnia Zasobu WRSP w pozostałych województwach ogranicza możliwości KOWR w zakresie aktywnego oddziaływania na poprawę struktury obszarowej rolnictwa indywidualnego w centralnych, południowych i wschodnich rejonach kraju.

Od 1992 r. do 2000 r., poza gruntami, do Zasobu przejęto także pochodzący z byłych ppgr i innych podmiotów majątek trwały i obrotowy o wartości księgowej **8,6 mld zł netto** oraz blisko **2 mld zł** zobowiązań byłych ppgr, w tym zobowiązania z tytułu kredytów i pożyczek w kwocie 887,4 mln zł⁴. W wyniku prowadzonych działań na rzecz restrukturyzacji zobowiązań, w tym zwłaszcza w trybie bankowych postępowań ugodowych, **przejęty dług został w całości uregulowany do końca 2000 r.**

W rzeczowej strukturze przejętego majątku trwałego dominują budynki i budowle. Obok **budynków gospodarczych**, służących bezpośrednio produkcji rolniczej, przejęto także **337,4 tys. mieszkań** wraz z towarzyszącą infrastrukturą (m.in. kotłownie, hydrofornie oraz oczyszczalnie ścieków), jak również obiekty przemysłu rolno-przetwórczego, handlowe i usługowe, w tym⁵: **849 gorzelni, 6 winiarni, 3 browary, 269 masarni i rzeźni, 898 suszarni zbóż i zielonek, 717 mieszalni pasz, 31 młynów i kaszarni, 75 chłodni**, a także **415 sklepów, 147 hoteli, zajazdów, restauracji i barów, 672 obiekty o charakterze socjalnym, kulturalnym i sportowym oraz 2 136 zabytkowych zespołów dworskich i pałacowo-parkowych**⁶.

2.1.2. Przejmowanie mienia w wyniku realizacji ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (ugnrSP)

Stosunkowo niewielkie powierzchnie gruntów pozyskiwano w trybie art. 29 ust. 4 i 5 ugnrSP, gdzie zastosowano prawo pierwokupu na rzecz Skarbu Państwa przy odsprzedaży nieruchomości przez nabywcę w okresie 5 lat od jej nabycia od ANR/KOWR, a także prawa odkupu [na podstawie ugnrSP lub ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. z 2019 r. poz. 1145, z późn. zm.), zwanej dalej Kodeksem cywilnym] – również w okresie 5 lat, licząc od dnia nabycia od ANR/KOWR⁷.

Łącznie notarialne oświadczenia woli skorzystania z prawa pierwokupu i odkupu złożono:

- **od początku działalności w 1992 r. do końca 2019 r. w stosunku do 2 652 ha,**
- **w 2019 r. w stosunku do 194 ha (dotyczyły jedynie odkupu).**

⁴ Stan na dzień przejmowania protokołami zdawczo-odbiorczymi.

⁵ Według stanów wymienionych w protokołach zdawczo-odbiorczych.

⁶ W Zasobie WRSP dokonuje się weryfikacji przejętych obiektów, a w miarę potrzeby – zmiany ich kwalifikacji, przeznaczenia lub funkcji, ewentualnie likwidacji. Zespoły dworskie i pałacowo-parkowe podlegają przeglądowi przy udziale wojewódzkich służb konserwacji zabytków, w wyniku których weryfikowany jest m.in. status i zakres rzeczowy obiektów tworzących „zespół”, jak również są wprowadzane do ewidencji nowe zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, uznane już w Zasobie przez służbę ochrony zabytków za obiekty zabytkowe.

⁷ Stosownie do treści art. 46 ust. 1 i 2 ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.), KOWR z dniem 1 września 2017 r. z mocy prawa wstąpił w ogół praw i obowiązków zniesionych Agencji Nieruchomości Rolnych (ANR) oraz Agencji Rynku Rolnego (ARR), z wyjątkiem praw i obowiązków, w które wstąpiła ARiMR. Wobec tego m.in. Zasób WRSP w całości został powierzony KOWR i gospodarowanie tym Zasobem odbywa się w sposób ciągły.

2.2. Zagospodarowanie mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Przejęte do Zasobu WRSP nieruchomości, zwłaszcza pochodzące z większych obszarowo gospodarstw (zakładów, folwarków) pegeerowskich, przed ich dalszym rozdysponowaniem poddawano restrukturyzacji. Jej istotą było wydzielenie mniejszych jednostek gospodarczych, nie tylko zdolnych do samodzielnego, racjonalnego funkcjonowania, ale także „dopasowanych” do możliwości organizacyjnych i finansowych nowych użytkowników. Z uwagi na występujące pod wieloma względami zróżnicowanie ppgr (powierzchnia, rozłóg, ukierunkowanie produkcyjne, sposób organizacji gospodarstw itp.) dla każdego przedsiębiorstwa był opracowywany indywidualny program restrukturyzacji. W programach tych uwzględniano także potrzebę przygotowania możliwie szerokiej i zróżnicowanej oferty nieruchomości, w tym również niewielkich powierzchni, które – mimo że same nie tworzyły gospodarstwa – mogły służyć poprawie struktury obszarowej już istniejących, okolicznych gospodarstw indywidualnych.

Dodatkowym efektem restrukturyzacji gospodarstw pegeerowskich było wyodrębnienie i wydzielenie majątku o charakterze „nieprodukcyjnym”, zwłaszcza budynków mieszkalnych wraz z towarzyszącą im infrastrukturą oraz obiektów służących działalności socjalnej (kulturalnej, oświatowej), obiektów sklepowych, hotelowych, zespołów dworskich i pałacowo-parkowych. Państwowe przedsiębiorstwa gospodarki rolnej w całym okresie swego istnienia spełniały szereg funkcji, także o charakterze społecznym i kulturalnym. Często w świadomości pracowników i okolicznych mieszkańców funkcjonowały, jako ośrodki wielokierunkowo aktywizujące lokalną społeczność. Państwowe przedsiębiorstwa gospodarki rolnej prowadziły też działalność gospodarczą inną niż rolniczą (np. handlową, usługową lub wytwórczą, nierzadko w tematycznie odległych branżach).

Wydzielenie składników mienia niezwiązanego z produkcją rolniczą, a zwłaszcza mienia „społeczno-socjalnego”, nie tylko odciążało finansowo „część gospodarczą”, ale było jednym z koniecznych warunków przygotowania tych nieruchomości do prywatyzacji. Równocześnie wyodrębnione obiekty najczęściej stanowiły przedmiot odrębnych transakcji trwałego rozdysponowania lub umów czasowego użytkowania (głównie dzierżawy). Zasób mieszkaniowy był trwale rozdysponowywany w osobnym trybie, przede wszystkim był sprzedawany dotychczasowym najemcom lub przekazywany nieodpłatnie uprawnionym podmiotom (gminom, spółdzielniom mieszkaniowym).

W stosunku do gospodarstw zajmujących się hodowlą roślin i zwierząt programy restrukturyzacji brały pod uwagę ocenę stopnia przydatności i potrzeby utrzymania tej działalności. W wyniku dokonanego przeglądu część ośrodków hodowlanych zlikwidowano, natomiast dla tych, które okazały się niezbędne dla rozwoju polskiej hodowli, ponownie określono zadania hodowlane (stosownie do aktualnych i przewidywanych potrzeb rolnictwa) oraz dostosowano powierzchnię i inny majątek do powierzonych zadań.

Pierwszy etap restrukturyzacji przejętego mienia zakończono w latach 90. XX wieku. Był to proces trudny, ale stosunkowo krótkotrwały. Natomiast znacznie bardziej długotrwałym procesem jest wykonywana tzw. wtórna restrukturyzacja. Dotyczy ona nieruchomości pozostających wprawdzie w Zasobie, ale w przeważającym stopniu rozdysponowanych w różnych formach czasowego zagospodarowania, nierzadko na podstawie wieloletnich umów – zwłaszcza umów dzierżawy. Restrukturyzacja takich nieruchomości musi być rozłożona w czasie. W tych przypadkach KOWR korzysta z prawa do wyłączania gruntów z większych obszarowo dzierżaw (zwłaszcza powyżej 300 ha) i przeznacza je do odrębnego zagospodarowania, przede

wszystkim na potrzeby rolników indywidualnych powiększających gospodarstwa rodzinne. Ten etap restrukturyzacji polega także na dalszym racjonalizowaniu powierzchni gospodarstw spółek hodowlanych oraz przygotowywaniu kolejnych nieruchomości do prywatyzacji.

KOWR zagospodarowuje nieruchomości i inne mienie Zasobu WRSP w różnych formach przewidzianych przepisami prawa. Rozdysponowanie w sposób trwały, polegające na przeniesieniu prawa własności, obejmuje przede wszystkim: sprzedaż, nieodpłatne przekazanie uprawnionym podmiotom oraz wniesienie aportem do spółek prawa handlowego. Nieruchomości pozostające w Zasobie WRSP zagospodarowywane są również poprzez formy nietrwałego rozdysponowania, zwłaszcza dzierżawę. Część nieruchomości, które nie mogły być rozdysponowane również w tej formie (np. z powodu czasowego braku zainteresowania nimi), a także nieruchomości stanowiące zorganizowane gospodarstwa, które „wróciły” z dzierżawy, do czasu kolejnego rozdysponowania przekazywano okresowo w administrowanie. Stosunkowo niewielkie powierzchnie pozostawały w takich formach rozdysponowania jak zarząd i wieczyste użytkowanie.

2.2.1. Przetargi ograniczone i nieograniczone

Poprawie struktury obszarowej, a zwłaszcza tworzeniu warunków dla powiększania części już istniejących gospodarstw rodzinnych, sprzyjają także uregulowania określone w ugrnSP oraz stosowanie przez KOWR przetargów ograniczonych. Przetargi ograniczone są organizowane przede wszystkim dla rolników indywidualnych powiększających gospodarstwa rodzinne. Od początku obowiązywania tego uprawnienia (tj. od połowy czerwca 1999 r.) rozstrzygnięto przetargi ograniczone dla rolników **na zakup 232 tys. ha oraz **na dzierżawę 385,7 tys. ha**.**

Sprzedaż i dzierżawa nieruchomości Zasobu WRSP są realizowane w trybie przetargów publicznych, organizowanych zgodnie z uregulowaniami określonymi w ugrnSP oraz w przepisach wykonawczych wydanych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi^{8,9}.

Od początku gospodarowania Zasobem (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2019 r. odbyło się 1 445,6 tys. przetargów, z tego:

- **1 044,5 tys. przetargów na sprzedaż, w których zaoferowano grunty o łącznej powierzchni 3,7 mln ha, w tym rozstrzygnięto 334,4 tys. przetargów na powierzchnię 1,6 mln ha,**
- **401,1 tys. przetargów na dzierżawę, w których zaoferowano grunty o łącznej powierzchni 7,5 mln ha, w tym rozstrzygnięto 331,7 tys. przetargów dotyczących łącznej powierzchni 4,6 mln ha¹⁰.**

Skuteczność przetargów mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych w relacji do przetargów odbytych wyniosła w przypadku sprzedaży 32%, a w przypadku dzierżawy – 83%.

⁸ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 kwietnia 2012 r. w sprawie szczegółowego trybu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa i ich części składowych, warunków obniżenia ceny sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków oraz stawek szacunkowych gruntów (Dz. U. poz. 540, z późn. zm.).

⁹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 stycznia 2009 r. w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania przetargów na dzierżawę nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. z 2013 r. poz. 1142).

¹⁰ Część gruntów była oferowana i wystawiana do przetargów więcej niż jeden raz.

W 2019 r. przeprowadzono 36,5 tys. przetargów, z tego 30,1 tys. przetargów na sprzedaż i 6,4 tys. przetargów na dzierżawę. W przetargach tych zaoferowano do nabycia 17,5 tys. ha oraz do dzierżawy 46 tys. ha. Rozstrzygnięto 5 tys. przetargów na sprzedaż 3,1 tys. ha oraz 4,8 tys. przetargów na dzierżawę 37,2 tys. ha¹¹.

W 2019 r. skuteczność **przetargów na sprzedaż** (ograniczonych i nieograniczonych) mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych do przetargów odbytych wyniosła 17% (w 2018 r. – 16%), zaś skuteczność przetargów mierzona powierzchnią rozstrzygniętych przetargów do zaoferowanej powierzchni do sprzedaży wyniosła 18% (w 2018 r. – 15%).

Skuteczność **przetargów na dzierżawę** nieruchomości Zasobu WRSP mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych w relacji do przetargów odbytych wyniosła 74% (w 2018 r. – 73%). Skuteczność przetargów mierzona powierzchnią rozstrzygniętych przetargów do powierzchni zaoferowanej do dzierżawy wyniosła 81% (w 2018 r. – 86%).

Przepisy ustawy z dnia 6 maja 1999 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 49, poz. 484) i ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego umożliwiły ANR/KOWR aktywne kształtowanie zmian struktury agrarnej, poprzez nadanie jej prawa organizowania przetargów ograniczonych, w których uczestniczyć mogą osoby wskazane w tej ustawie. Najliczniejszą grupą, dla której organizuje się przetargi ograniczone, są rolnicy zamierzający powiększyć gospodarstwo rodzinne¹².

Łącznie – od połowy 1999 r. do końca 2019 r. – w ponad 45,4 tys. przetargów ograniczonych zaoferowano do sprzedaży 323,9 tys. ha oraz w 39,7 tys. przetargów ograniczonych – 491,2 tys. ha do dzierżawy. Rozstrzygnięto 21,2 tys. przetargów na sprzedaż 234,3 tys. ha (w tym 232 tys. ha dla rolników zamierzających powiększyć gospodarstwo rodzinne) oraz 31,7 tys. przetargów na dzierżawę 421,3 tys. ha (w tym 385,7 tys. ha dla rolników zamierzających powiększyć gospodarstwo rodzinne).

W 2019 r. zorganizowano 3 609 przetargów ograniczonych na sprzedaż 3 112 ha (w tym 3 488 przetargów na 3 049 ha dla rolników zamierzających powiększyć gospodarstwo rodzinne) i **4 394 przetargi na dzierżawę 35,3 tys. ha** (wszystkie dla rolników indywidualnych). **Rozstrzygnięto 895 przetargów na sprzedaż 801 ha** (w tym 859 przetargów na 782 ha przetargi na rzecz rolników powiększających gospodarstwo rodzinne). W 2019 r. powierzchnia sprzedana w przetargach ograniczonych stanowiła 26% gruntów sprzedanych w przetargach ogółem. **Rozstrzygnięto 3 355 przetargów na dzierżawę 29,4 tys. ha** (wszystkie na rzecz rolników indywidualnych).

Skuteczność przetargów ograniczonych na sprzedaż – mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych do przetargów odbytych – wyniosła 25%, a skuteczność przetargów – mierzona powierzchnią rozstrzygniętych przetargów do zaoferowanej powierzchni do sprzedaży – wyniosła 26%. Analogiczny wskaźnik dla

¹¹ Należy zwrócić uwagę, że od momentu ogłoszenia przetargu do jego przeprowadzenia, a następnie do czasu zawarcia umowy upływa pewien okres – w szczególnych okolicznościach nawet kilku miesięcy. W rezultacie zdarza się – zwłaszcza na przełomie roku – że w innym okresie sprawozdawczym przeprowadza się przetarg, a w innym jest zawierana umowa. Dotyczy to zarówno przetargów nieograniczonych, jak i ograniczonych oraz odnosi się do transakcji zarówno sprzedaży, jak i dzierżawy. Ponadto samo rozstrzygnięcie przetargu (tj. wyłonienie potencjalnego nabywcy lub dzierżawcy) nie gwarantuje zawarcia stosownej umowy, gdyż niekiedy, mimo wygrania przetargu, kontrahent nie przystępuje do jej zawarcia.

¹² Ukur wprowadziła definicję gospodarstwa rodzinnego – jednym z kryteriów uznania gospodarstwa za gospodarstwo rodzinne jest jego powierzchnia użytków rolnych, która nie może przekraczać 300 ha UR.

przetargów ograniczonych na dzierżawę wyniósł 76% i 83%. Średnia powierzchnia nieruchomości sprzedanych w przetargach ograniczonych wyniosła 0,9 ha i była o 0,1 ha wyższa od średniej powierzchni wszystkich nieruchomości rolnych sprzedanych w trybie przetargowym i bezprzetargowym w 2019 r.

2.2.2. Sprzedaż nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Od początku gospodarowania Zasobem (tj. od 1992 r.) do końca 2019 r. z Zasobu WRSP sprzedano 2 715,9 tys. ha gruntów, tj. 57% powierzchni przejętej do Zasobu, w tym 2 614,5 tys. ha gruntów bez transakcji obejmujących: grunty pod budynkami (również mieszkalnymi) i wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin i pod wodami), a także grunty nierolne.

Od dnia wejścia w życie przepisów ustawy z dnia 14 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (tj. od 30 kwietnia 2016 r.) **podstawową formą zagospodarowania państwowych gruntów stała się dzierżawa, a nie jak w ubiegłych latach sprzedaż.** Zgodnie z przepisami ww. ustawy sprzedaż nieruchomości lub ich części wchodzących w skład Zasobu WRSP została wstrzymana na 5 lat, z wyłączeniem:

- nieruchomości i ich części przeznaczonych w:
  - miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub
  - studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, lub
  - ostatecznej decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu na cele inne niż rolne, w szczególności na parki technologiczne, parki przemysłowe, centra biznesowo-logistyczne, składy magazynowe, inwestycje transportowe, budownictwo mieszkaniowe, obiekty sportowo-rekreacyjne, lub
- nieruchomości położonych w granicach specjalnych stref ekonomicznych, lub
- domów, lokali mieszkalnych, budynków gospodarczych i garaży wraz z niezbędnymi gruntami oraz ogródków przydomowych, lub
- nieruchomości rolnych o powierzchni do 2 ha.

W 2019 r. OT KOWR ogłosiły **30,1 tys. przetargów** na sprzedaż, oferując **17,5 tys. ha**. Rozstrzygniętych zostało **5 tys. przetargów**, w których wyłoniono nabywców na powierzchnię **3,1 tys. ha**. Skuteczność przeprowadzanych przetargów wyniosła 17%.

Ustawowe ograniczenia i uwarunkowania mające wpływ na sprzedaż od dnia wejścia w życie przepisów ustawy z dnia 14 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw sprzedaż nieruchomości rolnych możliwa jest na ściśle określonych warunkach i dotyczy jedynie następujących sytuacji:

- gdy nieruchomość rolna ma powierzchnię do 2 ha,
- w przypadku nieruchomości rolnej o większej powierzchni (po uzyskaniu zgody Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi) o ile sprzedaż taka jest szczególnie uzasadniona ze względów społeczno-gospodarczych.

Wobec tego w 2019 r. OT KOWR przygotowywały do sprzedaży głównie nieruchomości o powierzchniach do 2 ha. Niewielkie powierzchniowo nieruchomości rolne nie cieszyły się zainteresowaniem rolników, co miało wpływ na niską skuteczność ogłaszanych przetargów. Pomimo zaoferowania do sprzedaży gruntów rolnych w przetargach ograniczonych na rzecz rolników indywidualnych grunty znalazły nabywców jedynie w co czwartym przypadku. W większości były to nieruchomości pochodzące z byłego Państwowego Funduszu Ziemi charakteryzujące się niską bonitacją gleb.

W 2019 r. zrealizowana sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP wyniosła 3 665 ha. Z tej powierzchni uprawnionym podmiotom sprzedano bez przetargu 820 ha (w tym 660 ha dzierżawcom w ramach przysługującego im prawa pierwszeństwa w nabyciu), a 2 845 ha sprzedano w trybie przetargowym.

Tabela 1. Powierzchnia gruntów sprzedanych z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych**

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.19 r.			W 2019 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)						
do 2,00	132 016	129 873	2 143	1 870	1 834	36
2,01–4,99	146 734	143 045	3 688	141	133	8
5,00–9,99	181 609	175 286	6 323	97	74	23
10,00–19,99	289 324	274 800	14 524	162	138	24
20,00–49,99	693 367	623 385	69 982	302	205	98
50,00–99,99	221 033	188 509	32 524	199	199	-
100,00–499,99	702 308	472 075	230 233	254	114	140
100,00–299,99	x	x	x	254	114	140
300,00–499,99	x	x	x	-	-	-
500,00–999,99	187 484	89 437	98 047	-	-	-
1000,00 i więcej	60 639	16 622	44 017	-	-	-
Ogółem	2 614 513	2 113 032	501 481	3 025	2 696	329
w tym do 99,99	1 664 083	1 534 899	129 184	2 771	2 582	189
100,00 i więcej	950 430	578 133	372 297	254	114	140

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne.

** W 2004 r. wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego na 300 ha.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

Tabela 2. Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych**

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.19 r.			W 2019 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)						
do 2,00	193 939	190 936	3 003	3 062	2 990	72
2,01–4,99	46 285	45 162	1 123	50	47	3
5,00–9,99	25 596	24 706	890	15	11	4
10,00–19,99	20 423	19 431	992	11	9	2
20,00–49,99	21 207	19 252	1 955	10	7	3
50,00–99,99	3 118	2 677	441	3	3	-
100,00–499,99	3 018	2 152	866	2	1	1
100,00–299,99	x	x	x	2	1	1
300,00–499,99	x	x	x	-	-	-
500,00–999,99	295	143	152	-	-	-
1000,00 i więcej	37	12	25	-	-	-
Ogółem	313 918	304 471	9 447	3 153	3 068	85
w tym do 99,99	310 568	302 164	8 404	3 151	3 067	84
100,00 i więcej	3 350	2 307	1 043	2	1	1

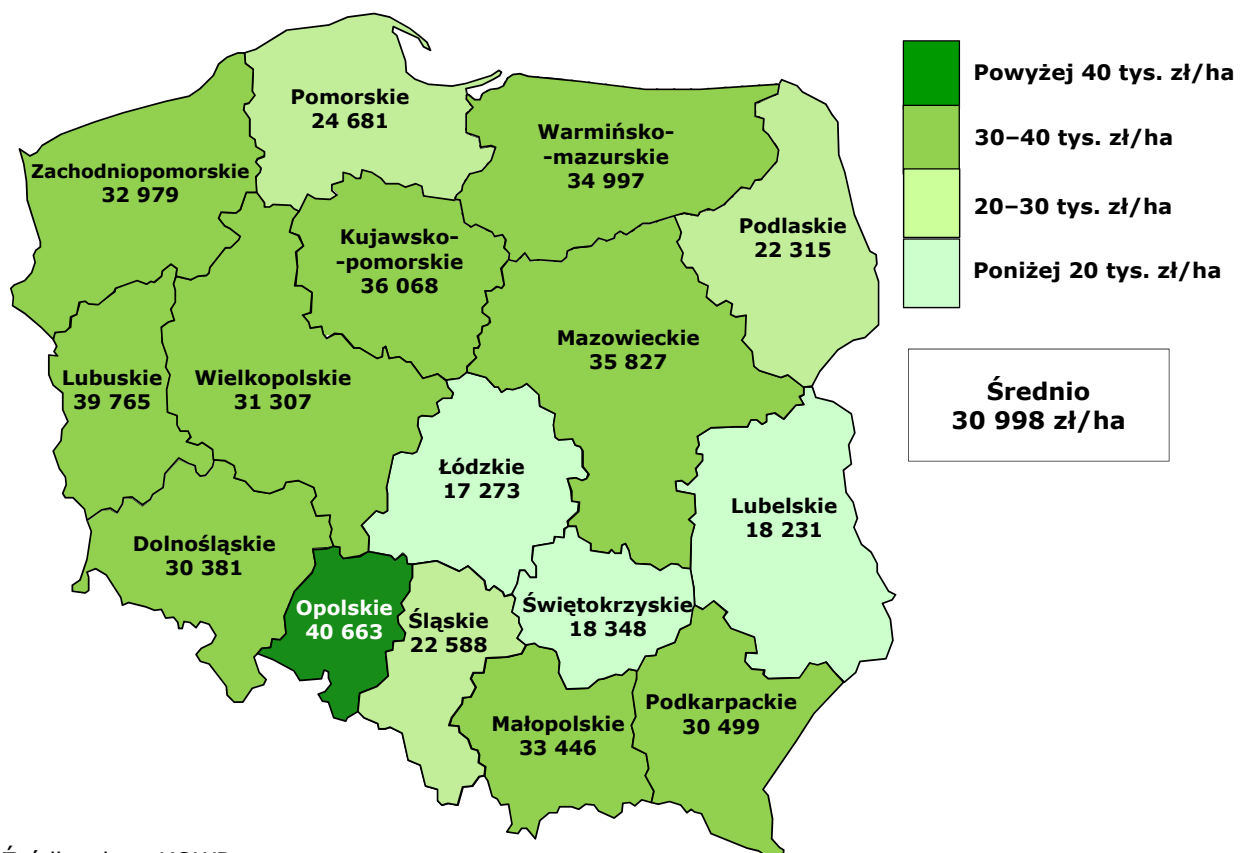
* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne.

** W 2004 r. wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego na 300 ha.

Źródło: dane KOWR.

W strukturze obszarowej gruntów sprzedanych w 2019 r., podobnie jak w latach ubiegłych, dominują – pod względem liczby zawartych umów – nieruchomości mniejsze obszarowo. W ogólnej liczbie **3 153 zawartych umów sprzedaży** (bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, wodami, służące do wydobywania m.in. kopalni, a także grunty nierolne¹³) 3 062 umów (97,1%) stanowią umowy zawarte na zakup nieruchomości o powierzchni do 2 ha, a 65 umów (2,1%) zawarto na zakup nieruchomości o powierzchni od 2 do 10 ha. Na nieruchomości o powierzchni od 10 do 100 ha zawarto 24 umowy (0,8%), a na sprzedaż nieruchomości o powierzchni przekraczającej 100 ha zawarto 2 umowy (0,1%). W 2019 r. średnia powierzchnia sprzedanych nieruchomości na 1 umowę wyniosła 0,96 ha, w tym w grupach obszarowych do 100 ha – 0,88 ha, a powyżej 100 ha – 127,21 ha.

Wykres 4. **Średnie ceny sprzedaży gruntów rolnych z Zasobu WRSP w 2019 r. (w zł/ha)**

Źródło: dane KOWR.

W całym okresie działania na Zasobie WRSP (w latach 1992–2019), na ogólną liczbę 313,9 tys. umów sprzedaży (również bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, także mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, wodami, służącymi do wydobywania kopalni, jak też grunty nierolne), 193,9 tys. umów (61,8%) dotyczyło nieruchomości do 2 ha, a 71,9 tys.

¹³ KOWR monitoruje zmiany cen i czynszów płaconych za grunty rolne przez nabywców i dzierżawców nieruchomości Zasobu. Z tego względu z obserwacji wyłączono transakcje dotyczące gruntów zabudowanych lub o specyficznym charakterze (np. pod wodami, samodzielnymi obiektami, służące do wydobywania kopalni), a także gruntów nierolnych. Nie uwzględniono także transakcji charakteryzujących się ekstremalnymi cenami lub czynszami. W rezultacie obserwacja dotyczy około 97% gruntów sprzedanych i 98% gruntów wydzierżawionych. Monitorowanie obejmuje dane na moment zawarcia umowy, co oznacza, że nie wyłączono z niego umów anulowanych lub rozwiązanych, a w części dotyczącej dzierżawy nie uwzględniono także zmiany obszaru dzierżaw aneksami do wcześniej zawartych umów. Uzyskiwane w przetargach ceny transakcyjne gruntów rolnych Zasobu oraz poziomy czynszów w grupach obszarowych wynikają m.in. z czynnika koniunktury oraz lokalnych różnic w popycie na zakup lub dzierżawę.

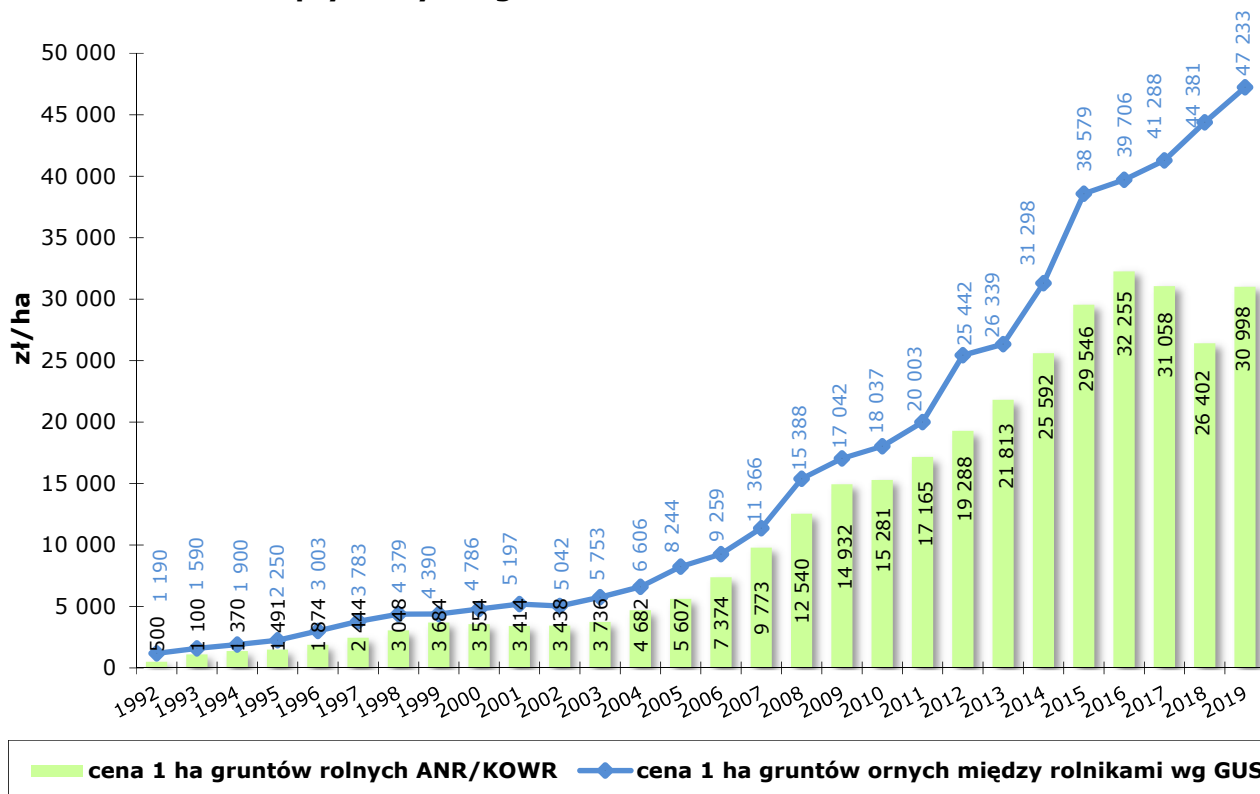

umów (22,9%) zawarto na sprzedaż gruntów w przedziale od 2 do 10 ha. Na sprzedaż gruntów o powierzchni od 10 do 100 ha zawarto 44,7 tys. umów (14,2%), a na sprzedaż nieruchomości o powierzchni przekraczającej 100 ha – 3,4 tys. umów (1,1%).

Nabywcami nieruchomości Zasobu WRSP są zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Struktura udziału obu tych grup nabywców wskazuje, że w całym okresie działania na Zasobie WRSP (w latach 1992–2019) osoby prawne stanowiły około 3% ogółu nabywców (liczby zawartych umów), jak również były one zainteresowane nieruchomościami większymi obszarowo. W 2019 r. średnia powierzchnia nieruchomości sprzedanych na 1 umowę osobom prawnym wyniosła 3,87 ha (3,91 ha – w 2018 r.), a osobom fizycznym – 0,88 ha (0,79 ha – w 2018 r.).

W 2019 r. najwyższe średnie ceny za 1 ha uzyskano w województwach opolskim (40 663 zł/ha) i lubuskim (39 765 zł/ha). W transakcjach sprzedaży gruntów rolnych zawartych przez KOWR w 2019 r. uzyskano za 1 ha średnią cenę w wysokości **30 998 zł**. Od 2004 r. do 2016 r. średnie roczne ceny uzyskiwane za grunty rolne miały wyraźną tendencję rosnącą. Dotyczyło to wszystkich grup obszarowych i regionów kraju. W latach 2017–2018 nastąpił spadek cen – w 2017 r. o 4% w porównaniu z 2016 r., a w 2018 r. – o 15% w porównaniu z 2017 r. Natomiast w 2019 r. nastąpił wzrost o 17% cen sprzedaży gruntów rolnych w stosunku do 2018 r. Wpływ na uzyskaną średnią cenę 31 tys. zł/ha miały sprzedane nieruchomości o powierzchni od 100 do 300 ha oraz od 10 do 100 ha. Średnia powierzchnia przypadająca na 1 umowę sprzedaży wyniosła 0,96 ha. Nieruchomości pochodziły głównie z byłego Państwowego Funduszu Ziemi i były mniej atrakcyjne rolniczo.

Wykres 5. **Ceny gruntów rolnych uzyskiwane przez ANR/KOWR i ceny gruntów ornych w obrocie prywatnym wg GUS**

Źródło: dane KOWR i GUS.

Tendencje wzrostowe cen gruntów rolnych występują w obrocie prywatnym. Jak wynika z informacji GUS, ceny użytków rolnych wynosiły w 2019 r. średnio w kraju 46 240 zł/ha (od 26 721 zł/ha w woj.

zachodniopomorskim do 60 255 zł/ha w woj. opolskim). Wzrost cen sprzedaży użytków rolnych w obrocie prywatnym w 2019 r., w porównaniu z 2018 r., wyniósł 7%.

Z porównania danych GUS i ANR wynika, że średnie ceny gruntów ornych w obrocie prywatnym w latach 1992–2005 były o 40–50% wyższe niż średnie ceny gruntów rolnych uzyskiwane przez ANR. Od 2006 r. różnica ta zmalała i utrzymuje się na poziomie 20–30%. Przy analizie powyższych danych należy mieć na uwadze, że w skład średniej ceny gruntów rolnych uzyskiwanej przez ANR wchodziły ceny gruntów ornych, łąk, pastwisk i nieużytków. Natomiast GUS do 2004 r. podawał dane dotyczące średnich cen tylko gruntów ornych, a od 2005 r. podaje średnie ceny oddzielnie dla gruntów ornych i łąk, jednak dla kontynuacji porównań podano ceny gruntów ornych wg GUS. W 2019 r. średnia cena za grunty orne w obrocie prywatnym wyniosła 47 233 zł/ha.

Oprócz nieruchomości Zasobu WRSP sprzedawano także obiekty rolno-przemysłowe, usługowe i handlowe oraz zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, jak również jeziora (mające charakter wód stojących) i stawy. Do końca 2019 r. sprzedano m.in.: 608 gorzelni, winiarni i browarów (72%), 581 suszarni zbóż i zielonek (66%), 385 mieszalni pasz (63%), 85 obiektów hotelowo-restauracyjnych (67%), 303 sklepy (83%) oraz 1 479 zabytkowych zespołów dworskich i pałacowo-parkowych (62%)¹⁴. W 2019 r. sprzedano 4 nieruchomości wpisane do rejestru zabytków, z zastosowaniem obniżenia ceny sprzedaży¹⁵.

Z przejętych **272,8 tys. ha** gruntów pod jeziorami¹⁶, na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz. U. z 2020 r. poz. 310, z późn. zm.), przekazano regionalnym zarządom gospodarki wodnej i marszałkom województw **232,2 tys. ha** i sprzedano **2,2 tys. ha** (dotyczy jezior o wodach stojących). Z powierzchni **48,3 tys. ha** przejętych stawów sprzedano 22,6 tys. ha, przekazano nieodpłatnie 7,5 tys. ha, w tym wniesiono aportem 6,3 tys. ha (Stawy Milickie). W dzierżawie pozostawało 16 tys. ha, zaś w zarządzie i wieczystym użytkowaniu – 2,3 tys. ha.

Równolegle prowadzona była sprzedaż gruntów o charakterze inwestycyjnym. W 2019 r. powierzchnia sprzedaży gruntów nierolnych wyniosła **620 ha**. Dokonano **1 148 transakcji sprzedaży**, a średnia cena 1 ha gruntów wyniosła **472,1 tys. zł**. Na wyżej wymienioną cenę najbardziej wpływały transakcje sprzedaży w OT w: Warszawie, Wrocławiu i Rzeszowie. Najwięcej gruntów nierolnych w 2019 r. sprzedano w OT w Poznaniu – 112 ha, a następnie w Opolu – 79 ha i Pruszczu Gdańskim – 72 ha. Wśród nabywców gruntów nierolnych przeważały osoby fizyczne, które stanowiły 86% nabywców ogółem.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami¹⁷ nieruchomości Zasobu mogą także nabywać cudzoziemcy po uzyskaniu stosownych zezwoleń. Od początku gospodarowania Zasobem WRSP do końca 2019 r. **cudzoziemcy zakupili 2 235 ha** (tj. około 0,1% wszystkich sprzedanych gruntów) na podstawie **351 zawartych umów. W 2019 r. cudzoziemcy zakupili 28,5 ha na podstawie 15 zawartych umów.** Były to w większości grunty o charakterze nierolnym. Niezmiennie od kilku lat głównymi (pod względem liczby zawartych umów) nabywcami gruntów Zasobu są inwestorzy niemieccy, holenderscy i duńscy, a nieruchomości nabywane przez cudzoziemców znajdują się głównie na terenie województw: warmińsko-mazurskiego, śląskiego, dolnośląskiego, zachodniopomorskiego oraz lubuskiego.

¹⁴ Procentowy udział sprzedanych obiektów odnosi się do ich stanu po weryfikacji.

¹⁵ Zgodnie z art. 30 ust. 4 ugnrSP.

¹⁶ Po uwzględnieniu zmian klasyfikacyjnych wód.

¹⁷ Ustawa z dnia 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców (Dz. U. z 2017 r. poz. 2278).

Nabywcami nieruchomości Zasobu WRSP mogą być również podmioty polskie z udziałem kapitału zagranicznego, niebędące cudzoziemcami. Od 1 stycznia 2001 r. nie jest wymagana zgoda organów administracji państwowej na zawarcie umowy sprzedaży nieruchomości Zasobu podmiotom z udziałem zagranicznym, niebędącym cudzoziemcami (jak również dla umów dzierżawy – także przez cudzoziemców), brak jest możliwości dokładnej identyfikacji tych podmiotów¹⁸. Można zatem jedynie szacować, że do końca grudnia 2019 r. podmioty te kupiły z Zasobu nieruchomości o powierzchni **65,5 tys. ha**, tj. 2,4% wszystkich sprzedanych przez ANR/KOWR gruntów¹⁹. W 2019 r. zostały zawarte 2 umowy sprzedaży nieruchomości Zasobu na rzecz podmiotów polskich z udziałem kapitału zagranicznego, niebędących cudzoziemcami, na łączną powierzchnię 1,8 ha.

Szczególną grupę nabywców nieruchomości Zasobu WRSP stanowią osoby fizyczne, określane jako **Zabużanie**. Nabywanie nieruchomości Zasobu przez Zabużan uregulowała ustawa z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2097), a przed jej wejściem w życie – ustawa z dnia 12 grudnia 2003 r. o zaliczaniu na poczet ceny sprzedaży albo opłat z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości Skarbu Państwa wartości nieruchomości pozostawionych poza obecnymi granicami państwa polskiego (Dz. U. z 2004 r. Nr 6, poz. 39, z późn. zm.).

Osoby z uprawnieniami zabużańskimi mogą uczestniczyć w organizowanych przetargach na sprzedaż nieruchomości Zasobu. Do końca 2019 r. Zabużanie zakupili z Zasobu 5,5 tys. ha za łączną kwotę 102,7 mln zł, w tym „uprawnieniami” zapłacili 97,2 mln zł (około 95%). W 2019 r. osoby z uprawnieniami zabużańskimi nabyły 1,622 ha za 22,4 tys. zł na podstawie jednej umowy sprzedaży.

Niezależnie od sprzedaży Zabużanom nieruchomości Zasobu KOWR został ustawowo zobowiązany do przeznaczania na **Fundusz Rekompensacyjny** (utworzony w celu wypłaty Zabużanom rekompensat w postaci pieniężnej) wpływów ze sprzedaży nieruchomości Zasobu WRSP z ich częściami składowymi – realizowanej w trybach przetargowych o łącznej powierzchni nie mniejszej niż 400 tys. ha – oraz wpływów z tytułu odpłatnego korzystania z mienia Zasobu WRSP. Sposób naliczania zobowiązania wobec funduszu określił Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi w drodze rozporządzenia²⁰.

W 2019 r. do Funduszu Rekompensacyjnego została przekazana kwota 177,1 mln zł.

Łącznie od 2006 r. do końca 2019 r. Fundusz Rekompensacyjny został zasilony kwotą 5 177,4 mln zł.

2.2.3. Inne formy trwałego rozdysponowania mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Ustawa z 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, a także inne przepisy upoważniają bądź zobowiązują KOWR do nieodpłatnego przekazywania części gruntów Zasobu WRSP uprawnionym podmiotom. W latach 1992–2019 przekazano nieodpłatnie jednostkom samorządu terytorialnego z różnych tytułów (głównie gminom) – 59 tys. ha gruntów,

¹⁸ Ustawa z dnia 19 listopada 1999 r. Prawo działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 101, poz. 1178, z późn. zm.) uchyliła ustawę z dnia 14 czerwca 1991 r. o spółkach z udziałem zagranicznym m.in. w części dotyczącej uzyskiwania przez podmioty z udziałem kapitału zagranicznego zgody Ministra Skarbu Państwa na przeniesienie własności lub używanie mienia państwowej osoby prawnej.

¹⁹ Liczba umów i powierzchnia obejmuje korektę z wcześniejszych okresów.

²⁰ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 września 2017 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. poz. 1746, z późn. zm.).

Lasom Państwowym – 154,5 tys. ha, kościelnym osobom prawnym różnych wyznań – 90,3 tys. ha oraz innym uprawnionym podmiotom – 65,5 tys. ha.

Tabela 3. **Nieodpłatne przekazywanie gruntów z Zasobu WRSP**

Nieodpłatne przekazanie gruntów z Zasobu WRSP	Od 1992 r. do 31.12.2019 r. (w ha)	W tym w 2019 r. (w ha)
– jednostkom samorządu terytorialnego	59 043	444
– Lasom Państwowym	154 496	199
– na rzecz kościelnych osób prawnych	90 263	216
– innym uprawnionym podmiotom (np. parkom narodowym spółdzielniom mieszkaniowym, Polskiej Akademii Nauk, Izbowi Rolniczym, Krajowej Radzie Izb Rolniczych, państwowym szkołom wyższym lub państwowym jednostkom badawczo-rozwojowym, fundacjom i organizacjom pożytku publicznego, nadanie na własność osobom – dożywotnim użytkownikom)	65 508	1 999
Ogółem nieodpłatne przekazywanie gruntów	369 310	2 859
Przekazanie gruntów z Zasobu w innych formach		
– grunty pod wodami, przekazane do RZGW lub marszałka województwa	236 741	1 098
– wniesione jako aport do spółek	24 480	-
– rozdysponowane trwale w pozostałych formach	36 668	450
Ogółem przekazanie gruntów w innych formach	297 889	1 548
Ogółem nieodpłatne przekazanie i trwale rozdysponowanie w innych formach	667 199	4 406

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

Nieodpłatne przekazywanie gruntów Zasobu na rzecz jednostek samorządu terytorialnego (gmin, powiatów, województw) realizowane jest w szczególności na cele związane z inwestycjami infrastrukturalnymi wykonywanymi przez te jednostki w ramach zadań własnych, przy czym majątek przekazywany jest gminom z niezbędnymi gruntami, służącymi wykonywaniu innej działalności niż gospodarcza (np.: parki, przedszkola, świetlice).

Nieruchomości wchodzące w skład Zasobu mogą zostać w drodze umowy nieodpłatnie przekazane na własność jednostce samorządu terytorialnego:

- na cele związane z realizacją inwestycji w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 8 lipca 2010 r. o szczególnych zasadach przygotowania do realizacji inwestycji w zakresie budowli przeciwpowodziowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 933),
- w celu umożliwienia realizacji miejscowego planu odbudowy, o którym mowa w ustawie z dnia 11 sierpnia 2001 r. o szczególnych zasadach odbudowy, remontów i rozbiórek obiektów budowlanych zniszczonych lub uszkodzonych w wyniku działania żywiołu (Dz. U. z 2018 r. poz. 1345, późn. zm.),
- przeznaczone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy na cele związane z realizacją inwestycji infrastrukturalnych służących wykonywaniu zadań własnych w zakresie wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwienia odpadów komunalnych, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, edukacji publicznej, kultury i kultury fizycznej, zakładania i rozszerzania cmentarzy komunalnych albo, jeżeli położony jest na nich cmentarz (zgodnie z art. 24 ust. 5 pkt 1 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa),

- zabudowane obiektami infrastruktury technicznej towarzyszącej budynkom mieszkalnym wraz z mieniem niezbędnym do korzystania z tej infrastruktury (zgodnie z art. 44 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa).

Zapis ustawy dotyczy tylko części zadań realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego.

Przejęciu przez jednostki samorządu terytorialnego podlegały nieruchomości z Zasobu na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. Nr 133, poz. 872, z późn. zm.). W związku z art. 60 ww. ustawy mienie Skarbu Państwa będące we władaniu instytucji i państwowych jednostek organizacyjnych przejmowanych z dniem 1 stycznia 1999 r. przez jednostki samorządu terytorialnego (na podstawie ww. ustawy oraz tzw. ustawy kompetencyjnej²¹), z tym dniem stało się z mocy prawa mieniem właściwych jednostek samorządu terytorialnego. Przepis ten dotyczy także mienia Zasobu będącego w zarządzie państwowych jednostek organizacyjnych, które z dniem 1 stycznia 1999 r. zostały przejęte przez jednostki samorządu terytorialnego (domy opieki społecznej i średnie szkoły rolnicze przejęte przez starostów).

Przekazywanie nieruchomości na rzecz Lasów Państwowych odbywało się z uwzględnieniem przepisów ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2020 r. poz. 6, z późn. zm.)²² oraz założeń „Krajowego programu zwiększania lesistości”. Lasy przejęte do Zasobu, po ich geodezyjnym wydzieleniu, przekazano nieodpłatnie Państwowemu Gospodarstwu Leśnemu – Lasy Państwowe. Grunty wchodzące w skład Zasobu mogły być również przekazane nieodpłatnie Lasom Państwowym – do zalesienia. Przekazanie gruntów wydzielonych geodezyjnie przeznaczonych do zalesienia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (albo w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu) następowało na wniosek ANR/KOWR w drodze decyzji starosty. Inne grunty nadające się do zalesienia, ale nieprzewidziane na ten cel w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego można było przekazywać nieodpłatnie Lasom Państwowym w drodze umowy.

Od 1992 r. do końca 2019 r. przejęto do Zasobu WRSP łącznie ponad 170 tys. ha lasów, gruntów leśnych i zadrzewionych, w tym około 109 tys. ha lasów. Niezależnie od ich sukcesywnego przekazywania Lasom Państwowym są one rozdysponowywane w takich samych formach jak pozostałe grunty, tj. są sprzedawane, przekazywane w dzierżawę lub przekazywane nieodpłatnie innym uprawnionym podmiotom.

Według stanu na 31 grudnia 2019 r. w Zasobie pozostawało **28,4 tys. ha lasów**, w tym 14,2 tys. ha rozdysponowano nietrwale w formie dzierżawy. Pozostała powierzchnia znajduje się na działkach nierozdysponowanych, rozdrobnionych, położonych w większości w Polsce północno-zachodniej.

Do końca 2019 r. zgłoszono Lasom Państwowym około **181 tys. ha gruntów do zalesienia**, w tym 169,8 tys. ha objęto przeglądami, w wyniku których zakwalifikowano do przekazania około 134,9 tys. ha. Faktycznie przekazano protokolarnie około 137,6 tys. ha. Przekazania dotyczą w dużej mierze gruntów klas VI i VIz położonych na wododziałach i zbiornikach wód podziemnych

²¹ Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej – w związku z reformą ustrojową państwa (Dz. U. Nr 106, poz. 668, z późn. zm.).

²² Ustawa z dnia 26 listopada 2010 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej (Dz. U. Nr 238, poz. 1578, z późn. zm.) uchyliła art. 24 ust. 4a ugnrSP w brzmieniu: „Agencja może nieodpłatnie przekazywać Lasom Państwowym wydzielone geodezyjnie lasy, a także grunty nadające się do zalesienia, inne niż określone w ust. 4. Przekazanie następuje w drodze umowy zawartej między Prezesem Agencji a Dyrektorem Generalnym Lasów Państwowych.”

oraz stanowiących enklawy i półenklawy wśród lasów zarządzanych przez Lasy Państwowe oraz przylegające do takich lasów.

Rozpatrywanie wniosków kościelnych osób prawnych²³ o zaspokojenie roszczeń z tytułu utraty własności nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa następuje w postępowaniu regulacyjnym. Regulowanie tych roszczeń może polegać na:

- przywróceniu własności upaństwowionych nieruchomości rolnych i nierolnych lub ich części, wówczas gdy znajdują się one w Zasobie WRSP,
- wydzieleniu z Zasobu odpowiednich nieruchomości zamiennych w przypadku braku możliwości przywrócenia utraconej nieruchomości rolnej oraz w razie jednoznacznego stwierdzenia braku możliwości zrealizowania uprawnień kościelnych osób prawnych z mienia innych jednostek niż KOWR, które władają upaństwowionymi nieruchomościami rolnymi.

Niezależnie od możliwości zaspokojenia roszczeń kościelnych osób prawnych w postępowaniach regulacyjnych mogą one także występować o nieodpłatne przyznanie nieruchomości na utworzenie lub powiększenie gospodarstw rolnych albo na cele sprawowania kultu religijnego lub działalności w zakresie m.in. charytatywno-opiekuńczym i oświatowo-wychowawczym.

Do 31 grudnia 2019 r. przekazano z Zasobu WRSP kościelnym osobom prawnym łącznie 90,3 tys. ha, z tego 216 ha w 2019 r. Zdecydowana większość postępowań dotyczyła nieodpłatnych przekazania nieruchomości osobom prawnym Kościoła Katolickiego (91% przekazanej powierzchni).

Niezależnie od wymienionych głównych tytułów nieodpłatnych przekazania gruntów **KOWR przekazuje nieruchomości Skarbu Państwa innym podmiotom uprawnionym w trybie ugnrSP lub w trybie innych przepisów.** Z łącznej powierzchni **65,5 tys. ha** największy areał został przekazany **parkom narodowym** w związku z utworzeniem parku lub zmianą jego granic (13,4 tys. ha) oraz na rzecz osób – dożywotnich użytkowników (18,5 tys. ha). Ponad 9,9 tys. ha przekazano też byłym właścicielom w trybie przywracania własności nieruchomości.

Od 1992 r. do 31 grudnia 2019 r. w aportach do spółek prawa handlowego wniesiono 24,5 tys. ha (w 2019 r. nie odnotowano takich transakcji). Przedmiotem wniesienia aportem było również: 148 zabytkowych zespołów dworskich i pałacowo-parkowych, 176 obiektów socjalnych, kulturalnych i sportowych, 66 mieszalni pasz, 51 gorzelni, 1 winiarnia, 40 suszarni zbóż i zielonek. Do spółek wniesiono także w formie aportów 1 760 mieszkań.

Wykonując zapisy ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne, **przekazano wody i grunty pokryte wodami**, które z mocy prawa przeszły w trwałe zarząd wymienionych w tej ustawie podmiotów. Od 1992 r. do 31 grudnia 2019 r. podmiotom tym (regionalnym zarządom gospodarki wodnej i marszałkom województw) zostało przekazane 236,7 tys. ha, w tym 1,1 tys. ha w 2019 r. Według stanu na 31 grudnia 2019 r. do przekazania pozostawało jeszcze około 33,6 tys. ha gruntów. Tempo przekazywania gruntów pod wodami nie zależy od KOWR, gdyż zgodnie z zapisami ustawy ich przejście stwierdza właściwy starosta na wniosek zainteresowanego.

Od 1992 r. do 31 grudnia 2019 r. z Zasobu WRSP trwale rozdysponowano także na pozostałe cele **36,7 tys. ha** (przekształcenie prawa użytkowania wieczystego w prawo własności, rozdysponowanie

---

²³ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1347).

w trybie przepisów o scalaniu i wymianie gruntów oraz zniesienie współwłasności). W 2019 r. w tej grupie rozdysponowań z Zasobu WRSP przekazano 0,45 tys ha.

Zgodnie z art. 24 ust. 7a ugnrSP Prezes ANR, na wniosek ministra właściwego do spraw rozwoju wsi w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki, mógł do końca 2010 r. nieodpłatnie (w drodze umowy) przekazać na własność zarządzającemu **specjalną strefą ekonomiczną** – w rozumieniu ustawy z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 482, z późn. zm.) – nieruchomości wchodzące w skład Zasobu **przeznaczone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na cele inwestycyjne**. Podmiotom zarządzającym specjalnymi strefami ekonomicznymi przekazano łącznie około **300 ha**. W wyniku wprowadzenia ustawy z dnia 26 listopada 2010 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej, z dniem 1 stycznia 2011 r. zakończyła się możliwość nieodpłatnego przekazania nieruchomości zarządzającym specjalnymi strefami ekonomicznymi.

Na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. o Krajowym Zasobie Nieruchomości (Dz. U. z 2018 r. poz. 2363, z późn. zm.), KOWR przekazuje do KZN nieruchomości wchodzące w skład Zasobu **przeznaczone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na cele mieszkaniowe**. **Do 31.12.2019 r. przekazano z Zasobu WRSP do KZN łącznie 530 ha gruntów.**

Nieodpłatne przekazania pomniejszyły wpływy finansowe ANR/KOWR z tytułu zagospodarowania gruntów Zasobu WRSP, ale służyły rozwojowi lokalnych społeczności.

Ogółem od 1992 r. do końca grudnia 2019 r. w wyniku sprzedaży oraz nieodpłatnego przekazania z różnych tytułów uprawnionym podmiotom z Zasobu ubyło 3 383,1 tys. ha (71% powierzchni przejętej), w tym 8,1 tys. ha w 2019 r.

2.2.4. Dzierżawa nieruchomości Zasobu WRSP

Głównym kierunkiem nietrwałego rozdysponowania i zagospodarowania nieruchomości Zasobu jest dzierżawa. Od początku gospodarowania Zasobem WRSP w 1992 r. dzierżawa nieruchomości rolnych była dogodnym sposobem użytkowania znacznych powierzchni, niewymagającym angażowania dużych środków finansowych, jak ma to miejsce przy nabywaniu nieruchomości. Wykupowi podlegały tylko ruchome środki trwałe i majątek obrotowy (głównie produkcja w toku), a płatność była często rozkładana na raty.

Zgodnie z ustawą o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa **umowy dzierżawy zawierane są na czas oznaczony**. Długość okresu zależy od charakteru i przeznaczenia nieruchomości (rolna zabudowana albo niezabudowana, pod budowę i eksploatację elektrowni wiatrowych oraz wydobycie kruszyw). **Przy ustalaniu okresu dzierżawy, który w przypadku rolników indywidualnych – aby zapewnić stabilność funkcjonowania ich gospodarstw rodzinnych – co do zasady wynosi 10 lat, uwzględniana jest możliwość udziału dzierżawcy w programach finansowanych albo współfinansowanych ze środków pomocowych.** Wyzierżawienie nieruchomości rolnych na okres dłuższy niż 10 lat, z wyjątkiem nieruchomości pod budowę i eksploatację elektrowni wiatrowych, może nastąpić w szczególnych sytuacjach, np. gdy:

- nieruchomość wymaga poniesienia znacznych nakładów finansowych, aby możliwe było prowadzenie na niej działalności,
- przedmiotem dzierżawy są nieruchomości stawowe lub też grunty, na których znajdują się plantacje kultur wieloletnich,

- przemawiają za tym względy społeczno-gospodarcze (np. możliwość stworzenia nowych miejsc pracy, profil produkcji).

Działania KOWR pozytywnie wspierają poprawę struktury obszarowej gospodarstw rolnych poprzez wydłużanie dotychczas zawartych umów dzierżawy. W procedurze przedłużania dzierżawy wprowadzono stosowne preferencje korespondujące z obowiązującą polityką państwa w zakresie rozwoju gospodarstw rodzinnych.

Od początku działalności (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2019 r. zaoferowano dzierżawcom blisko 7,5 mln ha (w tym część gruntów więcej niż jednokrotnie), a wydzierżawiono (dane narastające) 4,97 mln ha (również część gruntów więcej niż jednokrotnie), na podstawie 351,3 tys. podpisanych umów.

W 2019 r. wydzierżawiono ogółem 44,2 tys. ha na podstawie 4,9 tys. zawartych umów²⁴.

Tabela 4. Powierzchnia gruntów wydzierżawionych z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych**

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.2019 r.			W 2019 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)						
do 1,00	75 073	74 762	311	436	432	4
1,01–1,99	91 915	91 292	623	851	846	5
2,00–4,99	168 097	165 964	2 133	3 819	3 777	42
5,00–9,99	197 278	193 176	4 103	4 781	4 695	86
10,00–19,99	322 560	313 762	8 798	14 647	14 605	41
20,00–49,99	525 550	495 303	30 246	13 824	13 660	164
50,00–99,99	345 308	307 140	38 168	2 588	2 533	55
100,00–499,99	1 325 883	911 337	414 545	2 430	2 002	429
100,00–299,99	x	x	x	1 818	1 690	128
300,00–499,99	x	x	x	612	312	301
500,00–999,99	978 189	417 536	560 653	858	0	858
1000,00 i więcej	940 203	180 090	760 113	0	0	0
Ogółem	4 970 055	3 150 361	1 819 694	44 233	42 550	1 683
w tym do 99,99	1 725 780	1 641 399	84 382	40 945	40 549	396
100,00 i więcej	3 244 275	1 508 963	1 735 312	3 288	2 002	1 287

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalini pod wodami), a także grunty nierolne.

** W roku 2004 wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego na 300 ha.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

W całym okresie rozdysponowania Zasobu WRSP (w latach 1992–2019) dominowały umowy zawierane na dzierżawę działek rolnych do 1 ha (stanowiły 42,9% liczby wszystkich umów). W umowach zawieranych w 2019 r. dzierżawy tak małych nieruchomości stanowiły 18,5% ogólnej liczby zawartych umów (w 2018 r. – 19%). W 2019 r. w grupie obszarowej od 1 do 10 ha liczba zawieranych umów dzierżawy kształtowała się na poziomie 49,6% (w 2018 r. – 48%), a udział umów w grupie obszarowej 10–100 ha wyniósł 31,6% (w 2018 r. – 33%).

Dzierżawcami nieruchomości są zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Od początku działalności w 1992 r. do 31 grudnia 2019 r. osoby fizyczne zawarły (narastająco) 98% ogólnej

²⁴ Bez umów przedłużanych lub przywróconych.

liczby umów dzierżawy, które obejmowały 63,4% wydzierżawionej powierzchni. Dzierżawcy, będący osobami fizycznymi, dzierżawili najczęściej nieruchomości o małych obszarach, zwłaszcza do 1 ha (43,6% umów zawartych przez osoby fizyczne). Osoby prawne natomiast częściej dzierżawiły nieruchomości duże, głównie w przedziale 100–500 ha (21,3% zawartych umów).

Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego stanowią niewielką grupę dzierżawców.

Z uwagi na brak możliwości bieżącego monitorowania zmian w strukturze własności kapitału w spółkach prawa handlowego dane w tym zakresie mogą mieć jedynie charakter szacunkowy. Na 31 grudnia 2019 r. w dzierżawie przez cudzoziemców znajdowało się **63,7 tys. ha** nieruchomości Zasobu, a w dzierżawie przez podmioty z udziałem kapitału zagranicznego niebędące cudzoziemcami – **19,7 tys. ha**. Wśród dzierżawców będących cudzoziemcami dominują (pod względem liczby zawartych umów) inwestorzy niemieccy, duńscy i holenderscy – 67%, a według powierzchni podmioty: brytyjskie, niemieckie, holenderskie i duńskie (57,9 tys. ha, tj. 91% powierzchni pozostającej w dzierżawie przez cudzoziemców).

Tabela 5. **Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych****

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.2019 r.			W 2019 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)						
do 1,00	150 869	150 236	633	903	893	10
1,01–1,99	65 621	65 228	393	564	561	3
2,00–4,99	54 212	53 600	612	1 202	1 187	15
5,00–9,99	27 801	27 235	566	658	647	11
10,00–19,99	23 005	22 411	594	1 013	1 010	3
20,00–49,99	17 242	16 317	925	494	489	5
50,00–99,99	5 005	4 474	531	39	38	1
100,00–499,99	5 576	4 094	1 482	14	12	2
100,00–299,99	x	x	x	12	11	1
300,00–499,99	x	x	x	2	1	1
500,00–999,99	1 412	630	782	1	0	1
1000,00 i więcej	561	135	426	0	0	0
Ogółem	351 304	344 360	6 944	4 888	4 837	51
w tym do 99,99	343 755	339 501	4 254	4 873	4 825	48
100,00 i więcej	7 548	4 859	2 689	15	12	3

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin i pod wodami), a także grunty nierolne.

** W roku 2004 wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego na 300 ha.

Źródło: dane KOWR.

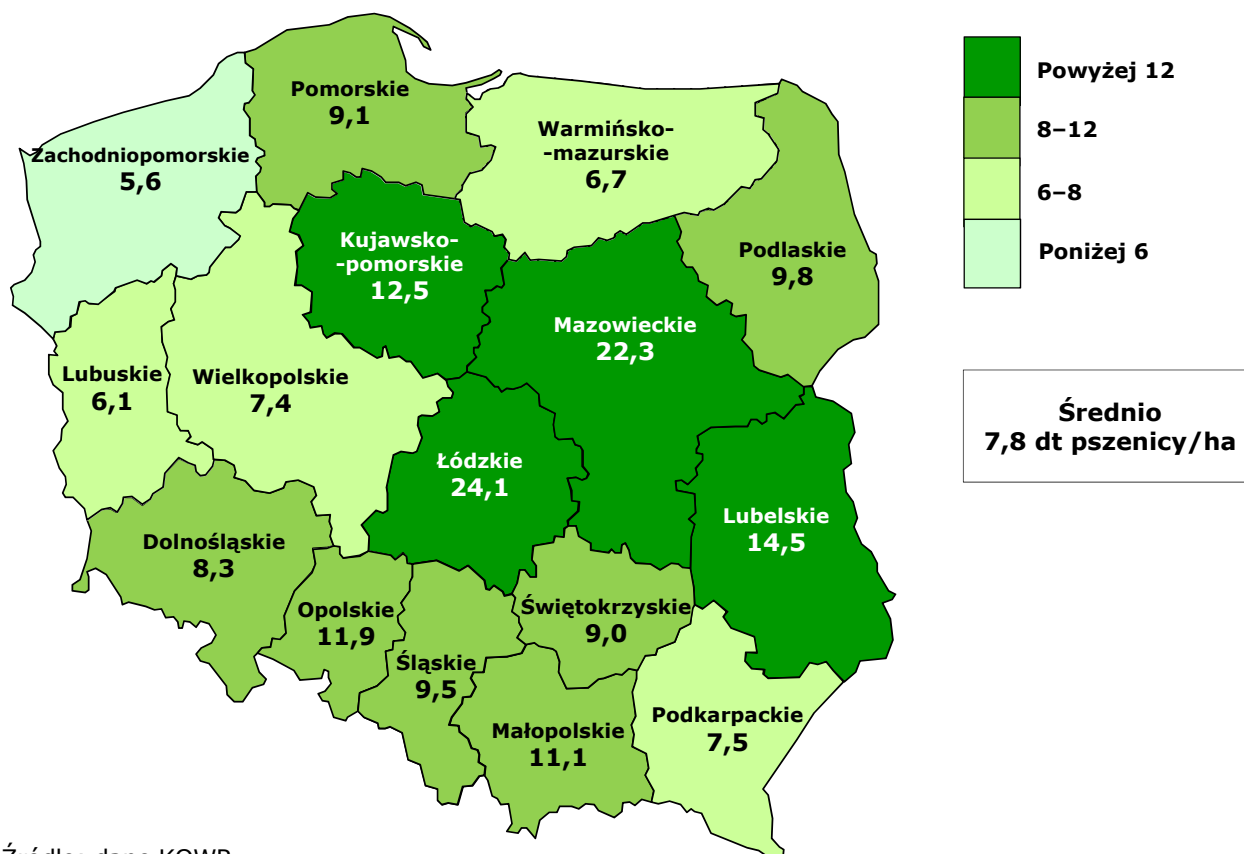
Czynsze uzyskiwane za grunty rolne oscylowały przez początkowe lata funkcjonowania Zasobu WRSP wokół równowartości 2 dt pszenicy rocznie za 1 ha, mimo wahań wynikających przeważnie z indywidualnych cech dzierżawionych nieruchomości (jakość gruntów, rozłóg i lokalizacja), a także powodowanych czynnikami koniunkturalnymi oraz mimo różnic w lokalnym popycie na dzierżawę. W umowach dzierżawy zawieranych od 2003 r. do 2016 r. poziom czynszu za grunty rolne systematycznie wzrastał. W 2017 r. i 2018 r. odnotowano poziom czynszu dzierżawnego – odpowiednio 7,7 dt i 7,1 dt pszenicy z 1 ha. **W 2019 r. średni czynsz za 1 ha gruntów wynosił 7,8 dt pszenicy,**

co oznacza, że nastąpił wzrost o 10% w stosunku do 2018 r. Ocenia się, że było to wynikiem większego udziału przetargów licytacyjnych w procesie rozdysponowania gruntów Zasobu WRSP.

Przetargi ograniczone ofertowe były najczęściej stosowane w Polsce północno-zachodniej. Co do zasady przetargi ograniczone ofertowe były organizowane na wniosek rolników i organizacji rolniczych. W odróżnieniu do przetargów licytacyjnych czynsz dzierżawny w trybie przetargu ofertowego jest niezmienny i ustalany na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 1 sierpnia 2016 roku²⁵.

W 2019 r. średni czynsz w równowartości pszenicy oferowany przez dzierżawców za 1 ha gruntów rolnych wyniósł **7,8 dt**, podczas gdy w umowach zawieranych w 2018 r. – 7,1 dt, w 2017 r. – 7,7 dt, w 2016 r. – 12,6 dt, a w 2015 r. – 11,5 dt. Średni czynsz za grunty rolne (bez czynszu za części składowe) dla wszystkich trwających umów dzierżawy na 31 grudnia 2019 r. wyniósł równowartość **5,1 dt pszenicy**.

Wykres 6. **Średnia wysokość czynszu dzierżawnego uzyskanego w 2019 r. (dt pszenicy/ha) w poszczególnych województwach**

Źródło: dane KOWR.

Najwyższe czynsze w 2019 r. uzyskano w województwie łódzkim (24,1 dt/ha), a następnie mazowieckim (22,3 dt/ha), a najniższe w województwie zachodniopomorskim (5,6 dt/ha) oraz lubuskim (6,1 dt/ha).

Według stanu na 31 grudnia 2019 r. w dzierżawie znajdowały się nieruchomości Zasobu WRSP o powierzchni 1 039,3 tys. ha, tj. o 15,2 tys. ha więcej²⁶ niż wynosiła powierzchnia będąca w dzierżawie na koniec grudnia 2018 r. (1 024,1 tys. ha). Wśród gruntów pozostających

²⁵ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 sierpnia 2016 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości czynszu dzierżawnego w umowach dzierżawy nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. poz. 1186).

²⁶ Z uwzględnieniem korekty stanów i umów zawartych w 2019 r.

w dzierzawie znajdowały się m.in. grunty pod stawami rybnymi – 16 tys. ha i jeziorami o wodach stojących – 1,7 tys. ha.

Tabela 6. **Powierzchnia gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierzawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i prawne wg stanu na 31 grudnia 2019 r.**

Wyszczególnienie	Stan na 31.12.2019 r.		
	Ogółem	z tego:	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)			
do 1,00	8 512	8 403	109
1,01–1,99	13 667	13 481	186
2,00–4,99	38 646	37 865	781
5,00–9,99	53 271	52 102	1 169
10,00–19,99	113 899	111 684	2 215
20,00–49,99	152 967	144 967	7 999
50,00–99,99	88 929	75 533	13 396
100,00–299,99	184 969	110 963	74 006
300,00–499,99	136 696	51 475	85 221
500,00–999,99	83 174	10 685	72 488
1000,00 i więcej	164 578	2 210	162 368
Ogółem	1 039 306	619 367	419 939
w tym do 99,99	469 891	444 034	25 856
100,00 i więcej	569 416	175 333	394 083

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

Dzierżawcami nieruchomości są zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Według stanu na 31 grudnia 2019 r. liczba umów dzierzawy z osobami fizycznymi wyniosła **61 tys.** i stanowiła 96,6% wszystkich umów dzierzawy (63,2 tys.). Osoby fizyczne z pozostającej w dzierzawie powierzchni **1 039,3 tys. ha** dzierżawiły ponad połowę powierzchni (59,6%), tj. 619,4 tys. ha. W 2019 r. liczba umów dzierzawy wzrosła o 2,8 tys. w stosunku do umów dzierzawy na koniec 2018 r.

Tabela 7. **Liczba umów dzierzawy gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierzawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i osoby prawne wg stanu na 31 grudnia 2019 r.**

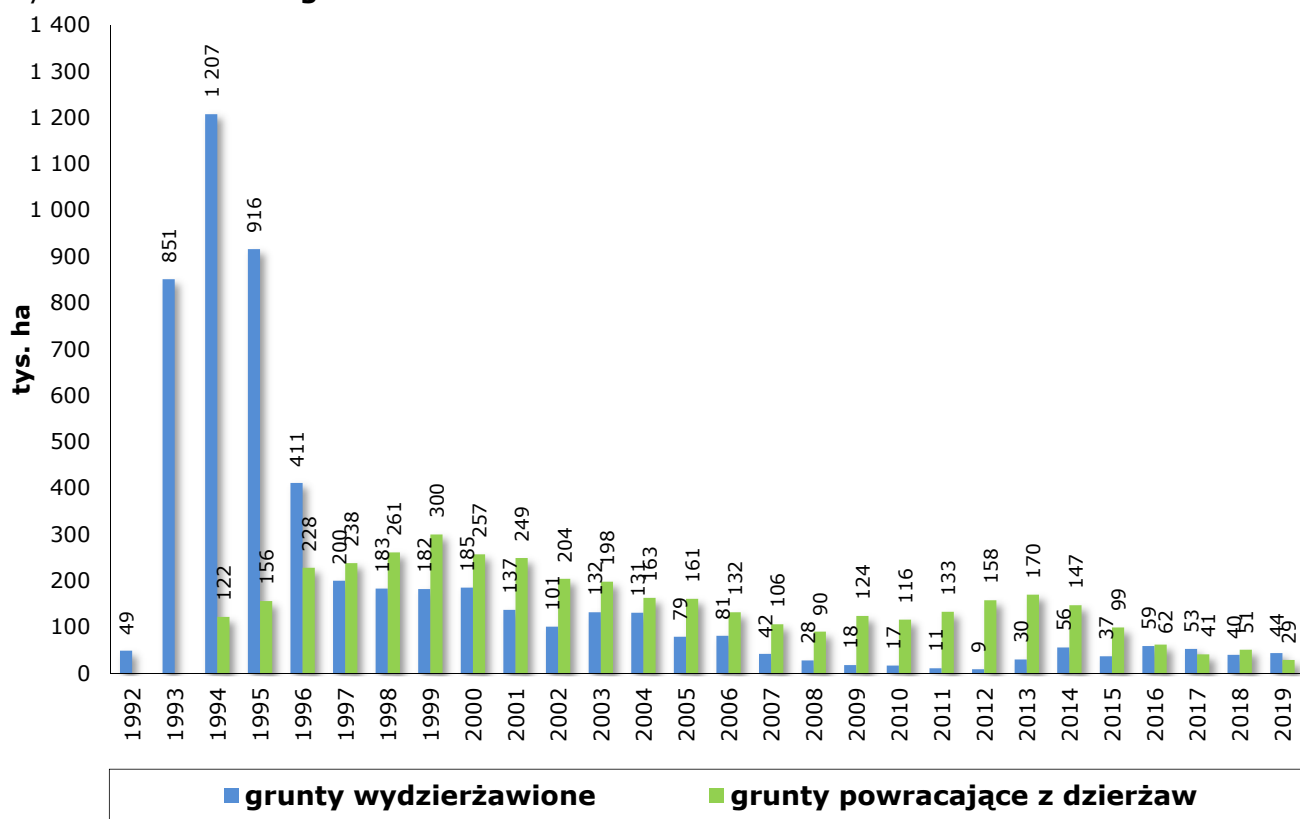
Wyszczególnienie	Stan na 31.12.2019 r.		
	Ogółem	z tego:	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)			
do 1,00	17 936	17 659	277
1,01–1,99	9 570	9 439	131
2,00–4,99	12 190	11 978	212
5,00–9,99	7 420	7 257	163
10,00–19,99	7 952	7 803	149
20,00–49,99	5 186	4 943	243
50,00–99,99	1 283	1 102	181
100,00–299,99	1 052	656	396
300,00–499,99	362	141	221
500,00–999,99	124	17	107
1000,00 i więcej	76	2	74
Ogółem	63 151	60 997	2 154
w tym do 99,99	61 537	60 181	1 356
100,00 i więcej	1 614	816	798

Źródło: dane KOWR.

W dzierżawie znajdowały się także obiekty rolno-przemysłowe, usługowe, handlowe i obiekty zabytkowe, w tym: 304 zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, 135 gorzelni, 239 suszarni zbóż i zielonek, 143 mieszalnie pasz, 43 masarnie i rzeźnie, 26 obiektów socjalnych, kulturalnych oraz sportowych.

Dzierżawa, jako sposób użytkowania czasowego, z założenia posiada cechę rotacji. Wraz z upływem czasu część wcześniej wydzierżawionych nieruchomości wraca do ponownego rozdysponowania. Wiąże się to zarówno z wygasaniem umów dzierżawy w związku z upływem terminów, na jakie zostały zawarte, jak również z rozwiązywaniem umów²⁷, a także wyłączeniem części nieruchomości z trwających umów dzierżawy. **W 2019 r. z dzierżawy powróciło ponad 29 tys. ha.**

Wykres 7. **Dzierżawa gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2019**

Źródło: dane KOWR.

Wydzierżawienie ponad 44 tys. ha w 2019 r. było możliwe dzięki zaoferowaniu do dzierżawy znacznej powierzchni gruntów, poprzedzonej przeglądem nieruchomości przeznaczonych do dzierżawy. Analiza struktury nieruchomości będących w dzierżawie na 31 grudnia 2019 r. wskazuje, że 28,4% umów „czynnych” (17,9 tys. umów – 8,5 tys. ha) nadal dotyczyło nieruchomości o powierzchni do 1 ha, a 2,6% liczby wszystkich umów „czynnych” (1,6 tys. umów – 569,4 tys. ha) dotyczyło nieruchomości przekraczających 100 ha.

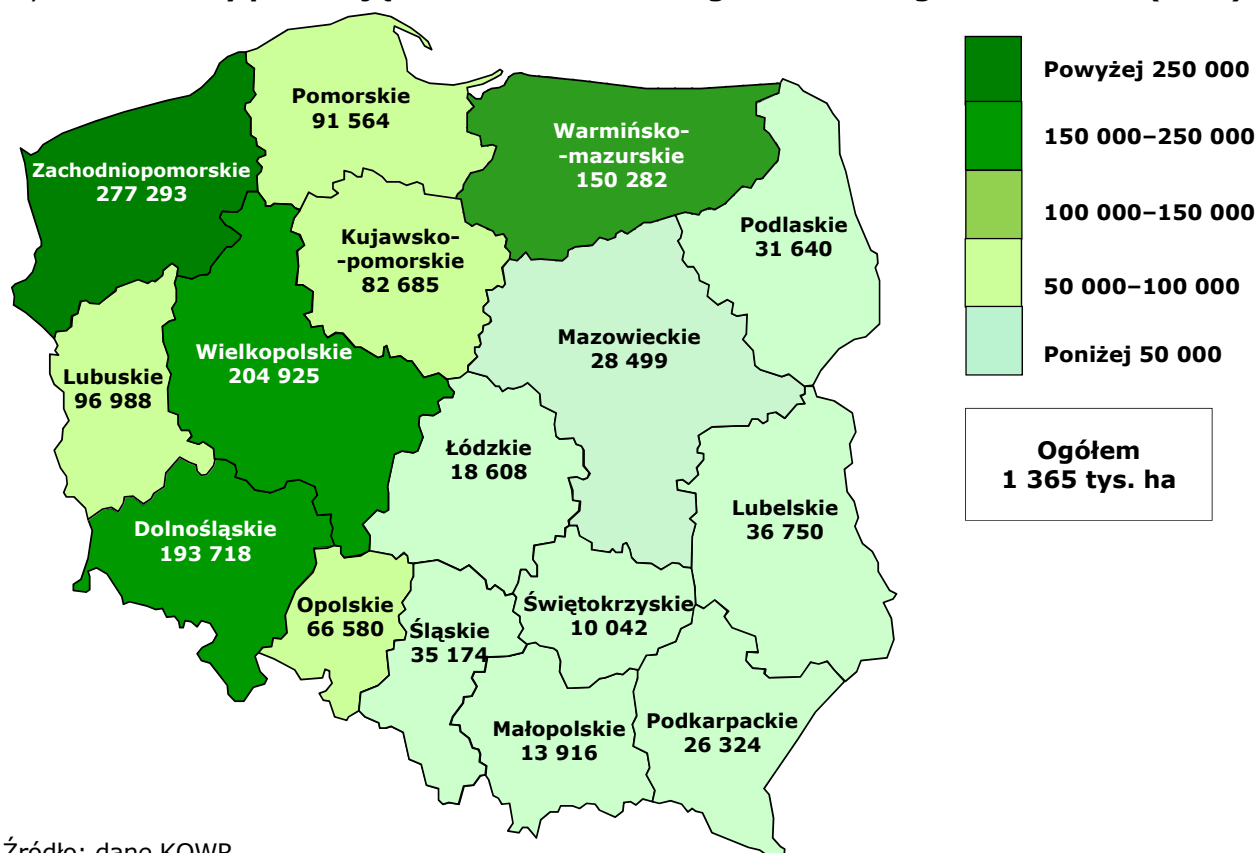
²⁷ Pod pojęciem „rozwiązanie umowy” rozumie się także sytuacje, gdy umowy kończą się przed terminem, na skutek skorzystania przez dzierżawcę z pierwszeństwa nabycia.

Tabela 8. **Struktura obszarowa umów dzierżawy zawartych, zakończonych i aktualnych***

Wyszczególnienie	Wydzierżawiono od 1992 r. do 31.12.2019 r.		Wygasło lub rozwiązano** od 1992 r. do 31.12.2019 r.		Stan na 31.12.2019 r.	
	Liczba umów	Powierzchnia	Liczba umów	Powierzchnia	Liczba umów	Powierzchnia
Grupa obszarowa (w ha)						
do 1,00 ha	150 869	75 073	132 933	66 562	17 936	8 512
1,01–1,99 ha	65 621	91 915	56 051	78 248	9 570	13 667
2,00–4,99 ha	54 212	168 097	42 022	129 451	12 190	38 646
5,00–9,99 ha	27 801	197 278	20 381	144 006	7 420	53 271
10,00–19,99 ha	23 005	322 560	15 053	208 661	7 952	113 899
20,00–49,99 ha	17 242	525 550	12 056	372 583	5 186	152 967
50,00–99,99 ha	5 005	345 308	3 722	256 379	1 283	88 929
100,00–499,99 ha	5 576	1 325 883	4 162	1 004 219	1 414	321 664
500,00–999,99 ha	1 412	978 189	1 288	895 015	124	83 174
1000,00 i więcej ha	561	940 203	485	775 626	76	164 578
Ogółem	351 304	4 970 055	288 153	3 930 749	63 151	1 039 306

* Liczba umów – w szt., powierzchnia – w ha, bez gruntów pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, gruntów o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin i pod wodami), a także gruntów nierolnych. Zestawienie nie obejmuje także przypadków wyłączonych z analiz z uwagi na ekstremalnie wysokie czynsze.
** Łącznie z gruntami wyłączonymi z dzierżawy. Pozycja „wygasło lub rozwiązano” ma charakter wynikowy w grupach obszarowych („wydzierżawiono” minus „stan”). Pozycja „stan” zawiera przesunięcia w grupach, w wyniku wyłączeń lub zmian obszaru aneksami oraz jako skutek zmian geodezyjno-gruntowych. Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

Wykres 8. **Grunty pozostające w Zasobie WRSP wg stanu na 31 grudnia 2019 r. (w ha)**

Źródło: dane KOWR.

Największa liczba umów dzierżawy wygasła lub została rozwiązana w grupach obszarowych do 10 ha (80,2% wszystkich umów wygasłych lub rozwiązanych i 65,8% wszystkich umów zawartych). Umowy te dotyczyły tylko 10,6% powierzchni. Umowy na dzierżawę relatywnie małych powierzchni często były

zawierane na stosunkowo krótkie okresy. Największe powierzchnie gruntów pochodziły z grup obszarowych powyżej 100 ha – ogółem 68% powierzchni (łącznie z gruntami wyłączanymi z trwających umów).

Na 31 grudnia 2019 r. umowy na dzierżawę nieruchomości do 1 ha obejmowały powierzchnię 8,5 tys. ha (0,8% powierzchni Zasobu pozostającej w dzierżawie), natomiast umowy na dzierżawę nieruchomości przekraczających 100 ha dotyczyły 569,4 tys. ha (54,8% powierzchni aktualnych dzierżaw).

2.3. Grunty pozostające w Zasobie WRSP i ich rozdysponowanie

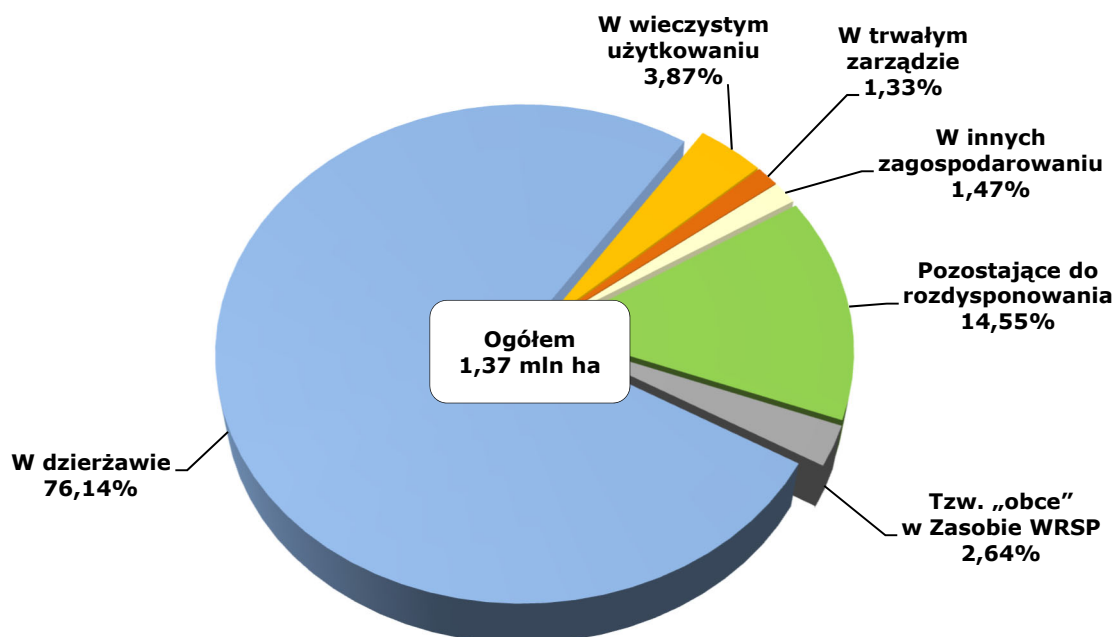
Według stanu na 31 grudnia 2019 r. w Zasobie WRSP znajdowały się nieruchomości Skarbu Państwa o powierzchni 1 364 987 ha.

Tabela 9. Stan zagospodarowania gruntów Zasobu WRSP od początku działalności (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2019 r. (w tys. ha)

Grunty przejęte do Zasobu WRSP	4 748,1
Rozdysponowano trwale, z tego:	3 383,1
– sprzedano	2 715,9
– przekazano, w tym nieodpłatnie	667,2
Ogółem pozostaje w Zasobie WRSP, z tego:	1 365,0
– w dzierżawie	1 039,3
– w trwałym zarządzie	18,1
– w wieczystym użytkowaniu	52,9
– w innych formach rozdysponowania „nie trwałe” (np. dożywotnie i bezumowne użytkowanie)	20,1
– „obce grunty w Zasobie WRSP” (grunty, które z mocy prawa przeszły w gestię innych podmiotów, lecz pozostają w ewidencji Zasobu do czasu ich protokolarnego przekazania tym podmiotom)	36,0
– pozostaje do rozdysponowania	198,6

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

Wykres 9. Powierzchnia Zasobu WRSP (stan na 31 grudnia 2019 r.)

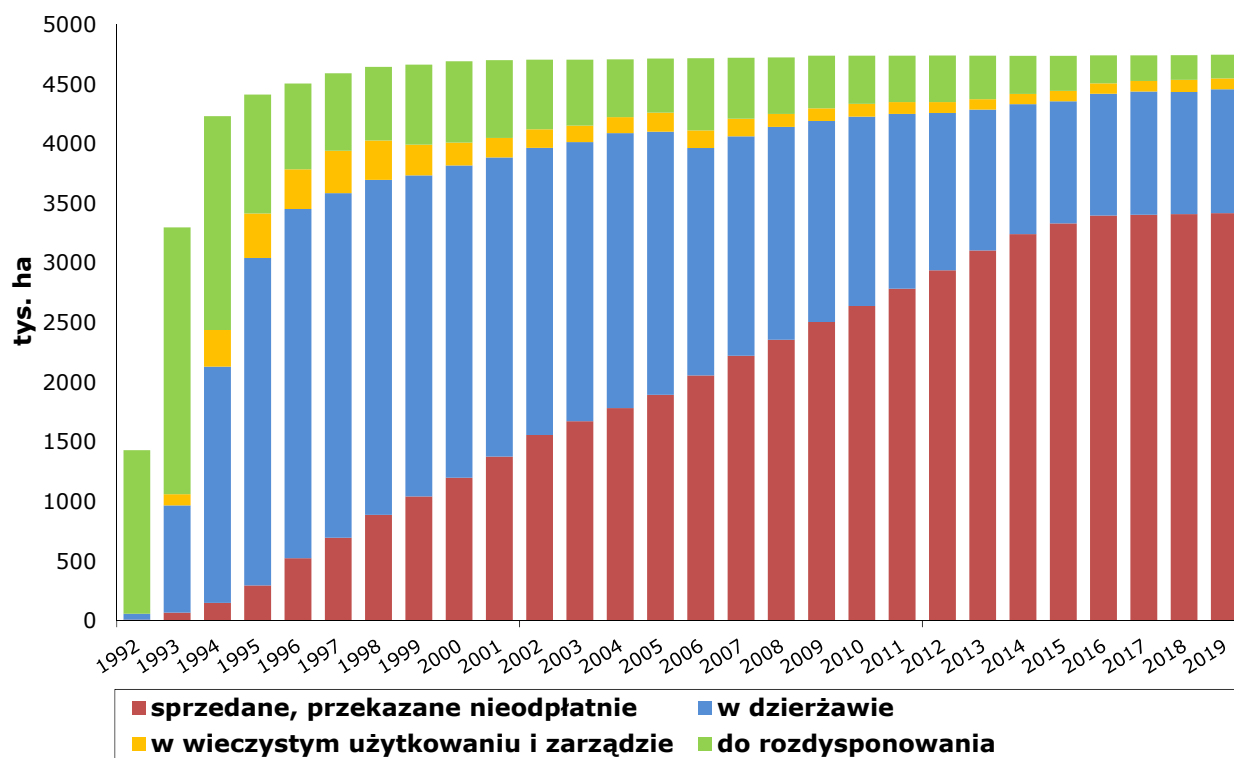

Źródło: dane KOWR.

Powierzchnia gruntów Zasobu WRSP obejmowała także 36 tys. ha (2,6%) gruntów określanych jako „obce grunty w Zasobie”. Były to grunty, które z mocy prawa przeszły w zarząd lub na własność

innych podmiotów, lecz nie zostały jeszcze protokolarnie przejęte. W powierzchni tej dominują grunty pokryte wodami płynącymi, fizycznie nieprzejęte jeszcze z Zasobu przez regionalne zarządy gospodarki wodnej i marszałków województw. Jeśli się potraktuje te grunty jako faktycznie trwale rozdysponowane, to ogółem z Zasobu WRSP ubyło **3 419,1 tys. ha**, tj. **72% powierzchni gruntów przejętych**.

Wykres 10. **Rozdysponowanie gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2019**

Źródło: dane KOWR.

2.4. Inne zagadnienia związane z zagospodarowaniem mienia Zasobu

2.4.1. Zarząd i wieczyste użytkowanie nieruchomości Zasobu WRSP

Formami użytkowania mienia Skarbu Państwa są: zarząd (trwały zarząd) i wieczyste użytkowanie. Obserwowany jest proces wygaszania zarządu (trwałego zarządu) oraz wieczystego użytkowania (zrzeczenie, wygaśnięcie, zamiana na prawo własności lub przekształcenie w prawo własności, sprzedaż wieczystemu użytkownikowi). Na 31 grudnia 2019 r. w obu tych formach znajdowało się **71 tys. ha**, z tego w zarządzie państwowych jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej – 18,1 tys. ha, a w wieczystym użytkowaniu – 52,9 tys. ha.

2.4.2. Mieszkania i infrastruktura mieszkaniowa

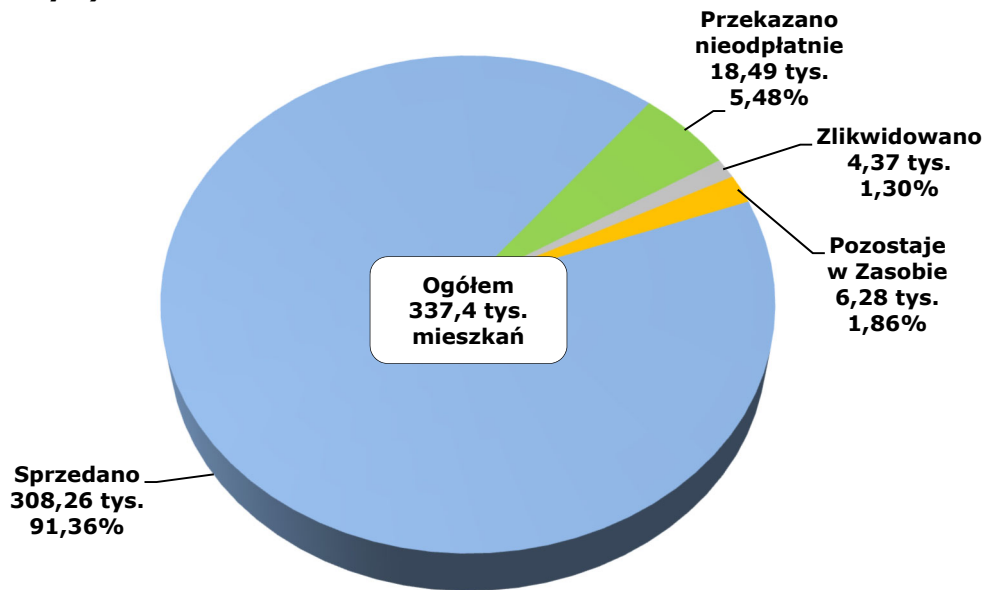
W wyniku restrukturyzacji mienia przejętego do Zasobu, głównie po zlikwidowanych ppgr, został wyodrębniony **majątek służący celom socjalnym**, w tym także mieszkania, które najemcy mogą wykupić na preferencyjnych warunkach.

Do 31 grudnia 2019 r. do Zasobu przejęto **337,4 tys. mieszkań**²⁸. W 2019 r. – przede wszystkim z ujawnienia w wyniku przeprowadzonych inwentaryzacji, podziału lokali i korekty stanów ewidencyjnych – wprowadzono do ewidencji 36 mieszkań. Od początku działalności w 1992 r.

²⁸ Z uwzględnieniem 2,2 tys. mieszkań, które powstały w Zasobie WRSP (na skutek zakończenia inwestycji rozpoczętych, adaptacji na mieszkania innych pomieszczeń i podziału lokali), a także korekt stanów ewidencyjnych.

do końca 2019 r. sprzedano **308,3 tys. mieszkań** (91,4% przejętych), z tego 166 mieszkań sprzedano w 2019 r. Od początku działalności trwale rozdysponowano w wyniku nieodpłatnego przekazania i wniesienia aportem około 18,5 tys. mieszkań, w tym 50 mieszkań w 2019 r. Nieodpłatne przekazania dotyczyły uprawnionych podmiotów – spółdzielni i gmin. Ponadto 1 760 mieszkań wniesiono aportami do spółek oraz zlikwidowano 4 370 mieszkań. Według stanu na 31 grudnia 2019 r. w Zasobie pozostawało **6,3 tys. mieszkań** (tj. 1,9% przejętych mieszkań).

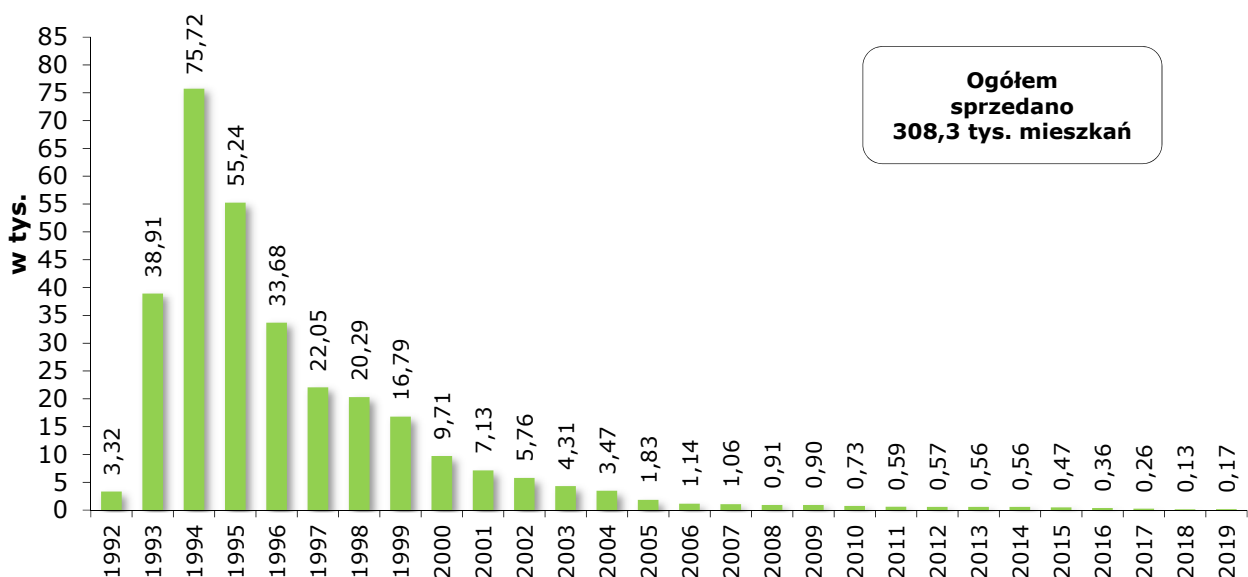
Wykres 11. **Rozdysponowanie mieszkań Zasobu WRSP wg stanu na 31 grudnia 2019 r. (w tys.)**

Źródło: dane KOWR.

Liczba mieszkań sprzedawanych najemcom od 1994 r. – w którym sprzedano blisko 80 tys. mieszkań – systematycznie się obniża. Pomimo przysługujących nabywcom bonifikat, a także szeroko stosowanej praktyki rozkładania ceny na raty maleje zainteresowanie nabywaniem mieszkań na własność. W 2019 r. sprzedano 166 mieszkań, w 2018 r. – 128 mieszkań, w 2017 r. – 255 mieszkań, w 2016 r. – 364 mieszkania, a w 2015 r. – 470 mieszkań.

Wykres 12. **Sprzedaż mieszkań z Zasobu WRSP w latach 1992–2019**

Źródło: dane KOWR.

Do ważniejszych powodów spadku zainteresowania nabywaniem mieszkań na własność należą:

- wyczerpywanie się w Zasobie WRSP mieszkań o stosunkowo dobrym standardzie oraz atrakcyjnie zlokalizowanych, o czym może świadczyć fakt, iż część najemców nie skorzystała w ostatnich latach z przedstawionej oferty nabycia, mimo że wielokrotnie tę ofertę ponawiano,
- konieczność ponoszenia przez nabywców wszystkich kosztów utrzymania mieszkań wykupionych,
- brak chęci zakupu mieszkań na własność, niezależnie od ceny zakupu, przez część najemców nieposiadających spadkobierców zainteresowanych takimi mieszkaniami.

Część mieszkań pozostających nadal w Zasobie WRSP nie może być zaoferowana najemcom do nabycia z przyczyn formalnoprawnych. Szacuje się, że około 3 tys. mieszkań, które są położone w obiektach zabytkowych lub w budynkach niesłużących wyłącznie zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych albo funkcjonalnie związanych z działalnością gospodarczą, nie będzie przeznaczonych do sprzedaży najemcom.

Pomimo że większość mieszkań przejętych do Zasobu została sprzedana najemcom lub przekazana uprawnionym podmiotom (zwłaszcza gminom i spółdzielniom mieszkaniowym), pozostające w Zasobie WRSP mieszkania nadal stanowią problem organizacyjny i finansowy, ponieważ największe wydatki wiążą się z koniecznością dokonywania konserwacji i remontów mieszkań pozostających w Zasobie oraz związanej z nimi infrastruktury, pokrywaniem części kosztów związanych z utrzymaniem mieszkań, których najemcami są emeryci i renciści zwolnieni z opłacania czynszu najmu²⁹, a także faktem, że pewna liczba lokatorów uchyla się od płacenia czynszu lub ponoszenia opłat za świadczone usługi (np. kanalizację, wywóz śmieci, utrzymywanie porządku na terenie).

2.4.3. Grunty do rozdysponowania

Na 31 grudnia 2019 r. w ogólnej powierzchni gruntów Zasobu pozostawało do rozdysponowania **198,6 tys. ha**, tj. o 8,6 tys. ha mniej niż na koniec 2018 r. Ocenia się, że znaczna część gruntów do rozdysponowania charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem (zajmują ponad 402 tys. działek) oraz innymi niekorzystnymi cechami (np. nieuregulowanymi stosunkami wodnymi, zakamienieniem, położeniem na skarpach, urwiskach i między wałami przeciwpowodziowymi). Średnia powierzchnia działki nierozdysponowanej wynosi 0,5 ha. W poszczególnych oddziałach terenowych KOWR średnia powierzchnia waha się od 0,2 ha w centralnej i wschodniej Polsce do 1 ha w części północno-zachodniej. Tak duża liczba nieruchomości wymaga poniesienia znacznych nakładów pracy, aby w przyszłości dokonać ich rozdysponowania. Wiele nieruchomości w Zasobie WRSP nadal posiada nieuregulowany stan geodezyjno-prawny.

Dokonana w jednostkach terenowych KOWR szacunkowa ocena przydatności tych gruntów do różnych celów (wg stanu na koniec 2019 r.) wskazała, że znaczna część gruntów (144,9 tys. ha – 73%) może być sprzedana lub wdzierżawiona kontrahentom KOWR na cele związane z produkcją rolną z tym, że większość z tych gruntów jest o niskiej przydatności rolniczej i znacznym rozdrobnieniu.

Kolejne grunty (34,3 tys. ha – 17%) określono jako kwalifikujące się do wykorzystania w celach nierolniczych – zwłaszcza pod zalesienia i budownictwo, a także na cele rekreacji i związane z ochroną przyrody. Dla pozostałych gruntów (19,4 tys. ha – 10%) nie zdefiniowano możliwych kierunków ewentualnego wykorzystania. Ocenia się, że znaczna część tych gruntów charakteryzuje

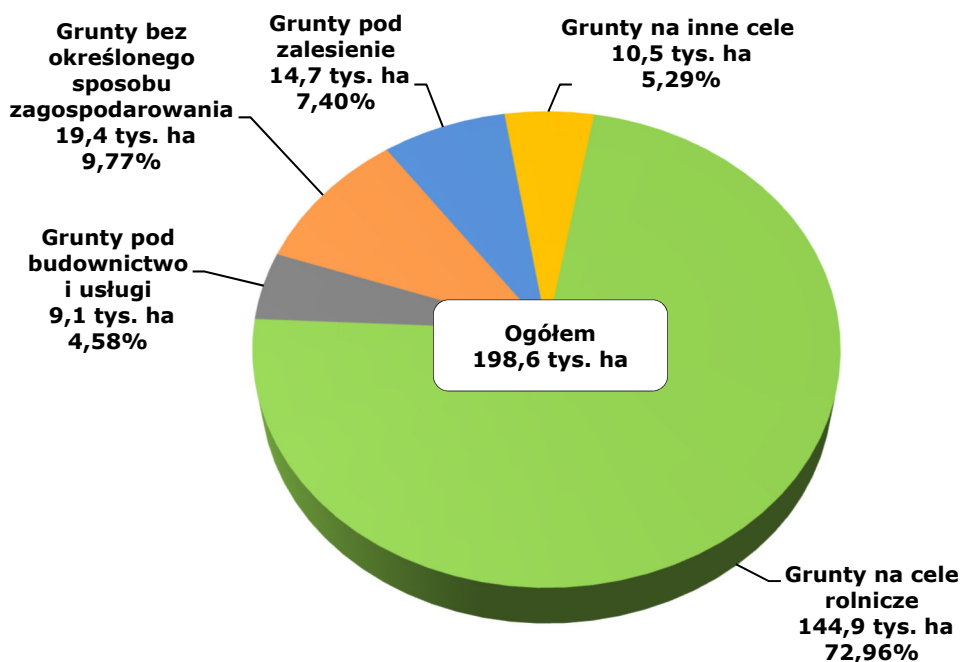
---

²⁹ Na podstawie art. 47 ugnrSP.

się dużym rozdrobnieniem oraz innymi niekorzystnymi cechami (np.: nieuregulowane stosunki wodne, zakamienione, położone na skarpach, urwiskach, między wałami przeciwpowodziowymi).

Według szacunków na koniec 2019 r. w użytkowaniu osób trzecich (bez tytułu prawnego) znajdowało się **17,3 tys. ha**. Największa część areалу (98%) dotyczyła gruntów niewydanych przez dotychczasowych dzierżawców po rozwiązaniu umów dzierżawy. Niewielka część dotyczyła gruntów samowolnie zajętych przez bezumownych użytkowników.

Wykres 13. **Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków (stan na 31 grudnia 2019 r.)**

Źródło: dane KOWR.

2.4.4. Pozostałe zagadnienia

W obszarze gospodarowania Zasobem WRSP wpływ na realizację powierzonych zadań KOWR mają m.in.:

- **brak w wielu gminach obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także wieloznaczność (alternatywność) zapisów w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz związana z tym niepewność co do przyszłej funkcji nieruchomości.** Może to utrudniać identyfikację gruntów, które są i mają być w przyszłości przeznaczone na cele rolne. Przykładem może być uwzględnianie w studiach dla terenu całych gmin bądź ich znacznej części możliwości np.: lokalizacji siłowni wiatrowych, rekreacji i turystyki lub aktywizacji gospodarczej. Przy ograniczonej możliwości ustalenia, które tereny będą w przyszłości służyć wyłącznie produkcji rolniczej, a które można wykorzystać w alternatywny sposób, trudno jest określić wartość rynkową gruntów, a na jej podstawie – właściwą cenę sprzedaży. W takich sytuacjach podejmowanie decyzji o sprzedaży przez KOWR jest utrudnione;
- **trudności w odzyskaniu władania nieruchomością od byłych dzierżawców oraz innych bezumownych użytkowników (w wypadku odmowy dobrowolnego wydania nieruchomości).** Problem bezumownego korzystania i odmowy wydania KOWR nieruchomości Zasobu WRSP zauważalny jest w skali całego kraju od lat. Podejmowane są także działania

systemowe, których celem jest wyeliminowanie lub znaczące ograniczenie skali tego zjawiska. Według stanu na 31 grudnia 2019 r. w bezumownym użytkowaniu znajdowały się nieruchomości Zasobu o powierzchni 17,3 tys. ha. Odmowa wydania nieruchomości dotyczyła w większości byłych dzierżawców (około 98%). W przypadkach, w których stwierdzono bezprawne zajęcie gruntów Zasobu WRSP, a użytkownicy odmawiają ich wydania, KOWR powiadamia odpowiednie instytucje o podejrzeniu popełnienia przestępstwa;

- niezależnie od tego bezumowni użytkownicy (zarówno byli dzierżawcy, jak i osoby samowolnie zajmujące grunty Zasobu) wzywani są do wydania nieruchomości. W przypadku odmowy wydania w określonym terminie lub uchylania się od wydania KOWR występuje z pozwami do sądów, a tam gdzie jest to możliwe, kierowane są wnioski bezpośrednio do komornika. Za okres bezumownego korzystania z nieruchomości naliczane jest wynagrodzenie, które od 3 grudnia 2011 r. stanowiło równowartość pięciokrotności wywoławczej wysokości czynszu, który byłby należny od tej nieruchomości, gdyby była ona przedmiotem umowy dzierżawy po przeprowadzeniu przetargu. Po wejściu w życie w dniu 26 czerwca 2019 r. ustawy z 26 kwietnia 2019 r. o zmianie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego i niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1080) **6-krotnie podniesiono wysokość wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości wchodzącej w skład Zasobu** – obecnie osoba władająca nieruchomością wchodzącą w skład Zasobu bez tytułu prawnego jest zobowiązana do **zapłaty na rzecz KOWR wynagrodzenia za korzystanie z tej nieruchomości w wysokości stanowiącej 30-krotność wywoławczej wysokości czynszu**, który byłby należny od tej nieruchomości, gdyby była ona przedmiotem umowy dzierżawy po przeprowadzeniu przetargu;

2.5. Nadzór właścicielski

2.5.1. Nadzór właścicielski nad mieniem Zasobu WRSP

Rozdysponowanie większości mienia Zasobu w różnych formach powoduje, że istotnym zadaniem jest nadzór właścicielski sprawowany przez KOWR. Jednym z głównych celów nadzoru jest zapewnienie prawidłowego wykorzystywania majątku Skarbu Państwa przez jego użytkowników, w tym także zgodności sposobu jego użytkowania z zapisami zawartymi w umowach oraz z wymogami wynikającymi z przepisów szczególnych. Nadzór właścicielski nad sposobem wykorzystywania mienia Zasobu przekazanego użytkownikom KOWR sprawuje poprzez wszystkie swoje jednostki organizacyjne, zwłaszcza przez oddziały terenowe.

Pomimo zmniejszającej się liczby obiektów budowlanych pozostających w Zasobie w 2019 r. KOWR nadal przeznaczał środki finansowe na ich remonty, konserwację i modernizację.

Nadzór właścicielski prowadzony nad realizacją obowiązków wynikających z umów dotyczących zagospodarowania Zasobu jest niezbędny głównie dla oceny prawidłowego, zgodnego z przeznaczeniem, wykorzystania nieruchomości na zasadach określonych w umowie (decyzji).

W ramach realizowanego nadzoru właścicielskiego w 2019 r. m.in. przeprowadzano kontrole wykonywania obowiązków wynikających z umów lub decyzji, dokonując lustracji w terenie. Przeprowadzone **7 479 kontroli** (planowych i pozaplanowych) dotyczyło:

- **6 036 umów dzierżawy** (80,7% wszystkich skontrolowanych umów) – wśród skontrolowanych umów dzierżawy 92% dotyczyło umów dzierżawy samych gruntów,
- **73 umów sprzedaży nieruchomości**, których cena została rozłożona na raty (1%),

- **42 umów sprzedaży nieruchomości**, które w części lub całości stanowiły obiekty wpisane do rejestru zabytków, których cena została obniżona pod warunkiem, że nabywca poniesie określone nakłady (0,6%),
- **569 umów nieodpłatnego przekazania nieruchomości** na własność jednostkom samorządu terytorialnego i innym uprawnionym podmiotom, w związku z art. 24 ust. 5 pkt 1 i 2 ugrnSP, na cele związane z inwestycjami infrastrukturalnymi służącymi wykonywaniu zadań własnych lub wykonywaniem zadań statutowych (7,6%),
- **759 innych umów (decyzji)**, w których określone są obowiązki związane z realizacją umowy lub decyzji i trwałego zarządu (10,1%).

Dzierżawa nieruchomości Zasobu WRSP

W wyniku przeprowadzonych kontroli w odniesieniu do 3 389 umów dzierżawy (56,1% wszystkich umów dzierżawy) nie stwierdzono żadnych uchybień i nieprawidłowości w wywiązywaniu się dzierżawców z postanowień zawartej umowy. W pozostałych 2 647 umowach stwierdzono ogółem 1 979 uchybień, z czego: 829 uchybień dotyczyło 285 umów dzierżawy nieruchomości zabudowanych, a 1 150 uchybień – 2 362 umów dzierżawy gruntów niezabudowanych. Wśród tych uchybień ponad 43% dotyczyło zagospodarowania gruntów, 32% – gospodarki budynkami, a 15% – niewywiązywania się z innych obowiązków, w tym związanych z regulowaniem zobowiązań finansowych. W celu wyeliminowania stwierdzonych uchybień były wysyłane do dzierżawców stosowne zalecenia pokontrolne z podaniem terminów ich usunięcia. W stosunku do 101 umów dzierżawy podjęte zostały czynności zmierzające do ich wypowiedzenia.

Sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP

W wyniku kontroli 73 umów sprzedaży nieruchomości, których cena została rozłożona na raty lub w umowach sprzedaży zapisano inne zobowiązania nabywcy, oraz 42 umów sprzedaży nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków stwierdzono, że w 43 przypadkach nabywcy nie wywiązywali się z przyjętych zobowiązań. W związku z tym wydano stosowne zalecenia pokontrolne.

Nieodpłatne przekazanie nieruchomości Zasobu WRSP jednostkom samorządu terytorialnego

W 2019 r. przeprowadzono kontrole 563 umów nieodpłatnego przekazania nieruchomości na własność samorządu terytorialnego. W 131 przypadkach wykazały one nieprawidłowości w sposobie użytkowania nieruchomości przekazanych nieodpłatnie jednostkom samorządu terytorialnego i w związku z tym w odniesieniu do 59 umów zażądano zwrotu aktualnej wartości pieniężnej tych nieruchomości.

Inne umowy (decyzje)

Podczas kontroli 759 innych umów (decyzji) stwierdzono, iż w 655 przypadkach realizacja przebiega prawidłowo, a w pozostałych 104 umowach stwierdzono uchybienia oraz podjęto stosowne czynności pokontrolne.

2.6. Bezzwrotna pomoc finansowa

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizuje zadania, o których mowa w art. 24 ust. 10 ugrnSP, m.in. w formie udzielania **bezzwrotnej pomocy finansowej**. Bezzwrotna pomoc finansowa może dotyczyć:

- budowy, remontu oraz przebudowy budynków i lokali, obiektów infrastruktury technicznej oraz innego majątku, przekazanych na podstawie art. 43 ust. 2 i art. 44 ugrnSP bez uprzedniego doprowadzenia ich do należytego stanu technicznego (art. 24 ust. 12 pkt 1 ugrnSP),

- działalności wydawniczej, prowadzenia badań naukowych, szkoleń, konferencji, seminariów i konkursów w zakresie zadań KOWR (art. 24 ust. 12 pkt 2 ugnrSP),
- budowy, remontu oraz przebudowy urządzeń, obiektów i sieci energetycznych, wodno-kanalizacyjnych, ciepłowniczych oraz telekomunikacyjnych, przekazanych na podstawie art. 24 ust. 6 ugnrSP bez uprzedniego doprowadzenia ich do należytego stanu technicznego (art. 24 ust. 12 pkt 3 ugnrSP),
- przedsięwzięć edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych realizowanych na obszarach wiejskich (art. 24 ust. 12 pkt 4 ugnrSP).

Beneficjentami bezzwrotnej pomocy finansowej mogą być:

- gminy, spółdzielnie mieszkaniowe oraz jednostki państwowe i komunalne (przejmujące urządzenia, obiekty i sieci w trybie art. 24 ust. 6 ugnrSP, prowadzące działalność w tym zakresie), na cele, o których mowa w art. 24 ust. 12 pkt 1 i 3 (tj. na doprowadzenie mienia nieodpłatnie przekazanego tym jednostkom do stanu technicznego umożliwiającego jego sprawną eksploatację),
- jednostki samorządu terytorialnego, nie posiadające osobowości prawnej państwowe i samorządowe jednostki organizacyjne, fundacje, stowarzyszenia, zrzeszenia, związki zawodowe, związki pracowników, organizacje społeczno-zawodowe rolników, kościoły i związki wyznaniowe, a także szkoły wyższe, jednostki badawczo-rozwojowe – na cele, o których mowa w art. 24 ust. 12 pkt 2 i 4 ugnrSP, tj. w zakresie działalności wydawniczej, prowadzenia badań naukowych, szkoleń, konferencji, seminariów i konkursów w ramach zadań – o których mowa w art. 24 ust. 12 pkt 2 ugnrSP – a także przedsięwzięć edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych realizowanych na obszarach wiejskich zgodnie z art. 24 ust. 12 pkt 4 ugnrSP.

W 2019 r. udzielono bezzwrotnej pomocy finansowej w kwocie 20 795,01 tys. zł, z tego:

- **18 537,39 tys. zł** wypłacono gminom i spółdzielniom mieszkaniowym na doprowadzenie mienia nieodpłatnie przekazanego tym jednostkom do stanu technicznego umożliwiającego jego sprawną eksploatację. Gminy otrzymały 17 021,65 tys. zł, a spółdzielnie mieszkaniowe – 1 515,74 tys. zł,
- **2 257,62 tys. zł** przekazano na realizację zadań określonych w art. 24 ust. 12 pkt 2 ugnrSP, tj. na działalność wydawniczą, prowadzenie badań naukowych, organizację szkoleń, konferencji, seminariów i konkursów w zakresie zadań, o których mowa w art. 6 ugnrSP, a także przedsięwzięć edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych realizowanych na obszarach wiejskich zgodnie z art. 24 ust. 12 pkt 4 ugnrSP.

W ramach pomocy bezzwrotnej w kwocie 18 537,39 tys. zł, która została udzielona gminom i spółdzielniom mieszkaniowym na doprowadzenie przekazanego im mienia do należytego stanu technicznego, 12 595,26 tys. zł (68%) dotyczyło inwestycji w zakresie budowy i remontu dróg oraz chodników, a 5 075,46 tys. zł (27%) związane było z finansowaniem infrastruktury gospodarki wodno-ściekowej (sieci wodociągowe i kanalizacyjne, oczyszczalnie ścieków, stacje uzdatniania wody). Pozostała kwota w wysokości 866,67 tys. zł (5%) dotyczyła m.in. remontów budynków i lokali mieszkalnych oraz sieci ciepłowniczych.

2.7. Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2019 r.

Zgodnie z art. 20 ust. 1 ugnrSP prowadzono odrębnie własną gospodarkę finansową KOWR oraz gospodarkę finansową Zasobu WRSP. Wydatki związane z wykonywaniem zadań wynikających

z ugnrSP oraz ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego pokrywane są z wpływów uzyskiwanych z rozdysponowania mienia Zasobu WRSP oraz gospodarowania nim.

2.7.1. Wpływy i wydatki związane z gospodarowaniem mieniem Zasobu WRSP w 2019 r.

Wpływy z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP w 2019 r. wyniosły 1 589 133 tys. zł.

Główną pozycję stanowiły wpływy ze sprzedaży mienia Zasobu, które wyniosły 1 131 992 tys. zł (tj. 71,2% wpływów z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP), a następnie wpływy z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu w kwocie 432 800 tys. zł (27,2%). Wpływy z odsetek od środków na rachunkach bankowych wyniosły 8 506 tys. zł. Pozostałymi wpływami w kwocie 15 835 tys. zł były wpływy z oprocentowania pożyczek oraz z innych źródeł (np. odsetki za zwłokę w zakresie wpływów z rozdysponowania mienia Zasobu WRSP i wadła przepadające na rzecz Zasobu).

Tabela 10. **Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2019 r.**

Lp.	Wyszczególnienie	tys. zł
I.	Wpływy ogółem związane z gospodarowaniem mieniem Zasobu WRSP	1 589 133
-	Wpływy ze sprzedaży mienia Zasobu WRSP	1 131 992
-	Wpływy z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu WRSP	432 800
-	Inne wpływy z działalności w zakresie gospodarowania i rozporządzania mieniem Zasobu WRSP	24 341
II.	Wydatki ogółem	1 897 988
1.	Przekazy zewnętrzne	879 835
2.	Środki na koszty funkcjonowania KOWR	563 355
3.	Wydatki w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu WRSP	454 798
-	Inwestycje i remonty	181 031
-	Bezzwrotna pomoc finansowa	20 795
-	Utrzymanie mienia niezagospodarowanego	49 840
-	Wydatki związane z rozdysponowaniem mienia Zasobu WRSP	11 890
-	Pozostałe wydatki	191 242

Źródło: dane KOWR.

Wydatki ogółem w 2019 r. wyniosły łącznie 1 897 988 tys. zł, z tego:

- **879 835 tys. zł** stanowiły przekazy zewnętrzne w 2019 r. (46% wydatków ogółem), tj.:
  - 702 771 tys. zł – zrealizowany w 2019 r. przekaz do budżetu państwa, z tego:
    - 682 771 tys. zł jest różnicą między wysokością zobowiązania wobec budżetu ustaloną za 2018 r. a kwotą odprowadzonych zaliczek za ten rok oraz
    - 20 000 tys. zł – zaliczkowe wpłaty do budżetu tytułem rozliczenia za 2019 r.,
  - 177 064 tys. zł – środki, które KOWR przekazał do Funduszu Rekompensacyjnego (w styczniu 2020 r. przekazano kolejną płatność za IV kwartał 2019 r. w wysokości 153 600 tys. zł). Łącznie od 2006 r. do 31 grudnia 2019 r. Fundusz Rekompensacyjny zasilono kwotą 5 177 396 tys. zł,
- **563 355 tys. zł** – wydatki na koszty funkcjonowania KOWR (30% wydatków ogółem);
- **454 798 tys. zł** – wydatki związane z działalnością w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu WRSP (24% ogółu wydatków).

2.7.2. Windykacja należności z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP

Głównym źródłem wpływów KOWR, z których są finansowane zadania nałożone ustawowo na KOWR, są wpływy uzyskiwane z dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP. Zasady, warunki oraz tryb dzierżawy i sprzedaży mienia regulują przepisy ugrnSP oraz akty wykonawcze w postaci odpowiednich rozporządzeń Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Na podstawie wyżej wymienionych przepisów ustawowych, przepisów ustawy o finansach publicznych i przepisów Kodeksu cywilnego prowadzona jest windykacja należności Zasobu WRSP oraz stosowane są ulgi w spłacie należności w formie odraczania, rozkładania na raty i umarzania należności KOWR.

2.7.3. Spłacalność należności bieżących z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP

Należności bieżące z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży, których termin płatności przypadał w 2019 r., wynosiły 1 555 615 tys. zł. Na podstawie art. 700 Kodeksu cywilnego obniżono czynsz dzierżawny o kwotę 33 858 tys. zł. Dzierżawcy i nabywcy w terminie uregulowali 1 331 857 tys. zł. Odroczona została płatność należności w kwocie 21 118 tys. zł, rozłożono do spłaty w ratach należności na kwotę 40 315 tys. zł oraz umorzono 249 tys. zł.

Tabela 11. **Wskaźniki spłacalności należności bieżących (w %)**

Wyszczególnienie	Spłaty należności	Odroczenia	Rozłożenia na raty	Umorzenia
- z tytułu dzierżawy	82,05	1,76	0,20	0,02
- z tytułu sprzedaży nieruchomości	89,42	1,25	3,51	0,01
- z tytułu sprzedaży ruchomych środków trwałych i majątku obrotowego	92,22	2,61	0,37	0,004
Ogółem	87,52	1,39	2,65	0,02

Źródło: dane KOWR.

Wskaźnik spłacalności należności bieżących ogółem w 2019 r. wyniósł 87,5%, wskaźnik spłacalności należności bieżących z tytułu dzierżawy – 82,05%, a wskaźnik spłacalności należności bieżących z tytułu sprzedaży nieruchomości Zasobu WRSP – 89,4%.

Na poziom kształtowania się wskaźników spłaty należności bieżących w 2019 r. znaczący wpływ miało wystąpienie w kolejnym roku szeregu niekorzystnych zjawisk pogodowych, w wyniku których zarówno nabywcy, jak i dzierżawcy nieruchomości rolnych Zasobu WRSP ponieśli znaczące straty w produkcji rolnej. Uchwałą nr 86/2019 Rady Ministrów z dnia 6 września 2019 r., zmienioną uchwałami nr 157/2019 z dnia 17 grudnia 2019 r. oraz nr 162/2019 z dnia 19 grudnia 2019 r., wprowadzony został program pomocy dla poszkodowanych gospodarstw rolnych i rybackich, który to następnie został zatwierdzony przez Komisję Europejską w dniu 24 września 2019 r. [nr pomocy SA.55378 (2019/XA)].

Podstawą objęcia programem było poniesienie przez gospodarstwa rolne strat przekraczających 30% rocznej produkcji w wyniku wystąpienia w 2019 r. suszy, huraganu, gradu, deszczu nawalnego, przymrozków wiosennych oraz powodzi. Na mocy uchwały KOWR uprawniony został do stosowania ulg w spłacie należności w postaci odroczenia terminu płatności należności bez stosowania dodatkowych opłat lub oprocentowania, a także do obniżenia czynszu dzierżawnego na podstawie art. 700 Kodeksu cywilnego.

2.7.4. Windykacja należności zaległych z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP

Zaległe należności, których termin płatności przypadał w okresach poprzednich, wynosiły 1 341 400 tys. zł, w tym na podstawie art. 700 Kodeksu cywilnego obniżono należności z tytułu czynszu dzierżawnego w kwocie 15 952 tys. zł. W 2019 r. spłacono 150 191 tys. zł, odroczone spłatę 691 tys. zł i rozłożono na raty 27 640 tys. zł. W stosunku do 2 399 tys. zł należności nieściągalnych podjęto decyzję o umorzeniu, w tym na podstawie zgody Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi umorzono należności w łącznej kwocie 266 tys. zł.

Tabela 12. **Wskaźniki windykacji należności zaległych (w %)**

Wyszczególnienie	Spłaty należności	Odroczenia	Rozłożenia na raty	Umorzenia
- z tytułu dzierżawy	8,29	0,002	0,38	0,26
- z tytułu sprzedaży nieruchomości	24,16	0,15	5,80	0,23
- z tytułu sprzedaży ruchomych środków trwałych i majątku obrotowego	0,18	0,00	0,02	0,01
Ogółem	11,33	0,05	2,09	0,18

Źródło: dane KOWR.

Na kwotę nieuregulowanych na koniec 2019 r. zaległości (1 325 448 tys. zł) składały się należności z tytułu kapitału w kwocie 586 221 tys. zł (44,2% zaległości ogółem) oraz z tytułu oprocentowania i odsetek ustawowych za zwłokę w kwocie 686 524 tys. zł (51,8% zaległości ogółem).

Tabela 13. **Struktura należności zaległych wg stanu prawnego umowy**

Wyszczególnienie	Wymagalne w 2019 r. (tys. zł)	Uregulowane w 2019 r. (tys. zł)	Wskaźnik windykacji (%)
- w umowach czynnych	181 462	107 859	59,44
- w umowach rozwiązanych i wypowiedzianych	1 143 986	42 332	3,70
Ogółem	1 325 448	150 191	11,33

Źródło: dane KOWR.

Wskaźnik windykacji należności zaległych ogółem w 2019 r. wyniósł 11,3%, przy czym wskaźnik windykacji zaległości w umowach czynnych kształtował się na poziomie 59,4%, natomiast w umowach rozwiązanych i wypowiedzianych wyniósł 3,7%.

2.7.5. Windykacja należności z tytułu użytkowania nieruchomości Zasobu WRSP bez tytułu prawnego

Począwszy od czerwca 2019 r., opłaty z tytułu użytkowania nieruchomości Zasobu WRSP bez tytułu prawnego przez osoby trzecie naliczane są w wysokości 30-krotności wywoławczego czynszu dzierżawnego (zamiast jak dotychczas w wysokości jego 5-krotności), który byłby należny od tej nieruchomości, gdyby była ona przedmiotem umowy dzierżawy po przeprowadzeniu przetargu. W 2019 r. wymagalne należności z tego tytułu wynosiły 412 759 tys. zł. Bezumowni użytkownicy uregulowali łącznie 78 641 tys. zł należności wymagalnych. Odroczono termin płatności należności w kwocie 1 041 tys. zł, rozłożono na raty 6 618 tys. zł należności. W stosunku do należności nieściągalnych w kwocie 346 tys. zł podjęto decyzję o ich umorzeniu.

Tabela 14. **Wskaźniki windykacji wg okresów zapadalności należności**

Wyszczególnienie	Wymagalne w 2019 r. (tys. zł)	Uregulowane w 2019 r. (tys. zł)	Wskaźnik windykacji (%)
- należności bieżące – zapadłe w okresie sprawozdawczym (w 2019 r.)	119 429	65 343	54,71
- należności zaległe – zapadłe w okresach poprzednich (przed 1 stycznia 2019 r.)	293 330	13 298	4,53
Ogółem	412 759	78 641	19,05

Źródło: dane KOWR.

Wskaźnik windykacji (wg okresów zapadalności należności ogółem w 2019 r.) wyniósł 19,1%, przy czym wskaźnik windykacji należności bieżących kształtował się na poziomie 54,7%, natomiast należności zaległych – 4,5%.

Szczegółowe tabele dotyczące gospodarowania przez KOWR Zasobem WRSP zamieszczono w **aneksie nr 2**.

3. REALIZACJA ZADAŃ WYNIKAJĄCYCH Z USTAWY O KSZTAŁTOWANIU USTROJU ROLNEGO

Uregulowania objęte **ustawą z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego** (Dz. U. z 2019 r. poz. 1362, z późn. zm.) – zwaną dalej **ukur** – stanowią jeden z elementów polityki rolnej państwa prowadzonej m.in. w trosce o zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego obywateli oraz sprzyjanie rozwojowi obszarów wiejskich. Przepisy ww. ustawy, wraz z kolejnymi jej nowelizacjami, mają na celu wzmocnienie ochrony i rozwoju gospodarstw rodzinnych, zapewnienie właściwego zagospodarowania ziemi rolnej w Rzeczypospolitej Polskiej oraz wspieranie zrównoważonego rolnictwa prowadzonego w zgodzie z wymogami dobrej praktyki rolniczej i ochrony środowiska. W myśl art. 23 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej gospodarstwa rodzinne stanowią podstawę ustroju rolnego państwa³⁰. Zgodnie z art. 5 ust. 1 ukur za gospodarstwo rodzinne uważa się prowadzone przez rolnika indywidualnego gospodarstwo rolne, w którym łączna powierzchnia użytków rolnych jest nie większa niż 300 ha.

W 2019 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizował m.in. **zadania określone w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego** związane z:

- poprawą struktury obszarowej gospodarstw rolnych,
- przeciwdziałaniem nadmiernej koncentracji nieruchomości rolnych,
- zapewnieniem prowadzenia działalności rolniczej w gospodarstwach rolnych przez osoby o odpowiednich kwalifikacjach,
- wspieraniem rozwoju obszarów wiejskich,
- wdrażaniem i stosowaniem instrumentów wsparcia rolnictwa,
- aktywną polityką rolną państwa.

Na podstawie przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego **KOWR mógł m.in. nabywać nieruchomości rolne na rynku prywatnym. Nabyte nieruchomości rolne weszły w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, a następnie przeznaczane były głównie na powiększanie przez rolników indywidualnych gospodarstw rodzinnych.**

Przedmiotowa ustawa, dając prawne podstawy nabywania nieruchomości rolnych do Zasobu WRSP, spowodowała zwiększenie zakresu oddziaływania państwa na politykę rolną kraju. Przepisy tej ustawy umożliwiają m.in. wykorzystanie gruntów rolnych pochodzących z obrotu prywatnego do wspierania pozytywnych przemian strukturalnych w rolnictwie oraz wprowadzają mechanizmy wspierające rozwój gospodarstw rodzinnych.

Ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego **reguluje m.in. obrót określonymi ustawą nieruchomościami rolnymi na rynku prywatnym**, tj. jeśli nabycie takich nieruchomości rolnych następuje między osobami fizycznymi oraz osobami prawnymi. Pod pojęciem „nabycie nieruchomości rolnej” należy rozumieć przeniesienie własności nieruchomości rolnej lub nabycie własności nieruchomości rolnej w wyniku dokonania czynności prawnej lub orzeczenia sądu albo organu administracji publicznej, a także innego zdarzenia prawnego. Do nabycia nieruchomości rolnej może dochodzić m.in. w wyniku: sprzedaży, zamiany, darowizny, zasiedzenia, zniesienia współwłasności, stwierdzenia nabycia spadku, działu spadku, podziału majątku wspólnego, przysądzenia własności, wniesienia nieruchomości jako aport do spółki prawa handlowego, podziału spółki, przekształcenia spółki cywilnej w spółkę kapitałową, łączenia spółek kapitałowych.

³⁰ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.).

Przepisy ukur dotyczące nabycia nieruchomości rolnej stosuje się odpowiednio do nabycia:

- użytkownika wieczystego nieruchomości rolnej albo udziału w użytkowaniu wieczystym nieruchomości rolnej,
- udziału we współwłasności nieruchomości rolnej,
- gospodarstwa rolnego.

3.1. Zmiany przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego wprowadzone w życie w 2019 r.

W dniu 26 czerwca 2019 r. weszła w życie nowelizacja ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego³¹. Wprowadzone zmiany stanowiły odzwierciedlenie doświadczeń w stosowaniu dotychczas obowiązujących przepisów oraz wzmocniły rolę KOWR w zakresie wspierania rozwoju obszarów wiejskich, wdrażania i stosowania instrumentów wsparcia rolnictwa oraz aktywnej polityki rolnej państwa.

Co do zasady nabywcami nieruchomości rolnych mogą być **wyłącznie rolnicy indywidualni**, a powierzchnia nabywanej nieruchomości rolnej wraz z powierzchnią nieruchomości rolnych wchodzących w skład gospodarstwa rodzinnego nabywcy **nie może przekraczać 300 ha użytków rolnych**. Jednocześnie **wprowadzone zostały rozwiązania mające na celu złagodzenie dotychczas obowiązujących ograniczeń w obrocie nieruchomościami rolnymi**.

Rozszerzony został katalog nieruchomości, których nie dotyczą przepisy ustawy.

Ze względu na specyfikę działalności, wyłączono spod działania ustawy nieruchomości rolne, w których grunty oznaczone w ewidencji gruntów i budynków jako grunty pod stawami, stanowią co najmniej 70% powierzchni. Umożliwiono też swobodne zbywanie tzw. ogródków przydomowych nabytych wcześniej z Zasobu WRSP.

Nowelizacja wprowadziła **rozszerzenie katalogu „osób bliskich”**. Uwzględniono w nim rodzeństwo rodziców i pasierbów. Ponadto zostało określone, że w momencie gdy nieruchomość ma wejść w skład wspólności majątkowej małżeńskiej, wystarczające jest, że wymogi dotyczące nabywcy spełnia **jeden z małżonków**.

Ustawodawca dokonał też **zmiany katalogu przypadków uprawniających do nabycia nieruchomości rolnych bez potrzeby ubiegania się o uzyskanie zgody Dyrektora Generalnego KOWR**. Katalog ten został rozszerzony m.in. o przypadki dotyczące nabycia nieruchomości rolnej:

- o powierzchni mniejszej niż 1 ha (tj. od 0,3000 ha do 0,9999 ha),
- w toku postępowania egzekucyjnego i upadłościowego,
- w wyniku zniesienia współwłasności, podziału majątku wspólnego po ustaniu małżeństwa oraz działu spadku,
- w wyniku podziału, przekształcenia bądź łączenia spółek prawa handlowego.

Należy mieć jednak na uwadze, że tam gdzie nie jest już konieczne uzyskanie zgody na nabycie, KOWR przysługiwać może prawo pierwokupu lub prawo nabycia danej nieruchomości rolnej.

Wprowadzenie przepisu umożliwiającego zakup nieruchomości rolnej o powierzchni poniżej 1 ha przez każdego zainteresowanego spowodowało, że nastąpił znaczący wzrost napływu umów warunkowych takich nieruchomości.

---

³¹ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2019 r. o zmianie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1080).

Ponadto ustawodawca **rozszerzył katalog podmiotów, które mogą wystąpić z wnioskiem o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnej**. Obecnie zgoda ta może być wydana również na wniosek:

- osoby fizycznej zamierzającej powiększyć gospodarstwo rolne,
- uczelni (jeżeli nieruchomość rolna jest niezbędna dla realizacji przez nią celów dydaktycznych, prowadzenia badań naukowych lub prac rozwojowych i jeżeli będzie wykorzystywana przez uczelnię na cele rolnicze),
- inwestora realizującego inwestycję celu publicznego.

Zmienione zostały także przesłanki uzyskania zgody Dyrektora Generalnego KOWR na nabycie nieruchomości rolnej. **Zrezygnowano m.in. z konieczności dawania rękojmi** należytego prowadzenia działalności rolniczej na rzecz zobowiązania się przez nabywcę do prowadzenia działalności rolniczej na nabywanej nieruchomości.

Istotną zmianą wprowadzoną przez ustawodawcę jest też **skrócenie z 10 lat do 5 lat okresu, przez który nabywca nieruchomości rolnej obowiązany jest prowadzić gospodarstwo rolne** (w skład którego weszła nabyta nieruchomość) oraz obowiązują go ograniczenia w zbyciu lub oddaniu w posiadanie innym podmiotom danej nieruchomości. Ustawodawca w znaczący sposób zmienił także wyjątki od powyższych zasad. Obecnie nie stosuje się ich m.in. do osób, które nabyły nieruchomości rolne w wyniku dziedziczenia oraz działu spadku lub zapisu windykacyjnego, a także do tych, którzy nabyli nieruchomości rolne o powierzchni mniejszej niż 1 ha położone w granicach administracyjnych miasta.

Ponadto **zgoda na wcześniejsze zbycie lub oddanie nieruchomości w posiadanie innym podmiotom wydaje w drodze decyzji administracyjnej Dyrektor Generalny KOWR, a nie sąd**, jak to miało miejsce wcześniej. Dokonując przedmiotowej zmiany, ustawodawca wskazał równocześnie, że **zgoda taka może być udzielania tylko w określonych przypadkach**, tj. uzasadnionych ważnym interesem właściciela nieruchomości rolnej lub interesem publicznym.

Kolejną ważną zmianą jest wprowadzenie regulacji umożliwiającej KOWR **dokonanie zapłaty niespornej części ceny nieruchomości rolnej** przed wystąpieniem do sądu o ustalenie ceny tej nieruchomości. Dotychczas kwestia ta nie była uregulowana w ustawie.

Ustawodawca określił też, że przepisy ustawy w zakresie **prawa pierwokupu i prawa nabycia udziałów i akcji odnoszą się będą do spółek kapitałowych, które są właścicielami lub użytkownikami wieczystymi nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni nie mniejszej niż 5 ha**. Zmienione zostały jednocześnie przepisy dotyczące m.in. sposobu zawiadomienia i terminu realizacji przez KOWR przysługujących uprawnień.

Podobne rozwiązanie w zakresie przedmiotowym zostało wprowadzone w odniesieniu do prawa nabycia nieruchomości rolnej przysługującego KOWR **w przypadku zmiany wspólnika lub przystąpienia nowego wspólnika do spółki osobowej oraz w przypadku wchodzącej na giełdę spółki akcyjnej**. Te przepisy odniesiono także do spółki, która jest właścicielem lub użytkownikiem wieczystym nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **co najmniej 5 ha**.

Ponadto w myśl wprowadzonych przepisów KOWR **może nabywać na własność Skarbu Państwa nieruchomości rolne** w celu poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych.

Wprowadzona w 2019 r. zmiana przepisów miała na celu m.in.: wprowadzenie ułatwień dotyczących możliwości obrotu nieruchomościami rolnymi szczególnie niewielkimi obszarowo, skrócenie okresu realizacji transakcji przeniesienia własności takiej nieruchomości, ujednoczenie praktyki w zakresie wydawania zgód na wcześniejsze zbycie nieruchomości oraz ograniczenie kosztów ponoszonych z tego tytułu przez wnioskodawcę, a także objęcie ograniczeniami ustawy tylko spółek prawa handlowego posiadających większy areał nieruchomości rolnych.

Podsumowując, zgodnie ze znowelizowaną ustawą o kształtowaniu ustroju rolnego, nabywcami nieruchomości rolnych mogą być **zasadniczo rolnicy indywidualni**. Określone ustawą wyjątki od powyższej reguły dotyczą nabycia nieruchomości rolnej:

- 1) przez:
  - a) osobę bliską zbywcy,
  - b) jednostkę samorządu terytorialnego,
  - c) Skarb Państwa lub działający na jego rzecz KOWR,
  - d) spółkę prawa handlowego:
    - której wyłącznym udziałowcem albo akcjonariuszem jest Skarb Państwa, będącą operatorem systemu przesyłowego albo posiadającą koncesję na przesyłanie paliw ciekłych, w rozumieniu ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne,
    - która jest operatorem systemu dystrybucyjnego gazowego w rozumieniu ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne, w przypadku nabycia nieruchomości rolnej na cele związane z budową, modernizacją lub rozbudową systemu dystrybucyjnego gazowego,
  - e) spółkę kapitałową lub grupę kapitałową, o których mowa w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 18 marca 2010 r. o szczególnych uprawnieniach ministra właściwego do spraw energii oraz ich wykonywaniu w niektórych spółkach kapitałowych lub grupach kapitałowych prowadzących działalność w sektorach energii elektrycznej, ropy naftowej oraz paliw gazowych, w przypadku nabycia nieruchomości rolnej na cele związane z budową, modernizacją lub rozbudową mienia określonego w art. 1 ust. 2 tej ustawy,
  - f) osoby prawne działające na podstawie przepisów o stosunku państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania,
  - g) parki narodowe, w przypadku nabycia nieruchomości rolnej na cele związane z ochroną przyrody,
  - h) osobę, która zbyła nieruchomość rolną na cele związane z realizacją inwestycji lub inwestycji towarzyszącej w rozumieniu ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o Centralnym Porcie Komunikacyjnym – w okresie 3 lat od dnia zawarcia umowy – albo została z niej wyłączone na te same cele,
  - i) przez spółkę celową, o której mowa w ustawie z dnia 10 maja 2018 r. o Centralnym Porcie Komunikacyjnym,
  - j) spółdzielnię produkcji rolnej w wyniku:
    - wykonania prawa pierwokupu, o którym mowa w art. 147 § 2 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze lub
    - zbycia wkładu gruntowego przez członka tej spółdzielni,
  - k) członka spółdzielni produkcji rolnej, mającego wkład gruntowy w tej spółdzielni, w przypadku zbycia na jego rzecz wkładu gruntowego przez innego członka tej samej spółdzielni,
- 2) o powierzchni mniejszej niż 1 ha,
- 3) w wyniku dziedziczenia oraz zapisu windykacyjnego,
- 4) na podstawie art. 151 lub art. 231 Kodeksu cywilnego,

- 5) w toku postępowania restrukturyzacyjnego w ramach postępowania sanacyjnego,
- 6) na podstawie art. 118 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników,
- 7) na podstawie art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych,
- 8) na podstawie art. 125 ust. 3 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami,
- 9) na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze,
- 10) w toku postępowania egzekucyjnego i upadłościowego,
- 11) w wyniku zniesienia współwłasności, podziału majątku wspólnego po ustaniu małżeństwa oraz działu spadku,
- 12) w wyniku podziału, przekształcenia bądź łączenia spółek prawa handlowego,
- 13) położonej na obszarze górniczym lub terenie górniczym w rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze.

Inne podmioty mogą nabywać nieruchomości rolne po **uzyskaniu stosownej zgody Dyrektora Generalnego KOWR wyrażonej w drodze decyzji administracyjnej**. W tych sprawach organem wyższego stopnia jest minister właściwy do spraw rozwoju wsi.

Wprowadzając kolejne zmiany w przepisach o kształtowaniu ustroju rolnego, ustawodawca określił jednocześnie, jakich nieruchomości rolnych nie będą one dotyczyły. **Spod działania ustawy wyłączone zostały:**

- nieruchomości rolne o powierzchni mniejszej niż 0,3 ha,
- nieruchomości rolne będące drogami wewnętrznymi,
- nieruchomości rolne położone na obszarach przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego w całości na cele inne niż rolne,
- grunty rolne zabudowane o powierzchni nieprzekraczającej 0,5 ha, które w dniu 30 kwietnia 2016 r. były zajęte pod budynki mieszkalne oraz budynki, budowle i urządzenia niewykorzystywane obecnie do produkcji rolniczej, wraz z gruntami do nich przyległymi umożliwiającymi ich właściwe wykorzystanie oraz zajęte na urządzenie ogródka przydomowego – jeżeli grunty te tworzyły zorganizowaną całość gospodarczą oraz nie zostały wyłączone z produkcji rolnej w rozumieniu ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych,
- nieruchomości rolne, które w dniu 30 kwietnia 2016 r. w ostatecznych decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu przeznaczone były w całości na cele inne niż rolne, a decyzje te: nie wygasły, nie zostały zmienione albo nie zostały uchylone,
- nieruchomości rolne wchodzące w skład Zasobu WRSP, o którym mowa w ustawie z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa,
- nieruchomości rolne sprzedane na podstawie art. 42 ust. 1 lub 6 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa,
- nieruchomości rolne, w których grunty oznaczone w ewidencji gruntów i budynków jako grunty pod stawami stanowią co najmniej 70% powierzchni.

Ponadto ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego nie dotyczy także nieruchomości gruntowych innych niż rolne (budowlanych, przemysłowych, leśnych itp.) oraz nieruchomości lokalowych (samodzielnych lokali wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej). Przepisy ww. ustawy dotyczą natomiast nieruchomości tzw. mieszanych, tj. takich nieruchomości gruntowych, gdzie tylko część jest rolna (przy czym określony w ustawie limit „mniej niż 0,3 ha” odnosi się do powierzchni całej nieruchomości, a nie do powierzchni części rolnej).

Ustawodawca **przyznał KOWR uprawnienia**, służące do realizacji wyżej wymienionych zadań ustawowych, w zakresie:

- 1) wydawania decyzji administracyjnych dotyczących zgód na nabycie nieruchomości rolnych, o których mowa w art. 2a ust. 4 ustawy,
- 2) wydawania decyzji administracyjnych dotyczących zgód na wcześniejsze zbycie nieruchomości rolnych oraz oddanie ich w posiadanie innym podmiotom, o których mowa w art. 2b ust. 3 ustawy,
- 3) prawa pierwokupu oraz prawa nabycia nieruchomości rolnych – w przypadku zbywania nieruchomości rolnej,
- 4) nabywania na własność Skarbu Państwa w celu poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych – w przypadku pisemnego wystąpienia właściciela nieruchomości rolnej,
- 5) prawa nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych, które są właścicielem lub użytkownikiem wieczystym nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha – w przypadku zmiany wspólnika lub przystąpienia nowego wspólnika do spółki,
- 6) prawa nabycia nieruchomości rolnych od spółek akcyjnych – w przypadku podjęcia przez spółkę akcyjną, która jest właścicielem lub użytkownikiem wieczystym nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha, uchwały, o której mowa w art. 27 ust. 2 pkt 3a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych,
- 7) prawa pierwokupu oraz prawa nabycia udziałów i akcji spółek prawa handlowego, które są właścicielami lub użytkownikami wieczystymi nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha – w przypadku zbywania udziałów lub akcji takich spółek,
- 8) obejmowania i nabywania – za zgodą ministra właściwego do spraw rozwoju wsi – akcji i udziałów w spółkach prawa handlowego,
- 9) wnioskowania do sądu o orzeczenie nabycia własności nieruchomości rolnej przez KOWR działający na rzecz Skarbu Państwa – w przypadku niewywiązania się nabywcy z obowiązków określonych ustawą,
- 10) występowania do sądu z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej – jeżeli została ona dokonana niezgodnie z przepisami ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.

Równolegle ustawodawca **nałożył na KOWR obowiązki**, do których należą przede wszystkim:

- 1) nabywanie przez KOWR nieruchomości rolnych na pisemne żądanie zbywcy – w przypadku niewyrażenia zgody na nabycie nieruchomości rolnej,
- 2) obejmowanie i nabywanie – na wniosek ministra właściwego do spraw rozwoju wsi – akcji oraz udziałów w spółkach prawa handlowego,
- 3) sprawowanie nadzoru nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych zobowiązań określonych w ustawie, tj.:
  - a) zobowiązania do prowadzenia działalności rolniczej na nabytej nieruchomości – jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek zbywcy oraz nabywcy – osoby fizycznej,
  - b) zobowiązania do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, która wejdzie w skład tworzonego gospodarstwa rodzinnego – jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło

- za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek nabywcy – osoby fizycznej,
- c) zobowiązania do rozpoczęcia realizacji inwestycji celu publicznego w terminie 12 miesięcy od dnia nabycia nieruchomości rolnej oraz zrealizowania tej inwestycji w terminie określonym we wniosku – jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek inwestora,
  - d) obowiązku do wykorzystywania nabytej nieruchomości rolnej na cele rolnicze – jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek uczelni,
  - e) obowiązku prowadzenia przez nabywcę nieruchomości rolnej gospodarstwa rolnego, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna, przez okres co najmniej 5 lat od dnia nabycia przez niego tej nieruchomości, a w przypadku osoby fizycznej prowadzenia tego gospodarstwa osobiście,
  - f) przestrzegania zakazu zbycia nabytej nieruchomości rolnej oraz zakazu oddania jej w posiadanie innym podmiotom – w okresie 5 lat od nabycia tej nieruchomości rolnej.

3.2. Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych oraz decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 2a ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Zgodnie z postanowieniami **art. 2a** ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego **nabycie nieruchomości rolnej przez podmioty inne niż rolnik indywidualny** oraz podmioty wymienione w **art. 2a ust. 3 pkt 1** ww. ustawy lub w przypadkach innych niż ustawowo określone (art. 2a ust. 3 pkt 1a–12 ustawy) **może nastąpić jedynie za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w drodze decyzji administracyjnej**. Wydanie takiej decyzji następuje na wniosek (art. 2a ust. 4 ustawy). Ustawodawca określił, że przy wydawaniu ww. zgód priorytetem ma być zapewnienie należytego prowadzenia działalności rolniczej oraz przeciwdziałanie nadmiernej koncentracji gruntów rolnych w rękach jednego podmiotu.

Określone ustawą wyjątki od powyższej reguły dotyczą m.in.: osób bliskich zbywcy, jednostek samorządu terytorialnego oraz Skarbu Państwa, a także określonych ustawą przypadków (np. nabycia nieruchomości rolnej w wyniku dziedziczenia, czy też od 26 czerwca 2019 r. nabycia nieruchomości rolnej o powierzchni mniejszej niż 1 ha, lub w wyniku zniesienia współwłasności, podziału majątku wspólnego po ustaniu małżeństwa oraz działu spadku). Pełen katalog wyjątków określony został w art. 2a ust. 3 ustawy.

Biorąc pod uwagę przepisy ww. ustawy – w brzmieniu obowiązującym do 25 czerwca 2019 r. – z wnioskiem o zgodę Dyrektora Generalnego KOWR na nabycie nieruchomości rolnej mógł wystąpić: **zbywca nieruchomości rolnej (każdy) lub osoba fizyczna posiadająca kwalifikacje rolnicze i zamierzająca utworzyć gospodarstwo rodzinne (nabywca)**.

Zgoda Dyrektora Generalnego KOWR na nabycie nieruchomości rolnej **na wniosek zbywcy** była wydawana, jeżeli:

- zbywca wykazał, że nie było możliwości nabycia przedmiotowej nieruchomości przez podmioty ustawowo uprawnione (rolnika indywidualnego, osoby bliskie zbywcy, jednostkę samorządu terytorialnego itd.),
- nabywca dawał rękojmię należytego prowadzenia działalności rolniczej,
- w wyniku nabycia nie dochodziło do nadmiernej koncentracji gruntów rolnych.

Jeśli z wnioskiem o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnej występował **nabywca (tj. osoba fizyczna zamierzająca utworzyć gospodarstwo rodzinne)**, zgoda była wydawana, jeżeli:

- posiadał on kwalifikacje rolnicze albo któremu – pod warunkiem uzupełnienia kwalifikacji zawodowych – przyznano pomoc, o której mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 albo w art. 3 ust. 1 pkt 6 lit. a ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, a termin na uzupełnienie tych kwalifikacji jeszcze nie upłynął,
- dawał rękąmię należytego prowadzenia działalności rolniczej,
- zobowiązał się do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, na obszarze której położona była jedna z nieruchomości rolnych, która wchodziła w skład tworzonego gospodarstwa rodzinnego.

Nowelizacja ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, która weszła w życie w dniu 26 czerwca 2019 r., wprowadziła szereg zmian w art. 2a ust. 4 ukur. Zgodnie z nowelizacją z wnioskiem o wyrażenie przez Dyrektora Generalnego KOWR zgody na nabycie nieruchomości rolnej może wystąpić jeden z pięciu rodzajowo rozróżnionych podmiotów. Zgoda Dyrektora Generalnego KOWR na nabycie nieruchomości rolnej (tj. zgoda, o której mowa w art. 2a ust. 4 ukur) wydawana jest na wniosek:

1) zbywcy nieruchomości rolnej, jeżeli:

- wykaże, że nie było możliwości sprzedaży nieruchomości rolnej rolnikowi indywidualnemu, chyba że nabycie tej nieruchomości ma nastąpić na podstawie innej niż sprzedaż czynności prawnej,
- nabywca nieruchomości rolnej zobowiąże się do prowadzenia działalności rolniczej na nabywanej nieruchomości rolnej,
- w wyniku nabycia nieruchomości rolnej nie dojdzie do nadmiernej koncentracji gruntów rolnych;

2) osoby fizycznej zamierzającej utworzyć gospodarstwo rodzinne, która:

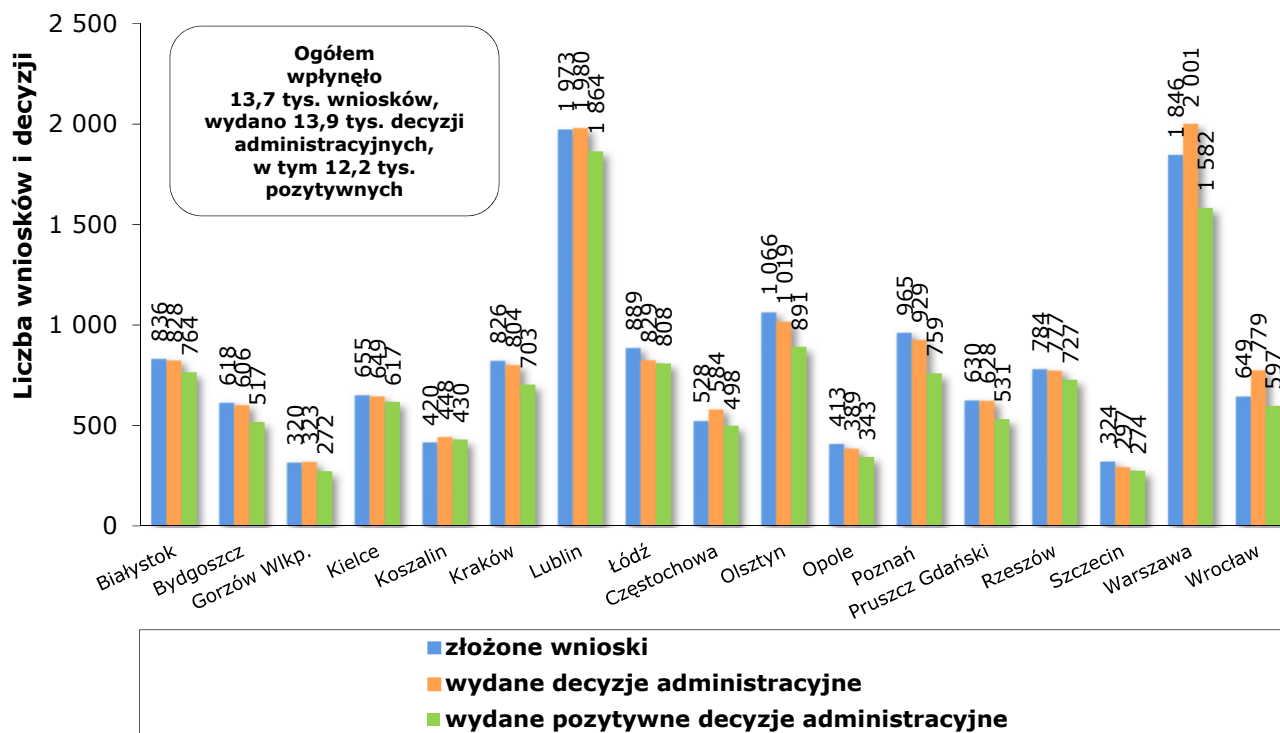
- posiada kwalifikacje rolnicze,
- zobowiąże się do prowadzenia działalności rolniczej na nabywanej nieruchomości rolnej,
- zobowiąże się do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości rolnej na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, która wejdzie w skład tworzonego gospodarstwa rodzinnego;

3) osoby fizycznej zamierzającej powiększyć gospodarstwo rolne, jeżeli:

- przyznano jej pomoc, o której mowa w art. 3 ust. 6 lit. a ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020,
- nabycie nieruchomości rolnej będzie zgodne z warunkami przyznanej pomocy, o której mowa w art. 3 ust. 6 lit. a ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020,
- zobowiąże się do prowadzenia działalności rolniczej na nabywanej nieruchomości rolnej,
- zobowiąże się do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości rolnej na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, wchodzących w skład posiadanego gospodarstwa rolnego,

- w wyniku nabycia nieruchomości rolnej nie dojdzie do nadmiernej koncentracji gruntów rolnych;
- 4) **uczelni**, jeżeli nieruchomość rolna:
- jest niezbędna dla realizacji przez nią celów dydaktycznych lub prowadzenia badań naukowych lub prac rozwojowych,
  - będzie wykorzystywana na cele rolnicze;
- 5) **nabywcy nieruchomości rolnej**, jeżeli:
- nieruchomość rolna położona jest w obszarze rozmieszczenia inwestycji celu publicznego, stanowiącej realizację celów, o których mowa w art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami lub w granicach linii rozgraniczających teren lokalizacji takiej inwestycji ustalonych w ostatecznej decyzji administracyjnej,
  - zobowiąże się do rozpoczęcia realizacji inwestycji w terminie 12 miesięcy od dnia nabycia nieruchomości rolnej,
  - określi termin zrealizowania inwestycji, o której mowa w lit. a.

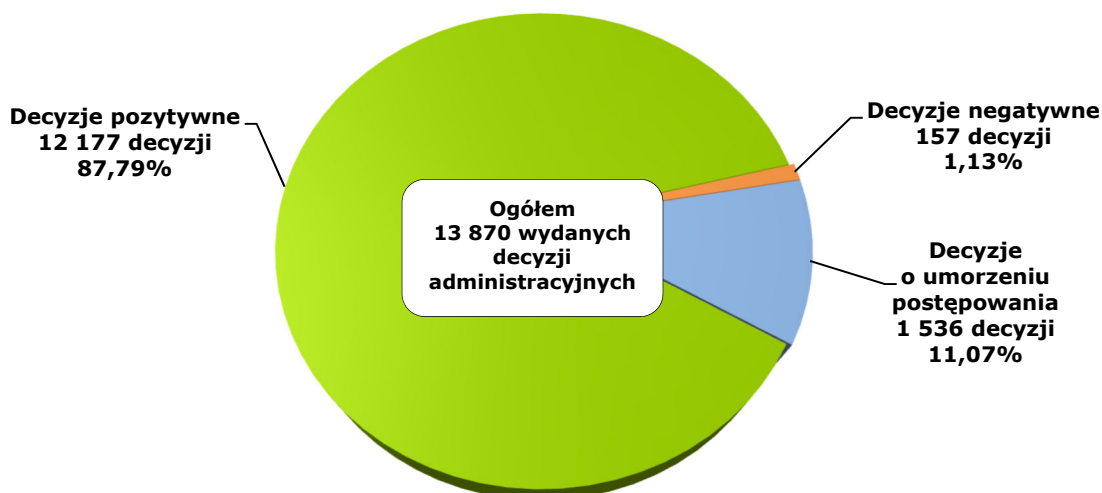
Wykres 14. **Wnioski i decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2019 r. wg OT KOWR**

Źródło: dane KOWR.

Ustawowe warunki uzyskania ww. zgody wiążą się nierozdzielnie zarówno z przedmiotem nabycia, jak i z osobą nabywcy. Stosowne wnioski o wyrażenie zgody na nabycie konkretnej nieruchomości rolnej przez określoną osobę składa się w oddziale terenowym KOWR właściwym ze względu na położenie nieruchomości rolnej.

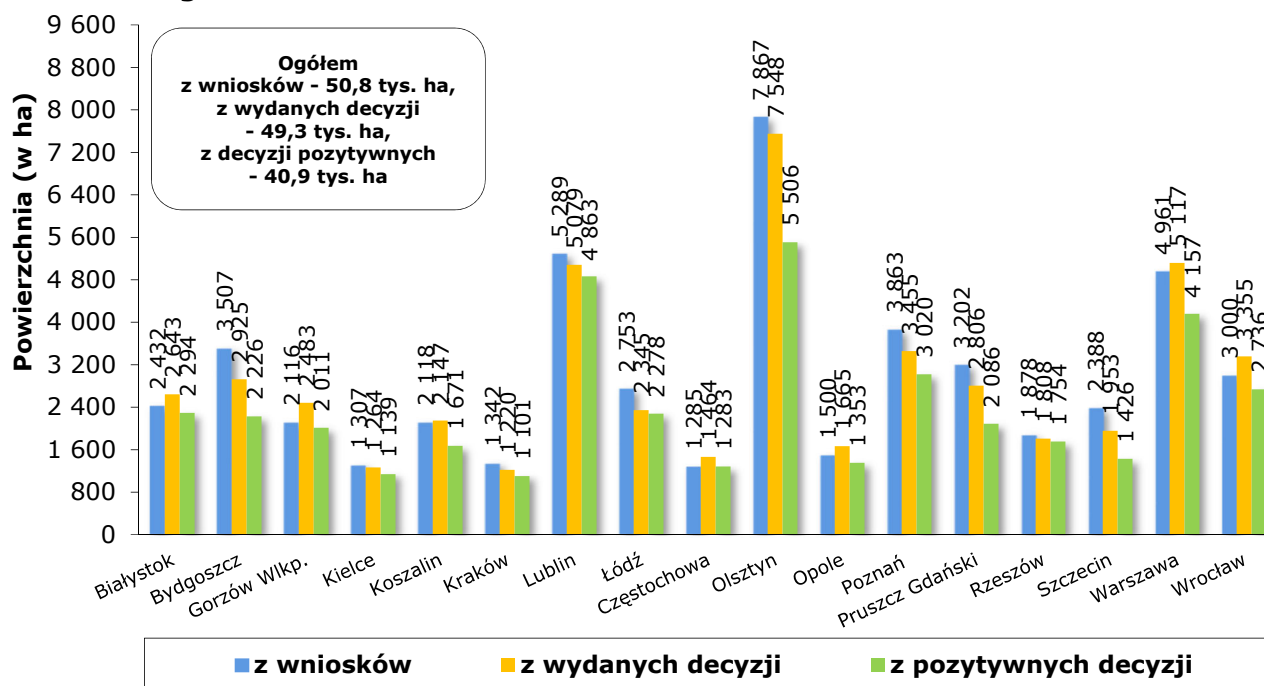
Wykres 15. **Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych, wydane w 2019 r. na podstawie art. 2a ust. 4 ukur**

Źródło: dane KOWR.

Wyrażenie przedmiotowej zgody na nabycie danej nieruchomości rolnej nie oznacza, że w każdym przypadku dojdzie do planowanego nabycia (tj. przeniesienia własności nieruchomości rolnej na wskazanego w decyzji nabywcę). Uzyskanie wspomnianej decyzji daje właścicielowi prawne możliwości zbycia konkretnej nieruchomości, nie stanowi zaś zobowiązania do dokonania planowanych czynności prawnych.

Wykres 16. **Powierzchnia wynikająca z wniosków i wydanych decyzji administracyjnych na nabycie nieruchomości rolnych na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2019 r. wg OT KOWR**

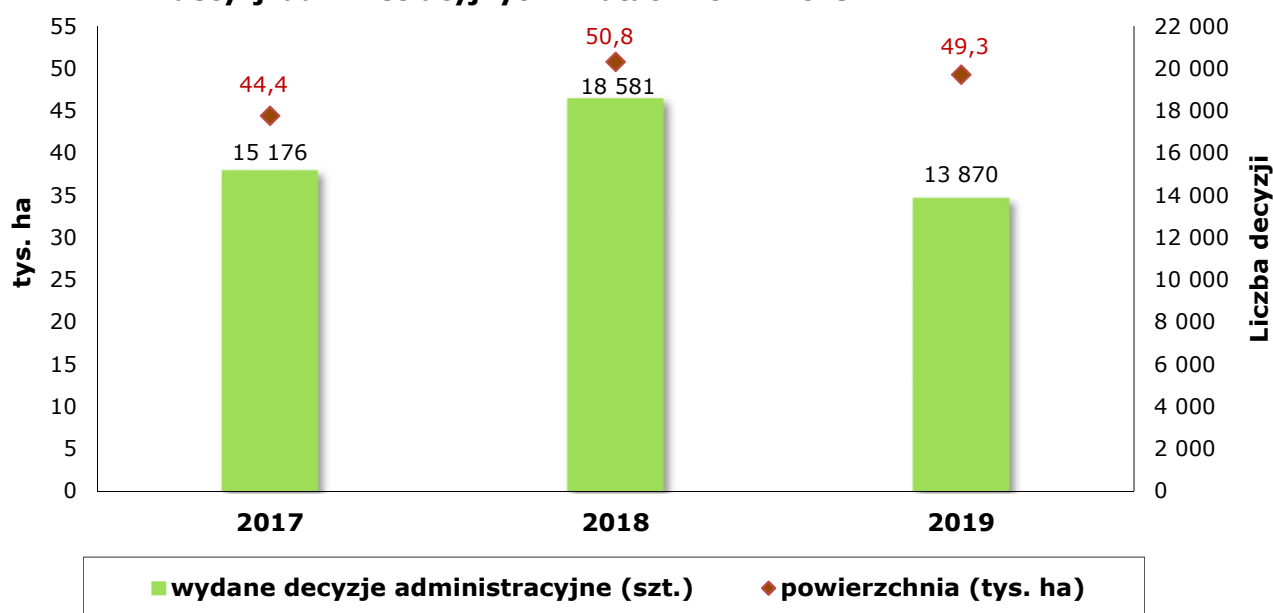
Źródło: dane KOWR.

W 2019 r. do OT KOWR wpłynęły łącznie **13 742 wnioski** o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **50 809,85 ha**. W OT KOWR wydano łącznie **13 870 decyzji administracyjnych**, które dotyczyły nieruchomości rolnych o powierzchni **49 278,13 ha**, z tego:

- 12 177 decyzji pozytywnych (dla nieruchomości o powierzchni 40 903,40 ha), co stanowiło 88% wszystkich wydanych decyzji,
- 1 536 decyzji o umorzeniu postępowania (dla nieruchomości o powierzchni 5 580,78 ha),
- 157 decyzji negatywnych (dla nieruchomości o powierzchni 2 793,95 ha).

Spśród wydanych w 2019 r. decyzji pozytywnych tylko 396 dotyczyło zgody na nabycie nieruchomości rolnych przez osoby prawne (3,3% wszystkich pozytywnych decyzji). **Ponad 96,7% udzielonych w 2019 r. zgód dotyczyło nabycia nieruchomości rolnych przez osoby fizyczne.**

Wykres 17. **Decyzje administracyjne na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ukur oraz powierzchnia wynikająca z wydanych decyzji administracyjnych w latach 2017–2019**

Źródło: dane KOWR.

Od wydanej przez Dyrektora Generalnego KOWR decyzji administracyjnej dotyczącej zgody na nabycie nieruchomości rolnej przysługuje stronom odwołanie do organu wyższego stopnia, w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego, którym jest w takich przypadkach minister właściwy do spraw rozwoju wsi. W 2019 r. wniesiono łącznie **47 odwołań** do organu wyższego stopnia od decyzji dotyczących nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **756 ha**. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, jako organ II instancji, utrzymał w mocy 12 decyzji Dyrektora Generalnego KOWR.

Osobie niezadowolonej z rozstrzygnięć organu odwoławczego w powyższym zakresie przysługuje prawo wniesienia skargi do sądu administracyjnego. W 2019 r. 2 decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych (o łącznej powierzchni 19 ha) zostały zaskarżone do wojewódzkiego sądu administracyjnego.

Tabela 15. **Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnej na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2019 r. wg OT KOWR**

Oddział terenowy KOWR	Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych, które wpłynęły do KOWR (art. 2a ust. 4 ukur), z tego:						Liczba spraw zakończonych w sposób inny niż wydanie decyzji administracyjnych, tj.:	
	Ogółem		Od zbywców (art. 2a ust. 4 pkt 1 ukur)		Od nabywców (art. 2a ust. 4 pkt 2-5 ukur)		Pismo o pozostawieniu wniosku bez rozpoznania	Postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania
	Liczba wniosków	Powierzchnia nieruchomości	Liczba wniosków	Powierzchnia nieruchomości	Liczba wniosków	Powierzchnia nieruchomości		
	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w szt.)
Białystok	836	2 431,9694	508	1 236,8844	328	1 195,0850	72	9
Bydgoszcz	618	3 507,4385	269	979,7236	349	2 527,7149	8	18
Gorzów Wlkp.	320	2 115,8988	206	1 288,3865	114	827,5123	9	11
Kielce	655	1 307,3422	443	764,6779	212	542,6643	13	9
Koszalin	420	2 118,4653	388	1 899,3729	32	219,0924	4	6
Kraków	826	1 342,3945	656	1 038,4821	170	303,9124	42	16
Lublin	1 973	5 288,6128	1 318	2 938,7880	655	2 349,8248	33	29
Łódź	889	2 752,9089	468	1 548,2845	421	1 204,6244	0	13
Częstochowa	528	1 285,0993	444	1 025,7755	84	259,3238	9	12
Olsztyn	1 066	7 867,4075	827	5 967,2684	239	1 900,1391	49	4
Opole	413	1 500,4185	221	806,7678	192	693,6507	4	31
Poznań	965	3 863,4619	490	1 643,6047	475	2 219,8572	86	22
Pruszcz Gdański	630	3 202,3768	456	2 401,6399	174	800,7369	14	21
Rzeszów	784	1 877,5584	533	1 338,5993	251	538,9591	61	16
Szczecin	324	2 388,0304	205	1 266,0961	119	1 121,9343	15	3
Warszawa	1 846	4 960,7190	1 136	2 687,1871	710	2 273,5319	0	169
Wrocław	649	2 999,7507	354	1 553,6767	295	1 446,0740	13	7
Ogółem	13 742	50 809,8529	8 922	30 385,2154	4 820	20 424,6375	432	396

Źródło: dane KOWR.

Tabela 16. **Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnej na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2019 r. wg OT KOWR**

Oddział terenowy KOWR	Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych (art. 2a ust. 4 ukur), z tego:											
	Ogółem		Decyzje pozytywne				Decyzje negatywne				Decyzje o umorzeniu postępowania	
			Ogółem		Z tego dla nabywców – osób prawnych		Ogółem		Z tego na wniosek zbywcy			
	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości
(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	
Białystok	828	2 643,2893	764	2 293,7022	22	104,9099	2	1,6814	2	1,6814	62	347,9057
Bydgoszcz	606	2 924,8661	517	2 226,2734	6	12,2190	13	149,4297	6	142,0000	76	549,1630
Gorzów Wlkp.	323	2 483,3445	272	2 011,1421	10	386,5616	6	45,1170	4	33,9270	45	427,0854
Kielce	649	1 263,6867	617	1 138,6880	19	27,1805	0	0,0000	0	0,0000	32	124,9987
Koszalin	448	2 146,8106	430	1 670,8086	18	250,8324	3	445,0162	2	443,5362	15	30,9858
Kraków	804	1 220,4986	703	1 100,9888	23	53,9465	1	0,8506	1	0,8506	100	118,6592
Lublin	1 980	5 079,0127	1 864	4 863,1990	36	499,1160	5	14,2502	4	12,9102	111	201,5635
Łódź	829	2 344,6037	808	2 278,1452	24	387,9700	9	29,0668	8	28,7168	12	37,3917
Częstochowa	584	1 464,4128	498	1 283,0417	34	173,0846	0	0,0000	0	0,0000	86	181,3711
Olsztyn	1 019	7 547,6320	891	5 505,9120	40	579,7128	8	1 076,8446	8	1 076,8446	120	964,8754
Opole	389	1 665,1694	343	1 352,9569	5	9,6896	3	11,9482	1	9,8882	43	300,2643
Poznań	929	3 455,4957	759	3 020,1030	36	273,8241	30	53,0150	15	15,7604	140	382,3777
Pruszcz Gdański	628	2 806,0876	531	2 085,8677	16	111,5627	3	127,0312	3	127,0312	94	593,1887
Rzeszów	777	1 807,8964	727	1 753,7649	16	79,6197	11	16,4351	10	15,8699	39	37,6964
Szczecin	297	1 953,3014	274	1 426,1307	6	161,9038	6	507,2039	5	505,2843	17	19,9668
Warszawa	2 001	5 116,8136	1 582	4 157,0370	62	352,7853	17	33,6248	12	23,2243	402	926,1518
Wrocław	779	3 355,2135	597	2 735,6409	23	559,9970	40	282,4364	12	209,7343	142	337,1362
Ogółem	13 870	49 278,1346	12 177	40 903,4021	396	4 024,9155	157	2 793,9511	93	2 647,2594	1 536	5 580,7814

Źródło: dane KOWR.

3.3. Realizacja obowiązku nabycia nieruchomości rolnych na pisemne żądanie zbywcy określonego w art. 2a ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Ustawodawca, dopuszczając możliwości niewyrażenia zgody na nabycie nieruchomości rolnej, nałożył na KOWR **obowiązek nabycia nieruchomości rolnej na pisemne żądanie zbywcy**. Żądanie dotyczy przypadków, gdy decyzja negatywna wydana została po przeprowadzeniu postępowania wszczętego na wniosek zbywcy. Ustawodawca, ograniczając właścicielowi nieruchomości rolnej możliwości zbycia swojej własności, jednocześnie dał mu możliwość żądania, aby KOWR nabył tę nieruchomość. Powyższe dotyczy sytuacji, gdy nie było chętnych do nabycia danej nieruchomości rolnej wśród podmiotów ustawowo uprawnionych (przede wszystkim rolników indywidualnych) oraz gdy nie została wyrażona zgoda na nabycie tej nieruchomości przez osoby wskazane przez zbywcę w jego wniosku. Nałożony na KOWR obowiązek nabycia nieruchomości rolnej w ww. okolicznościach jest więc swoistego rodzaju „rekompensatą” dla właściciela, który tym samym „zachowuje” jeden z podstawowych atrybutów swojego prawa własności, tj. prawo do nieruchomości. Jeżeli właściciel chce zbyć swoją nieruchomość, to ma taką możliwość, jeżeli nie na rzecz wskazanej przez niego osoby, to na rzecz Skarbu Państwa.

Nowelizacją ukur z 2019 r. ustawodawca wprowadził jednak dwa wyjątki od stosowania powyższego przepisu, a mianowicie, gdy zgody na nabycie nieruchomości nie wyrażono, gdyż:

- zbywca nieruchomości rolnej nie wykazał, że nie było możliwości sprzedaży nieruchomości rolnej rolnikowi indywidualnemu, lub
- w wyniku nabycia nieruchomości rolnej doszłoby do nadmiernej koncentracji gruntów rolnych.

W przypadku wpłynięcia żądania zbywcy nieruchomości rolnej KOWR obowiązany jest obecnie w terminie 2 miesięcy od dnia jego otrzymania poinformować go o wysokości ceny odpowiadającej wartości rynkowej nieruchomości rolnej określonej przez KOWR przy zastosowaniu sposobów określenia wartości nieruchomości przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami. Zbywca może wówczas (w terminie miesiąca) wystąpić do sądu o ustalenie ceny lub złożyć pisemne oświadczenie o cofnięciu żądania nabycia tej nieruchomości przez KOWR.

W 2019 r. do OT KOWR wpłynęło **14 żądań zbywców** o nabycie nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **1 575,8 ha**. W przypadku 9 spraw powiadomiono zbywców o cenie nieruchomości rolnych, 5 zbywców złożyło oświadczenie o cofnięciu swojego żądania, a w 5 przypadkach zbywcy wystąpili do sądu o ustalenie ceny nieruchomości rolnej nabywanej przez KOWR.

Na podstawie art. 2a ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego nabytych zastało przez KOWR **10 nieruchomości rolnych** o powierzchni **529 ha** (w tym 8 nieruchomości dotyczyło żądań z lat ubiegłych).

3.4. Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia nieruchomości rolnych przysługujące na podstawie art. 3 ust. 4 i art. 4 ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

W wypadku sprzedaży nieruchomości rolnej – w sytuacjach określonych w ustawie – KOWR przysługuje **prawo pierwokupu** tej nieruchomości, natomiast **prawo nabycia** nieruchomości rolnej przysługuje KOWR, jeżeli nabycie danej nieruchomości rolnej następuje w wyniku:

- zawarcia umowy innej niż umowa sprzedaży lub
- jednostronnej czynności prawnej, lub
- orzeczenia sądu, organu administracji publicznej albo orzeczenia sądu lub organu egzekucyjnego wydanego na podstawie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym, lub

- innej czynności prawnej lub innego zdarzenia prawnego, w szczególności:
  - zasiedzenia nieruchomości rolnej, dziedziczenia oraz zapisu windykacyjnego, którego przedmiotem jest nieruchomość rolna lub gospodarstwo rolne,
  - podziału, przekształcenia bądź łączenia spółek prawa handlowego.

Powyższe uprawnienia (tj. prawo pierwokupu i prawo nabycia) polegają na tym, że w wypadkach określonych w ukur, **KOWR przysługuje prawo „wejścia” w miejsce nabywcy i nabycia nieruchomości na warunkach określonych (m.in. przez strony umowy) oraz za zapłatą ceny danej nieruchomości rolnej.**

Jeżeli KOWR przysługuje **prawo pierwokupu** określonej nieruchomości rolnej, strony transakcji (tj. sprzedający i kupujący) zawierają najpierw warunkową umowę sprzedaży, która powinna być niezwłocznie przesłana do KOWR. Prawo pierwokupu nieruchomości rolnej KOWR może wykonać w ciągu miesiąca od otrzymania zawiadomienia o treści zawartej warunkowej umowy sprzedaży. Przepisy Kodeksu cywilnego dotyczące pierwokupu nieruchomości stosuje się w takim wypadku odpowiednio. Oświadczenie KOWR o nabyciu danej nieruchomości rolnej na podstawie przysługującego prawa pierwokupu składane jest w formie aktu notarialnego. Jeżeli cena sprzedaży nieruchomości rażąco odbiega od jej wartości rynkowej, KOWR może w terminie 14 dni od dnia złożenia oświadczenia o wykonaniu prawa pierwokupu wystąpić do sądu o ustalenie ceny tej nieruchomości. Niezłożenie w terminie przez KOWR oświadczenia o nabyciu danej nieruchomości, pisemne poinformowanie zobowiązanego o niekorzystaniu przez KOWR z prawa pierwokupu lub upływ określonego terminu bez reakcji ze strony KOWR oznacza możliwość zawarcia przez strony docelowej umowy przenoszącej własność tej nieruchomości.

Jeżeli następuje **nabycie nieruchomości rolnej**, w stosunku do której KOWR przysługuje prawo nabycia, niezwłocznie zawiadamia się o tym KOWR. Zawiadomienia dokonuje nabywca nieruchomości rolnej albo sąd, organ administracji publicznej lub organ egzekucyjny. Do zawiadomienia, obok dokumentu potwierdzającego nabycie nieruchomości rolnej, dołącza się wypisy z ewidencji gruntów i budynków dla wszystkich działek będących przedmiotem nabycia.

Zawiadomienie o nabyciu nieruchomości rolnej należy przesłać do OT KOWR właściwego ze względu na miejsce położenia danej nieruchomości. Prawo nabycia nieruchomości rolnej KOWR może wykonać w ciągu miesiąca od otrzymania skutecznego zawiadomienia. Przepisy dotyczące pierwokupu nieruchomości stosuje się w takim wypadku odpowiednio. Oświadczenie KOWR o nabyciu danej nieruchomości rolnej na podstawie przysługującego prawa nabycia składane jest w formie aktu notarialnego. Jeżeli cena nieruchomości rolnej, wynikająca z treści czynności prawnej, rażąco odbiega od wartości rynkowej tej nieruchomości, KOWR może w terminie 14 dni od dnia złożenia oświadczenia o wykonaniu prawa nabycia wystąpić do sądu o ustalenie ceny dla tej nieruchomości. Niezłożenie w powyższym terminie przez KOWR ww. oświadczenia o nabyciu danej nieruchomości lub pisemne poinformowanie właściciela nieruchomości o niekorzystaniu przez KOWR z prawa nabycia, lub upływ określonego terminu bez reakcji ze strony KOWR oznacza, że KOWR nie skorzystał z możliwości nabycia tej nieruchomości.

Nowelizacją ukur z 2019 r. ustawodawca wprowadził regulację umożliwiającą KOWR dokonanie zapłaty niespornej części ceny nieruchomości rolnej przed wystąpieniem do sądu o ustalenie ceny tej nieruchomości. Dotychczas kwestia ta nie była uregulowana w ustawie. Ustawodawca określił katalog wyłączeń w zakresie ww. uprawnień. W związku z tym KOWR nie przysługują uprawnienia

w zakresie prawa pierwokupu oraz prawa nabycia m.in. w sytuacjach, gdy nabycie nieruchomości rolnej następuje:

- przez osobę bliską zbywcy,
- za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR, o której mowa w art. 2a ust. 4 ustawy,
- przez spółdzielnię produkcji rolnej nabywającą od członka tej spółdzielni wkład gruntowy,
- przez członka spółdzielni produkcji rolnej mającego wkład gruntowy w tej spółdzielni, w przypadku zbycia na jego rzecz wkładu gruntowego przez innego członka tej samej spółdzielni.

Dokonana w 2019 r. nowelizacja ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego (wprowadzająca m.in. możliwość nabycia nieruchomości rolnej o powierzchni mniejszej niż 1 ha przez każdą zainteresowaną takim nabyciem osobę) spowodowała znaczny wzrost liczby napływających do OT KOWR umów warunkowych oraz zawiadomień.

Tabela 17. **Prawo pierwokupu nieruchomości rolnych przysługujące KOWR (zgodnie z art. 3 ust. 4 ukur) – dane dotyczące warunkowych umów sprzedaży nieruchomości rolnych w 2019 r. wg OT KOWR**

Oddział terenowy KOWR	Akty notarialne (umowy warunkowe), które wpłynęły do KOWR		Akty notarialne, w których KOWR oświadczył wolę skorzystania z prawa pierwokupu (art. 3 ust. 4 ukur)		
	Liczba aktów notarialnych	Powierzchnia nieruchomości wymieniona w aktach notarialnych	Liczba aktów notarialnych	Powierzchnia nieruchomości wymieniona w aktach notarialnych	Cena podana w aktach notarialnych
	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w zł)
Białystok	735	712,0291	1	0,3000	30 000
Bydgoszcz	728	793,0696	1	1,7939	28 500
Gorzów Wlkp.	440	376,1079	7	70,2800	1 686 500
Kielce	946	941,0344	0	0	0
Koszalin	366	361,9123	2	296,3300	8 089 480
Kraków	1 711	1 091,7158	0	0	0
Lublin	1 503	1 404,1683	3	49,1288	1 300 000
Łódź	1 186	914,5923	0	0	0
Częstochowa	830	661,6570	0	0	0
Olsztyn	903	3 627,6064	19	1 296,3107	35 394 547
Opole	326	397,2413	3	3,3280	149 300
Poznań	1 059	1 676,6180	5	341,5531	19 279 650
Pruszcz Gdański	650	638,1886	3	167,4604	5 986 215
Rzeszów	1 547	1 339,4005	10	166,1258	6 573 400
Szczecin	406	509,4054	0	0	0
Warszawa	2 041	1 545,1840	1	20,3011	760 000
Wrocław	899	934,8058	5	102,0165	3 214 992
Ogółem	16 276	17 924,7367	60	2 514,9283	82 492 584

Źródło: dane KOWR.

W 2019 r. do OT KOWR wpłynęło:

- **16 276 warunkowych umów sprzedaży** dotyczących nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **17 924,74 ha**, w stosunku do których KOWR przysługiwało prawo pierwokupu na podstawie art. 3 ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego,
- **1 715 zawiadomień** dotyczących nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **3 606,44 ha**, w stosunku do których KOWR przysługiwało prawo nabycia na podstawie art. 4 ust. 1 ww. ustawy.

W 2019 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa złożył **60 oświadczeń** o skorzystaniu z prawa pierwokupu w stosunku do nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **2 514,93 ha**. Nie złożono natomiast żadnych oświadczeń o skorzystaniu z prawa nabycia nieruchomości rolnych.

Tabela 18. **Dane dotyczące zawiadomień w zakresie przysługującego KOWR prawa nabycia nieruchomości rolnych (zgodnie z art. 4 ust. 1 ukur) w 2019 r. wg OT KOWR**

Oddział terenowy KOWR	Zawiadomienia, które wpłynęły do KOWR	
	Liczba zawiadomień	Powierzchnia nieruchomości, których dotyczą zawiadomienia
	(w szt.)	(w ha)
Białystok	80	194,7420
Bydgoszcz	89	188,5422
Gorzów Wlkp.	34	109,4427
Kielce	122	172,9693
Koszalin	15	111,1211
Kraków	180	612,0001
Lublin	164	285,5214
Łódź	143	274,9999
Częstochowa	111	152,1605
Olsztyn	87	174,4423
Opole	20	26,1085
Poznań	122	437,2397
Pruszcz Gdański	60	87,2718
Rzeszów	209	325,5358
Szczecin	33	28,5335
Warszawa	186	334,5491
Wrocław	60	91,2573
Ogółem	1 715	3 606,4372

Źródło: dane KOWR.

Złożenie przez KOWR notarialnego oświadczenia o nabyciu nieruchomości w trybie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego nie jest równoznaczne z faktycznym przejęciem nieruchomości przez KOWR. Przejęcie nieruchomości od dotychczasowego właściciela następuje na podstawie protokołu zdawczo-odbiorczego lub, w razie sporu z zainteresowanym, na drodze postępowania sądowego.

3.5. Prawo nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych przysługujące na podstawie art. 3b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Ustawodawca określił możliwość nabycia przez KOWR nieruchomości rolnej na podstawie art. 3b ust. 1 ww. ustawy. W razie dokonania czynności prawnej, w wyniku której nastąpiła zmiana bądź przystąpienie nowego wspólnika do **spółki osobowej**, która jest właścicielem nieruchomości rolnej, KOWR przysługuje prawo nabycia tych nieruchomości (za wyjątkami określonymi w art. 3b ust. 6 ww. ustawy, tj. gdy zmiany te dotyczą osób bliskich).

Nowelizacja ukur z 2019 r. ograniczyła stosowanie tego przepisu tylko do takich spółek osobowych, które są właścicielem lub użytkownikiem wieczystym nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha.

Powyższe prawo jest specyficznym uprawnieniem różniącym się od prawa nabycia nieruchomości rolnej, o którym mowa w art. 4 ust. 1 ww. ustawy, gdyż KOWR, wykonując swoje uprawnienie może nabyć nieruchomość rolną, mimo że nie była ona przedmiotem obrotu.

Spółka osobowa jest obowiązana powiadomić KOWR o zmianie bądź przystąpieniu nowego wspólnika do spółki w terminie miesiąca od dnia dokonania czynności prawnej, w wyniku której nastąpiła ta zmiana bądź przystąpienie nowego wspólnika. Do powiadomienia dołącza się wypis z ewidencji gruntów i budynków dla wszystkich nieruchomości rolnych stanowiących własność lub użytkowanie wieczyste spółki. KOWR w terminie miesiąca od otrzymania ww. powiadomienia spółki może złożyć oświadczenie o nabyciu nieruchomości rolnych za zapłatą ceny odpowiadającej ich wartości rynkowej, którą określa przy zastosowaniu sposobów ustalania wartości nieruchomości przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami (tj. na podstawie wyceny rzeczoznawcy majątkowego). Przepisy dotyczące pierwokupu nieruchomości stosuje się w takim wypadku odpowiednio. Spółka, w terminie miesiąca od dnia otrzymania oświadczenia KOWR o nabyciu nieruchomości rolnych, może wystąpić do sądu o ustalenie ich ceny.

W 2019 r. do OT KOWR wpłynęło **6 powiadomień** o zmianie lub przystąpieniu nowego wspólnika do spółki osobowej. Na podstawie art. 3b ust. 1 ww. ustawy KOWR przysługiwało prawo nabycia nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **17 ha**. KOWR nie złożył żadnych oświadczeń o skorzystaniu z prawa nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych na podstawie art. 3b ust. 1 ww. ustawy.

3.6. Prawo nabycia nieruchomości rolnych od spółek akcyjnych przysługujące na podstawie art. 3c ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Nowelizacją ukur z 26 czerwca 2019 r. zostało wprowadzone nowe uprawnienie KOWR, zgodnie z którym w przypadku podjęcia przez **spółkę akcyjną** – która jest właścicielem lub użytkownikiem wieczystym nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha – uchwały, o której mowa w art. 27 ust. 2 pkt 3a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych, KOWR działający na rzecz Skarbu Państwa może złożyć oświadczenie o nabyciu tych nieruchomości. Przepisy dotyczące pierwokupu nieruchomości stosuje się w takim wypadku odpowiednio.

Spółka jest obowiązana powiadomić KOWR o powyższej uchwale w terminie miesiąca od dnia jej podjęcia, dołączając do powiadomienia wypis z ewidencji gruntów i budynków dla każdej nieruchomości rolnej stanowiącej własność spółki. Nabycie nieruchomości następuje za zapłatą ceny odpowiadającej ich wartości rynkowej określonej przy zastosowaniu sposobów określenia wartości nieruchomości przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami. Spółka, w terminie miesiąca od dnia otrzymania oświadczenia KOWR o nabyciu nieruchomości rolnych, może wystąpić do sądu o ustalenie ich ceny.

Jest to specyficzne uprawnienie, gdyż KOWR – wykonując swoje uprawnienie – może nabyć nieruchomość rolną, mimo że nie była ona przedmiotem obrotu. **W 2019 r. tego rodzaju przypadki nie wystąpiły.**

3.7. Nabywanie na własność Skarbu Państwa nieruchomości rolnych w celu poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych na podstawie art. 4b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Ustawodawca, nowelizacją ukur z dnia 26 czerwca 2019 r., powierzył KOWR **nowe zadanie**, tj. **nabywanie na własność Skarbu Państwa nieruchomości rolnych w celu poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych**. Właściciel nieruchomości rolnej może skierować

do KOWR pisemny wniosek w tej sprawie. Nabycie następuje po cenie odpowiadającej wartości rynkowej nieruchomości.

W 2019 r. do OT KOWR wpłynęło **19 wniosków** od sprzedających nieruchomości rolne o powierzchni ponad **1,7 tys. ha**. KOWR kupił **3 nieruchomości rolne** o łącznej powierzchni **747 ha**. W przypadku 5 spraw KOWR odmówił nabycia nieruchomości ze względu na brak przydatności do poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych, 2 wnioski były bezprzedmiotowe (z tego jeden wniosek został wycofany, a w przypadku drugiego – nabycie nastąpiło w trybie odkupu). Pozostałe 9 spraw nie zostało zakończonych w 2019 r.

3.8. Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia udziałów/akcji w spółce kapitałowej przysługujące na podstawie art. 3a ust. 1 i art. 4 ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Zgodnie z przepisami art. 3a ust. 1 oraz art. 4 ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego KOWR przysługuje **prawo pierwokupu oraz prawo nabycia udziałów/akcji w spółce kapitałowej** określonej ustawowo (poza wyjątkami wskazanymi w ustawie, np. zbyciem udziałów lub akcji na rzecz osoby bliskiej). W przypadku zbywania udziałów lub akcji takich spółek KOWR może nabyć udziały lub akcje tych spółek. **Prawo pierwokupu** przysługujące KOWR dotyczy sytuacji, gdy sprzedawane są udziały oraz akcje spółek prawa handlowego określonych ww. ustawą. Z kolei z **prawem nabycia** przysługującym KOWR mamy do czynienia w sytuacji, gdy doszło do nabycia udziałów oraz akcji w takiej spółce na podstawie innego tytułu niż sprzedaż.

Przed nabyciem udziałów i akcji spółki KOWR przysługuje prawo przeglądania ksiąg i dokumentów spółki. Uzyskane przez KOWR informacje stanowią w takich przypadkach tajemnicę przedsiębiorstwa w rozumieniu ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

Do wykonania ww. praw stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące skorzystania przez KOWR z prawa pierwokupu oraz prawa nabycia nieruchomości rolnej.

Ustawodawca określił, że do czynności prawnych związanych z realizacją prawa pierwokupu, o którym mowa w art. 3a ust. 1 ustawy, oraz uprawnienia KOWR, o którym mowa w art. 4 ust. 6 ustawy, w stosunku do umów zawartych przed dniem 26 czerwca 2019 r. stosuje się przepisy dotychczasowe. W związku z powyższym w stosunku do umów warunkowych sprzedaży udziałów/akcji lub innych czynności prawnych zrealizowanych do dnia 25 czerwca 2019 r., w przypadku wpływu takiej warunkowej umowy sprzedaży udziałów/akcji lub stosownego zawiadomienia, KOWR miał miesiąc czasu na złożenie notarialnego oświadczenia o skorzystaniu z przysługującego prawa pierwokupu lub prawa nabycia udziałów/akcji. Ponadto powyższe uprawnienia KOWR dotyczyły spółek prawa handlowego, które były właścicielami nieruchomości rolnych.

Nowelizacją ukur ustawodawca określił, że przepisy ustawy w zakresie prawa pierwokupu i prawa nabycia udziałów i akcji od dnia 26 czerwca 2019 r. odnoszą się do spółek kapitałowych, które są właścicielami lub użytkownikami wieczystymi nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni nie mniejszej niż 5 ha. Zmieniono także termin realizacji przez KOWR przysługujących mu uprawnień, który został określony na 2 miesiące. Ponadto zmianie uległ też sposób zawiadomienia.

W 2019 r. do OT KOWR wpłynęły od spółek kapitałowych **1 344 zawiadomienia**, z tego:

- 1 252 zawiadomienia dotyczyły sprzedaży udziałów/akcji na łączną kwotę ponad 546 mln zł,
- 92 zawiadomienia dotyczyły nabycia udziałów/akcji na łączną kwotę 271,6 mln zł (tj. przypadków, w których KOWR przysługiwało prawo nabycia udziałów/akcji zgodnie z art. 4 ust. 6 ww. ustawy).

KOWR złożył **9 oświadczeń** o skorzystaniu z prawa pierwokupu **2 435 udziałów czterech spółek** oraz złożył **2 oświadczenia** o skorzystaniu z prawa nabycia **374 udziałów dwóch spółek**.

3.9. Wnioski o wyrażenie zgody na wcześniejsze zbycie lub oddanie w posiadanie innym podmiotom nieruchomości rolnych oraz decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 2b ust. 3 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Zgodnie z art. 2b ust. 1 ukur, w brzmieniu do 25 czerwca 2019 r., nabywca nieruchomości rolnej obowiązany był prowadzić gospodarstwo rolne, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna przez okres co najmniej 10 lat od dnia nabycia przez niego tej nieruchomości, a w przypadku osoby fizycznej – prowadzić to gospodarstwo osobiście. W okresie tym nabyta nieruchomość nie mogła być zbyta ani oddana w posiadanie innym podmiotom (art. 2b ust. 2 ww. ustawy). Przez „oddawanie nieruchomości rolnej w posiadanie innym podmiotom” należało rozumieć przekazywanie takiej nieruchomości do faktycznego władania innym osobom na podstawie jakichkolwiek tytułów (np. w dzierżawę, użyczenie czy do użytkowania).

Nowelizacja ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego z 2019 r. wprowadziła istotne zmiany w powyższym przepisie. Z dniem 26 czerwca 2019 r. **skrócony został z 10 lat do 5 lat** okres, przez który nabywca nieruchomości rolnej obowiązany jest prowadzić gospodarstwo rolne (w skład którego weszła nabyta nieruchomość) oraz obowiązują go ograniczenia w zbywaniu lub oddawaniu w posiadanie innym podmiotom danej nieruchomości. Skrócenie okresu odnosi się również do nieruchomości rolnych nabytych przed dniem wejścia w życie ww. nowelizacji.

Ustawa jednocześnie określa przypadki, które stanowią wyjątki od powyższego, a ich zamknięty katalog został wskazany w ust. 4 art 2b (np. gdy nieruchomość będzie zbywana osobie bliskiej, jednostce samorządu terytorialnego czy Skarbowi Państwa). Ograniczeń nie stosuje się m.in. do osób, które nabyły nieruchomości rolne w wyniku dziedziczenia oraz działu spadku lub zapisu windykacyjnego, a także tych, którzy nabyli nieruchomości rolne o powierzchni mniejszej niż 1 ha położone w granicach administracyjnych miasta. Generalnie – poza określonymi ustawą odstępstwami od ogólnej zasady – wcześniejsze zbycie lub oddanie w posiadanie innym podmiotom nieruchomości rolnej (nabytej po 29 kwietnia 2016 r.) jest możliwe jedynie po wcześniejszym uzyskaniu stosownej zgody.

Ponadto ustawodawca określił, że od dnia 26 czerwca 2019 r. to Dyrektor Generalny KOWR, na wniosek nabywcy nieruchomości rolnej, może wyrazić zgodę w drodze decyzji administracyjnej na zbycie nieruchomości rolnej lub oddanie jej w posiadanie innym podmiotom przed upływem 5 lat od dnia przeniesienia własności tej nieruchomości, ale **wyłącznie w przypadkach uzasadnionych ważnym interesem nabywcy nieruchomości rolnej lub interesem publicznym** (art. 2b ust. 3 ukur). Wcześniej tego rodzaju zgodę wyrażał sąd.

W 2019 r. do KOWR wpłynęło **1 101 wniosków** o wyrażenie zgody, z tego:

- 1 054 wnioski na wcześniejsze zbycie nieruchomości rolnych,
- 47 wniosków na oddanie nieruchomości rolnej w posiadanie innym podmiotom.

Wydanych zostało **431 rozstrzygnięć**, z tego:

- 349 decyzji pozytywnych,
- 10 decyzji negatywnych,
- 27 decyzji o umorzeniu postępowaniu,
- 45 spraw zakończono w inny sposób niż wydanie decyzji administracyjnej (np. postanowieniem o odmowie wszczęcia postępowania).

3.10. Sprawowanie nadzoru nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych zobowiązań określonych w ustawie (art. 8a ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)

Stosownie do postanowień art. 8a ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego KOWR sprawuje nadzór m.in. nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych:

- zobowiązania do prowadzenia działalności rolniczej na nabytej nieruchomości,
- zobowiązania do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, która weszła w skład tworzonego lub powiększonego gospodarstwa,
- zobowiązania do rozpoczęcia realizacji inwestycji celu publicznego w terminie 12 miesięcy od dnia nabycia nieruchomości rolnej oraz zrealizowania tej inwestycji w terminie określonym we wniosku,
- obowiązku do wykorzystywania nabytej nieruchomości rolnej na cele rolnicze, jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek uczelni,
- obowiązku prowadzenia przez nabywcę nieruchomości rolnej gospodarstwa rolnego, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna, przez okres co najmniej 5 lat od dnia nabycia przez niego tej nieruchomości, a w przypadku osoby fizycznej prowadzenia tego gospodarstwa osobiście,
- przestrzegania zakazu zbycia nabytej nieruchomości rolnej oraz zakazu oddania jej w posiadanie innym podmiotom w okresie 5 lat od nabycia tej nieruchomości rolnej.

Obowiązek spełnienia przez nabywców warunków, o których mowa w art. 2b ust. 1 i 2 ukur, dotyczy nieruchomości rolnych nabytych po 29 kwietnia 2016 r.

W ramach sprawowania ww. nadzoru **przeprowadzane są kontrole przez jednostki terenowe KOWR**, zgodnie z przyjętym i zatwierdzonym planem kontroli. Kontrole przeprowadzane są przez pracowników OT KOWR na podstawie imiennych upoważnień. W ramach prowadzonej kontroli osoby upoważnione do jej przeprowadzenia mają prawo wstępu na teren nieruchomości rolnych kontrolowanych podmiotów oraz prawo żądania: pisemnych lub ustnych informacji oraz okazania i udostępniania dokumentów związanych z przedmiotem kontroli. Z przebiegu kontroli sporządzany jest protokół, który przedstawia się osobie kontrolowanej. Osoba kontrolowana ma prawo wnieść swoje uwagi do protokołu. Protokół kontroli podpisuje osoba kontrolowana oraz kontrolujący. W razie odmowy złożenia podpisu przez osobę kontrolowaną przeprowadzający kontrolę zamieszcza o tym wzmiankę w protokole. Jeden egzemplarz protokołu pozostawia się osobie kontrolowanej.

Sankcje, jakie przewidział ustawodawca za niewywiązywanie się z ww. obowiązków, mogą być dotkliwe. W określonych ustawą przypadkach **sąd, na wniosek KOWR, może orzec o nabyciu własności danej nieruchomości rolnej przez KOWR, działający na rzecz Skarbu Państwa**, za zapłatą ceny odpowiadającej jej wartości rynkowej określonej stosownie do przepisów o gospodarce nieruchomościami. Sąd orzeka o nabyciu własności tej nieruchomości, chyba że ważne względy gospodarcze, społeczne lub losowe stoją temu na przeszkodzie.

W 2019 r. OT KOWR przeprowadziły **1 448 kontroli** w zakresie wywiązywania się przez nabywców nieruchomości rolnych z ww. zobowiązań ustawowych. W przypadku 1 419 kontroli (98% ogółu przeprowadzonych kontroli) nie stwierdzono uchybień (tj. ustalono, że kontrolowani nabywcy nieruchomości rolnych prawidłowo realizują zobowiązanie do zamieszkania w terminie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, w której położona jest jedna z nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rodzinnego oraz osobiście prowadzą gospodarstwo rolne, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna, wywiązują się ze zobowiązania do prowadzenia działalności rolniczej na nabytej nieruchomości rolnej i jednocześnie respektują zakaz, o którym mowa w art. 2b ust. 2 ustawy).

3.11. Uprawnienie w zakresie występowania do sądu z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej (art. 9 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego nabycie nieruchomości rolnej, udziału we współwłasności nieruchomości rolnej, użytkowania wieczystego oraz nabycie akcji i udziałów w spółce prawa handlowego będącej właścicielem nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha dokonane niezgodnie z przepisami ustawy **jest nieważne**. W szczególności nieważne jest:

- dokonanie czynności prawnej bez zawiadomienia uprawnionego do prawa pierwokupu lub bez powiadomienia KOWR, w przypadku określonym w art. 3b i art. 4 ust. 1 ukur,
- zbycie albo oddanie w posiadanie nieruchomości rolnej bez zgody Dyrektora Generalnego KOWR, o której mowa w art. 2b ust. 3 ww. ustawy,
- nabycie nieruchomości rolnej w oparciu o nieprawdziwe oświadczenia albo fałszywe lub potwierdzające nieprawdę dokumenty.

Z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej z przyczyn, o których mowa wyżej, oprócz osób mających w tym interes prawny może wystąpić KOWR.

4. NADZÓR WŁAŚCICIELSKI NAD SPÓŁKAMI

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa sprawuje nadzór właścicielski nad spółkami m.in. na podstawie:

- art. 9 ust. 2 pkt 9 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481),
- art. 5 ust. 6 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 396),
- art. 46 ust. 5 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.),
- art. 4b ust. 2 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1362, z późn. zm.).

Według stanu na 31 grudnia 2019 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wykonywał prawa z udziałów i akcji oraz sprawował nadzór właścicielski nad działalnością 51 spółek (z tego: 40 spółek hodowli roślin i zwierząt, ELEWARR Sp. z o.o. oraz 10 spółek w ramach wykonywania ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego).

4.1. Nadzór właścicielski nad spółkami hodowlanymi

Przejmowane do Zasobu WRSP nieruchomości po byłych państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej – przed objęciem ich procesami prywatyzacji – podlegały daleko idącej restrukturyzacji, m.in. w celu wyodrębnienia z nich jednostek gospodarczych zajmujących się działalnością hodowlaną. W części tych jednostek zlikwidowano działalność hodowlaną i przeznaczono je do prywatyzacji. Natomiast na bazie majątku tych gospodarstw, w których prowadzona była działalność hodowlana (uznana przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej³² za szczególnie ważną dla postępu biologicznego w całym rolnictwie), oraz tych gospodarstwach, które charakteryzowały się dużym i trudno podzielny majątkiem (gdzie podział mógłby prowadzić do spadku efektywności ekonomicznej, np. gospodarstw rybackich i szklarniowych), tworzone były **jednoosobowe spółki Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa** (obecnie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa). Łącznie utworzono 150 jednoosobowych spółek, w tym 104 spółki specjalizujące się w hodowli roślin (38) lub zwierząt (66) oraz 3 spółki związane z treningiem koni³³. Pozostałe (tzw. komercyjne) spółki (43) zajmowały się działalnością produkcyjną, w tym rolniczą w zakresie przetwórstwa rolnego, handlu i usług.

Zgodnie z ustawą z dnia 20 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 64, z późn. zm.)³⁴ akcje i udziały w spółkach nabyte przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa jako mienie Skarbu Państwa oraz pozostałe po likwidacji państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej zostały przekazane ministrowi właściwemu do spraw Skarbu Państwa. Jednocześnie Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi określił w drodze rozporządzenia wykaz spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich „o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej”, których prawa z akcji lub udziałów wykonywać miała Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa, biorąc pod uwagę

³² Obecnie – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

³³ Były to: Tory Wyścigów Konnych (w Warszawie), Centrum Wyszkozenia Jeździeckiego – Hipodrom Wola (w Poznaniu) i Hipodrom Sopot (w Sopocie).

³⁴ Ustawa weszła w życie 6 lutego 2003 r.

strategiczne znaczenie tych spółek w pracach na rzecz postępu biologicznego w rolnictwie. Zbyte udziałów w tych spółkach wymagało zgody Rady Ministrów.

Według stanu na 31 grudnia 2019 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wykonywał uprawnienia właścicielskie w stosunku do **40 spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej**, wyszczególnionych w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 lipca 2018 roku³⁵. W trakcie roku obrotowego (we wrześniu 2019 r.) nastąpiło połączenie dwóch spółek w trybie inkorporacji. Stadnina Koni Walewice Sp. z o.o. została włączona do spółki Kutnowska Hodowla Buraka Cukrowego Sp. z o.o. W związku z powyższym KOWR w październiku 2019 r. wystosował prośbę do MRiRW o aktualizację ww. rozporządzenia poprzez wykreślenie z listy Stadniny Koni Walewice Sp. z o.o.

Wykaz spółek hodowlanych nadzorowanych przez KOWR zamieszczono w **aneksie nr 4**.

Ze względu na wiodący kierunek hodowli, rodzaj prowadzonych prac hodowlanych oraz zakres prowadzonej działalności wydzielono 3 grupy spółek: spółki hodowli roślin – 8 spółek, spółki hodowli koni i stada ogierów – 13 spółek oraz spółki hodowli zwierząt – 19 spółek.

Zadania KOWR w zakresie nadzoru właścicielskiego nad spółkami hodowlanymi polegały m.in. na:

- wykonywaniu praw z udziałów w rozumieniu ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 505, z późn. zm.) i aktów założycielskich spółek,
- określeniu poszczególnym spółkom zadań i wytyczaniu kierunków ich działalności,
- analizie wyników w zakresie hodowli roślin i zwierząt gospodarskich uzyskanych w danym roku,
- analizie sytuacji ekonomiczno-finansowej spółek,
- prowadzeniu działań restrukturyzacyjnych i promocyjnych.

Spółki odgrywają wiodącą rolę w kreowaniu i upowszechnianiu postępu biologicznego w polskim rolnictwie, który jest uważany za najważniejszy czynnik oddziałujący na wzrost efektywności produkcji rolniczej, zarówno z punktu widzenia wzrostu ilości, jak i jakości produktów rolnych. Spółki dysponują wartościowym materiałem genetycznym roślin i zwierząt gospodarskich. Stanowi on bazę dla osiąganego postępu biologicznego, który – w postaci nowych odmian roślin oraz kolejnych pokoleń zwierząt hodowlanych – dostępny jest dla krajowego rolnictwa.

Spółki **hodowli roślin** KOWR oferują rolnikom najwyższej jakości materiał siewny polskich odmian: **zbóż, roślin bobowatych, ziemniaków, buraków cukrowych, buraków pastewnych, traw oraz warzyw i kwiatów**.

Podstawowym celem pracy hodowlanej prowadzonej w nadzorowanych przez KOWR spółkach zajmujących się **hodowlą zwierząt** jest produkcja materiału zarodowego dla doskonalenia populacji masowej zwierząt gospodarskich. Doskonalenie ras zwierząt gospodarskich prowadzone jest zgodnie z wewnętrznymi programami hodowli opracowanymi w oparciu o krajowe programy doskonalenia ras: **bydła, trzody chlewnej, owiec** oraz **koni**. Rola i znaczenie spółek w realizacji tych programów, ze względu na wysoki potencjał genetyczny utrzymywanych zwierząt, jest bardzo duża.

---

³⁵ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 lipca 2018 r. w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Dz. U. poz. 1525).

Na koniec 2019 r.³⁶ spółki dysponowały powierzchnią gruntów własnych wynoszącą **4,82 tys. ha** oraz dzierżawiły grunty o powierzchni **105,83 tys. ha**. Łączna nominalna wartość udziałów w spółkach, zgodnie z Krajowym Rejestrem Sądowym, wyniosła **665 007,4 tys. zł**. Łączny majątek spółek w 2019 r., zgodnie z informacjami pochodzącymi z formularzy sprawozdawczych GUS F-01, wyniósł **2 134 423,39 tys. zł** i **zwiększył się o 0,47%** w stosunku do 2018 r., z tego majątek trwały wzrósł o 2,2%, a majątek obrotowy spadł o 3,1%. Jednocześnie łączna wartość zobowiązań wraz z rezerwami i rozliczeniami spadła w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego o 2,4%, z tego zobowiązania długoterminowe spadły o 23,3%, natomiast zobowiązania krótkoterminowe wzrosły o 4,3% (w tym kredyty krótkoterminowe wzrosły w stosunku do roku poprzedniego o 3,5%).

Łączny wynik finansowy netto za 2019 r. (według danych wstępnych) osiągnął wartość **13 868,94 tys. zł**. Na zbiorczy wynik finansowy netto kluczowy wpływ miała susza występująca w roku 2019, która spowodowała straty w przychodach spółek nadzorowanych przez KOWR, oszacowane protokolarnie na poziomie ponad 99,7 mln zł. W 2019 r. prognozowana rentowność netto (zysk do przychodów) w spółkach wyniosła około 0,51% i wzrosła o 0,08% w stosunku do 2018 r.

4.1.1. Hodowla roślin

Wynik finansowy netto **8 spółek** hodowli roślin w 2019 r., wg danych wstępnych, wykazał zysk na poziomie 11 503,68 tys. zł.

W 2019 r. – spośród **8 spółek hodowli roślin**, w których KOWR wykonywał prawa właścicielskie – **3 spółki prowadziły hodowlę roślin ogrodniczych**, natomiast **5 spółek – hodowlę roślin rolniczych. Spółki prowadziły zarówno hodowlę twórczą, jak i hodowlę zachowawczą.** W spółkach hodowli roślin ogrodniczych zgrupowany był najcenniejszy materiał genetyczny **warzyw, kwiatów i roślin ozdobnych**, natomiast w spółkach hodowli roślin rolniczych – najcenniejszy materiał genetyczny: **zbóż, roślin bobowatych, traw, buraka cukrowego, buraka pastewnego** oraz **ziemniaka**.

W 2019 r. w spółkach hodowli roślin ogrodniczych hodowla twórcza prowadzona była w **14 taksonach**, a do rejestru odmian wpisano **5 nowych odmian**. W grupie roślin rolniczych prowadzono hodowlę twórczą w **29 taksonach**, a do rejestru odmian wpisano **22 odmiany**. W badaniach rejestrowych znajdowało się 169 odmian roślin rolniczych i 11 odmian roślin warzywnych.

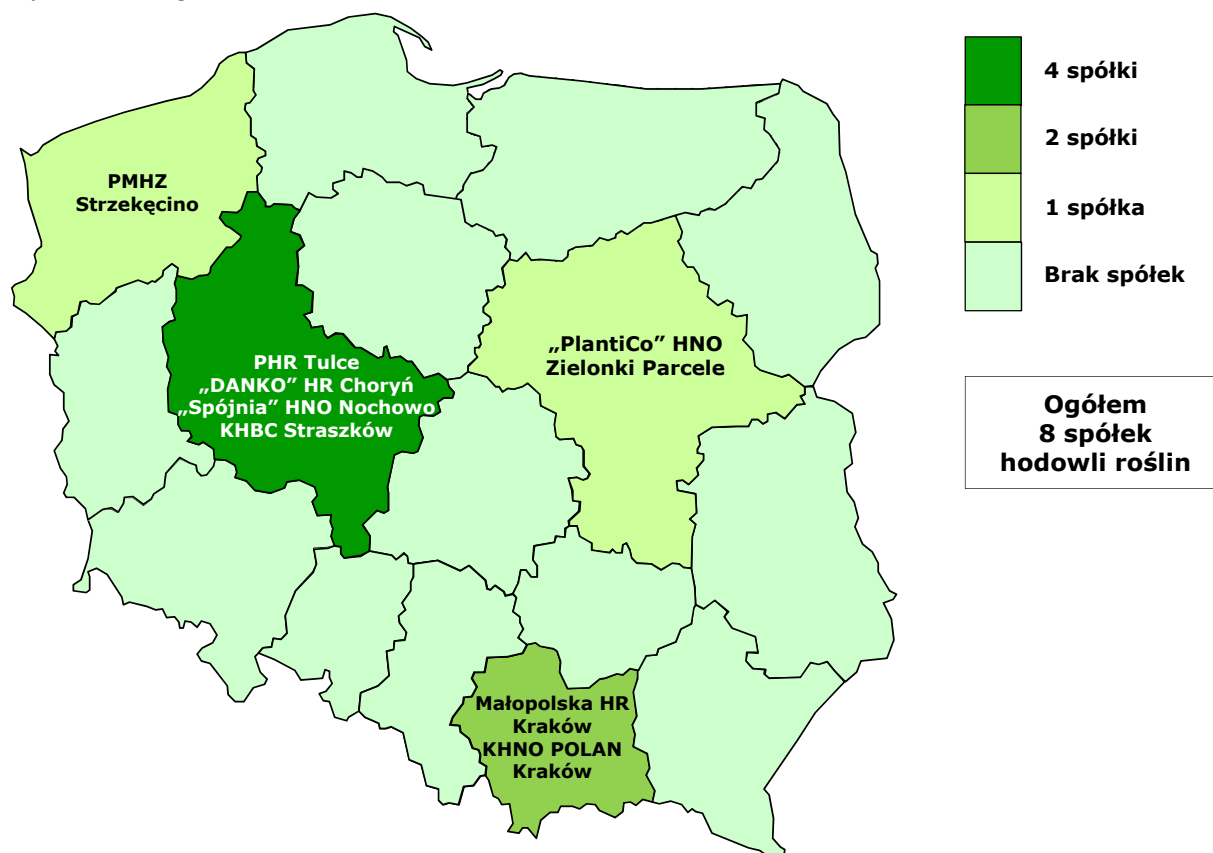
W 2019 r. hodowla zachowawcza prowadzona była dla 39 taksonów warzyw oraz 42 taksonów roślin rolniczych. Wśród spółek ogrodniczych największa skala hodowli zachowawczej warzyw była prowadzona w spółkach „PlantiCo – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki” (162 odmiany) oraz Krakowska Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze POLAN (119 odmian). W 2019 r. w grupie spółek prowadzących hodowlę roślin rolniczych największa skala hodowli zachowawczej prowadzona

---

³⁶ Dane finansowe dotyczące spółek o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów wykonuje KOWR, pochodzą z formularzy sprawozdawczych GUS F-01 za IV kwartał 2019 r. Informacje ekonomiczno-finansowe spółek za rok obrotowy 2019 mogą ulec zmianie po zatwierdzeniu przez zgromadzenia wspólników wszystkich sprawozdań finansowych spółek KOWR. Źródło: dane KOWR.

była w „DANKO” Hodowla Roślin Sp. z o.o. w Choryni (121 odmian) oraz w Małopolskiej Hodowli Roślin Sp. z o.o. w Krakowie (92 odmiany).

Wykres 18. **Spółki hodowli roślin**

Źródło: dane KOWR.

Własnością spółek było 335 odmian roślin rolniczych i 372 odmiany roślin warzywnych. Spółki odgrywają dominującą rolę w hodowli roślin w Polsce – posiadają 53,7% odmian roślin rolniczych i 55% odmian roślin warzywnych, które pochodzą z krajowej hodowli i są wpisane do Rejestru Odmian. Natomiast udział odmian spółek we wszystkich odmianach wpisanych do Rejestru Odmian wynosi 33,4% (rośliny rolnicze – 25,7% i warzywne – 45,8%).

Spółki nadzorowane przez KOWR zarejestrowały 150 odmian roślin rolniczych w 32 krajach i 120 odmian roślin warzywnych w 7 krajach. Są to odmiany zarejestrowane w krajowych rejestrach odmian, których sprzedaż miała miejsce w ostatnich 5 latach. W 2019 r. zarejestrowano 5 odmian roślin rolniczych w 4 krajach.

Prowadzone w spółkach kierunki hodowli roślin uprawnych są zróżnicowane w zależności od specyfiki gatunku. Głównymi priorytetami są: plonowanie, odporność na stresy biotyczne i abiotyczne, specyficzne dla gatunku cechy jakościowe oraz cenne właściwości użytkowe. W związku ze wzrastającą dynamiką zmian klimatycznych coraz większego znaczenia nabiera hodowla odmian o zwiększonej tolerancyjności na suszę oraz o wyższym, niż dotychczas akceptowanym, poziomie zimotrwałości. Rolnictwo zrównoważone oraz integrowana produkcja wymagają odmian o większej polowej odporności na choroby oraz lepiej wykorzystujących składniki pokarmowe, w szczególności azot.

Koszty hodowli roślin w spółkach w 2019 r. wyniosły **46,2 mln zł**. Źródłami finansowania kosztów hodowli były: opłaty hodowlane i licencyjne, opłaty od rozmnożeń własnych w spółkach hodowli roślin rolniczych oraz inne przychody. W strukturze finansowania kosztów hodowli w 2019 r. opłaty licencyjne stanowiły 49,8% kosztów hodowli i ich udział w porównaniu z 2018 r. zmniejszył się o 3,1%. Całkowita kwota opłat hodowlanych i licencyjnych zebranych przez spółki w 2019 r. wyniosła 23,4 mln zł. Ponad 90% wpływów z opłat hodowlanych i licencyjnych wszystkich spółek wygenerowała spółka „DANKO” Hodowla Roślin Sp. z o.o. za odmiany zarejestrowane zarówno w Polsce, jak i za granicą. Pozostałe 47,4% kosztów hodowli spółki pokryły z innych przychodów, w tym z marży handlowej sprzedawanego materiału siewnego. Około 2,8% kosztów hodowli w spółkach hodowli roślin rolniczych zostało pokryte z opłat od rozmnożeń własnych.

Produkcja nasienna była prowadzona na powierzchni blisko **14,2 tys. ha**. Ponad 75% powierzchni upraw nasiennych przypadło na grunty użytkowane przez spółki. Pozostałe nasiona wyprodukowane były poza spółkami, w ramach kontraktacji.

W strukturze gatunkowej upraw nasiennych roślin rolniczych dominowały zboża (70,6%). Motylkowe i trawy stanowiły 12,6%, strączkowe – 7,3%, a ziemniaki – 3,1%. W strukturze gatunkowej roślin w spółkach ogrodniczych przeważały rośliny warzywne (50,1%), rośliny rolnicze stanowiły 48,8%, a ozdobne – 1,1%.

W 2019 r. wartość sprzedanego materiału siewnego wyniosła ogółem **190,2 mln zł**, z tego: w spółkach rolniczych – 158,4 mln zł, zaś w spółkach ogrodniczych – 31,8 mln zł.

4.1.2. Hodowla zwierząt

Grupa **19 spółek** hodowli zwierząt, wg danych wstępnych, wygenerowała dodatni wynik finansowy, który wyniósł łącznie 5 335,46 tys. zł.

Hodowla bydła

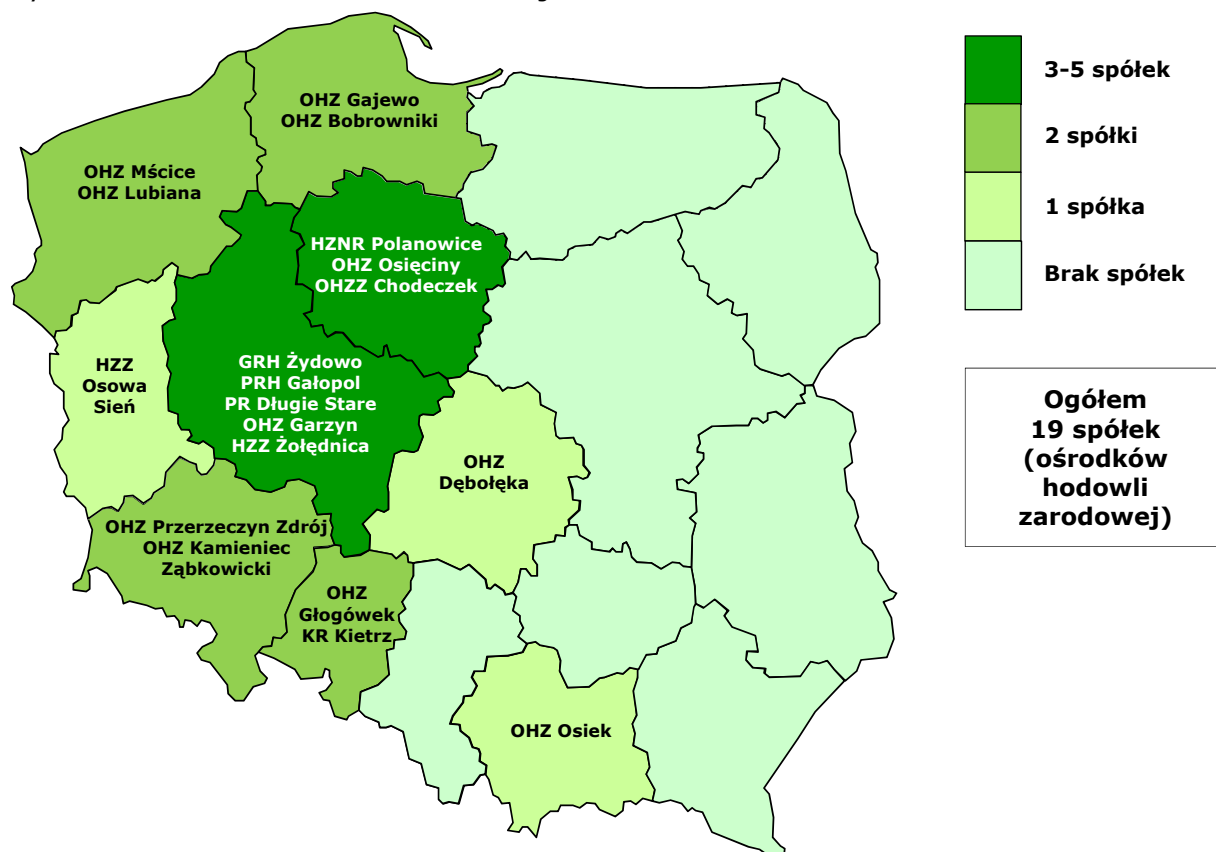
W 2019 r. hodowlę bydła mlecznego prowadziło **36 spółek**, w których na koniec grudnia utrzymywano **27 159 krów**. W spółkach KOWR pogłowie krów zwiększyło się o 174 szt. Najwyższy udział w populacji krów posiadała rasa polska holsztyńsko-fryzyjska (26 355 szt.) w dwóch odmianach czarno-białej (HO) – 24 477 szt. i czerwono-białej (RW) – 1 878 szt. Ponadto utrzymywane były następujące rasy: simentalska (SM) – 356 szt., jersey (JE) – 266 szt., polska czerwono-biała (ZR) – 106 szt., polska czerwona (RP) – 48 szt. oraz phf X jersey – 28 szt.

Według informacji Polskiej Federacji Hodowców Bydła i Producentów Mleka (PFHBiPM) w 2019 r. ocenę mleczną w Polsce prowadzono w 20 644 oborach³⁷. Pośród hodowlanych krów najliczniej reprezentowana była rasa polska holsztyńsko-fryzyjska odmiany czarno-białej (HO). W 2019 r. w Polsce zostało ocenionych ponad 820 tys. krów tej rasy. Przeciętna wydajność krów ocenianych w zakresie wartości użytkowej wyniosła: 8 530 kg mleka, 347 kg tłuszczu (4,07% tłuszczu w ogólnej masie mleka) i 292 kg białka (3,42% białka w ogólnej masie mleka).

---

³⁷ „Ocena i hodowla bydła mlecznego. Dane za rok 2019”.
<https://pfhb.pl/publikacje> (odczyt – maj 2020 r.).

Wykres 19. Ośrodki hodowli zarodowej

Źródło: dane KOWR.

Na koniec 2019 r. w stadach spółek nadzorowanych przez KOWR znajdowały się 26 355 krowy rasy phf (tj. o 251 krów więcej w porównaniu z poprzednim rokiem) oraz 804 krowy w pozostałych rasach mlecznych. Przeciętna wydajność mleczna krów w 2019 r. (w 36 spółkach KOWR) w rasie phf wyniosła 10 737 kg. W porównaniu z krajową przeciętną wydajnością mleczną wydajność ta była wyższa o 2 207 kg. Średnia wydajność tłuszczu ukształtowała się na poziomie 424 kg (3,95% tłuszczu w ogólnej masie mleka). W porównaniu z krajową przeciętną wydajnością tłuszczu była wyższa o 77 kg. Przeciętna wydajność białka wyniosła 366 kg (3,42% białka w ogólnej masie mleka). W porównaniu z krajową przeciętną wydajnością białka była wyższa o 74 kg.

W 2019 r. najwyższą przeciętną wydajność mleka krów rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej uzyskały spółki: OHZ Osieczyny Sp. z o.o. (13 872 kg), OHZ Lubiana Sp. z o.o. (12 748 kg), HZZ „Żołędzica” Sp. z o.o. (12 589 kg), SK w Dobrzyniewie Sp. z o.o. (12 556 kg), SK „Nowe Jankowice” Sp. z o.o. (12 456 kg), HZZ Osowa Sień Sp. z o.o. (12 173), OHZZ Chodeczek Sp. z o.o. (12 156 kg), OHZ Garzyn Sp. z o.o. (12 155 kg).

W sześciu kolejnych spółkach przekroczone 11 tys. kg mleka: OHZ Dęboleka Sp. z o.o. (11 616 kg), HZiNR Polanowice Sp. z o.o. (11 570 kg), HR „DANKO” Sp. z o.o. (11 333 kg), OHZ Osiek Sp. z o.o. (11 255 kg), PR-H Gałopol Sp. z o.o. (11 220 kg), OHZ Kamieniec Ząbkowicki Sp. z o.o. (11 180 kg) oraz SK Pępowo Sp. z o.o. (11 105 kg).

Kolejnych 9 spółek uzyskało wydajność powyżej 10 tys. kg mleka: SK Racot Sp. z o.o. (10 872 kg), KR Kietrz Sp. z o.o. (10 796 kg), OHZ Głogówek Sp. z o.o. (10 783 kg), SK Michałów Sp. z o.o. (10 756 kg), Długie Stare Sp. z o.o. (10 689 kg), GR-H Żydowo Sp. z o.o. (10 676 kg), OHZ

Przerzeczyn Zdrój Sp. z o.o. (10 456 kg), Kraków Małopolska HR Sp. z o.o. (10 399 kg) oraz SK Prudnik Sp. z o.o. (10 293 kg).

Dziesięć spółek przekroczyło przeciętną wydajność mleka 9 tys. kg: OHZ Mścice Sp. z o.o. (9 961 kg), Poznańska HR w Tulcach Sp. z o.o. (9 659 kg), SK Iwno Sp. z o.o. (9 628 kg), SK Nowielice Sp. z o.o. (9 616 kg), SK Janów Podlaski Sp. z o.o. (9 557 kg), HiNO Nochow „Spójnia” Sp. z o.o. (9 427 kg), SK Liski Sp. z o.o. (9 185 kg), SO Starogard Gdański Sp. z o.o. (9 125 kg), OHZ Gajewo Sp. z o.o. (9 124 kg), SK Krasne Sp. z o.o. (9 043 kg).

Średnia rzeczywista wydajność mleka w stadach KOWR za 2019 r. wyniosła 10 039 litrów mleka i była o 339 litrów wyższa od wydajności w 2018 r. W 2019 r. najwyższą średnią rzeczywistą wydajność mleka uzyskały spółki: OHZ Osiecin Sp. z o.o. (12 259 litrów), SK „Nowe Jankowice” Sp. z o.o. (11 540 litrów), OHZ Lubiana Sp. z o.o. (11 504 litry), SK w Dobrzyniewie Sp. z o.o. (11 446 litrów), OHZZ Chodeczek Sp. z o.o. (11 317 litrów), OHZ „Garzyn” Sp. z o.o. (11 043 litry), HZZ Osowa Sień Sp. z o.o. (11 028 litrów).

W trzynastu kolejnych spółkach przekroczone 10 tys. litrów mleka: HZZ „Żołędnica” Sp. z o.o. (10 840 litrów), HZINR Polanowice Sp. z o.o. (10 823 litry), SK Pępowo Sp. z o.o. (10 803 litry), „DANKO” HR Sp. z o.o. (10 684 litry), PR-H Gałopol Sp. z o.o. (10 570 litrów), OHZ Dębówka Sp. z o.o. (10 512 litrów), KR Kietrz Sp. z o.o. (10 502 litry), OHZ w Osieku Sp. z o.o. (10 315 litrów), GR-H Żydowo Sp. z o.o. (10 262 litry), PR Długie Stare Sp. z o.o. (10 236 litrów), SK Racot Sp. z o.o. (10 183 litry), OHZ Kamieniec Ząbkowicki Sp. z o.o. (10 180 litrów) oraz OHZ Głogówek Sp. z o.o. (10 065 litrów).

W 2019 r. globalna sprzedaż mleka wyniosła ponad **267 mln litrów** mleka i była niższa niż w 2018 r. o 6 mln litrów. Sprzedaż stanowiła 96,18% produkcji. Sprzedane mleko było najwyższej jakości.

Istotnym wskaźnikiem charakteryzującym potencjał genetyczny stada jest liczba buhajów pozytywnie wycenionych i proponowanych do wykorzystania w sztucznym unasiennianiu. Na koniec 2019 r. spółki posiadały **365 buhajów** zakwalifikowanych do hodowli. Do stacji unasienniania przekazano 31 buhajów (o 19 szt. mniej niż w 2018 r.). Do krycia naturalnego wykorzystywane były 334 buhaje. Do sztucznej inseminacji na podstawie wyceny tradycyjnej dopuszczono 20 buhajów (o 17 szt. mniej niż w roku poprzednim). Na podstawie wyceny genomowej do sztucznej inseminacji dopuszczonych zostało 71 buhajów (o 14 szt. mniej niż w 2018 r.). Spółki sprzedały 697 krów (o 322 szt. więcej niż w poprzednim roku). Spółki w 2019 r. sprzedały 1 956 jałowic cielnych (o 485 więcej niż w 2018 r.).

W celu zwiększenia efektywności pracy hodowlanej nad doskonaleniem bydła mlecznego w spółkach realizowany jest strategiczny program hodowli bydła mlecznego rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej z 2013 r. Program ten uwzględnia zmiany, jakie zachodzą w hodowli światowej i na rynku mleka, dlatego główny nacisk skierowany jest na poprawę cech funkcjonalnych (zdrowie i płodność), które decydują o długowieczności krów. Stada dostarczają polskim hodowcom materiał hodowlany gwarantujący jak najlepszą opłacalność prowadzonych gospodarstw, co związane jest z obniżeniem kosztów produkcji oraz jednoczesną poprawą wydajności i jakości mleka. Realizowana w spółkach strategia hodowlana zakłada optymalizację i przyspieszenie postępu genetycznego poprzez jak największe wykorzystanie selekcji genomowej oraz biotechnologii. Selekcja genomowa stwarza dużo większe możliwości postępu genetycznego na ścieżce żeńskiej. W ramach prac hodowlanych związanych z doskonaleniem populacji bydła rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej spółki KOWR w 2019 r. wykonały 4 680 genotypowań.

Techniki MOET w połączeniu z selekcją genomową są skutecznym narzędziem dla uzyskania zamierzonych celów w pracy hodowlanej bydła mlecznego. Ocena wartości hodowlanej materiału żeńskiego na podstawie genomu oraz stosowanie superowulacji i przenoszenia zarodków w celu lepszego wykorzystania potencjału genetycznego najwartościowszych samic przyczynia się do przyspieszenia postępu hodowlanego. W ostatnich kilku latach w spółkach prowadzony jest rozwój tej metody rozrodu. W 2019 r. w 23 spółkach poddano superowulacji i płukaniu 183 dawczyni, pozyskując ogółem 1 531 zarodków, w tym 1 138 (74,3%) przydatnych do transplantacji. Ogółem dokonano transferu 1 138 zarodków, a skuteczność przenoszenia wyniosła 58%. W porównaniu z 2018 r. liczba spółek, w których dokonano transplantacji, zwiększyła się o jedną spółkę. Procent przydatnych do transplantacji zarodków zwiększył się z 71 do 74,3 (tj. o 3,3 p.p.). W 2019 r. po transplantacjach urodziło się 486 cieląt.

Spółki w ostatnich latach stosują nową technologię do intensyfikacji prac hodowlanych i przyspieszenia postępu, a tym samym zwiększają swój wpływ na hodowlę masową w kraju. W 2014 r. został zmodyfikowany polski indeks selekcyjny dla rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej „Produkcja i funkcjonalność” (PF). Indeks został dostosowany do aktualnych potrzeb hodowców. Nastąpiło zmniejszenie wagi cech produkcyjnych z 50% do 40% oraz pokroju z 30% do 25%. Wzrosła natomiast waga podindeksu płodności z 10% do 15%. Ponadto wprowadzono nową cechę – długowieczność (z 10% udziałem w indeksie). Po wielu latach oczekiwań indeks PF wprowadzono również dla krów zastępując stary indeks produkcyjny. W 2019 r. w spółkach KOWR średni indeks wyniósł 112 punktów i był wyższy w stosunku do roku 2018 o 4 punkty. Liczba krów ocenianych indeksem PF w 2019 r. wyniosła 19 072 szt., a indeksem gPF 10 769 szt. Indeks PF powyżej 120 uzyskało 7 205 krów. Średnio 10% ocenianych krów o najwyższym indeksie PF wynosi 128 pkt., a indeksem gPF – 132 pkt.

Hodowla świń

Podstawowym założeniem programu doskonalenia ras świń w chlewniach spółek jest dostarczanie hodowli terenowej najlepszego materiału reprodukcyjnego. Między innymi prowadzony jest program hybrydyzacji umożliwiający hodowcom zakup mieszańców, knurków i loszek w odpowiednich zestawach genotypowych. Na koniec 2019 r. hodowla świń prowadzona była w **3 spółkach**, w których znajdowało się **386 loch** objętych oceną. W stadach spółek hodowane są rasy świń wykorzystywane w programie doskonalenia: wielka biała polska (wbp), polska biała zwisłoucha (pbz) oraz duroc.

Wyniki hodowlane w chlewniach spółek są zbliżone do średnich krajowych. Potwierdzeniem wartości genetycznej świń jest bardzo dobra mięsność tuczników pochodzących z tych hodowli. W 2019 r. sprzedaż materiału hodowlanego z chlewni spółek wyniosła 2 874 prosięta do dalszej hodowli. W 2019 r. ogólna liczba sprzedanych świń wyniosła **13 108 szt.**, w tym sprzedaż tuczników – 10 232 szt.

Hodowla owiec

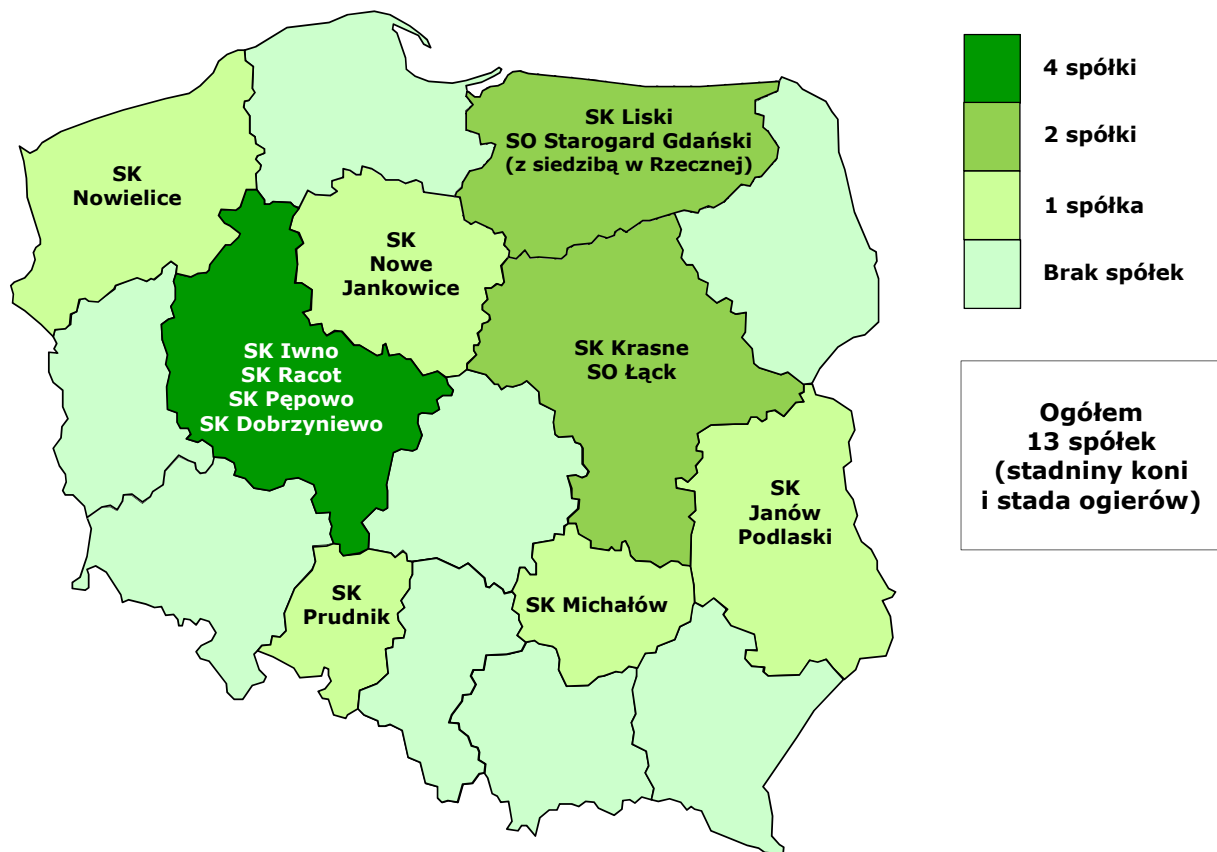
W 2019 r. hodowla owiec i produkcja owczarska prowadzona była w **5 spółkach** nadzorowanych przez KOWR. W okresie tym średnia liczba matek wyniosła **1 168 szt.** Na koniec 2019 r. liczba matek, które co najmniej raz się wykociły, wyniosła 1 136 szt. W spółkach hodowane są następujące rasy owiec: merynos polski, merynos polski w starym typie, berrichon du cher, suffolk, charolaise oraz krzyżówki. Najbardziej liczną grupą są owce merynosowe – 810 matek owczych co najmniej z jednym wykotem. Stada owiec utrzymywane były w następujących spółkach:

OHZ Lubiana Sp. z o.o. (434 maciorki), „Spójnia” HiNO Sp. z o.o. (181 maciorek), OHZ „Garzyn” Sp. z o.o. (167 maciorek), HZZ „Żołędnica” Sp. z o.o. (205 maciorek) i GRH Żydowo Sp. z o.o. (181 maciorek). W 2019 r. sprzedano łącznie 13 tryków hodowlanych oraz 1 691 jagniąt.

4.1.3. Stadniny koni i stada ogierów

Uzyskany w 2019 r. łączny wynik finansowy netto (według danych wstępnych) wyniósł (-) 2 970,19 tys. zł. Strata ta była niższa o 70% (tj. o 6 896,75 tys. zł) niż w 2018 r. Dla porównania wynik finansowy netto w 2018 r. wyniósł (-) 9 866,94 tys. zł. Zgodnie z postanowieniem Sądu Rejonowego w Poznaniu z dnia 19 września 2019 r. nastąpiło połączenie spółek Kutnowska Hodowla Buraka Cukrowego Sp. z o.o. ze Stadnią Koni Walewice Sp. z o.o.

Wykres 20. **Stadniny koni i stada ogierów**

Od września 2019 r. SK Walewice Sp. z o.o. została przyłączona do KHBC Sp. z o.o.

Źródło: dane KOWR.

Spółki, w których nadzór właścicielski sprawuje KOWR, hodują ogółem **9 ras koni**, z tego: 7 ras koni, dla których księgi stadne prowadzi Polski Związek Hodowców Koni oraz 2 rasy, których księgi prowadzi Polski Klub Wyścigów Konnych. Do września 2019 r. hodowlę koni prowadziło **14 spółek i 6 zakładów** wchodzących organizacyjnie do innych spółek hodowlanych, których działalnością zasadniczą jest hodowla roślin lub innych zwierząt gospodarskich. We wrześniu 2019 r. spółka Stadnina Koni Walewice została włączona do struktur spółki Kutnowska Hodowla Buraka Cukrowego. Na 31 grudnia 2019 r. łączna liczba koni w spółkach hodowli roślin i zwierząt

gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej wynosiła **2 857 szt.**, w tym 2 358 koni hodowlanych. Liczba klaczy elitarnych w stadninach wyniosła **931 szt.** wobec 938 szt. w 2018 r. Ze względu na zmniejszenie zapotrzebowania na reproduktory oraz na trudną sytuację na rynku koni użytkowych niektóre stadniny nie zażrebiają wszystkich posiadanych klaczy hodowlanych i część klaczy kryją naprzemiennie co drugi rok, zachowując wszystkie cenne rodziny żeńskie.

Hodowla koni pełnej krwi angielskiej w 2019 r. prowadzona była w dwóch spółkach – SK „Iwno” Sp. z o.o. oraz SK „Krasne” Sp. z o.o. W 2018 r. stanowiono łącznie 63 klacze rasy pełnej krwi angielskiej i w 2019 r. urodziło się 40 źrebiąt, z których 32 odchowano.

Konie hodowli stadnin nadzorowanych przez KOWR wygrały w gonitwach płaskich w kraju łącznie kwotę 525 535 zł. Konie z tych stadnin startowały 377 razy, wygrywając 25 gonitw. W treningu wyścigowym znajdowało się łącznie 119 koni i startowało 81 (średnia wygrana na jednego konia wyniosła 6 488 zł). W 2019 r. sprzedano ogółem 57 koni pełnej krwi angielskiej, uzyskując kwotę 452 917,77 zł. Średnia cena uzyskana za 1 konia wyniosła 7 945,93 zł. Głównym „produktem” stadnin pełnej krwi są konie jednoroczne przeznaczone na wyścigi. W tej kategorii sprzedano 10 koni, uzyskując średnią cenę w wysokości 11 709,26 zł za konia. Najlepszy wynik sprzedaży koni jednorocznych uzyskała SK „Krasne” Sp. z o.o., sprzedając 4 konie za średnią cenę 16 898,15 zł. Hodowla koni pełnej krwi i ceny za nie uzyskiwane są ściśle związane z funkcjonowaniem torów wyścigowych oraz poziomem nagród w rozgrywanych wyścigach.

W zasobach stadnin koni hodujących konie arabskie czystej krwi – tj. SK Michałów Sp. z o.o., SK Janów Podlaski Sp. z o.o. i Małopolska Hodowla Roślin HBP Sp. z o.o. (SO Białka) – na dzień 31 grudnia 2019 r. pozostawało 836 koni, w tym 764 konie hodowlane. Stadniny te dysponowały 297 klaczami, posiadały 349 młodzięży i 78 koni młodych w treningu wyścigowym. W 2019 r. urodziło się 197 źrebiąt i odchowano 185 z nich. Uzyskano wysoki wskaźnik odchowu wynoszący 93,9% i wskaźnik produkcyjności na poziomie 60,3%. Stadniny hodujące konie arabskie posiadały 41 ogierów – reproduktorów używanych do stanowienia klaczy własnych i klaczy będących własnością innych podmiotów (spoza spółek nadzorowanych przez KOWR) oraz osób prywatnych.

W 2019 r. ww. stadniny sprzedały 140 koni arabskich czystej krwi za łączną kwotę 10 384 497,86 zł uzyskując średnią cenę za 1 konia 74 174,98 zł. Najwyższą średnią cenę za 1 konia (97 813,03 zł) uzyskała Stadnina Koni Janów Podlaski. Wynik ten był znacznie wyższy od osiągniętego w 2018 r. w którym stadniny sprzedały 87 koni za łączną kwotę 2 711 487,71 zł, a średnia cena za konia wyniosła 31 166,53 zł.

Hodowla koni ras szlachejnych półkrwi (tj.: małopolskiej, wielkopolskiej, polski koń szlachejny półkrwi i śląskiej) prowadzona była w 10 stadninach w oparciu o 339 klaczy (w tym 52 klacze włączono do hodowli). Stadniny te były również właścicielami 10 ogierów czołowych.

Stadnina Koni „Nowe Jankowice” Sp. z o.o., jako jedyna spółka nadzorowana przez KOWR, prowadziła hodowlę koni rasy polski koń zimnokrwisty. Stado hodowlane na dzień 31 grudnia 2019 r. liczyło 74 klacze wyróżniające się pod względem rodowodowym, pokrojowym oraz użytkowym.

W 3 spółkach prowadzona była hodowla zachowawcza konika polskiego – w SK Dobrzyniewo Sp. z o.o., Przedsiębiorstwie Rolniczo-Hodowlanym Gałopol Sp. z o.o. (SO Sieraków) i Poznańskiej Hodowli Roślin Sp. z o.o. Tulce (oddział Kobylniki). Łącznie stadniny te posiadały 85 klaczy rasy konik polski. Stadnina Koni Huculskich „Gładyszów”, wchodząca obecnie w skład KR Kietrz Sp. z o.o.,

posiada bardzo dobre stado hodowlane koni rasy huculskiej. W 2019 r. liczyło ono 65 klaczy elitarnych. Stadnina posiadała również 15 ogierów hodowlanych, które stanowiły klacze własne oraz udostępniane były innym podmiotom prowadzącym hodowlę koni tej rasy.

Stada ogierów od 2007 r. nie otrzymują dopłat z Funduszu Postępu Biologicznego do utrzymania rozplodników. Następuje również zmniejszanie w terenie liczby aktywnych w rozrodzie klaczy. Wymienione czynniki powodują zmniejszenie liczby ogierów w stadach ogierów przeznaczonych do stanowienia klaczy indywidualnych właścicieli. Na 1 stycznia 2019 r. utrzymywano 252 ogierów, z których w sezonie 2019 r. w rozrodzie wykorzystano 227 ogierów. Na koniec 2019 r. ich liczba zmniejszyła się w stadach ogierów do 232 szt. Ogiery, będące w stadach ogierów, pokryły 2 943 klacze. Obserwowany od 2006 r. systematyczny spadek pokryć klaczy przypadających na ogiera został zatrzymany w 2013 r. i w 2019 r. wyniósł średnio 12,96 klaczy na 1 stanowiącego ogiera, jednak przy zmniejszonej liczbie ogierów czynnych w rozrodzie. Najwyższą średnią pokryć zanotowało Stado Ogierów w Kętrzynie (wynoszącą 15,72 klaczy na 1 stanowiącego ogiera) oraz Stado Ogierów w Gnieźnie (wchodzące w skład spółki GR-H „Żydowo” Sp. z o.o.) – 14,12 klaczy na 1 ogiera. Ogółem na koniec 2019 r. w spółkach utrzymywano **304 ogiery hodowlane** (232 stanowiły własność stad ogierów, a 72 ogiery były własnością stadnin koni).

W Stadzie Ogierów Książ, wchodzącym w skład spółki Ośrodek Hodowli Zarodowej Kamieniec Ząbkowicki, prowadzone były zakłady treningowe dla młodych ogierów i klaczy rasy śląskiej. Treningowi poddano 32 ogiery oraz 30 klaczy.

W 2019 r. **w zakresie nadzoru i wykonywania praw z posiadanych udziałów** w stosunku do 40 spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej **zrealizowano następujące zadania:**

- przeprowadzono analizy i zaopiniowano dla zgromadzenia wspólników biznesplanu oraz wieloletnie programy inwestycyjne spółek,
- sporządzono analizę wyników w zakresie hodowli roślin i zwierząt gospodarskich uzyskanych w 2018 r. Na tej podstawie przygotowano coroczną „Informację o stanie hodowli roślin i nasiennictwa oraz hodowli zwierząt w spółkach KOWR w 2018 r.”,
- przeprowadzono Zwyczajne Zgromadzenia Wspólników, podczas których zatwierdzono sprawozdania finansowe spółek oraz sprawozdania z działalności zarządów w 2018 r.,
- przeprowadzono Nadzwyczajne Zgromadzenia Wspólników, w wyniku których podejmowano uchwały dotyczące wyrażania zgód korporacyjnych (akty założycielskie spółek oraz Kodeks spółek hodowlanych),
- przeprowadzono 16 kontroli, z tego 6 kontroli planowych zgodnie z zatwierdzonym „Planem kontroli planowych Departamentu Nadzoru nad Spółkami na rok 2019”. Dodatkowo przeprowadzono 10 kontroli doraźnych, a w stadninach koni i stadach ogierów – przeglądy hodowlane,
- z dniem 19 września 2019 r. zakończony został proces inkorporacji Stadniny Koni Walewice Sp. z o.o. do Kutnowskiej Hodowli Buraka Cukrowego Sp. z o.o.,
- uczestniczono w działaniach promocyjnych inicjowanych przez nadzorowane spółki, tj. w wydarzeniach związanych z hodowlą roślin i zwierząt oraz rolnictwem.

4.2. Wykonywanie praw z udziałów i akcji wobec spółek nabytych w ramach realizacji przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

W ramach wykonywania przez KOWR zadań dotyczących nabywania udziałów w spółkach o charakterze rolnym przed dokonaniem zakupu przeprowadzana była analiza ekonomiczna dotycząca zasadności dokonania zakupu w świetle ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1362, z późn. zm.).

Do zadań KOWR w zakresie wykonywania praw z udziałów i akcji w 2019 r. należało:

- prowadzenie ewidencji udziałów i akcji spółek zakupionych w ramach realizacji prawa pierwokupu na podstawie ww. ustawy,
- wykonywanie praw z udziałów i akcji w czasie zgromadzeń wspólników lub akcjonariuszy w spółkach, w których KOWR posiada całość udziałów,
- przeprowadzanie w spółkach kontroli doraźnych i planowych oraz ich koordynacja,
- opiniowanie i kontrolowanie programów inwestycyjnych w spółkach ze stu procentowym udziałem KOWR,
- wybór biegłych rewidentów do corocznych badań spółek, w których KOWR posiada większość udziałów
- opiniowanie sprawozdań zarządów spółek nabytych, z pakietem 100% udziałów w ramach wykonywania ww. ustawy,
- przygotowywanie, opiniowanie i nadzorowanie procesów restrukturyzacji w spółkach, w których KOWR posiadała wszystkie udziały,
- analiza procesów oraz danych ekonomicznych w nabytych spółkach,
- przygotowywanie okresowych informacji i analiz na temat sytuacji ekonomicznej spółek, których udziały zostały zakupione,
- opracowywanie projektów zmian organizacyjnych i kapitałowych w nadzorowanych spółkach.

W 2019 r. KOWR wykonywał prawa z udziałów i akcji w **10 spółkach**.

Tabela 19. **Wykaz spółek, w których KOWR wykonywał prawa z udziałów i akcji spółek w 2019 r.**

Lp.	Nazwa spółki	Udział KOWR
1.	Widawa Sp. z o.o. z siedzibą w Biestrzykowicach	100%
2.	Vitra Trade Sp. z o.o. z siedzibą w Częstochowie	100%
3.	Stacja Hodowli i Unasienienia Zwierząt Sp. z o.o. z siedzibą w Bydgoszczy	0,014%
4.	Kwiaciarski Zakład Doświadczalny Instytutu Ogrodnictwa Nowy Dwór Sp. z o.o. z siedzibą Nowy Dwór Parcela 61	100%
5.	Gospodarstwo Agro-Turystyczne KUTY Sp. z o.o. z siedzibą w Kutach	46%
6.	Wielkopolskie Centrum Hodowli i Rozrodu Zwierząt w Poznaniu Sp. z o.o. z siedzibą w Tulcach	0,067%
7.	Krajowa Spółka Cukrowa S.A. z siedzibą w Toruniu	0,33%
8.	Agroman Sp. z o.o. z siedzibą w Myśliborkach	47,14%
9.	Wesoła Sp. z o.o. z siedzibą w Rowie	58,38%
10.	PPZ Trzemeszno Sp. z o.o. z siedzibą w Trzemesznie	0,007%

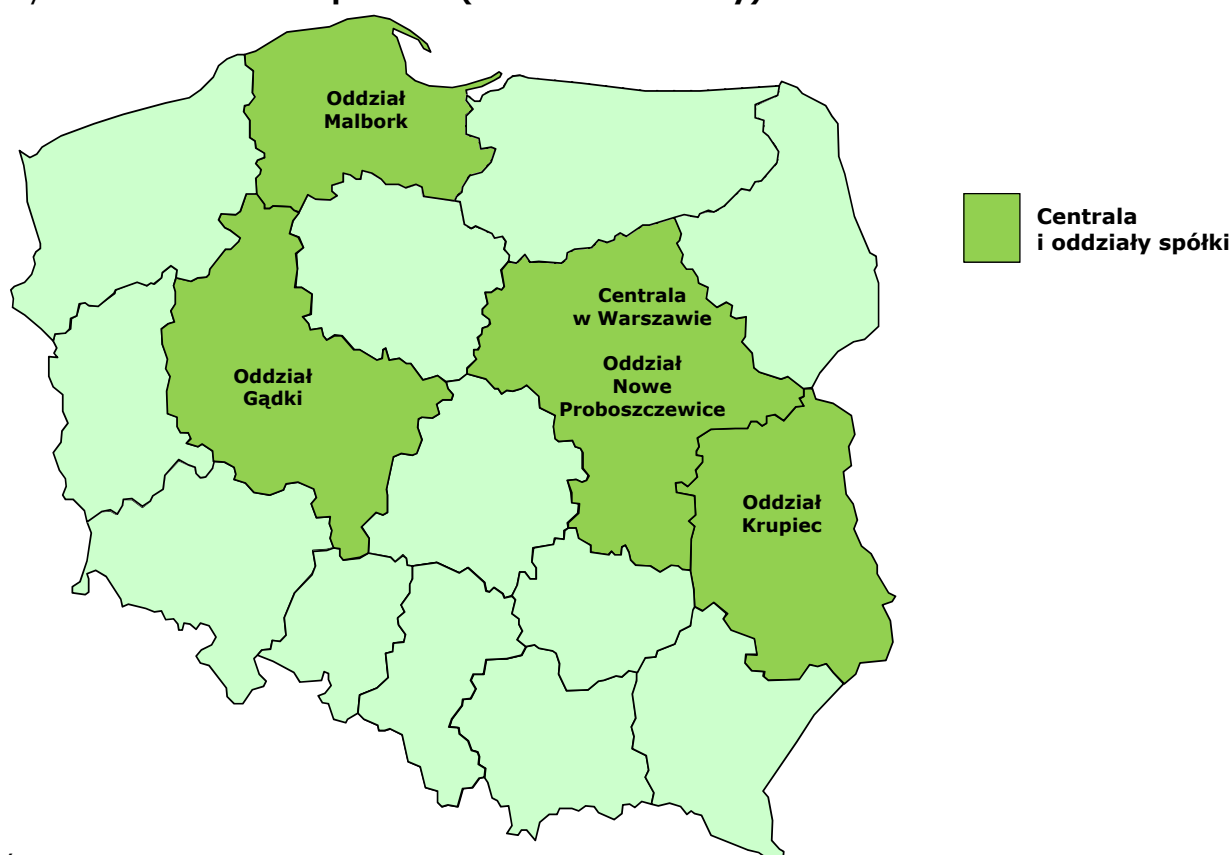
Źródło: dane KOWR.

4.3. ELEWARR Sp. z o.o.

Od 1 września 2017 r. KOWR realizuje nadzór właścicielski i jest zaangażowany kapitałowo w spółkę prawa handlowego ELEWARR Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie, w której posiada 100% udziałów. ELEWARR Sp. z o.o. zajmuje się głównie obrotem i przechowywaniem zbóż. W skład spółki wchodzi następujące jednostki organizacyjne: centrala w Warszawie, a także oddział w Gądkach koło Poznania, oddział w Krupcu, oddział w Malborku oraz oddział w Nowych Proboszczewicach.

Spółka przechowuje i rotuje strategiczne zapasy Agencji Rezerw Materiałowych. Usługi składowania świadczy natomiast głównie na rzecz działających na rynku podmiotów skupujących zboże z kapitałem prywatnym, kierując także ofertę składowania zbóż do producentów indywidualnych oraz grup producentów rolnych.

Wykres 21. **ELEWARR Sp. z o.o. (centrala i oddziały)**

Źródło: dane KOWR.

Spółka wdrożyła i realizuje standardy ISO oraz HACAP nadzorujące i regulujące procesy przechowywania oraz obrotu ziarnem zbóż i nasionami roślin oleistych. Posiada również certyfikat REDcert-DE gwarantujący obrót gospodarczy materiałem zrównoważonym na potrzeby rynku biopaliw. Certyfikat odnawiany jest co roku przez audyty przeprowadzane przez jednostkę certyfikującą. Spółka również uzyskała i wdrożyła certyfikat GMP plus konieczny w transakcjach handlowych z przedsiębiorstwami biorącymi udział w obrocie gospodarczym na terenie UE.

Spółka posiada obiekty przechowalnicze w 17 miejscowościach (elewatory, bazy magazynowe, suszarnicze, magazyny płaskie, silosy, zbiorniki) oraz 100% udziałów w Zamojskich Zakładach Zbożowych Sp. z o.o. (elewator, silosy, młyn).

Tabela 20. **Obiekty magazynowe spółki ELEWARR**

Lp.	Nazwa oddziału spółki	Rodzaj magazynu
1.	Oddział Gądkki	Elewatory w: Gądkach, Kępnie i Nowogrodzie Bobrzańskim.
2.	Oddział Krupiec	Elewatory w: Krupcu, Lubyczy Królewskiej i Rzeszowie.
3.	Oddział Nowe Proboszczewice	Elewatory w: Nowych Proboszczewicach, Drobinie, Bielsku Podlaskim, Wąbrzeźnie i Koronowie. Baza magazynowo-suszarnicza w Bielsku Podlaskim. Magazyn płaski w Radzynie Chelmińskim.
4.	Oddział Malbork	Elewatory w: Malborku, Bartoszczach, Pieniężnie i Braniewie. Magazyny płaskie w: Malborku, Braniewie i Orniecie. Silosy zbożowe w Malborku. Zbiorniki metalowe w Orniecie.

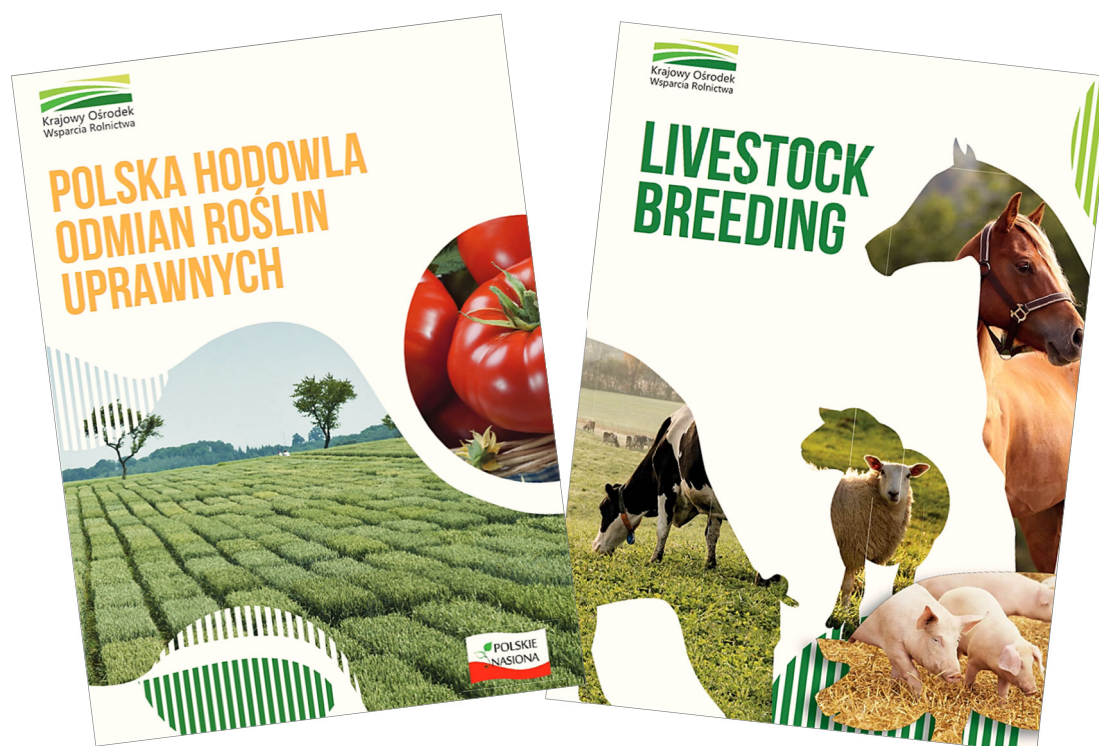
Źródło: dane KOWR.

W 2019 r. ELEWARR Sp. z o.o. generowała przychody głównie z hurtowej sprzedaży zbóż i rzepaku, a także usług magazynowania i przechowywania zbóż, rzepaku oraz kukurydzy.

4.4. Pozostałe realizowane projekty

W 2019 r. KOWR rozpoczął współpracę ze spółkami ENEA S.A. i ENEA Wytwarzanie Sp. z o.o. w zakresie realizacji wspólnych **projektów fotowoltaicznych** na gruntach należących do Zasobu WRSP znajdujących się w posiadaniu KOWR. Inicjatywa ma na celu wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w krajowej energetyce oraz promocję źródeł odnawialnych na terenach wiejskich.

Przedstawiciele KOWR brali również udział w pracach zespołu powołanego przy MRiRW do spraw utworzenia **Krajowej Grupy Spożywczej**.

5. WSPARCIE RYNKU PRODUKTÓW PSZCZELICH

Wsparcie branży pszczelarskiej jest stosowane w Unii Europejskiej od 1997 r. jako ważny element wspólnej polityki rolnej. Dofinansowywanie przez Komisję Europejską działań państw członkowskich na rynku produktów pszczelich podyktowane jest potrzebą: rozwoju terenów wiejskich, ujednoczenia warunków produkcji i zbytu produktów pszczelich, utrzymania równowagi ekologicznej, zapobiegania rozdrobnieniu produkcji i handlu miodem, zwalczania choroby pszczoł (warrozy) oraz równoważenia popytu na miód z jego podażą.

Możliwość udzielania pomocy w sektorze pszczelarskim w UE przewiduje art. 55 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013³⁸. Działania państw członkowskich są realizowane na podstawie zatwierdzanych przez KE trzyletnich krajowych programów wsparcia pszczelarstwa.

Zgodnie z unijnymi zasadami współfinansowanie z budżetu UE może stanowić do 50% wydatkowanych środków. Refundacji podlegają całkowite lub częściowe (w zależności od kierunku wsparcia) koszty netto poniesione przez podmioty uprawnione (tj.: związki pszczelarskie, stowarzyszenia pszczelarzy, zrzeszenia pszczelarzy, spółdzielnie pszczelarskie oraz grupy i organizacje producentów rolnych w zakresie działalności pszczelarskiej) na realizację działań określonych w Krajowym Programie Wsparcia Pszczelarstwa, zatwierdzonym decyzją wykonawczą KE. Końcowymi odbiorcami wsparcia są gospodarstwa pasieczne posiadające weterynaryjny numer identyfikacyjny lub pasieki wpisane do rejestrów prowadzonych przez powiatowych lekarzy weterynarii.

Dofinansowaniem mogą być objęte następujące środki wsparcia: pomoc techniczna skierowana do pszczelarzy i organizacji pszczelarzy (zakup sprzętu pszczelarskiego i szkolenia), zwalczanie inwazji pasożytów i chorób pszczoł, w szczególności warrozy (zakup leków), racjonalizacja sezonowego przenoszenia uli (zakup urządzeń do prowadzenia gospodarki wędrownej), środki mające na celu wsparcie zasiedlania uli (zakup pszczoł) oraz poprawa jakości produktów, aby skuteczniej pozycjonować produkty na rynku (analiza jakości miodu).

W 2019 r. realizowano mechanizm WPR „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w oparciu o:

- „Krajowy Program Wsparcia Pszczelarstwa w Polsce na lata 2016/17; 2017/18; 2018/19” zatwierdzony przez Komisję Europejską decyzją z 5 lipca 2016 r.³⁹ oraz
- „Krajowy Program Wsparcia Pszczelarstwa w Polsce na lata 2020–2022” zatwierdzony przez Komisję Europejską decyzją z 12 czerwca 2019 roku⁴⁰.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 7 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505) od 1 września 2017 r. mechanizm WPR „Wsparcie rynku produktów pszczelich” jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR).

³⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

³⁹ Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2016/1102 z dnia 5 lipca 2016 r. zatwierdzająca krajowe programy na rzecz poprawy produkcji i wprowadzania do obrotu produktów pszczelich, przedłożone przez państwa członkowskie na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 (notyfikowana jako dokument nr C(2016) 4133).

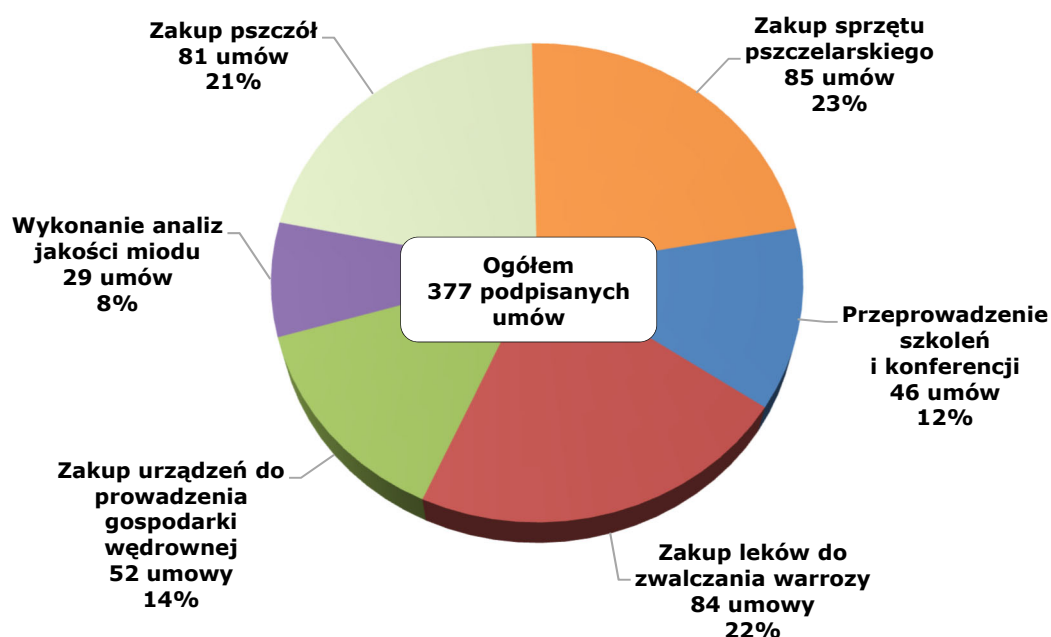
⁴⁰ Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2019/974 z dnia 12 czerwca 2019 r. zatwierdzająca krajowe programy na rzecz poprawy produkcji i wprowadzania do obrotu produktów pszczelich, przedłożone przez państwa członkowskie na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 (notyfikowana jako dokument nr C(2019) 4177).

5.1. Wsparcie rynku produktów pszczelich w sezonie pszczelarskim 2018/2019

Na działania w sektorze pszczelarskim w sezonie 2018/2019 Polska mogła przeznaczyć środki finansowe (po 50% z budżetu Unii Europejskiej i krajowego) w wysokości **5 923,82 tys. EUR (25 462,1 tys. zł⁴¹)**.

W dniu 23 marca 2018 r. KOWR opublikował zaproszenie do składania projektów w ramach mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2018/2019. Ostateczny termin składania projektów upłynął 30 kwietnia 2018 r. Ogółem złożono do KOWR **377 projektów** na łączną kwotę 43 319,7 tys. zł.

Wykres 22. **Umowy podpisane przez KOWR w ramach wsparcia pszczelarstwa w sezonie 2018/2019**

Źródło: dane KOWR.

Po rozpatrzeniu projektów i koniecznym podziale dostępnych środków finansowych przez komisję dokonującą wyboru projektów, do realizacji przyjęto **377 projektów** na kwotę 25 443 tys. zł. KOWR podpisał **377 umów**. Po uwzględnieniu zawartych aneksów do umów kwota wynikająca z podpisanych umów wyniosła 25 439 tys. zł. Najwięcej umów dotyczyło zakupu sprzętu pszczelarskiego – 22,5% wszystkich złożonych projektów, a następnie zakupu leków do zwalczania warrozy – 22,3% oraz zakupu pszczoł – 21,5%. Do końca grudnia 2019 r. zostały sporządzone **82 aneksy do umów**.

⁴¹ Stosownie do przepisów art. 34 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów zarządzania finansami, rozliczenia rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro, z późn. zm., terminem operacyjnym dla kursu walutowego jest dzień 1 stycznia roku, w którym podjęto decyzję o przyznaniu pomocy. Wobec tego przy przeliczeniach zastosowano następujące kursy wymiany: dla umów podpisanych do 31 grudnia 2018 r. – 4,1770 PLN/EUR (tj. z 29 grudnia 2017 r.), a dla umów podpisanych od 1 stycznia 2019 r. – 4,3014 PLN/EUR (tj. z 31 grudnia 2018 r.). Decyzje o przyznaniu pomocy w sezonie pszczelarskim 2018/2019 zostały podjęte w 2018 r. i 2019 r. Wynikało to z faktu, że w 2018 r. uprawnione podmioty składały projekty do KOWR do końca kwietnia, a nie jak dotychczas – do końca pierwszego półrocza danego roku.

Tabela 21. **Projekty złożone w KOWR, podpisane umowy oraz kwoty wynikające z podpisanych umów (z uwzględnieniem aneksów) w ramach realizacji mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2018/2019 (stan na 31.12.2019 r.)**

Lp.	Nazwa działania	Złożone i zweryfikowane projekty	Podpisane umowy	Kwota wynikająca z podpisanych umów (tys. zł)
1.	Przeprowadzenie szkoleń i konferencji	46	46	690
2.	Zakup leków do zwalczania warrozy	84	84	7 292
3.	Zakup urządzeń do prowadzenia gospodarki wędrownej	52	52	1 666
4.	Wykonanie analiz jakości miodu	29	29	271
5.	Zakup pszczoł	81	81	3 811
6.	Zakup sprzętu pszczelarskiego	85	85	11 709
Ogółem		377	377	25 439

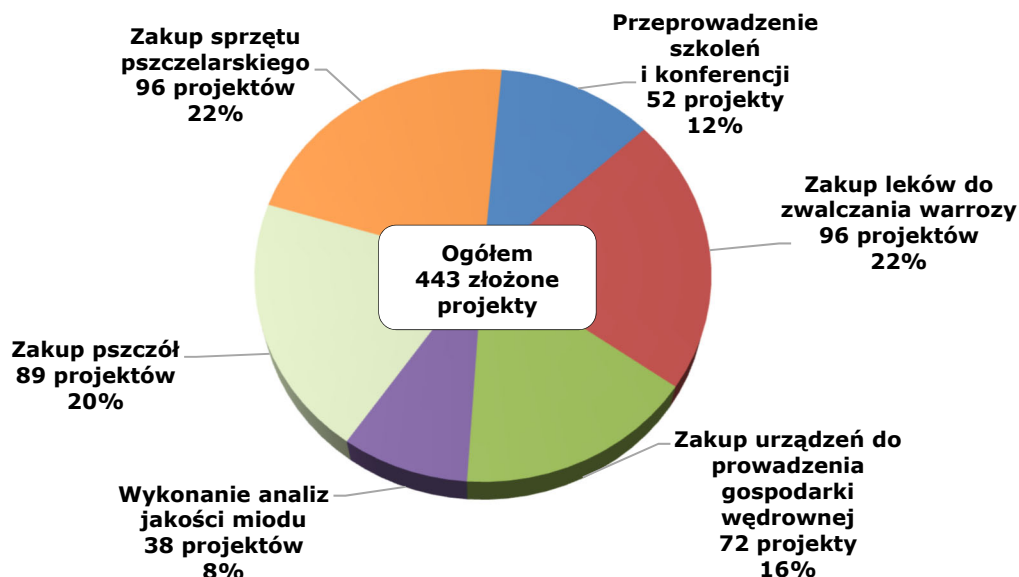
Źródło: dane KOWR.

W 2019 r. beneficjenci złożyli do KOWR **366 wniosków o refundację** za sezon 2018/2019 (11 wniosków nie złożono). Zakończono proces weryfikacji wniosków o refundację. Do 31 grudnia 2019 r. rozliczono **365 projektów** (w przypadku jednego wniosku KOWR odmówił wypłaty refundacji). KOWR sporządził informację o przyznanej kwocie refundacji i wystawił zlecenia płatności agencji płatniczej (ARiMR) na kwotę **24 737,54 tys. zł**, tj. po 12 368,77 tys. zł (po 50%) z budżetu unijnego i krajowego.

5.2. Wsparcie rynku produktów pszczelich w sezonie pszczelarskim 2019/2020

Na działania w sektorze pszczelarskim w sezonie 2019/2020 Polska mogła przeznaczyć środki finansowe (po 50% z budżetu UE i krajowego) w wysokości **7 875,61 tys. EUR (33 524,91 tys. zł⁴²)**, tj. o 1 951,79 tys. EUR (33%) większe niż w poprzednim sezonie pszczelarskim.

Wykres 23. **Projekty złożone do KOWR w ramach wsparcia pszczelarstwa w sezonie 2019/2020 (stan na 31.12.2019 r.)**

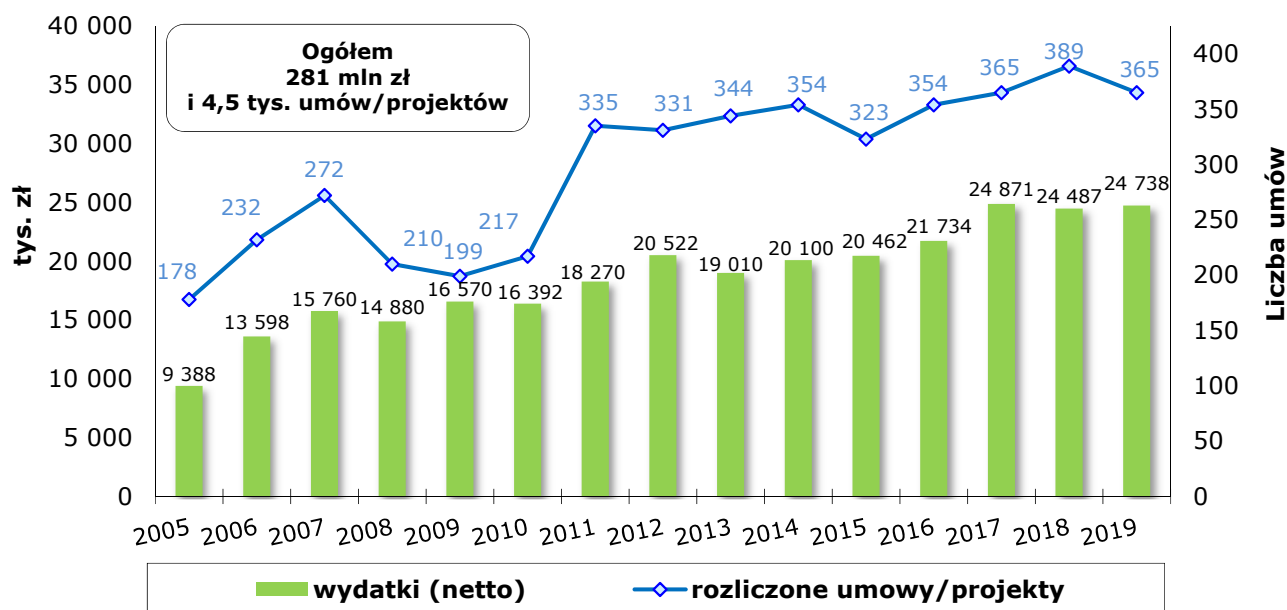
Źródło: dane KOWR.

⁴² Stosownie do przepisów art. 34 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów zarządzania finansami, rozliczenia rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro (z późn. zm.), terminem operacyjnym dla kursu walutowego jest dzień 1 stycznia roku, w którym podjęto decyzję o przyznaniu pomocy. Wobec tego przy przeliczeniach zastosowano kurs wymiany 4,2568 PLN/EUR z 31 grudnia 2019 r.

We wrześniu 2019 r. zostało opublikowane przez KOWR zaproszenie do składania projektów w ramach mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2019/2020. Złożono do KOWR **443 projekty** od 98 podmiotów uprawnionych. Najwięcej projektów dotyczyło zakupu leków do zwalczania warrozy oraz zakupu sprzętu pszczelarskiego – po 96 projektów (po 22% wszystkich złożonych projektów), a następnie zakupu pszczół – 89 projektów (20%). Ostateczne rozliczenie wsparcia w sezonie pszczelarskim 2019/2020 nastąpi w roku 2020.

Wykres 24. **Realizacja wsparcia rynku produktów pszczelich w latach 2005–2019***

* Stan na 31 grudnia danego roku.

Źródło: dane KOWR.

Po akcesji Polski do UE do końca 2019 r. – realizując mechanizm wsparcia rynku produktów pszczelich – **rozliczono 4,5 tys. umów/projektów**, w ramach których wydatkowano łącznie **281 mln zł**, w tym 141 mln zł (50%) z budżetu unijnego.

6. DZIAŁANIA INTERWENCYJNE W CELU STABILIZACJI RYNKÓW ROLNYCH

W celu przeciwdziałania niestabilnej sytuacji na rynkach rolnych, zapewnienia stabilizacji cen rynkowych oraz równowagi na rynku w państwach członkowskich UE, zgodnie z rozdziałem I rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013, stosowana jest **interwencja publiczna**. W tym przypadku właściwe organy państw członkowskich skupują i przechowują zgromadzone w magazynach interwencyjnych produkty aż do momentu ich zbycia. Komisja Europejska może także uruchomić **dopłaty do prywatnego przechowywania towarów rolno-żywnościowych** (przyznawane do przechowywania produktów przez podmioty prywatne).

Interwencja publiczna i dopłaty do prywatnego przechowywania są elementem tzw. rynkowej **siatki bezpieczeństwa**, w skład której wchodzi również dodatkowe przepisy regulujące postępowanie w sytuacjach kryzysowych na rynkach rolno-żywnościowych (zgodnie z art. 219–222 ww. rozporządzenia).

Zgodnie z art. 13 ww. rozporządzenia **interwencja publiczna** jest otwarta dla pszenicy zwyczajnej, masła i odtłuszczonego mleka w proszku (OMP). Dla pozostałych kwalifikujących się towarów ma charakter fakultatywny (może zostać otwarta przez Komisję – w drodze aktów wykonawczych – jeżeli wymaga tego sytuacja na rynku)⁴³.

Możliwość stosowania **dopłat do prywatnego przechowywania towarów rolno-żywnościowych** przewiduje art. 17 ww. rozporządzenia. Od 2014 r. dopłaty są uruchamiane przez KE na podstawie aktów wykonawczych po zaistnieniu warunków rynkowych wymaganych przepisami unijnymi (tj. uwzględniając średnie ceny rynkowe notowane w UE, progi referencyjne i koszty produkcji danych produktów lub potrzebę zareagowania we właściwym czasie na szczególnie trudną sytuację na rynku lub na zmiany sytuacji gospodarczej, które mają znaczący negatywny wpływ na marże w sektorze). Dopłaty do prywatnego przechowywania mogą być przyznawane w UE w odniesieniu do: masła (wyprodukowanego ze śmietanki uzyskanej bezpośrednio i wyłącznie z mleka krowiego), odtłuszczonego mleka w proszku (wyprodukowanego z mleka krowiego), serów (objętych chronioną nazwą pochodzenia lub chronionym oznaczeniem geograficznym na mocy rozporządzenia 1151/2012), wieprzowiny, świeżego lub schłodzonego mięsa z bydła w wieku ośmiu miesięcy i więcej, mięsa baraniego i koziego, cukru białego, włókna lnianego i oliwy z oliwek.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505) zakup oraz sprzedaż produktów zgromadzonych w magazynach interwencyjnych oraz dopłaty do prywatnego przechowywania towarów rolno-żywnościowych są od 1 września 2017 r. **zadaniami delegowanymi** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR).

6.1. Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku

Zgodnie z art. 12 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 zakupy interwencyjne OMP mogą być prowadzone standardowo od 1 marca do 30 września⁴⁴ danego roku w ramach ustalonego przez KE ograniczenia ilościowego dla całej UE, które – według art. 3

⁴³ Pszenica durum, jęczmień, kukurydza, ryż niełuskany, świeża lub schłodzona wołowina i cielęcina objęte kodami CN 0201 10 00 oraz od 0201 20 20 do 0201 20 50.

⁴⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

rozporządzenia Rady (UE) nr 1370/2013⁴⁵ – wynosi 109 tys. ton. Zakupy OMP w ramach ww. ograniczenia mogą odbywać się po cenie interwencyjnej równej progowi referencyjnemu wynoszącemu 169,80 EUR/100 kg. Po wykorzystaniu ograniczenia ilościowego zakupy interwencyjne mogą być realizowane w drodze procedury przetargowej.

Sprzedaż OMP zakupionego w ramach interwencji uruchamiana jest rozporządzeniem KE poprzez procedurę przetargową. Istnieje również możliwość zbywania produktów zakupionych w ramach interwencji publicznej przez ich udostępnienie w zakresie programu dystrybucji żywności wśród osób najbardziej potrzebujących w UE (w Polsce – POPŻ).

Mechanizm WPR „Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku” jest realizowany przez KOWR m.in. na podstawie art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1430).

W magazynach interwencyjnych na dzień 1 stycznia 2019 r. pozostawało **8,169 tys. ton** OMP zakupionego w latach 2016–2017.

W styczniu 2019 r. zrealizowano 7 umów podpisanych z przedsiębiorcami w grudniu 2018 r. na mocy rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) 2016/2080 z dnia 25 listopada 2016 r. otwierającego sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku w drodze procedury przetargowej. W ramach tych umów wydano całą ilość OMP pozostającego na zapasach interwencyjnych.

KOWR zobowiązany był do comiesięcznego wystawiania i autoryzowania agencji płatniczej (ARiMR) faktur za przechowanie OMP w magazynach interwencyjnych. W okresie styczeń–luty 2019 r. w ramach świadczenia usług przechowalniczych wystawiono faktury na kwotę **560 tys. zł** brutto (z tego: 455 tys. zł w ramach środków europejskich i 105 tys. zł z budżetu państwa – podatek VAT).

W dniu 23 stycznia 2019 r. opublikowane zostało rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2019/98 z dnia 21 stycznia 2019 r. otwierające procedurę przetargową zakupu odtłuszczonego mleka w proszku podczas okresu interwencji publicznej od 1 marca do 30 września 2019 r. Na mocy tego rozporządzenia odbyło się **7 przetargów** na zakup odtłuszczonego mleka w proszku, w ramach których przedsiębiorcy nie złożyli ofert.

Sytuacja rynkowa spowodowała, że unijni przedsiębiorcy nie oferowali w Polsce OMP do interwencyjnego zakupu. Według stanu na 31 grudnia 2019 r. KOWR nie posiadał w magazynach interwencyjnych zapasów OMP.

Z uwagi na wygaśnięcie w 2019 r. umów podpisanych z przedsiębiorcami na świadczenie usług przechowalniczych dotyczących odtłuszczonego mleka w proszku i w konsekwencji z brakiem dostępnej powierzchni przechowalniczej dla OMP pochodzącego z ewentualnych zakupów interwencyjnych, wystąpiła konieczność odtworzenia tej powierzchni. W tym celu KOWR przeprowadził kontrole spełniania warunków autoryzacji magazynów i zorganizował przetarg zamknięty na wybór magazynów świadczących usługi przechowalnicze OMP. Z wybranymi w przetargu magazynami zawarto w sierpniu 2019 r. **6 umów** na łączną powierzchnię magazynową **18,15 tys. ton**.

KOWR był zobligowany również do przeprowadzania, zgodnie z wymogami unijnymi, kontroli spełniania warunków autoryzacji przez zakłady produkcyjne OMP (co najmniej raz na rok) oraz

---

⁴⁵ Rozporządzenie Rady (UE) nr 1370/2013 z dnia 16 grudnia 2013 r. określające środki dotyczące ustalania niektórych dopłat i refundacji związanych ze wspólną organizacją rynków produktów rolnych, z późn. zm.

magazyny (przed ogłoszeniem przetargu na wybór magazynów świadczących usługi przechowalnicze). W 2019 r. KOWR przeprowadził 41 kontroli spełniania warunków autoryzacji zakładów produkcyjnych OMP, 33 kontrole spełniania warunków autoryzacji magazynów OMP oraz 4 kontrole autoryzacyjne magazynów OMP. Po weryfikacji raportów zrealizowanych kontroli wystawiono świadectwa autoryzacji dla 4 magazynów OMP oraz cofnięto autoryzację 14 magazynom OMP i jednemu zakładowi produkcyjnemu OMP. Według stanu na 31 grudnia 2019 r. autoryzację posiadało **35 zakładów produkcyjnych OMP i 27 magazynów.**

Po akcesji Polski do UE zakupiono ogółem 60,3 tys. ton odtłuszczonego mleka w proszku: w 2009 r. (20,6 tys. ton), 2015 r. (4,1 tys. ton), 2016 r. (31,7 tys. ton) oraz 2017 r. (3,9 tys. ton).

6.2. Interwencyjny zakup i sprzedaż masła

Zakupy interwencyjne masła, zgodnie z art. 12 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013, mogą być prowadzone standardowo od 1 marca do 30 września danego roku w ramach ustalonego przez KE ograniczenia ilościowego dla całej UE, które – według art. 3 rozporządzenia Rady (UE) nr 1370/2013 – wynosi 50 tys. ton. Zakupy masła w ramach ww. ograniczenia mogą się odbywać po cenie interwencyjnej 221,75 EUR/100 kg, stanowiącej 90% progu referencyjnego (wynoszącego 246,39 EUR/100 kg). Po wykorzystaniu ograniczenia ilościowego zakupy interwencyjne mogą być realizowane w drodze procedury przetargowej.

Sprzedaż zakupionego w ramach interwencji masła uruchamiana jest rozporządzeniem KE w drodze procedury przetargowej. Istnieje również możliwość zbywania produktów zakupionych w ramach interwencji publicznej przez ich udostępnienie w zakresie programu dystrybucji żywności wśród osób najbardziej potrzebujących w UE (w Polsce – POPŻ).

KOWR w 2019 r. nie posiadał w magazynach interwencyjnych zapasów masła. Sytuacja rynkowa spowodowała, że unijni przedsiębiorcy nie oferowali w Polsce masła do interwencyjnego zakupu.

KOWR jest zobligowany, zgodnie z wymogami unijnymi, do przeprowadzania kontroli spełniania warunków autoryzacji przez zakłady produkcyjne masła (co najmniej raz na rok) oraz chłodnie (przed ogłoszeniem przetargu na wybór chłodni świadczących usługi przechowalnicze). Na podstawie zweryfikowanych raportów ze zleconych kontroli podejmowane były decyzje dotyczące utrzymania bądź cofnięcia autoryzacji.

W 2019 r. KOWR przeprowadził 28 kontroli spełniania warunków autoryzacji przez zakłady produkcyjne masła oraz jedną kontrolę autoryzacyjną zakładu. Po weryfikacji raportów zrealizowanych kontroli wystawiono świadectwa autoryzacji dla jednego zakładu produkcyjnego masła oraz cofnięto autoryzację jednemu zakładowi. Według stanu na 31 grudnia 2019 r. autoryzację posiadało **25 zakładów produkcyjnych masła i 25 chłodni.**

Po akcesji Polski do UE zakupiono ogółem 6,5 tys. ton masła, z tego 4,6 tys. ton w latach 2005–2006 oraz 1,9 tys. ton w 2009 r.

6.3. Interwencyjny zakup i sprzedaż zbóż

Interwencja publiczna w przypadku zakupów zbóż jest dostępna od 1 listopada do 31 maja następnego roku. W tym okresie jest ona otwarta dla pszenicy zwyczajnej, a jeżeli wymagałaby tego sytuacja na rynku zbóż (spadek cen rynkowych poniżej ceny interwencyjnej), może zostać otwarta przez Komisję Europejską również dla pszenicy durum, jęczmienia i kukurydzy. Interwencyjny zakup pszenicy zwyczajnej może odbywać się w ramach ograniczenia ilościowego wynoszącego 3 mln ton w roku gospodarczym, ustalonego przez KE dla wszystkich krajów członkowskich UE. W ramach tego ograniczenia zakup pszenicy zwyczajnej może być dokonywany po cenie interwencyjnej (równej progowi referencyjnemu) wynoszącej 101,31 EUR/t. Dla pozostałych zbóż (pszenica durum, kukurydza, jęczmień) ograniczenie ilościowe zakupów interwencyjnych ustalono na poziomie zerowym. Gdyby wymagała tego sytuacja rynkowa (w szczególności spadek cen rynkowych), KE może podjąć decyzję o kontynuowaniu interwencji powyżej ograniczenia ilościowego w przypadku pszenicy zwyczajnej i/lub rozpoczęciu zakupów pszenicy durum, kukurydzy i jęczmienia w ramach procedury przetargowej.

Sprzedaż zakupionego w ramach interwencji zboża uruchamiana jest rozporządzeniem KE w drodze procedury przetargowej. Istnieje również możliwość zbywania produktów zakupionych w ramach interwencji publicznej przez ich udostępnienie w zakresie programu dystrybucji żywności wśród osób najbardziej potrzebujących w UE (w Polsce – POPŻ).

Mechanizm WPR „Interwencyjny zakup i sprzedaż zbóż” jest realizowany przez KOWR również m.in. na podstawie art. 38h i 38ha ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945, z późn. zm.).

W 2019 r. KOWR był przygotowany do prowadzenia zakupu interwencyjnego pszenicy zwyczajnej. Z uwagi na sytuację rynkową (poziom średniej ceny rynkowej pszenicy przekraczał poziom ceny interwencyjnej) przedsiębiorcy nie oferowali pszenicy do sprzedaży na zapasy interwencyjne UE.

OT KOWR realizowały rozpoczęty w 2018 r. proces przyjmowania ofert od przedsiębiorców w celu zabezpieczenia powierzchni przechowalniczej. Do 31 grudnia 2019 r. w ramach usług przechowalniczych zbóż w roku 2019/2020 do OT KOWR wpłynęła **jedna oferta** (na **15 tys. ton**) oraz **8 deklaracji** przystąpienia do mechanizmu w przypadku realizacji interwencyjnych zakupów zbóż (ogółem na **59,77 tys. ton**).

Po akcesji Polski do UE, w ramach działań interwencyjnych prowadzonych w latach 2004–2006 i 2009–2010, zakupiono ogółem 2 136,6 tys. ton zbóż, z tego: 1 297,2 tys. ton pszenicy (60,7% ogółu zakupionych zbóż), 586,5 tys. ton jęczmienia (27,5%) i 252,9 tys. ton kukurydzy (11,8%).

7. MONITOROWANIE RYNKÓW ROLNYCH I DZIAŁANIA KONTROLUJĄCE PROCESY PRODUKCJI ORAZ PRZETWÓRSTWA

7.1. Monitorowanie obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych

Zgodnie z art. 38q ust. 1 ustawy o organizacji niektórych rynków rolnych⁴⁶ **każde dostarczenie produktów rolnych** należących do sektorów, o których mowa w art. 1 ust. 2 lit. a, lit. c wyłącznie w zakresie buraków cukrowych, lit. f, h, i, n, o, lit. p wyłącznie w zakresie mleka surowego, lit. q, r, s oraz t rozporządzenia nr 1308/2013⁴⁷, **z wyłączeniem dostaw bezpośrednich i rolniczego handlu detalicznego**⁴⁸ oraz **sprzedaży bezpośredniej**⁴⁹, przez producenta będącego rolnikiem⁵⁰, którego gospodarstwo rolne jest położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, do pierwszego nabywcy będącego przetwórcą lub dystrybutorem, który nie zbywa tych produktów rolnych bezpośrednio konsumentom finalnym, **wymaga zawarcia umowy** spełniającej warunki określone w ww. rozporządzeniu. Warunek zawarcia pisemnej umowy jest spełniony w przypadku zawarcia umowy w formie dokumentowej albo elektronicznej.

Obowiązek zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych został wprowadzony w celu **wzmocnienia współpracy w łańcuchu dostaw żywności i wyeliminowania nieuczciwych praktyk handlowych**.

Zgodnie z ustawą z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945, z późn. zm.) do kompetencji dyrektorów oddziałów terenowych KOWR właściwych ze względu na miejsce zamieszkania lub siedzibę nabywcy należy **przeprowadzanie kontroli sprawdzających spełnianie obowiązku zawierania umów i wymierzanie ewentualnych kar pieniężnych** za nabywanie produktów rolnych bez umowy lub na podstawie umowy niespełniającej warunków określonych w przepisach wspólnotowych i krajowych. Egzekucja nałożonych kar pieniężnych następuje w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. **Monitorowanie umów odbywa się na podstawie zawiadomienia zgłoszonego do OT KOWR oraz w oparciu o analizę ryzyka**.

Do końca grudnia 2019 r. wpłynęło łącznie **16 zawiadomień** o podejrzeniu naruszenia przepisów dotyczących obowiązku zawierania umów. Dodatkowo dyrektor OT KOWR w Lublinie zlecił 5 kontroli na miejscu u podmiotów dokonujących skupu produktów rolnych z sektora owoców i warzyw.

W związku z koniecznością zapewnienia prawidłowego funkcjonowania przez KOWR mechanizmu monitorowania obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych, jak również biorąc pod uwagę zgłaszane do MRiRW przez Związek Sądowników Rzeczypospolitej Polskiej problemy w zakresie zawierania umów na dostarczanie agrestu, zostały one objęte kontrolą.

⁴⁶ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945, z późn. zm.).

⁴⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

⁴⁸ W rozumieniu przepisów ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. z 2019 r. poz. 1252, z późn. zm.).

⁴⁹ W rozumieniu ustawy z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego (Dz. U. z 2019 r. poz. 824).

⁵⁰ W rozumieniu przepisów art. 4 pkt 1 lit. a rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1307/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego przepisy dotyczące płatności bezpośrednich dla rolników na podstawie systemów wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 637/2008 i rozporządzenie Rady (WE) nr 73/2009, z późn. zm.

W oparciu o analizę rynku KOWR wytypował 25 podmiotów do kontroli na miejscu. Ponadto przeprowadzono kontrole na miejscu u 64 pierwszych podmiotów skupujących mleko.

Dyrektorzy OT KOWR wydali łącznie **10 decyzji** w sprawie wymierzenia kary pieniężnej z tytułu nabycia produktów rolnych bez umowy, natomiast w 6 przypadkach odstąpiono od wymierzenia kary pieniężnej, pouczając stronę co do wymogu zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych. Do Dyrektora Generalnego KOWR wpłynęły **3 odwołania** od decyzji w sprawie wymierzenia kary pieniężnej za nabycie produktów rolnych bez umowy.

W 2019 r. KOWR wydał ogółem **165 decyzji i innych rozstrzygnięć** w zakresie administrowania mechanizmem⁵¹.

7.2. Monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizuje **zadania w zakresie monitorowania krajowej uprawy tytoniu oraz produkcji i zbytu surowca tytoniowego, a także sprawuje nadzór nad tymi uprawami**. W ramach realizowanych działań, zgodnie z art. 40ha–40hi i art. 40k–40l ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945, z późn. zm.), KOWR jest odpowiedzialny za **prowadzenie „Rejestru producentów surowca tytoniowego”** oraz **gromadzenie danych z rynku**, m.in. dotyczących powierzchni uprawy tytoniu oraz produkcji i zbycia surowca tytoniowego. Warunkiem prowadzenia przez **producenta rolnego działalności w zakresie uprawy tytoniu, produkcji lub zbytu surowca tytoniowego** jest uzyskanie wpisu do „Rejestru producentów surowca tytoniowego” prowadzonego przez dyrektora OT KOWR właściwego ze względu na miejsce zamieszkania i adres albo siedzibę oraz adres producenta rolnego.

Mechanizm ma na celu m.in. wyeliminowanie dopływu surowca tytoniowego krajowej produkcji do nielegalnych wytwórni wyrobów tytoniowych nieodprowadzających podatków do budżetu państwa.

Ustawa o organizacji niektórych rynków rolnych nakłada także na **producenta surowca tytoniowego** obowiązek przekazywania **do 15 maja każdego roku** dyrektorowi OT KOWR, który wydał decyzję w sprawie wpisu do „Rejestru producentów surowca tytoniowego”, informacji dotyczących m.in.:

- powierzchni i lokalizacji uprawy poszczególnych grup odmian tytoniu,
- zawartych umów zbycia surowca tytoniowego ze wskazaniem masy surowca tytoniowego objętego umowami,
- masy wyprodukowanego surowca tytoniowego,
- masy surowca tytoniowego dostarczonego nabywcy w podziale na zawarte umowy,
- stanu magazynowego.

Nabywcy surowca tytoniowego mają obowiązek przekazywania Dyrektorowi Generalnemu KOWR informacji o masie suszu tytoniowego pochodzącego z poprzedniego roku zbiorów i skupionego od producentów surowca tytoniowego, a także wykazu tych producentów.

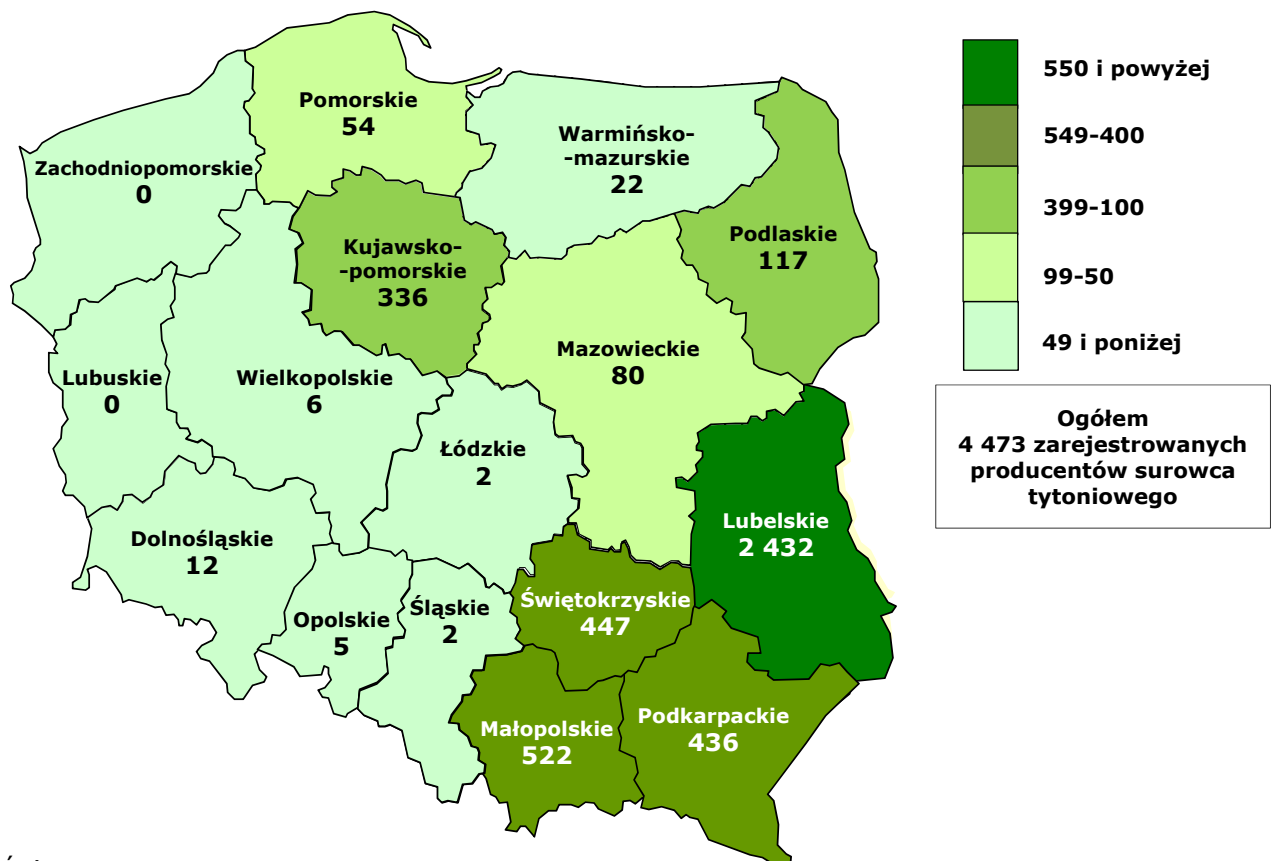
---

⁵¹ „**Liczba wydanych decyzji w zakresie administrowanych mechanizmów**” – liczba wydanych dokumentów finalnych (skutkujących i nieskutkujących płatnościami), którymi mogą być: decyzja pozytywna, decyzja odmowna, pozwolenie, umowa, deklaracja, wniosek, przedsięwzięcie, projekt, rozstrzygnięcie itp. Jeden z mierników stosowanych przez KOWR m.in. przy sporządzaniu planu finansowego w układzie zadaniowym.

KOWR prowadzi również **rejestr informacji o nabyciu surowca tytoniowego** oraz weryfikuje i analizuje informacje składane przez **pośredniczące podmioty tytoniowe**. Ponadto – na wnioski urzędów celno-skarbowych, Straży Granicznej, urzędów gmin itp. – udostępnia dane znajdujące się w „Rejestrze producentów surowca tytoniowego” oraz udziela wszelkich informacji i wyjaśnień producentom surowca tytoniowego, a także innym podmiotom uczestniczącym w mechanizmie.

Na 31 grudnia 2019 r. w rejestrze producentów surowca tytoniowego było wpisanych **4 473 producentów tytoniu**. W 2019 r. z rejestru wykreślono 713 producentów surowca tytoniowego (581 – na wniosek strony oraz 132 – z urzędu). Najwięcej producentów surowca tytoniowego zarejestrowano w województwie lubelskim (2 432 producentów, 54,3% ogółu zarejestrowanych), a następnie: małopolskim (522 producentów, 11,7%), świętokrzyskim (447 producentów, 10%) i podkarpackim (436 producentów, 9,7%).

Wykres 25. **Liczba producentów surowca tytoniowego wpisanych do rejestru KOWR (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2019 r.**

Źródło: dane KOWR.

Jako organ II instancji Dyrektor Generalny KOWR wydawał decyzje w trybie odwoławczym oraz decyzje w sprawie stwierdzenia nieważności decyzji wydanych przez OT KOWR. W 2019 r. wydano 46 decyzji stwierdzających nieważność decyzji w sprawie wpisu do rejestru producentów surowca tytoniowego.

W 2019 r. do kontroli wytypowano 294 producentów surowca tytoniowego wpisanych do rejestru, u których zakończono przeprowadzanie kontroli poprawności sporządzenia i zgodności ze stanem faktycznym informacji zawartych we wniosku o wpis do rejestru producentów surowca tytoniowego oraz informacji rocznej za 2018 r. Dla 122 producentów kontrola zakończyła się wynikiem pozytywnym, a dla 172 – negatywnym.

KOWR prowadzi również rejestr informacji o nabyciu surowca tytoniowego oraz weryfikował i analizował informacje składane przez pośredniczące podmioty tytoniowe. Do 30 czerwca 2019 r. wpłynęło 11 informacji od pośredniczących podmiotów tytoniowych.

Pośredniczący podmiot tytoniowy oraz podmiot reprezentujący przedsiębiorcę zagranicznego, o których mowa w art. 9b ust. 6 ustawy z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym (Dz. U. z 2019 r. poz. 864, z późn. zm.), zobowiązani są przekazywać do **30 czerwca** każdego roku kalendarzowego do Dyrektora Generalnego KOWR **informacje o nabyciu surowca tytoniowego**, która zawiera następujące dane:

- masę suszu tytoniowego, wyrażoną w kilogramach, pochodzącą z poprzedniego roku zbiorów, łącznie oraz z podziałem na grupy odmian tytoniu, skupioną od producentów surowca tytoniowego,
- wykaz producentów surowca tytoniowego.

Do 30 czerwca 2019 r. wpłynęło **11 informacji** od pośredniczących podmiotów tytoniowych. Masa suszu tytoniowego skupionego od producentów surowca tytoniowego wyniosła **23 687,13 tys. kg**.

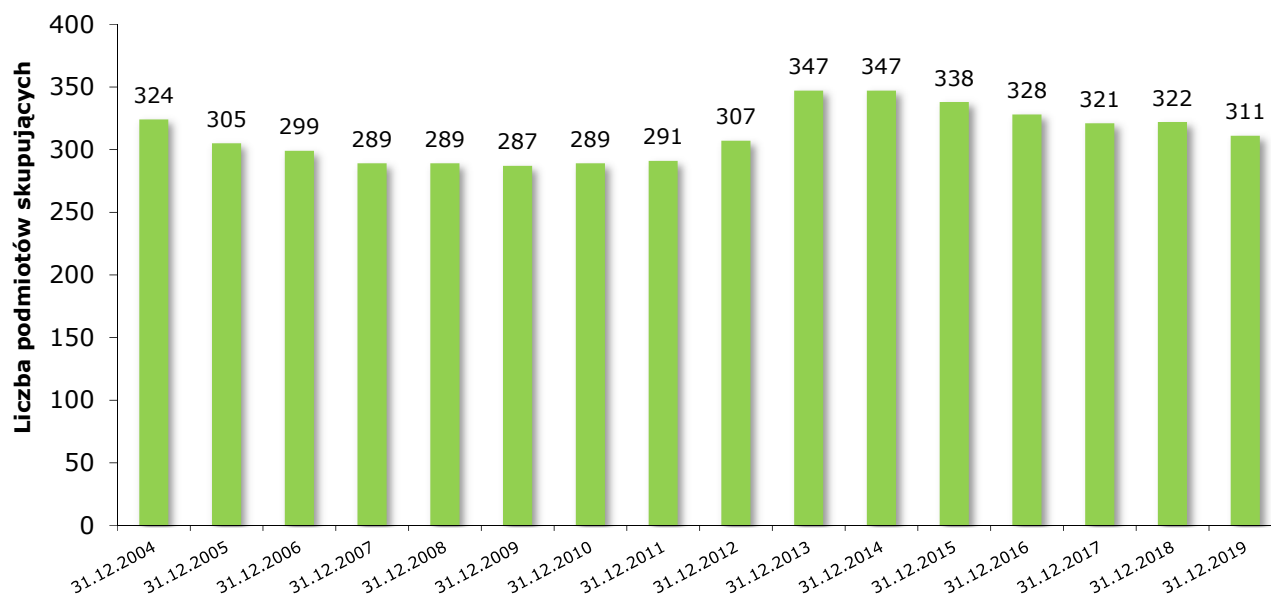
Trwały prace nad rozbudową kolejnych etapów systemu informatycznego obsługującego mechanizm.

W 2019 r. w zakresie administrowania mechanizmem KOWR wydał **7 916 decyzji i innych rozstrzygnięć oraz dokumentów kończących sprawę**.

7.3. Rejestr pierwszych podmiotów skupujących i monitorowanie wielkości skupu mleka

Do zadań KOWR należy **monitorowanie skupu mleka w kraju** oraz **prowadzenie rejestru pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie**, w związku z art. 151 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 oraz zgodnie z art. 2a ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1430).

Wykres 26. **Podmioty skupujące mleko w Polsce**

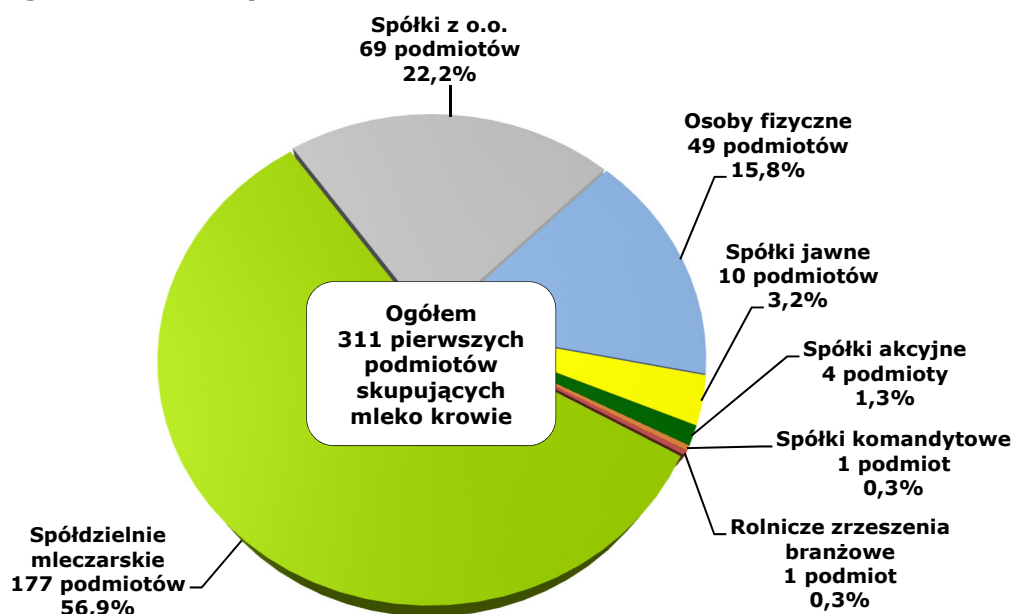

Źródło: dane KOWR.

Pierwsze podmioty skupujące mleko krowie były zobowiązane do przekazywania informacji o ilości skupionego mleka w terminie do 15. dnia każdego miesiąca następującego po miesiącu, którego informacja dotyczyła, dyrektorowi OT KOWR właściwemu ze względu na miejsce zamieszkania albo siedzibę podmiotu.

Dyrektor Generalny KOWR prowadził rejestr pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie oraz przekazywał do Komisji Europejskiej (za pośrednictwem systemu ISAMM⁵²) informacje (w terminie do 25. dnia każdego miesiąca za poprzedni miesiąc) o łącznej ilości mleka surowego, którą dostarczono do pierwszych podmiotów skupujących. Przykładowo w grudniu 2019 r. KE została poinformowana o łącznej ilości dostarczonego mleka do pierwszych podmiotów skupujących mleko surowe w Polsce w listopadzie 2019 r., która wyniosła **946 tys. ton**. Roczna wielkość skupionego mleka w 2019 r. przez podmioty wpisane do rejestru, o której została poinformowana KE, wyniosła **12 182 tys. ton**. OT KOWR przeprowadzały kontrole pierwszych podmiotów skupujących mleko zobligowanych do przekazywania ww. informacji.

Wykres 27. **Struktura pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie (wg stanu na 31 grudnia 2019 r.)**

Źródło: dane KOWR.

Według stanu na 31 grudnia 2019 r. do prowadzonego przez KOWR rejestru wpisanych było **311 podmiotów**, z tego: 177 spółdzielni mleczarskich, 69 spółek z o.o., 49 osób fizycznych prowadzących działalność w zakresie skupu mleka, 10 spółek jawnych, 4 spółki akcyjne, jedno rolnicze zrzeszenie branżowe oraz jedna spółka komandytowa. W 2019 r. Dyrektor Generalny KOWR dokonał rejestracji 20 nowych podmiotów skupujących oraz wykreślił 31 podmiotów.

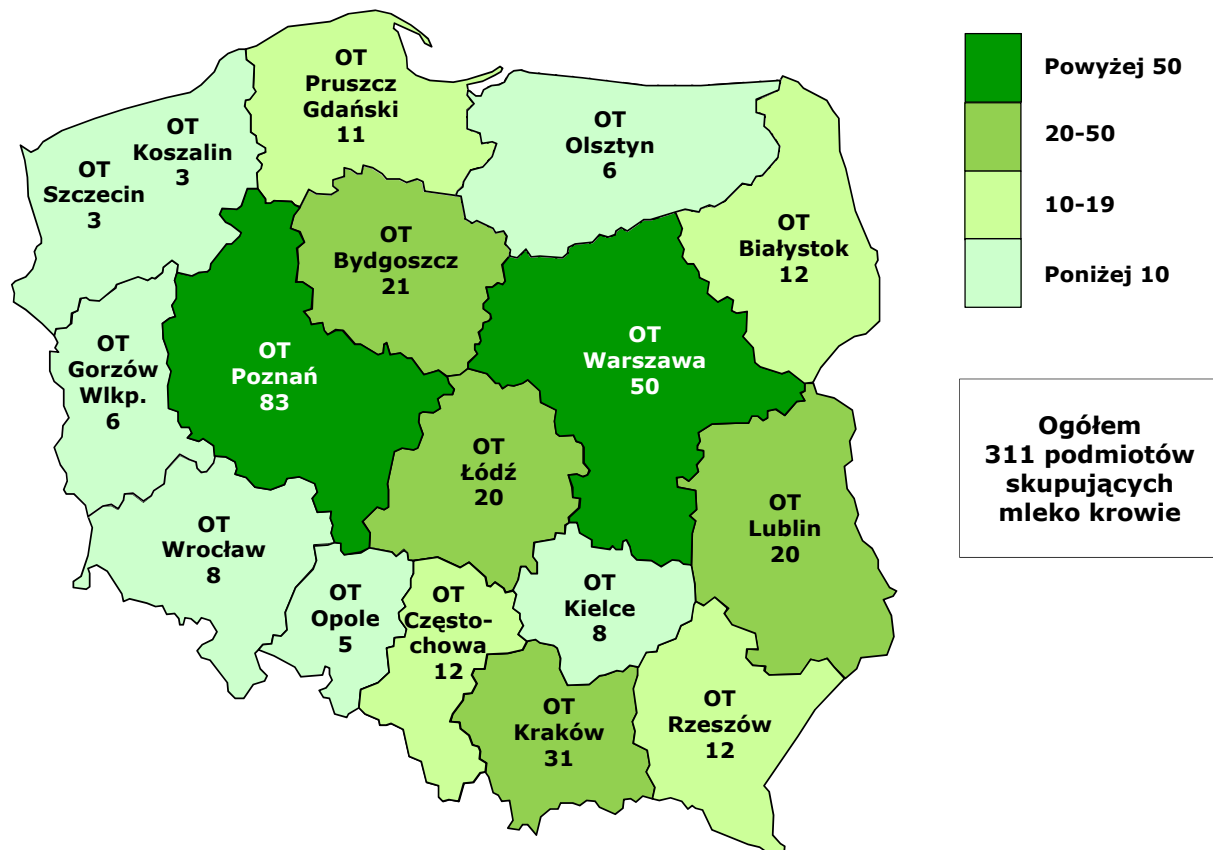
Najwięcej podmiotów skupujących mleko znajdowało się w województwie wielkopolskim (83 podmioty, 26,7% ogółu zarejestrowanych), a następnie: mazowieckim (50 podmiotów, 16,1%), małopolskim (31 podmiotów, 10%) i kujawsko-pomorskim (21 podmiotów, 6,8%). Najmniej podmiotów miało siedzibę w województwie opolskim (5 podmiotów, 1,6%) oraz warmińsko-mazurskim, zachodniopomorskim i lubuskim (po 6 podmiotów, po 1,9%).

W 2019 r. KOWR przeprowadził **64 kontrole pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie**, które dotyczyły zgodności ze stanem faktycznym danych zawartych w informacjach przekazywanych dyrektorom OT KOWR o ilości mleka dostarczonego do podmiotów skupujących. Dyrektorzy OT KOWR wydali 38 decyzji w sprawie wymierzenia kary pieniężnej skierowanych

⁵² Informatyczny System Monitoringu i Zarządzania Rynkiem Rolnym opracowany przez KE w celu automatyzacji sprawozdawczości w ramach mechanizmów wspólnej polityki rolnej w państwach członkowskich Unii Europejskiej.

do pierwszych podmiotów skupujących mleko. Dyrektor Generalny KOWR wydał 51 decyzji (odwoławczych i pierwszoinstancyjnych).

Wykres 28. **Liczba pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie wg OT KOWR (stan na 31 grudnia 2019 r.)**

Źródło: dane KOWR.

W 2019 r. w zakresie monitorowania rynku mleka KOWR wydał **4 385 decyzji, rozstrzygnięć i innych dokumentów finalnych**.

7.4. Rozliczanie roku kwotowego 2013/2014 i 2014/2015 na rynku mleka

Do zadań KOWR na rynku mleka i przetworów mlecznych należało w 2019 r. kontynuowanie działań związanych z końcowym rozliczeniem roku kwotowego 2013/2014 i 2014/2015, zgodnie z art. 54 oraz art. 59a ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.).

Opłata, którą Polska była zobowiązana uiścić za przekroczenie kwoty krajowej (nadprodukcji mleka) w roku kwotowym 2014/2015 wyniosła ponad 161,5 mln EUR (659,8 mln zł), z tego: I rata opłaty (wymaganej do 30 września 2015 r.) – 275,7 mln zł, II raty (płatnej do 30 września 2016 r.) – 193,6 mln zł, a III raty (płatnej do 30 września 2017 r.) – 190,5 mln zł.

Wpływy z tytułu wpłaty należnej opłaty KOWR niezwłocznie przekazywał na rachunek dochodów budżetu państwa. W 2019 r. w związku z rozliczeniem roku kwotowego 2013/2014 KOWR przekazał do MRiRW kwotę 160 289,90 zł, natomiast w ramach rozliczenia roku kwotowego 2014/2015 – 2 718 099,49 zł, z tego:

- 256 072,72 zł I raty należnej opłaty,
- 1 074 242,95 zł II raty opłaty,

- 1 387 783,82 zł III raty opłaty.

Do końca grudnia 2019 r. Dyrektor Generalny KOWR:

- przygotował 11 poleceń dokonania wydatku w zakresie zwrotu nadpłaty dla podmiotów skupujących,
- przekazał do MRiRW akta sprawy wraz z odwołaniem od decyzji o odpowiedzialności płatnika oraz decyzji o odmowie stwierdzenia nieważności decyzji,
- wydał decyzję w zakresie odpowiedzialności płatnika w związku z uchybieniem obowiązkowi określone w ustawie,
- wznowił zawieszone postępowanie wszczęte w związku z wniesieniem przez producenta mleka odwołania od decyzji w sprawie zatwierdzenia umowy zbycia prawa do kwoty indywidualnej oraz uchylił zaskarżoną decyzję i umorzył postępowanie pierwszej instancji w całości,
- rozpatrzył odwołanie od decyzji w sprawie uchylenia decyzji dyrektora OT i w sprawie ustalenia należnej opłaty dla dostawcy hurtowego,
- wydał 12 decyzji odwoławczych w zakresie odmowy stwierdzenia nadpłaty,
- wydał 3 decyzje odwoławcze stwierdzającą nadpłatę,
- wydał decyzję o odmowie stwierdzenia nieważności decyzji o odpowiedzialności płatnika,
- postanowieniem odmówił wstrzymania wykonalności decyzji o odpowiedzialności płatnika.

Podmioty skupujące złożyły 9 skarg od decyzji o odmowie stwierdzenia nadpłaty oraz decyzji o stwierdzeniu nadpłaty do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego za pośrednictwem Dyrektora Generalnego KOWR.

W 2019 r. KOWR wydał **185 dokumentów kończących sprawę** w zakresie rozliczania mechanizmu kwotowania produkcji mleka.

7.5. Dopłaty do materiału siewnego (końcowe rozliczenie dopłat z 2017 r.)

Celem udzielania dopłat do powierzchni gruntów ornych obsianych lub obsadzonych materiałem siewnym kategorii elitarny lub kwalifikowany jest poprawa jakości płodów rolnych uzyskiwanych z ważnych gospodarczo upraw roślin. Działanie to stanowi wsparcie dla produkcji rolniczej ukierunkowanej na uzyskanie wysokich plonów oraz produkcję żywności wysokiej jakości. Mechanizm ma istotne znaczenie w kontekście upowszechniania postępu biologicznego w rolnictwie i jego wykorzystania do podniesienia jakości i efektywności produktów roślinnych. Dopłaty do materiału siewnego mają charakter pomocy *de minimis* w rolnictwie⁵³.

Od 2018 r. organem właściwym w sprawach dotyczących przyznania dopłat z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany jest Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa⁵⁴. Jednak KOWR wypłacał dopłaty, do których prawo do udzielenia posiadał w 2017 r., z tytułu postępowań spadkowych oraz zwrotu środków finansowych z rachunków bankowych. Zgodnie z art. 47a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r.

⁵³ Zgodnie z art. 107-109 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej wszelka pomoc udzielana przez państwo podmiotom prowadzącym działalność gospodarczą (w tym w zakresie rolnictwa lub rybołówstwa), bez względu na formę organizacyjno-prawną, jest z reguły zastrzeżona i wymaga zgody Komisji Europejskiej. Niemniej jednak Rada Europejska uznała, że niektóre kategorie pomocy nie spełniają wszystkich kryteriów określonych w art. 107 Traktatu i w związku z tym nie muszą uzyskać zgody KE pod warunkiem, że pomoc przyznana temu samemu przedsiębiorstwu w ciągu danego okresu nie przekroczy pewnej stałej wielkości. Taką pomocą jest pomoc *de minimis* w rolnictwie.

⁵⁴ Zgodnie z art. 40d ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945, z późn. zm.).

– Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.) organem właściwym w sprawach dotyczących przyznania dopłat z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany za 2017 r. jest dyrektor oddziału terenowego KOWR, zaś odwołanie przysługuje do Dyrektora Generalnego KOWR.

W 2019 r. w ramach realizacji dopłat do materiału siewnego KOWR wydał **jedną decyzję** i wypłacił **494 zł** z tytułu postępowania spadkowego dla wniosku złożonego w 2017 r.

7.6. Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina

Mechanizm WPR „Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina” jest realizowany przez KOWR m.in. na podstawie art. 5a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o wyrobie i rozlewie wyrobów winiarskich, obrocie tymi wyrobami i organizacji rynku wina (Dz. U. z 2019 r. poz. 1534, z późn. zm.).

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505) od 1 września 2017 r. realizacja mechanizmu WPR „Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina” jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z unijnej agencji płatniczej (ARiMR).

Producenci i przedsiębiorcy – wyrabiający wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli znajdujących się na terenie Rzeczypospolitej Polskiej przeznaczone do wprowadzenia do obrotu – muszą uzyskać wpis do ewidencji prowadzonej przez Dyrektora Generalnego KOWR na każdy rok gospodarczy⁵⁵. Podmioty te zobowiązane są do składania deklaracji o: zapasach wina na koniec poprzedniego roku gospodarczego, ilości wina wprowadzonego do obrotu, szacunkach produkcji wina, zbiorach winogron oraz produkcji wina, na podstawie których ustalana jest produkcja wina w danym roku gospodarczym.

Ponadto do złożenia deklaracji o zapasach win lub moszczów winogronowych posiadanych na 31 lipca poprzedniego roku gospodarczego zobowiązani są przedsiębiorcy posiadający zezwolenie na obrót hurtowy napojami alkoholowymi o zawartości alkoholu od 4,5% do 18%, z wyjątkiem piwa.

Rok gospodarczy 2018/2019

Na dzień 31 lipca 2019 r. (tj. ostatni dzień roku gospodarczego 2018/2019) do ewidencji prowadzonej przez Dyrektora Generalnego KOWR było wpisanych **230 producentów i przedsiębiorców** wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Polski. Uprawa winorośli była prowadzona na powierzchni **395 ha**.

Podmioty wpisane do ewidencji zobowiązane były do złożenia w styczniu 2019 r. deklaracji o zbiorach winogron oraz o produkcji wina lub moszczu winogronowego. Na podstawie tych deklaracji ustalono, że produkcja wina w roku gospodarczym 2018/2019 wyniosła **12 716,48 hektolitrów**.

W I półroczu 2019 r. przeprowadzono kontrole na miejscu u 70 producentów i przedsiębiorców wpisanych do ewidencji, mające na celu weryfikację spełniania kryteriów uzyskania wpisu do ewidencji oraz zgodności danych z deklaracji z prowadzonymi przez te podmioty rejestrami, a także u 23 przedsiębiorców posiadających zezwolenie na obrót hurtowy napojami alkoholowymi o zawartości alkoholu od 4,5% do 18% (z wyjątkiem piwa), mające na celu weryfikację zgodności stanu zapasów wyrobów winiarskich posiadanych w dniu 31 lipca 2018 r.

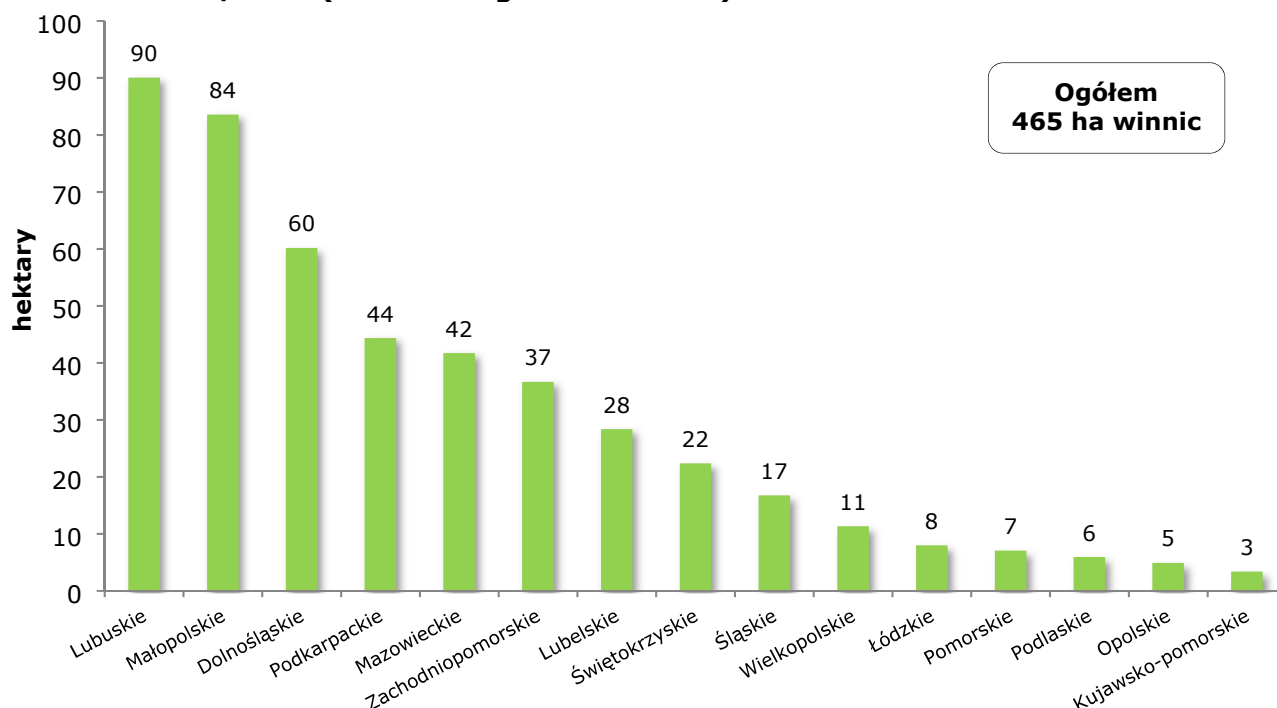
⁵⁵ Rok gospodarczy na rynku wina trwa od 1 sierpnia danego roku do 31 lipca następnego roku kalendarzowego.

Rok gospodarczy 2019/2020

W 2019 r. do KOWR wpływały wnioski o wpis do ewidencji na rok gospodarczy 2019/2020. Na dzień 31 grudnia 2019 r. do ewidencji prowadzonej przez Dyrektora Generalnego KOWR było wpisanych **295 producentów i przedsiębiorców** wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Polski przeznaczone do wprowadzenia do obrotu. Uprawa winorośli była prowadzona na powierzchni **465 ha**.

Największą powierzchnię upraw winorośli odnotowano u producentów posiadających siedzibę w województwie lubuskim (90 ha, 19,4% łącznej powierzchni winnic), a następnie: małopolskim (83,6 ha, 18%), dolnośląskim (60,2 ha, 13%), podkarpackim (44,4 ha, 9,5%) i mazowieckim (41,7 ha, 9%).

Wykres 29. **Powierzchnia uprawy winorośli według siedziby producenta w roku gospodarczym 2019/2020 (stan na 31 grudnia 2019 r.)**

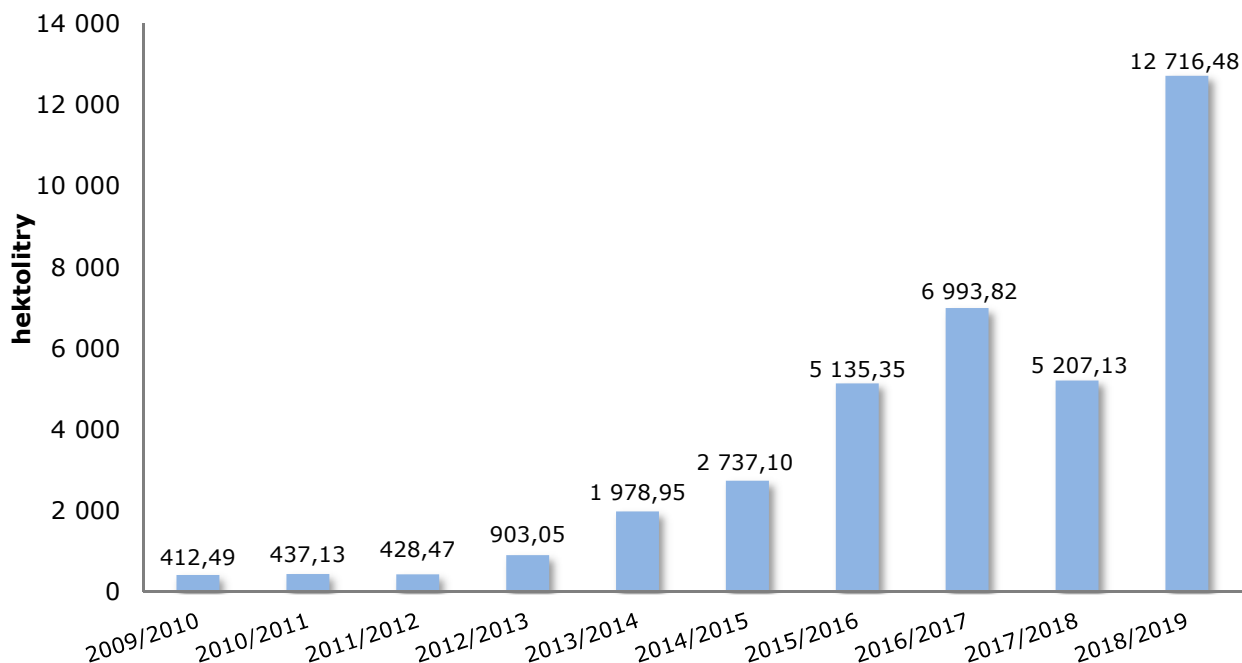
Źródło: dane KOWR.

Do 31 sierpnia 2019 r. podmioty wpisane do ewidencji były zobowiązane do składania w KOWR deklaracji o zapasach win lub moszczów winogronowych wg stanu na 31 lipca 2019 r., o ilościach win wprowadzonych do obrotu w roku gospodarczym 2019/2020, o ilości usuniętych produktów ubocznych, a także o szacunkach wielkości produkcji wina w roku gospodarczym 2019/2020. W 2019 r. do KOWR wpłynęło:

- 309 wniosków o wpis do ewidencji producentów i przedsiębiorców wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, których procedowanie zostało zakończone wydaniem: 294 decyzji w sprawie wpisu do ewidencji, 7 informacji o pozostawieniu wniosku bez rozpoznania, 7 postanowień o odmowie wszczęcia postępowania oraz decyzją w sprawie skreślenia z ewidencji,
- wniosek o wpis do ewidencji na rok gospodarczy 2020/2021,
- 8 wniosków o zmianę oznaczenia podmiotu decyzji o wpisie do ewidencji na rok gospodarczy 2019/2020 (zmiana adresu, zmiana nazwy),

- 2,1 tys. deklaracji o:
  - zapasach win lub moszczu winogronowego od przedsiębiorców posiadających zezwolenie na obrót hurtowy napojami alkoholowymi o zawartości alkoholu od 4,5% do 18%, z wyjątkiem piwa,
  - zbiorach winogron i produkcji wina w roku gospodarczym 2018/2019 od producentów i przedsiębiorców wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, wpisanych do ewidencji prowadzonej przez Dyrektora Generalnego KOWR, dotyczących wielkości zbiorów winogron oraz wielkości produkcji wina w roku gospodarczym 2018/2019,
  - zapasach win lub moszczu winogronowego posiadanych w dniu 31 lipca 2019 r., ilości win wprowadzonych do obrotu w roku gospodarczym 2018/2019 oraz o szacunkach produkcji wina w roku gospodarczym 2019/2020 od producentów i przedsiębiorców wpisanych do ewidencji na rok gospodarczy 2019/2020,
  - szacowanej ilości winogron lub moszczu winogronowego, które będą wykorzystane do wyrobu wina w roku gospodarczym 2019/2020.

Wykres 30. **Produkcja wina w Polsce**

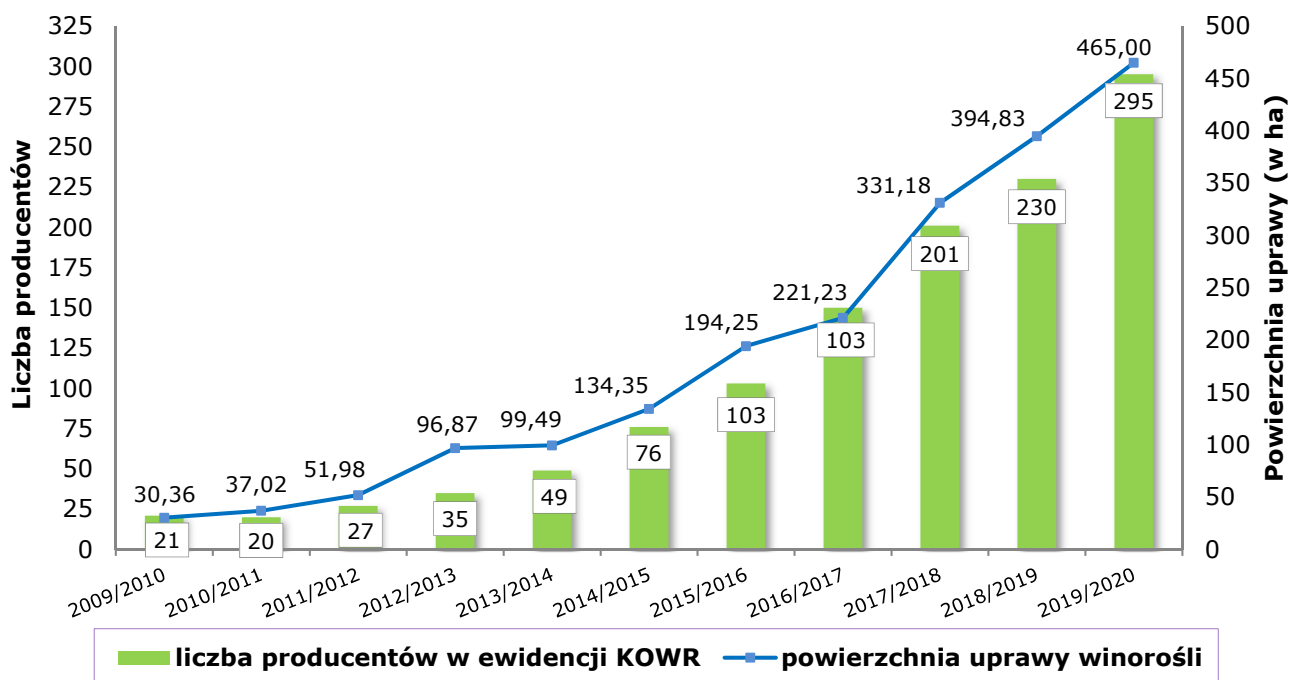

Źródło: dane KOWR.

W 2019 r. KOWR przekazał:

- MRiRW i GUS – dane z deklaracji dotyczące roku gospodarczego 2017/2018,
- MRiRW – zbiorcze zestawienie deklaracji o zbiorach winogron i produkcji wina w roku gospodarczym 2018/2019, zbiorczą informację o szacunkowej ilości wina, jaka będzie wyrobiona w roku gospodarczym 2019/2020 oraz informację o wielkości zapasów wina lub moszczu winogronowego wg stanu na 31 lipca 2019 r.,
- IJHARS i PIORIN – zbiorcze informacje zawierające dane o producentach lub przedsiębiorcach niebędących producentami wpisanych do ewidencji na rok gospodarczy 2019/2020.

Wykres 31. Liczba producentów wina i powierzchnia uprawy winorośli w Polsce*

* Dla lat gospodarczych 2009/2010–2018/2019 wg stanu na 31 lipca (ostatni dzień roku winiarskiego), a dla roku gospodarczego 2019/2020 wg stanu na 31 grudnia (koniec roku kalendarzowego).

Źródło: dane KOWR.

W latach 2009–2019 liczba producentów lub przedsiębiorców niebędących producentami (zarejestrowanych w ewidencji KOWR) zwiększyła się w Polsce około **14-krotnie**, a powierzchnia uprawy winorośli wzrosła **15-krotnie**. W tym czasie produkcja wina zwiększyła się **31-krotnie**.

W 2019 r. w zakresie administrowania potencjałem produkcyjnym winorośli i wina KOWR wydał **321 decyzji i innych rozstrzygnięć**.

7.7. Monitorowanie produkcji na rynku cukru

Od 1 października 2017 r. (tj. od roku gospodarczego 2017/2018⁵⁶) został zniesiony w UE system kwotowania produkcji cukru.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505) administrowanie mechanizmem WPR „Monitorowanie produkcji na rynku cukru” w systemie bezkwotowym jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z unijnej agencji płatniczej (ARiMR). Mechanizm jest realizowany przez KOWR również na podstawie art. 30a ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945, z późn. zm.).

Uczestnikami mechanizmu są producenci cukru i izoglukozy. W 2019 r. cukier był produkowany przez 4 producentów (przerób buraków cukrowych odbywał się w 18 zakładach produkcyjnych), a produkcję izoglukozy prowadził jeden producent.

Monitorowanie produkcji cukru i izoglukozy w 2019 r. odbywało się na podstawie sprawozdań przekazywanych do KOWR przez producentów cukru i izoglukozy za rok gospodarczy 2018/2019 oraz wyników z przeprowadzanych kontroli. Dane przekazywane były w formie: sprawozdań

⁵⁶ Rok gospodarczy na rynku cukru trwa od 1 października danego roku do 30 września następnego roku.

miesięcznych dotyczących produkcji, stanu zapasów oraz obrotu cukrem i izoglukozą (73 sprawozdania wraz z korektami), sprawozdań rocznych (wstępnych i końcowych) z wielkości produkcji (10 sprawozdań wraz z korektami), a także sprawozdań z wielkości produkcji i powierzchni zasiewów zakontraktowanych buraków cukrowych (10 sprawozdań)⁵⁷. Wyniki 9 kontroli przeprowadzonych przez KOWR potwierdziły prawidłowość danych przekazanych przez producentów cukru i izoglukozy.

Producenci cukru przekazali również do KOWR informacje o średnich miesięcznych cenach sprzedaży cukru i odpowiadających im ilościach sprzedanych (60 informacji wraz z korektami), a także o średnich rocznych cenach zakupu buraków cukrowych oraz odpowiadających im ilościach (4 informacje).

Na podstawie otrzymanych danych KOWR wyliczył miesięczne krajowe średnie ważone ceny sprzedaży cukru, łączne sprzedane ilości cukru oraz roczne ważone ceny buraków cukrowych, łączne ilości zakupu buraków cukrowych, a także inne wartości wymagane przez Komisję Europejską (sporządzono 16 zestawień wraz z korektami).

KOWR, na podstawie danych uzyskanych ze sprawozdań producentów cukru i izoglukozy oraz raportów z kontroli, przekazywał Komisji Europejskiej następujące informacje:

- miesięczne informacje o stanie zapasów cukru (12 informacji),
- miesięczne informacje o produkcji izoglukozy (12 informacji),
- roczną informację o wstępnej produkcji cukru,
- roczną informację o produkcji buraków cukrowych,
- roczną informację o ostatecznej produkcji cukru,
- roczną informację o ostatecznej produkcji izoglukozy,
- informacje o stanie zapasów izoglukozy na ostatni dzień poprzedniego roku gospodarczego,
- średnie krajowe ważone ceny sprzedaży cukru i łączne ilości sprzedanego cukru wraz z korektami (15 informacji miesięcznych),
- średnie krajowe ważone ceny zakupu buraków cukrowych i łączne ilości zakupionych buraków cukrowych (jedna informacja).

Ponadto KOWR przygotował i przekazał:

- agencjom płatniczym w innych państwach członkowskich UE – informacje o przechowywaniu cukru przez polskich producentów w magazynach zlokalizowanych na ich terytorium (12 informacji),
- GUS – dane o powierzchni uprawy (238 922 ha) oraz zbiorach buraków cukrowych (14 301,8 tys. ton) przeznaczonych do produkcji cukru za 2019 r.

W 2019 r. w zakresie monitorowania produkcji na rynku cukru zostało wydanych ogółem **320 decyzji i innych rozstrzygnięć**.

7.8. Rafinacja cukru przywiezionego spoza UE

W ramach realizacji mechanizmu, po przeprowadzeniu kontroli, rozlicza się dokonanie rafinacji surowego cukru trzcinowego (w przeliczeniu na cukier biały) przywiezionego przez przedsiębiorcę na podstawie pozwoleń w danym roku gospodarczym spoza Unii Europejskiej.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505) od 1 września 2017 r. rozliczenie mechanizmu WPR

---

⁵⁷ Z informacji złożonych do KOWR wynikało, że w roku gospodarczym 2018/2019 produkcja cukru wyniosła 2 188 tys. ton, produkcja izoglukozy – 50,16 tys. ton (ilość wydana z magazynu), powierzchnia uprawy buraków cukrowych – 239 tys. ha, a produkcja buraków cukrowych – 14,302 mln ton.

„Rafinacja cukru przywiezionego spoza UE” jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z unijnej agencji płatniczej (ARiMR). Mechanizm jest realizowany przez KOWR również na podstawie art. 30a ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945, z późn. zm.).

W 2019 r. KOWR zbierał od przedsiębiorców dane, na podstawie których przygotowano dla Komisji Europejskiej informację o ilościach cukru faktycznie poddanych rafinacji przywiezionych w roku gospodarczym 2017/2018.

Żaden z polskich przedsiębiorców w 2019 r. nie wystąpił do KOWR z wnioskiem o wydanie pozwolenia na przywóz cukru do rafinacji spoza UE.

W 2019 r. w zakresie administrowania mechanizmem WPR „Rafinacja cukru przywiezionego spoza UE” KOWR wydał **5 rozstrzygnięć**.

8. MECHANIZMY W RAMACH REGULACJI HANDLU ZAGRANICZNEGO Z KRAJAMI SPOZA UNII EUROPEJSKIEJ

Od przystąpienia Polski do Unii Europejskiej w Polsce realizowane są mechanizmy WPR regulujące – zgodnie z zasadami prawodawstwa unijnego – handel zagraniczny towarami rolno-spożywczymi, co umożliwia przedsiębiorcom uczestniczenie w światowym obrocie tymi towarami.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505) od 1 września 2017 r. administrowanie obrotem z zagranicą towarami rolnymi w ramach wspólnej polityki rolnej oraz towarami przetworzonymi nieobjętymi załącznikiem I do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z unijnej agencji płatniczej (ARiMR).

Główne działania KOWR w 2019 r. w ramach administrowania obrotem towarowym z zagranicą dotyczyły: **weryfikowania składanych przez przedsiębiorców wniosków o wydanie pozwoleń (bez preferencji, z preferencją, w ramach kontyngentów taryfowych) na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów trzecich, wydawania pozwoleń/wyciągów z pozwoleń i ich rozliczania**, a także **weryfikowania wpisów służb celnych w pozwoleniach** oraz **dokumentów** potwierdzających, że towar opuścił obszar celny UE w wymaganym terminie. **Weryfikowane są również dokumenty celne, transportowe i importowe z krajów trzecich**. Powyższe działania pozwalały na bieżące monitorowanie, we współpracy z agencjami płatniczymi innych państw członkowskich UE, wolumenu towarów przywożonych i wywożonych na/z terytorium Unii Europejskiej.

W ramach obsługi importu towarów rolno-spożywczych z krajów trzecich KOWR między innymi **administrował kontyngentami taryfowymi** (np. w zależności od kraju importu, jakości produktów czy ich kodów nomenklatury scalonej CN⁵⁸) oraz **przywozem preferencyjnym**.

W przypadku kontyngentów weryfikowane były dokumenty potwierdzające, że dany przedsiębiorca zajmował się handlem zagranicznym produktami objętymi wspólną organizacją rynku w dwóch dwunastomiesięcznych okresach poprzedzających datę złożenia wniosku o pozwolenie na przywóz, a także inne dokumenty (np. pozwolenie na wywóz z kraju importu). Niezależnie od rynku wydane pozwolenia na przywóz były rozliczane, a wniesione przez przedsiębiorców zabezpieczenia – zwalniane po spełnieniu warunków zawartych w pozwoleniach. W odniesieniu do każdego kontyngentu, w ramach systemu zarządzania kontyngentami AMIS QUOTA⁵⁹, wysyłane były do Komisji Europejskiej komunikaty o liczbie złożonych wniosków o wydanie pozwolenia, liczbie wydanych, wycofanych i niewykorzystanych pozwoleń, jak również o ilości przywiezionych towarów.

W zakresie obsługi handlu z krajami spoza Unii Europejskiej KOWR w 2019 r. administrował **następującymi mechanizmami WPR**:

1. „Handel zagraniczny na rynku mleka i przetworów mlecznych”,
2. „Handel zagraniczny na rynku drobiu i jaj oraz na rynku albumin”,
3. „Handel zagraniczny na rynku cukru”,

⁵⁸ Nomenklatura scalona (ang. *Combined Nomenclature*, CN) – nomenklatura taryfowa i statystyczna unii celnej, podstawowy element wspólnej taryfy celnej Unii Europejskiej.

⁵⁹ Elektroniczny system komunikacji, który przyczynia się do lepszego zarządzania kontyngentami taryfowymi na import po preferencyjnych stawkach, zarządzanych przez Dyрекcję Generalną ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (DG AGRI) Komisji Europejskiej.

4. „Handel zagraniczny na rynku ryżu”,
5. „Handel zagraniczny na rynku zbóż”,
6. „Handel zagraniczny na rynku wieprzowiny”,
7. „Handel zagraniczny w zakresie produktów przetworzonych non-aneks I”,
8. „Handel zagraniczny na rynku wołowiny i cielęciny”,
9. „Handel zagraniczny na rynku świeżych owoców i warzyw”,
10. „Handel zagraniczny na rynku przetworzonych owoców i warzyw”,
11. „Handel zagraniczny na rynku lnu i konopi”,
12. „Handel zagraniczny na rynku olejów i tłuszczów”,
13. „Handel zagraniczny na rynku alkoholu etylowego pochodzenia rolniczego”,
14. „Handel zagraniczny na rynku baraniny i koziny”,
15. „Handel zagraniczny na rynku wina”,
16. „Handel zagraniczny na rynku bananów”,
17. „Handel zagraniczny na rynku nasion”.

W 2019 r. KOWR w ramach **obsługi eksportu** towarów rolno-spożywczych do krajów trzecich **wydawał i rozliczał pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na wywóz bez refundacji**: ryżu, serów do Kanady (w ramach umów zawartych pomiędzy UE a Kanadą), serów do USA (w ramach niektórych kontyngentów GATT⁶⁰), mleka w proszku do Republiki Dominikańskiej (w ramach kontyngentu przewidzianego w dodatku 2 do załącznika III do umowy o partnerstwie gospodarczym pomiędzy państwami CARIFORUM⁶¹ a Unią Europejską i jej państwami członkowskimi), a także wydawał **zaświadczenia P2 na wywóz makaronów do USA**.

W ramach **obsługi importu** towarów rolno-spożywczych z krajów trzecich KOWR **administrował kontyngentami taryfowymi i przywozem preferencyjnym** oraz wydawał i rozliczał **pozwolenia na przywóz bez preferencji** na rynkach: **zbóż, ryżu, cukru, olejów i tłuszczów, lnu i konopi, alkoholu etylowego pochodzenia rolniczego, świeżych owoców i warzyw, przetworzonych owoców i warzyw, mleka i przetworów mlecznych, wołowiny i cielęciny, wieprzowiny oraz drobiu, jaj i albumin. Według stanu na 31 grudnia 2019 r. KOWR administrował przywozem preferencyjnym na rynku ryżu i 155 kontyngentami taryfowymi na ww. rynkach.**

W 2019 r. KOWR przesłał do Komisji Europejskiej **2 165 komunikatów** w ramach systemu zarządzania kontyngentami AMIS QUOTA. Dodatkowo za pośrednictwem Informatycznego Systemu Monitoringu i Zarządzania Rynkiem Rolnym (ISAMM), służącego do przesyłania dokumentów określonych w prawodawstwie UE w zakresie obsługi mechanizmów handlu zagranicznego WPR, przekazano do Komisji Europejskiej **1 096 komunikatów**.

8.1. Pozwolenia na przywóz/wywóz i kontyngenty taryfowe

W 2019 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, w ramach regulacji handlu zagranicznego, **wydał** ogółem **890 pozwoleń/wyciągów z pozwoleń** na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów pozaunijnych (z tego: 706 na przywóz oraz 184 na wywóz) w ramach:

- przywozu bez preferencji – 557 pozwoleń,
- wywozu bez refundacji – 167 pozwoleń,
- kontyngentów przywozowych – 118 pozwoleń/wyciągów,

⁶⁰ Układ Ogólny w Sprawie Ceł i Handlu.

⁶¹ Grupa państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku prowadząca dialog gospodarczy z Unią Europejską.

- przywozu preferencyjnego (po obniżonych stawkach celnych) – 31 pozwoleń,
- kontyngentu wywozowego – 17 pozwoleń/wyciągów.

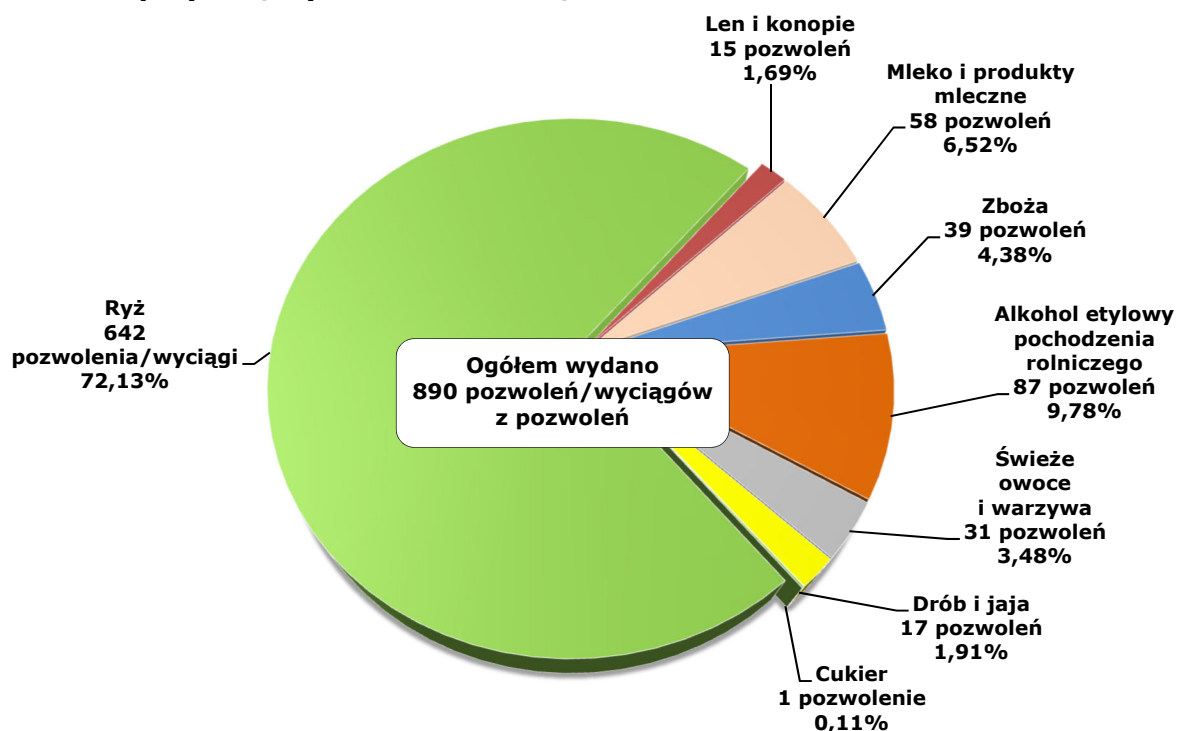
Tabela 22. **Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz i wywóz towarów wydane oraz rozliczone przez KOWR w 2019 r.**

Lp.	Rynek	Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz i wywóz produktów rolno-spożywczych					
		Na przywóz		Na wywóz		Ogółem	
		Wydane	Rozliczone	Wydane	Rozliczone	Wydane	Rozliczone
1.	Ryż	516	544	126	155	642	699
2.	Świeże owoce i warzywa	31	42	0	0	31	42
3.	Zboża	39	42	0	45	39	87
4.	Cukier	1	1	0	0	1	1
5.	Alkohol etylowy pochodzenia rolniczego	87	82	0	0	87	82
6.	Len i konopie	15	10	0	0	15	10
7.	Mleko i przetwory mleczne	0	2	58	42	58	44
8.	Drób i jaja oraz albuminy	17	14	0	0	17	14
9.	Wołowina i cielęcina	0	0	0	43	0	43
Ogółem		706	737	184	285	890	1 022

Źródło: dane KOWR.

Najwięcej pozwoleń/wyciągów z pozwoleń wydano na rynku ryżu – 642 pozwolenia/wyciągi (72,1% wszystkich wydanych pozwoleń/wyciągów z pozwoleń), a następnie alkoholu etylowego pochodzenia rolniczego – 87 pozwoleń (9,8%), mleka i produktów mlecznych – 58 pozwoleń (6,5%) oraz zbóż – 39 pozwoleń (4,4%).

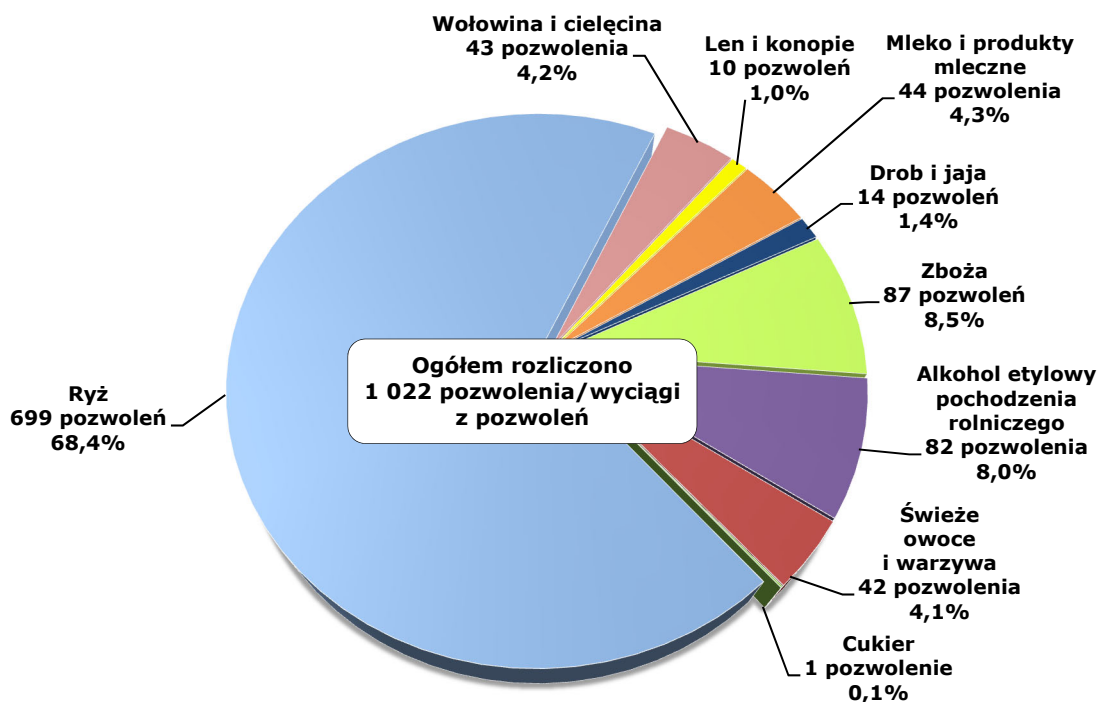
Wykres 32. **Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń wydanych przez KOWR w 2019 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski**

Źródło: dane KOWR.

W 2019 r. KOWR **rozliczył** ogółem **1 022 pozwolenia/wyciągi z pozwoleń** na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów pozaunijnych (z tego: 737 pozwoleń/wyciągów na przywóz i 285 pozwoleń/wyciągów na wywóz).

Wykres 33. **Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń rozliczonych ogółem w 2019 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski**

Źródło: dane KOWR.

W 2019 r. KOWR wydał również **251 zaświadczeń P2** na wywóz **880,4 tony** makaronów do Stanów Zjednoczonych.

8.2. Pozostałe działania dotyczące handlu z krajami spoza Unii Europejskiej

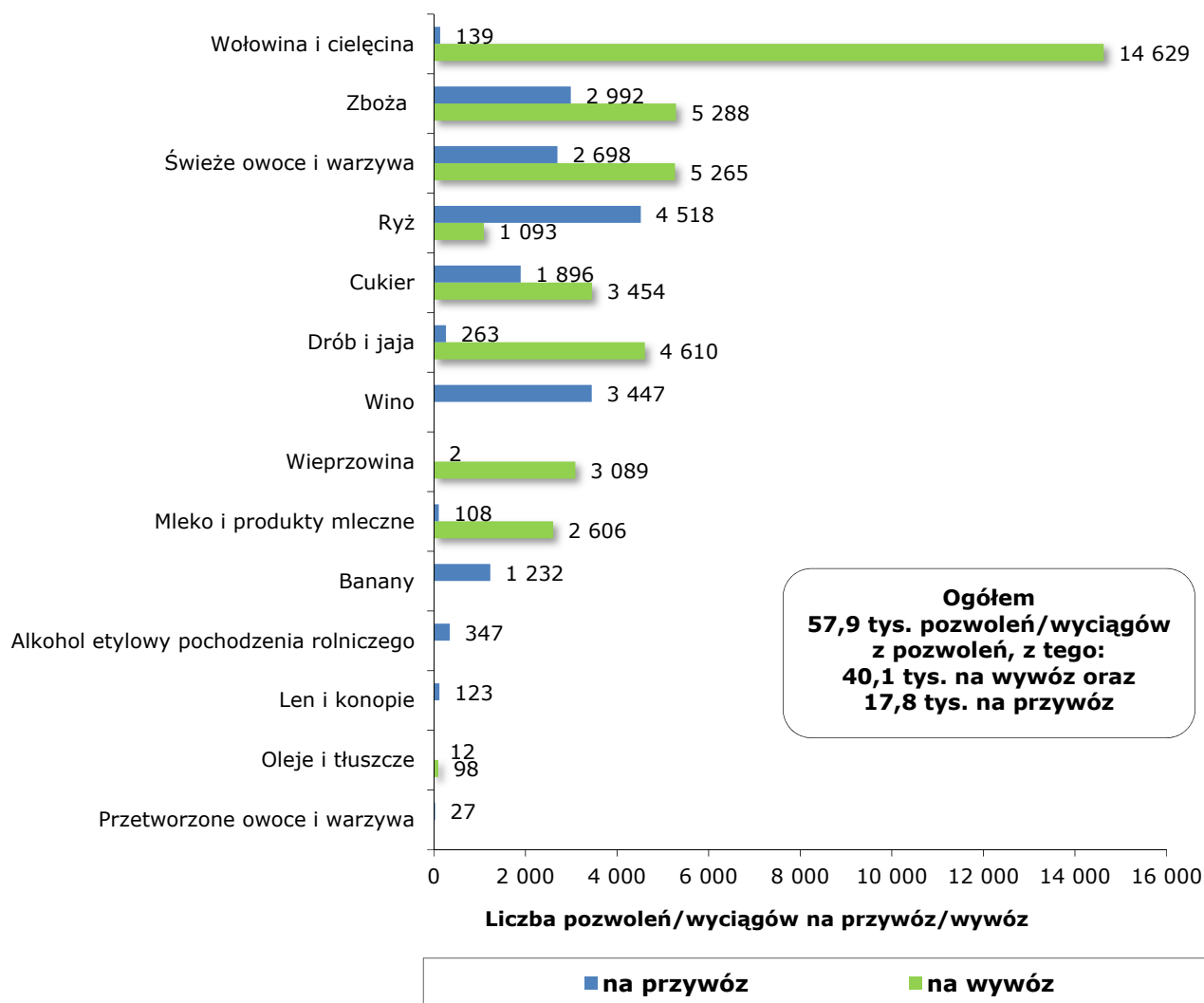
W 2019 r. KOWR wydał **176 decyzji** o wypłacie refundacji do wywozu **1 810,8 tony** mięsa wołowego do Turcji. Decyzje dotyczyły rozliczenia wniosków o refundacje z roku gospodarczego 2012/2013 i wcześniej wstrzymanych w związku z prowadzonym postępowaniem karnym. KOWR wystawił agencji płatniczej (ARiMR) zlecenia płatności z tego tytułu na kwotę **1 749,5 tys. zł**.

KOWR w 2019 r. zakończył postępowanie związane z protokołem z kontroli *ex-post* płatności zrealizowanych przez przedsiębiorcę w roku budżetowym EFRG 2012/2013. W wyniku analizy zapisów protokołu z kontroli *ex-post* stwierdzono nieprawidłowości w przypadku 231 płatności (97 wniosków o wypłatę refundacji) z 799 skontrolowanych płatności. Wielkopolski Urząd Celno-Skarbowy, realizujący kontrolę *ex-post*, wydał 85 decyzji zmieniających zgłoszenia celne, na podstawie których KOWR wydał 64 decyzje nakazujące zwrot nienależnie wypłaconych kwot refundacji wywozowych oraz 21 decyzji umarzających postępowanie w odniesieniu do stwierdzonych nieprawidłowości. Orzeczony został zwrot 52,4 tys. EUR (tj. 224,4 tys. zł).

Ze względu na zerowy poziom stawek refundacji wywozowych, KOWR nie wydawał pozwoleń na wywóz z refundacją⁶².

W 2019 r., w ramach obsługi handlu zagranicznego z krajami spoza UE, KOWR wydał ogółem **1 468 decyzji (pozwoleń i innych rozstrzygnięć)**.

Wykres 34. **Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz/wywóz towarów z/do Polski wydane w okresie 1 maja 2004 r. – 31 grudnia 2019 r.**

Źródło: dane KOWR.

Od akcesji Polski do UE do końca 2019 r. w ramach obrotu towarowego z zagranicą wystawiono ogółem **57,9 tys. pozwoleń/wyciągów z pozwoleń** na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów pozaunijnych, a także **2,9 tys. zaświadczeń P2** na wywóz makaronów do Stanów Zjednoczonych.

⁶² Po akcesji Polski do UE wspierano eksporterów produktów i towarów rolno-spożywczych do krajów pozaunijnych przez udzielanie refundacji wywozowych, które miały na celu zwiększenie konkurencyjności towarów unijnych. Refundacje pokrywały częściowo lub całkowicie różnicę pomiędzy cenami światowymi a cenami produktów w UE. Od 1 stycznia 2014 r., zgodnie z art. 196 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013, stawki refundacji wywozowych wynoszą 0 EUR.

9. WSPIERANIE KONSUMPCJI I PROPAGOWANIE ZDROWYCH NAWYKÓW ŻYWIENIOWYCH – REALIZACJA „PROGRAMU DLA SZKÓŁ”

Zgodnie z przepisami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej (UE) 2016/791 zmieniającego rozporządzenie (UE) nr 1308/2013 i (UE) nr 1306/2013 od roku szkolnego 2017/2018 obowiązują nowe wspólne ramy prawne i finansowe (pod nazwą „**Program dla szkół**”) w zakresie pomocy unijnej na rzecz dostarczania dzieciom w placówkach oświatowych świeżych i przetworzonych owoców i warzyw oraz mleka i przetworów mlecznych⁶³. Program powstał z połączenia dwóch programów WPR – „Mleko w szkole” (realizowanego w Polsce w latach szkolnych 2004/2005–2016/2017) oraz „Owoce i warzywa w szkole” (realizowanego w Polsce w latach szkolnych 2009/2010–2016/2017).

W myśl art. 22 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 program pomocy ma **poprawić dystrybucję produktów rolnych i polepszyć nawyki żywieniowe dzieci**.

Celem „Programu dla szkół” jest: trwała zmiana nawyków żywieniowych dzieci poprzez zwiększenie udziału owoców i warzyw oraz mleka i przetworów mlecznych w ich codziennej diecie oraz upowszechnianie zdrowej, zbilansowanej diety i wzrost świadomości społecznej w tym zakresie wśród dzieci i rodziców. W ramach realizacji programu finansowane są:

- dostawy owoców i warzyw oraz mleka i produktów mlecznych,
- działania edukacyjne,
- określone koszty związane z promocją oraz oceną programu.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505) od 1 września 2017 r. administrowanie „Programem dla szkół” wspólnej polityki rolnej jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z unijnej agencji płatniczej (ARiMR). Program jest realizowany przez KOWR również m.in. na podstawie zapisów rozdziału 7d ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 945, z późn. zm.).

W 2019 r. „Program dla szkół” był realizowany także w oparciu o następujące akty prawne:

- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.,
- rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2017/39 z dnia 3 listopada 2016 r. w sprawie zasad stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do pomocy unijnej na dostarczanie owoców i warzyw, bananów oraz mleka do placówek oświatowych,
- rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/40 z dnia 3 listopada 2016 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do pomocy unijnej na dostarczanie owoców i warzyw, bananów oraz mleka do placówek oświatowych oraz zmieniające rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 907/2014,

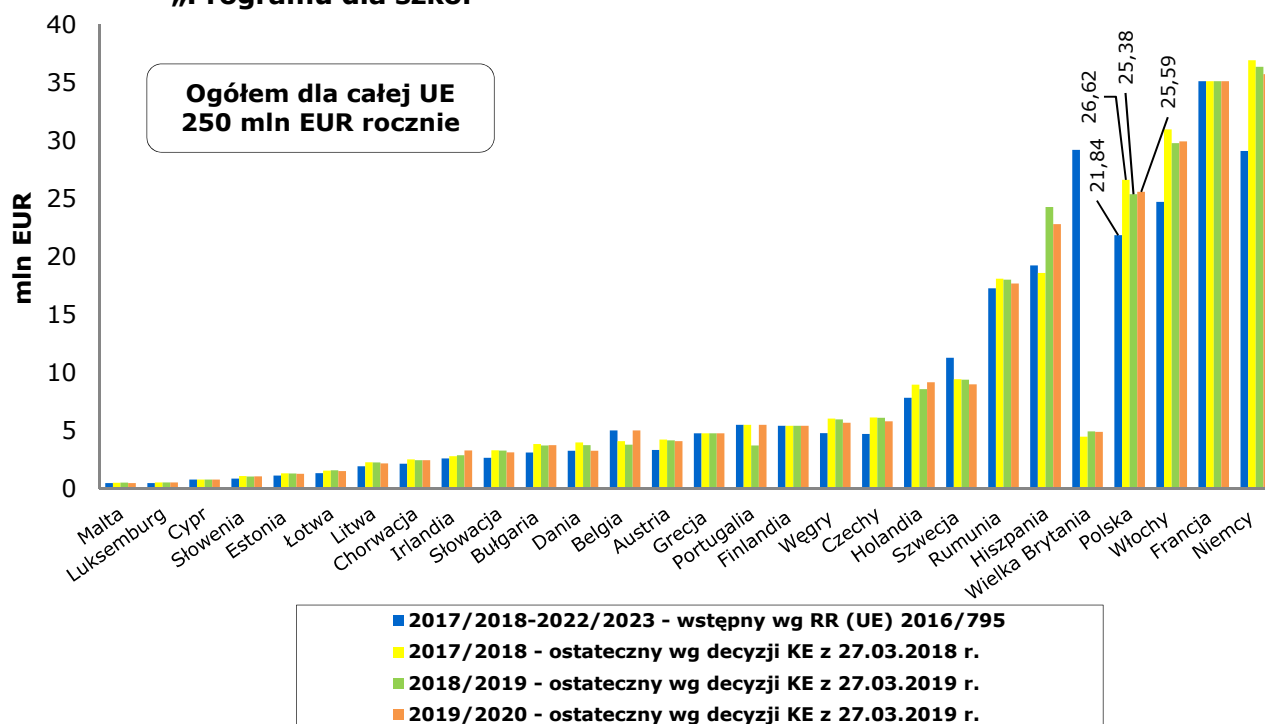
⁶³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/791 z dnia 11 maja 2016 r. zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1308/2013 i (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do programu pomocy dotyczącej dostarczania owoców i warzyw, bananów oraz mleka w placówkach oświatowych.

- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowego sposobu realizacji w szkołach środków towarzyszących o charakterze edukacyjnym, które służą prawidłowej realizacji programu dla szkół oraz upowszechniają wśród dzieci zdrowe nawyki żywieniowe (Dz. U. poz. 1659, z późn zm.),
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 maja 2018 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2018/2019 (Dz. U. poz. 1056),
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 lipca 2018 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. poz. 1468, z późn. zm.),
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 maja 2019 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2019/2020 (Dz. U. poz. 932),
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 sierpnia 2019 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. poz. 1576).

Unijny budżet „Programu dla szkół” wynosi 250 mln EUR na rok szkolny, z tego: 150 mln EUR na komponent owocowo-warzywny i 100 mln EUR na komponent mleczny.

Wykres 35. **Przydział środków unijnych dla państw członkowskich UE na realizację „Programu dla szkół”**

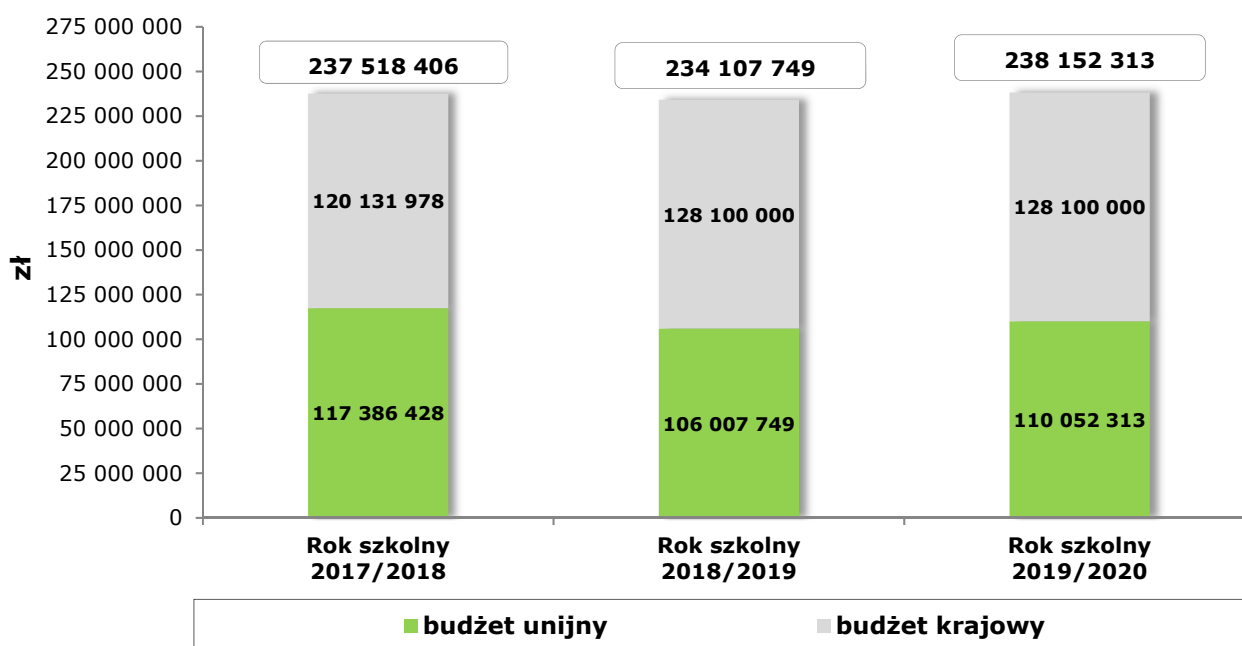
Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie rozporządzenia Rady (UE) 2016/795 i decyzji wykonawczych Komisji Europejskiej.

Wstępny roczny przydział unijnej pomocy finansowej dla Polski na okres od 1 sierpnia 2017 r. do 31 lipca 2023 r. na realizację „Programu dla szkół” wynosi **21 844,5 tys. EUR**, z tego 11 640 tys. EUR na owoce i warzywa dla szkół (6. budżet wśród krajów UE) oraz 10 204,5 tys. EUR na mleko dla szkół

(3. budżet wśród krajów unijnych)⁶⁴. Polska jest jednym z największych beneficjentów programu w UE – pod względem wstępnie przyznanego całkowitego unijnego budżetu plasuje się na 4. miejscu – za Francją (35 114 tys. EUR), Niemcami (29 101 tys. EUR) oraz Włochami (24 715 tys. EUR).

Państwa członkowskie mogą również **dokonywać płatności krajowych** na rzecz dostarczania dzieciom w placówkach oświatowych kwalifikujących się produktów, a także na rzecz związanych z tym kosztów lub działań towarzyszących o charakterze edukacyjnym. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów **pomoc państwa** na realizację „Programu dla szkół” w **roku szkolnym 2018/2019** wynosiła **128 100 tys. zł** (58 310 tys. zł na komponent owocowo-warzywny i 69 790 tys. zł na komponent mleczny)⁶⁵. W **roku szkolnym 2019/2020** pozostała na tym samym poziomie⁶⁶.

Wykres 36. **Ostateczny całkowity budżet „Programu dla szkół” w Polsce**

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie rozporządzeń Rady Ministrów.

Zgodnie z decyzją Komisji Europejskiej z 27 marca 2019 r. **ostatecznie przyznany budżet na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2018/2019** wyniósł **25 379 tys. EUR** (106 mln zł)⁶⁷, z tego 14 532 tys. EUR (60,7 mln zł) na komponent owocowo-warzywny i 10 847 tys. EUR (45,3 mln zł) na komponent mleczny⁶⁸. Pod względem przyznanego budżetu

⁶⁴ Rozporządzenie Rady (UE) 2016/795 z dnia 11 kwietnia 2016 r. zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1370/2013 określające środki dotyczące ustalania niektórych dopłat i refundacji związanych ze wspólną organizacją rynków produktów rolnych.

⁶⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 maja 2018 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2018/2019 (Dz. U. poz. 1056).

⁶⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 maja 2019 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2019/2020 (Dz. U. poz. 932).

⁶⁷ Stosownie do przepisów art. 32a rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014, przy przeliczeniach walutowych zastosowano kurs wymiany 4,1770 PLN/EUR z 29 grudnia 2017 r.

⁶⁸ Decyzja wykonawcza Komisji z 27.3.2019 r. ustalająca ostateczny przydział pomocy Unii Europejskiej państwom członkowskim w ramach owoców i warzyw w szkole oraz mleka w szkole na okres od 1 sierpnia 2019 r. do 31 lipca 2020 r. i zmieniająca decyzję wykonawczą C(2018)1762.

Polska uplasowała się na 4. miejscu – po Niemczech (35 422 tys. EUR), Francji (35 114 tys. EUR) i Włoszech (29 782 tys. EUR). Łączny ostateczny budżet na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2018/2019, sumując przyznane przez KE środki z budżetu unijnego oraz środki przyznane przez Radę Ministrów z budżetu krajowego, wyniósł **234 108 tys. zł** (z tego: 119 010 tys. zł na komponent owocowo-warzywny i 115 098 tys. zł na komponent mleczny).

Zgodnie z decyzją Komisji Europejskiej z 27 marca 2019 r. **ostateczny przyznany budżet na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2019/2020** wyniósł **25 585 tys. EUR** (110,05 mln zł)⁶⁹, z tego: 14 580 tys. EUR (62,71 mln zł) na komponent owocowo-warzywny i 11 005 tys. EUR (47,34 mln zł) na komponent mleczny⁷⁰. Pod względem przyznanego budżetu Polska uplasowała się na 4. miejscu – po Niemczech (35 721 tys. EUR), Francji (35 114 tys. EUR) i Włoszech (29 932 tys. EUR). Łączny ostateczny budżet na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2019/2020, sumując przyznane przez KE środki z budżetu unijnego oraz środki przyznane przez Radę Ministrów z budżetu krajowego, wyniósł **238 152 tys. zł** (z tego: 121 022 tys. zł na komponent owocowo-warzywny i 117 130 tys. zł na komponent mleczny).

W Polsce grupą docelową „Programu dla szkół” od roku szkolnego 2018/2019 są dzieci z klas I–V szkół podstawowych i ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia oraz z klas I–II ogólnokształcących szkół baletowych.

9.1. Realizacja „Programu dla szkół” w roku szkolnym 2018/2019

W roku szkolnym 2018/2019 uczniowie **bezpłatnie** otrzymywali **owoce i warzywa** (tj.: jabłka, gruszki, śliwki, truskawki, marchewki, rzodkiewki, paprykę słodką, kalarepę, pomidorki) oraz **mleko i produkty mleczne** (mleko białe, serki twarogowe, jogurty i kefiry naturalne).

Realizacja „Programu dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2018/2019

Liczba porcji owoców i warzyw otrzymywanych przez jedno dziecko w ramach komponentu owocowo-warzywnego wynosiła 41, natomiast w zakresie komponentu mlecznego – 40. W każdym z 12 tygodni I semestru dzieciom udostępniano co najmniej **3 porcje** owoców i warzyw oraz co najmniej **3 porcje** mleka i produktów mlecznych.

W I semestrze roku szkolnego 2018/2019 w „Programie dla szkół” uczestniczyły⁷¹:

- w komponencie owocowo-warzywnym – **12 393 szkoły podstawowe** oraz **1 849,6 tys. dzieci** (47 tys. więcej niż w II semestrze roku szkolnego 2017/2018), które stanowiły **95,7%** grupy docelowej dzieci w całej Polsce,
- w komponencie mlecznym – **12 660 szkół podstawowych** oraz **1 853,7 tys. dzieci** (67 tys. więcej niż w II semestrze roku szkolnego 2017/2018), które stanowiły **95,9%** grupy docelowej dzieci w całej Polsce.

Umowy ze szkołami podpisało **104 zatwierdzonych dostawców** owoców i warzyw oraz **121** – mleka i produktów mlecznych.

⁶⁹ Stosownie do przepisów art. 32a rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014, przy przeliczeniach walutowych zastosowano kurs wymiany 4,3014 PLN/EUR z 31 grudnia 2018 r.

⁷⁰ Decyzja wykonawcza Komisji z 27.3.2019 r. ustalająca ostateczny przydział pomocy Unii Europejskiej państwom członkowskim w ramach owoców i warzyw w szkole oraz mleka w szkole na okres od 1 sierpnia 2019 r. do 31 lipca 2020 r. i zmieniająca decyzję wykonawczą C(2018)1762.

⁷¹ Szkoły podstawowe mogą brać udział w jednym z komponentów lub obydwu z nich.

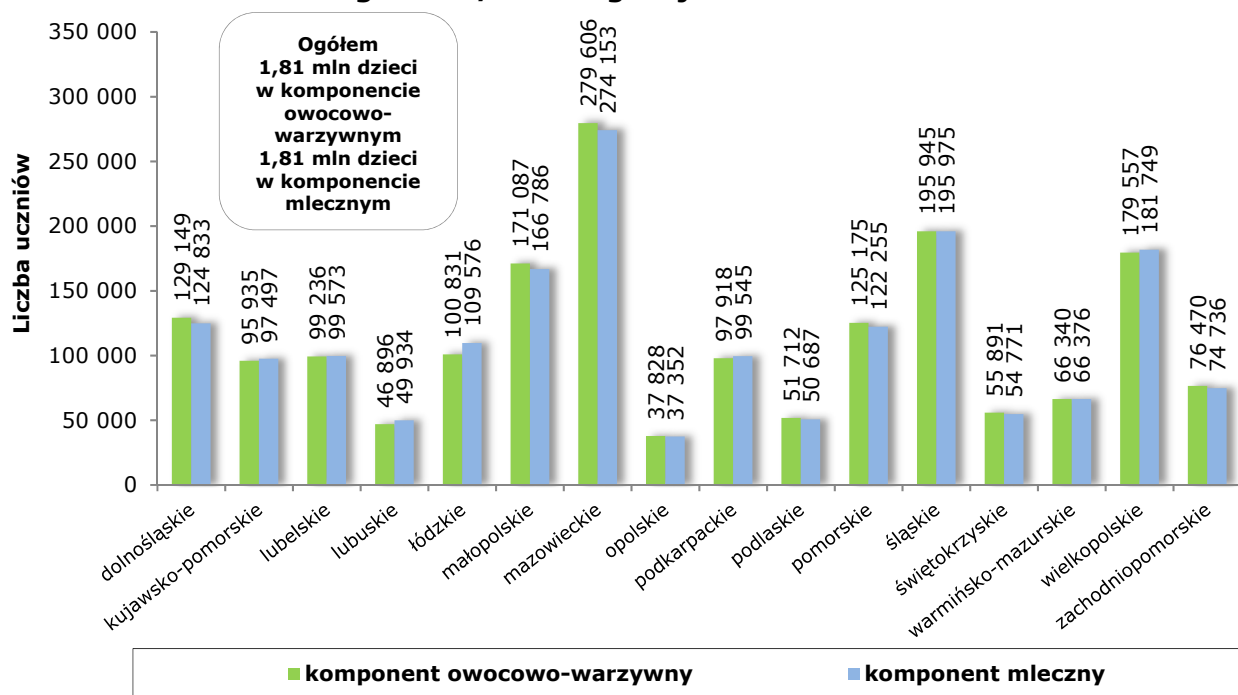
Realizacja „Programu dla szkół” w II semestrze roku szkolnego 2018/2019

Liczba porcji owoców i warzyw otrzymywanych przez jedno dziecko w ramach komponentu owocowo-warzywnego wynosiła 42, natomiast w zakresie komponentu mlecznego – 41. W każdym z 12 tygodni II semestru dzieciom udostępniano co najmniej **3 porcje** owoców i warzyw oraz co najmniej **3 porcje** mleka i produktów mlecznych. W II semestrze roku szkolnego 2018/2019 w „Programie dla szkół” uczestniczyło:

- w komponente owocowo-warzywnym – **12 448 szkół podstawowych** oraz **1 809,6 tys. dzieci**, które stanowiły **93,7%** grupy docelowej dzieci w całej Polsce,
- w komponente mlecznym – **12 737 szkół podstawowych** oraz **1 805,8 tys. dzieci**, które stanowiły **93,5%** grupy docelowej dzieci w całej Polsce.

Umowy ze szkołami podpisało **102 zatwierdzonych dostawców** owoców i warzyw oraz **118** – mleka i produktów mlecznych.

Wykres 37. Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół” w II semestrze roku szkolnego 2018/2019 wg województw

Źródło: dane KOWR.

Ogółem w roku szkolnym 2018/2019 dzieciom udostępniono około **300 mln porcji** (z tego: 152 mln porcji owocowo-warzywnych oraz 148 mln porcji mlecznych).

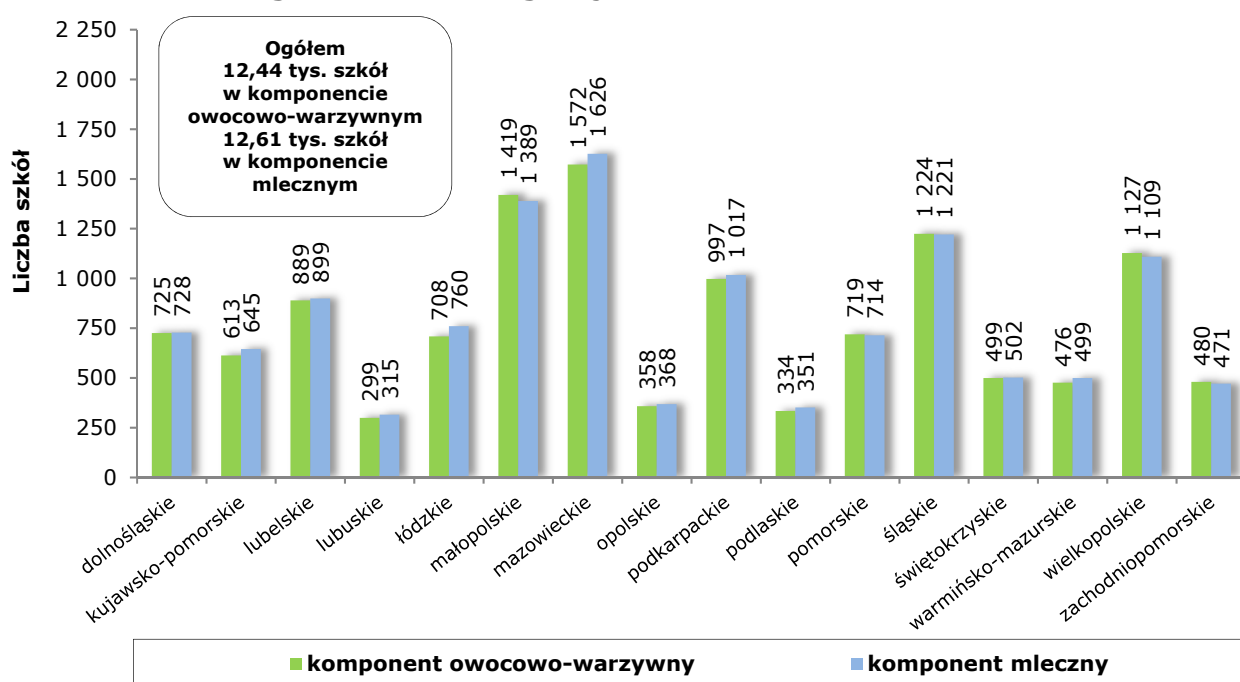
9.2. Realizacja „Programu dla szkół” w roku szkolnym 2019/2020

W roku szkolnym 2019/2020 uczniowie **bezpłatnie** otrzymywali **owoce i warzywa oraz soki i przeciery owocowe** (tj.: jabłka, gruszki, śliwki – w I semestrze, truskawki – w II semestrze, soki owocowe, przeciery owocowe, zagęszczone przeciery owocowe, marchewki, rzodkiewki, paprykę słodką – w I semestrze, kalarepę, pomidorki) oraz **mleko i produkty mleczne** (mleko białe, serki twarogowe, jogurty i kefir naturalne).

Realizacja „Programu dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2019/2020

Liczba porcji owoców i warzyw otrzymywanych przez jedno dziecko w ramach komponentu owocowo-warzywnego wynosiła 42, natomiast w zakresie komponentu mlecznego – 40. W każdym z 12 tygodni I semestru dzieciom udostępniano co najmniej **3 porcje** owoców i warzyw oraz co najmniej **3 porcje** mleka i produktów mlecznych.

Wykres 38. Liczba szkół uczestniczących w „Programie dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2019/2020 wg województw

Źródło: dane KOWR.

W I semestrze roku szkolnego 2019/2020 w „Programie dla szkół” uczestniczyło:

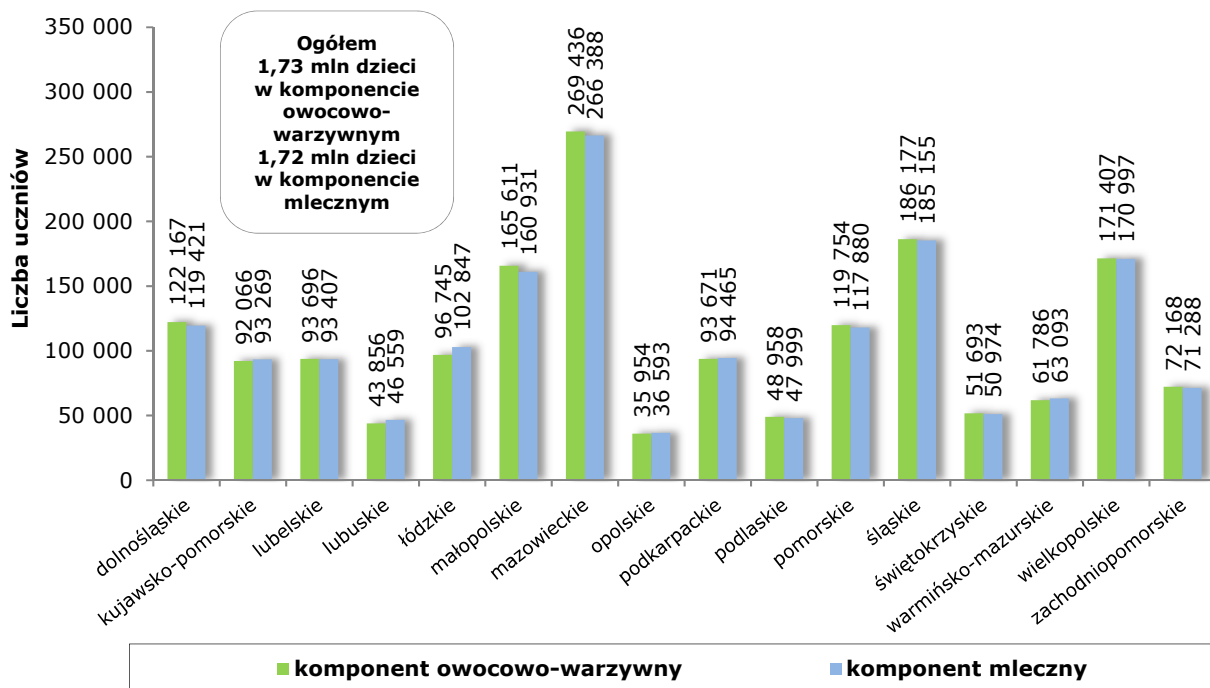
- w komponente owocowo-warzywnym – **12 439 szkół podstawowych** oraz **1 725,1 tys. dzieci**, które stanowiły **94,2%** grupy docelowej dzieci w całej Polsce,
- w komponente mlecznym – **12 614 szkół podstawowych** oraz **1 721,3 tys. dzieci**, które stanowiły **94%** grupy docelowej dzieci w całej Polsce.

Umowy ze szkołami podpisało **98 zatwierdzonych dostawców** owoców i warzyw oraz **107** – mleka i produktów mlecznych.

W 2019 r. do OT KOWR wpłynęło **3 206 wniosków o pomoc** w ramach „Programu dla szkół” (z tego: 2 785 wniosków za rok szkolny 2018/2019 i 421 wniosków za rok szkolny 2019/2020). Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wystawił unijnej agencji płatniczej (ARiMR) zlecenia płatności i faktury na kwotę ogółem **212 851,6 tys. zł** brutto (94 018,7 tys. zł z budżetu unijnego oraz 118 832,9 tys. zł z budżetu państwa), z tego z tytułu:

- dostarczania produktów w wysokości 212 149,4 tys. zł (93 447,8 tys. zł z budżetu środków europejskich oraz 118 701,6 tys. zł z budżetu państwa),
- realizacji działań edukacyjnych i oceny programu – 220 tys. zł z brutto (178,9 tys. zł z budżetu środków europejskich oraz 41,1 tys. zł z budżetu państwa – podatek VAT),
- realizacji działań promocyjnych programu – 482,2 tys. zł brutto (392 tys. zł z budżetu środków europejskich oraz 90,2 tys. zł z budżetu państwa – podatek VAT).

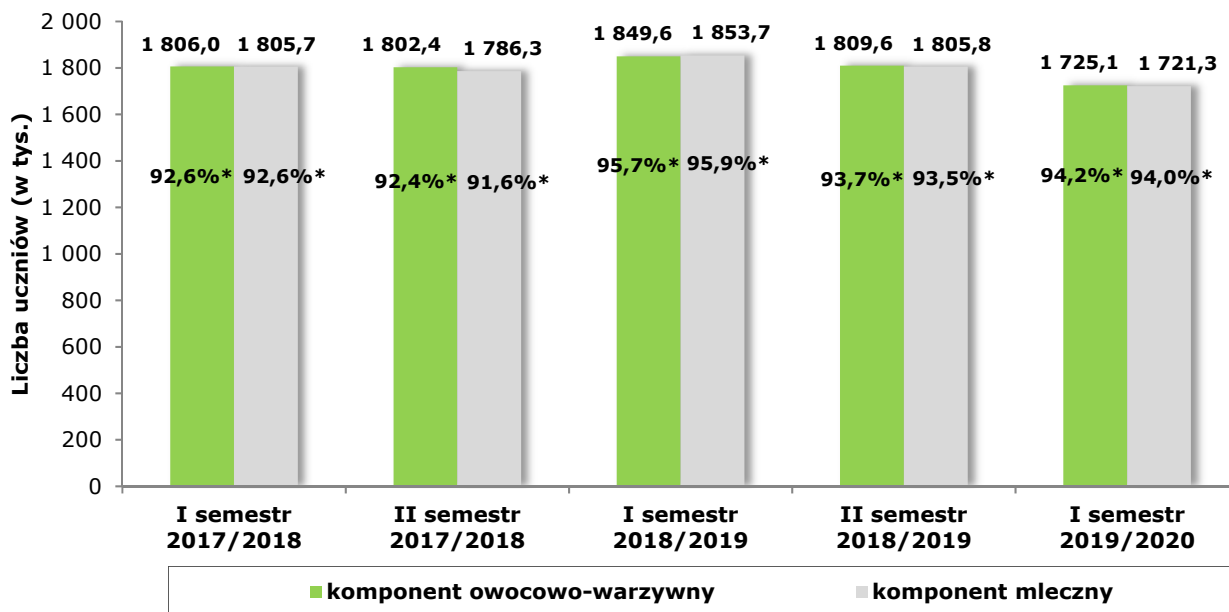
Wykres 39. Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2019/2020 wg województw

Źródło: dane KOWR.

W 2019 r. KOWR wydał ogółem **3 368 decyzji, dokumentów i innych rozstrzygnięć** w zakresie administrowania „Programem dla szkół”.

Wykres 40. Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół”

* Udział dzieci ze szkół podstawowych uczestniczących w „Programie dla szkół”.

Źródło: dane KOWR.

Ogółem w roku szkolnym 2017/2018 i do końca I semestru roku szkolnego 2019/2020 dzieciom udostępniono około **747,4 mln porcji** (z tego: 386,7 mln porcji owocowo-warzywnych oraz 360,7 mln porcji mlecznych).

Państwa członkowskie, mając na celu zapewnienie skuteczności programu, są zobowiązane do organizacji obowiązkowych **działań edukacyjnych** wspierających program, które mogą obejmować:

- informowanie o zdrowych nawykach żywieniowych oraz właściwej diecie, bogatej w owoce i warzywa oraz mleko,
- przybliżenie dzieciom tematyki związanej z rolnictwem, w tym zapoznanie ich z różnorodnymi produktami i ich pochodzeniem,
- przeciwdziałanie marnotrawieniu żywności, w tym upowszechnianie wiedzy, jak przechowywać i przygotowywać żywność oraz jak postępować z odpadami spożywczymi i kuchennymi.

Działania te mają być skoncentrowane na najmłodszych uczniach, ponieważ w tym okresie kształtują się nawyki żywieniowe, które często utrzymują się przez całe dorosłe życie. Katalog działań edukacyjnych, określonych w Polsce przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, obejmuje:

- organizowanie konkursów i festynów tematycznych,
- organizowanie warsztatów kulinarnych,
- zakładanie i prowadzenie ogródków szkolnych w różnych formach,
- wspólne spożywanie drugiego śniadania połączone z degustacją owoców i warzyw oraz mleka i jego przetworów (w tym produktów ekologicznych i regionalnych),
- organizowanie wycieczek do gospodarstw rolnych, gospodarstw ogrodniczych, zakładów przetwórstwa owoców i warzyw (w tym ekologicznych), zakładów mleczarskich oraz na lokalne rynki,
- stosowanie innych sposobów upowszechniania informacji o korzyściach płynących ze spożywania owoców i warzyw oraz mleka i jego przetworów, w szczególności przez organizowanie wystaw, przygotowywanie prezentacji oraz wydawanie gazetek⁷².

Z budżetu unijnego finansowane są także **działania promocyjne** dotyczące propagowania wiedzy o „Programie dla szkół”. W 2019 r. w ramach kampanii promocyjnej kontynuowany był projekt blogu internetowego www.pamietnikchrumasa.pl. W formie wpisów przedstawiających perypetie szkolnej grupy przyjaciół lokowane były wątki informacyjne na temat „Programu dla szkół”, a także materiały związane ze zdrowym odżywianiem. Na blogu zostały zamieszczone:

- materiały nawiązujące do tematyki programu,
- filmy animowane przygotowane na kanwie serialu „Ekipa Chrumasa”, których akcja rozgrywała się w szkole i traktowała o codziennych wyzwaniach stojących przed dziećmi,
- film promocyjny „Programu dla szkół”.

Blog www.pamietnikchrumasa.pl został uzupełniony działaniami promocyjnymi skierowanymi do dzieci i działaniami informacyjnymi dla rodziców. Szeroka komunikacja kampanii miała na celu zachęcanie do odwiedzania portalu. W ramach działań promocyjnych: nawiązano współpracę z popularną youtuberką, przygotowano gadżet promocyjny, zrealizowano działania promocyjne w internecie, przeprowadzono działania w mediach społecznościowych, zorganizowano akcję promocyjną dla szkół.

KOWR prowadził także stronę internetową „Programu dla szkół” oraz zarządzał profilem na portalu społecznościowym. Wydrukowano również plakat informacyjny (w nakładzie 26,5 tys. egzemplarzy), który został rozdyskrebowany do szkół biorących udział w programie.

---

⁷² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowego sposobu realizacji w szkołach środków towarzyszących o charakterze edukacyjnym, które służą prawidłowej realizacji programu dla szkół oraz upowszechniają wśród dzieci zdrowe nawyki żywieniowe (Dz. U. poz. 1659, z późn. zm.).

10. PROMOCJA PRODUKTÓW ROLNO-SPOŻYWCZYCH

Funkcjonowanie krajowego rolnictwa i przemysłu rolno-żywnościowego na jednolitym rynku unijnym oraz rynku światowym – w warunkach postępującego procesu globalizacji, liberalizacji handlu, zaawansowanej integracji w łańcuchu dostaw żywności, zmian preferencji zakupowych, jak również rosnącej konkurencji – powoduje, że bardzo istotne znaczenie mają działania promocyjne oraz informacyjne realizowane w Polsce i za granicą.

Polska żywność wysokiej jakości została zidentyfikowana w „Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” (SOR) jako jeden z **10 sektorów strategicznych polskiej gospodarki** zapewniających zwiększenie wartości dodanej branży rolno-spożywczej i jej konkurencyjności na rynkach zagranicznych⁷³. Dodatkowo jednym z głównych obszarów koncentracji działań SOR jest **„ekspansja zagraniczna”**. **Polskie specjalności żywnościowe** zostały jedną z **12 branż eksportowych** (stanowiących ważną pozycję eksportową kraju), które mogą w przyszłości decydować o pozycji konkurencyjnej Polski na świecie.

Jednym z zadań Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jest wspieranie rozwoju polskiego eksportu produktów rolno-spożywczych oraz promocja i zwiększanie konkurencyjności polskiej żywności w kraju i na świecie.

W **„Strategii promocji żywności Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi”**, której celem jest zwiększenie konkurencyjności polskiej żywności w kraju i na rynku światowym przez wzrost jej rozpoznawalności oraz pozytywny wizerunek, **Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa został główną instytucją wdrażającą instrumenty polityki promocji w sektorze rolno-spożywczym**, natomiast jednostką koordynującą i sprawującą nadzór nad realizacją strategii jest Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi⁷⁴. Silna marka polskich produktów żywnościowych jest **budowana w kraju i za granicą pod wspólnym hasłem/znakiem „Polska smakuje”/ „Poland tastes good”** oraz **w oparciu o ogólny i wspólny przekaz, że polska żywność jest wysokiej jakości, naturalna oraz smaczna**.

Wdrażanie instrumentów polityki promocji w sektorze rolno-spożywczym jest realizowane przy współpracy z: innymi instytucjami administracji publicznej i samorządowej, organizacjami i stowarzyszeniami konsumenckimi, polskimi przedsiębiorcami, organizacjami branżowymi i międzybranżowymi skupiającymi przedsiębiorców (producentów i przetwórców), a także z polskimi placówkami zagranicznymi do spraw gospodarczych, zaangażowanymi w promocję żywności i wspierającymi polskich przedsiębiorców działających w sektorze rolno-spożywczym oraz eksport produktów żywnościowych.

Spójna polityka promocji produktów żywnościowych, przez świadome uczestnictwo i angażowanie podmiotów działających w branży rolno-spożywczej w aktywne promowanie marki polskiej żywności pod wspólnym hasłem/znakiem graficznym „Polska smakuje”/„Poland tastes good” (tzw. branding narodowy i obywatelski), zapewnia lepszą koordynację i synergię działań promocyjnych w sektorze rolno-spożywczym, wpływa na lepsze wykorzystanie dostępnych środków finansowych (unijnych, krajowych i branżowych) oraz koncentruje wsparcie promocji produktów spożywczych

⁷³ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/informacje-o-strategii-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju>

⁷⁴ <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/strategia-promocji-zywnosci>

na kluczowych rynkach docelowych, co może przyczynić się do zwiększenia rozpoznawalności marki polskiej żywności (efektu skali), a także wzrostu efektywności działań.

W „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030” MRiRW do celu szczegółowego nr I pn. „Zwiększenie opłacalności produkcji rolnej i rybackiej” przypisano m.in. następujące kierunki interwencji: „Nowe modele organizacji produkcji i rynków, krótkie łańcuchy rynkowe i uczciwa konkurencja” oraz „Poszerzanie i rozwój rynków zbytu na produkty i surowce sektora rolno-spożywczego (w tym biogospodarka)”⁷⁵. Wymienione kierunki interwencji wymagają realizacji oraz wsparcia w kraju i za granicą aktywnych działań promocyjnych oraz informacyjnych.

W 2019 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z zapisami ustawowymi, uczestniczył w realizacji działań wspierających promocję produktów rolno-spożywczych w kraju oraz za granicą, prowadząc je **w kilku obszarach**, tj. poprzez:

- 1) wsparcie realizacji branżowych i/lub międzybranżowych kampanii informacyjnych i/albo promocyjnych w ramach mechanizmu WPR „**Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych**”,
- 2) **wspieranie rozwoju współpracy handlowej** sektora rolno-spożywczego z zagranicą,
- 3) **realizację branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych** w zakresie projektu systemowego „Promocja gospodarki w oparciu o polskie marki produktowe Marka Polskiej Gospodarki – Brand”, finansowanego ze środków Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój (POIR),
- 4) **prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych** mających na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych,
- 5) **obsługę funduszy promocji produktów rolno-spożywczych**,
- 6) **wdrażanie poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości”** w ramach działania 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020,
- 7) **wdrażanie poddziałania 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”** w ramach działania 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

10.1. Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych (w ramach WPR)

Wspólna polityka rolna Unii Europejskiej wspiera działalność promocyjną i informacyjną prowadzoną w sektorze rolno-spożywczym. Pomoc finansową można uzyskać w ramach mechanizmu „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”. O dofinansowanie mogą się ubiegać organizacje zrzeszające producentów, przetwórców i dystrybutorów, które są reprezentatywne dla danej branży rolnej, jak również organizacje producentów lub ich zrzeszenia oraz inne organy sektora rolno-spożywczego, których celem i przedmiotem działalności jest promocja i informowanie o produktach rolnych. Podmioty te,

---

⁷⁵ <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/strategia-zrownowazonego-rozwoju-wsi-rolnictwa-i-rybactwa-2030>

w odpowiedzi na coroczne zaproszenie Komisji Europejskiej, za pomocą specjalnego portalu internetowego zgłaszają (inicjują) do akceptacji KE oferty programów promocyjnych i/lub informacyjnych.

Celem działań informacyjnych i promocyjnych jest zwiększanie konkurencyjności rolnictwa unijnego, a tym samym osiągnięcie stabilizacji na rynku wewnętrznym.

Działania informacyjne i promocyjne w szczególności sprzyjają: podniesieniu wiedzy konsumentów o zaletach unijnych produktów rolnych, metodach produkcji oraz systemach jakości, jak również poprawie rozpoznawalności tych produktów. Ponadto powinny wpływać na zwiększenie spożycia unijnych produktów rolnych w UE i poza nią, a także na zwiększenie udziału tych produktów w rynku, przy zwróceniu szczególnej uwagi na rynki państw trzecich charakteryzujące się najwyższym potencjałem rozwojowym. W przypadku wystąpienia poważnych zakłóceń na rynku, utraty zaufania konsumentów lub innych szczególnych problemów działania te powinny wspierać poprawę warunków rynkowych oraz uzupełniać i wzmacniać działania realizowane przez państwa członkowskie UE. Dodatkowym celem działań informacyjnych i promocyjnych jest podkreślanie znaczenia autentyczności produktów unijnych, co poszerza wiedzę konsumentów na temat zalet produktów oryginalnych w porównaniu z imitacjami i towarami podrobionymi. Przyczynia się to znacząco – zarówno w Unii, jak i w państwach trzecich – do podniesienia poziomu znajomości, oznaczeń i skrótów świadczących o uczestnictwie w europejskich systemach jakości.

W 2019 r. KOWR kontynuował realizację mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”. Część programów promocyjnych i/lub informacyjnych była realizowana według zasad obowiązujących dla programów zaakceptowanych przez KE do 30 listopada 2015 r., a część według zasad unijnej polityki promocji obowiązujących dla programów akceptowanych przez KE od 1 grudnia 2015 r.

Według starych zasad wspierano realizację programów informacyjnych i/lub promocyjnych na podstawie rozporządzenia Rady (WE) nr 3/2008⁷⁶. Szczegółowe zasady dotyczące m.in. czasu realizacji programów informacyjnych i/lub promocyjnych, sposobu ich realizacji oraz warunków przeprowadzania kontroli wynikały z rozporządzenia Komisji (WE) nr 501/2008⁷⁷. O dofinansowanie mogły się ubiegać organizacje branżowe i międzybranżowe zrzeszające producentów, przetwórców i dystrybutorów, które były reprezentatywne dla danej branży rolnej. Udział środków z budżetu UE nie mógł przekroczyć 50% rzeczywistych kosztów netto programu bądź 60% – w przypadku działań promocyjnych dotyczących owoców i warzyw przeznaczonych dla dzieci w placówkach szkolnych we Wspólnocie. Wydatki z budżetu państwa członkowskiego stanowiły maksimum 30% faktycznych kosztów netto programu, a pozostałe minimum 20% stanowił wkład własny organizacji proponującej kampanię/program, który mógł pochodzić z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych⁷⁸.

⁷⁶ Rozporządzenie Rady (WE) nr 3/2008 z dnia 17 grudnia 2007 r. w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych na rynku wewnętrznym i w krajach trzecich, z późn. zm.

⁷⁷ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 501/2008 z dnia 5 czerwca 2008 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 3/2008 w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych na rynku wewnętrznym i w krajach trzecich, z późn. zm.

⁷⁸ Zgodnie z ustawą z dnia 22 maja 2009 r. o funduszach promocji produktów rolno-spożywczych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2160, z późn. zm.).

Zasady dotyczące polityki informowania o unijnych produktach rolnych i rolno-spożywczych oraz promowania tych produktów, które obowiązują **od 1 grudnia 2015 r.**, określono w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014⁷⁹. Główne zasady unijnej polityki promocji dotyczą:

- unijnego poziomu finansowania do 70% kosztów kwalifikowalnych w przypadku programów prostych realizowanych na rynku wewnętrznym UE i 80% – w przypadku programów prostych, realizowanych na rynkach krajów trzecich oraz w przypadku programów, w których uczestniczy wiele państw. Jednocześnie przewidziano 85% udział UE w finansowaniu programów kryzysowych. Pozostałą część wydatków ponoszą wyłącznie organizacje inicjujące;
- zniesienia współfinansowania kampanii/programów ze środków budżetu krajowego;
- wprowadzenia europejskiej strategii promocji;
- wprowadzenia jednoetapowego procesu wyboru programów przez KE;
- rozszerzenia zakresu stosowania środków, tj.:
  - włączenia organizacji producentów lub ich zrzeszeń oraz innych organów sektora rolno-spożywczego do grup beneficjentów wsparcia, których celem i przedmiotem działalności są promocja i informowanie o produktach rolnych,
  - rozszerzenia zakresu promowanych produktów, w szczególności o przetworzone produkty rolne (np. chleb, makaron, czekoladę),
  - umożliwienia stosowania oświadczeń o pochodzeniu produktów i wskazywania ich marek (z pewnymi ograniczeniami);
- ułatwionego zarządzania programami, w których uczestniczy wiele państw członkowskich, przygotowanymi wspólnie przez podmioty z kilku państw członkowskich UE przy wykorzystaniu punktu kompleksowej usługi w KE (za pośrednictwem agencji wykonawczej CHAFEA);
- wprowadzenia unijnego rocznego programu prac.

Dla programów akceptowanych przez KE po 1 grudnia 2015 r., oprócz zapisów rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014, unijnymi aktami prawnymi regulującymi zasady realizacji tego mechanizmu WPR są także rozporządzenia: delegowane Komisji (UE) 2015/1829⁸⁰ oraz wykonawcze Komisji (UE) 2015/1831⁸¹.

Jednoroczne, dwu- lub trzyletnie programy mogą być realizowane odrębnie na rynku unijnym lub na rynkach krajów spoza UE. Programy obejmują głównie działania dotyczące: public relations, udziału w targach i misjach handlowych, organizacji spotkań B2B⁸², szkoleń, seminariów i konferencji, funkcjonowania serwisu internetowego, a także produkcji i emisji reklam telewizyjnych, radiowych, zewnętrznych (outdoor) oraz w prasie konsumenckiej.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505) od 1 września 2017 r. administrowanie mechanizmem

---

⁷⁹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 z dnia 22 października 2014 r. w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych wdrażanych na rynku wewnętrznym i w państwach trzecich oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 3/2008, z późn. zm.

⁸⁰ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/1829 z dnia 23 kwietnia 2015 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych na rynku wewnętrznym i w państwach trzecich.

⁸¹ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2015/1831 z dnia 7 października 2015 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych wdrażanych na rynku wewnętrznym i w państwach trzecich.

⁸² B2B (ang. *business to business*) – transakcje/spotkania pomiędzy dwoma lub więcej podmiotami gospodarczymi określenie relacji występujących pomiędzy przedsiębiorstwami.

WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych” jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z unijnej agencji płatniczej (ARiMR).

W 2019 r. kontynuowano realizację działań i/lub udzielanie wsparcia organizacjom branżowym i/lub międzybranżowym w ramach realizacji **8 następujących programów informacyjnych i/lub promocyjnych na 4 kontynentach:**

- 1) **„Pokochaj olej rzepakowy”** – 3-letniego programu promocyjno-informacyjnego dotyczącego oleju rzepakowego, skierowanego na rynek Polski i Słowacji (była to kontynuacja programu z lat 2011–2014), z budżetem wynoszącym 1 659 tys. EUR (netto). Działania prowadzone w ramach programu zakończyły się w lipcu 2018 r., a jego ostateczne rozliczenie nastąpiło w lutym 2019 r.
- 2) **„Makarony Europy”** – 3-letniego programu promocyjno-informacyjnego dotyczącego makaronów, skierowanego na rynek ukraiński i chiński, z budżetem wynoszącym 3 149,26 tys. EUR (netto), będącego kontynuacją programu realizowanego w latach 2012–2015. Działania prowadzone w ramach programu zakończyły się w lutym 2019 r., a jego ostateczne rozliczenie nastąpiło w maju 2019 r.
- 3) **„Europejski drób – w jakości siła”** – 3-letniego programu promocyjno-informacyjnego dotyczącego mięsa drobiowego wysokiej jakości (wyprodukowanego w krajowym systemie jakości QAFP), realizowanego na rynku Wietnamu, Chin (z Hongkongiem) i Zjednoczonych Emiratów Arabskich, z budżetem w wysokości 4 192,47 tys. EUR (netto). Działania prowadzone w ramach programu zakończyły się w lutym 2019 r., a jego ostateczne rozliczenie nastąpiło we wrześniu 2019 r.
- 4) **„Czas na jabłka z Europy”** – 2-letniego programu promocyjnego, zatwierdzonego przez KE w oparciu o rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014, skierowanego na rynek Algierii i Egiptu, z budżetem w wysokości 2 552,8 tys. EUR (netto). Program dotyczy promocji europejskich jabłek, w tym krajowych jabłek grójeckich objętych unijnym systemem Chronione Oznaczenie Geograficzne. Działania prowadzone w ramach programu zakończyły się w maju 2019 r., a jego ostateczne rozliczenie nastąpiło w październiku 2019 r.
- 5) **„Mięso o europejskiej jakości”** – 2-letniego programu promocyjnego, zatwierdzonego przez KE w oparciu o rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014, skierowanego na rynek USA i Kanady, z budżetem w wysokości 2 382,24 tys. EUR (netto). Program dotyczy promocji mięsa wołowego i wieprzowego (świeżego, schłodzonego i mrożonego) oraz przetworów spożywczych wytworzonych na bazie tych produktów.
- 6) **„Europa pełna smaków – tradycja i jakość”** – 3-letniego programu promocyjnego, zatwierdzonego przez KE w oparciu o rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014, dotyczącego koszyka produktów, tj. mięsa wołowego, wieprzowego, drobiowego (świeżego, schłodzonego i mrożonego), owoców (w tym: jabłek, owoce z rodzaju *Vaccinium* – borówek, aronii) i warzyw (z wyłączeniem kukurydzy) oraz przetworów z tych produktów, o łącznym budżecie 4 921,94 tys. EUR (netto), skierowanego na rynki: Chin z Hongkongiem, Japonii, Korei Południowej i Wietnamu. W 2019 r. KOWR podpisał umowę o udzielenie dotacji na realizację programu z organizacją inicjującą.
- 7) **„Indyk z Europy – pod skrzydłami jakości”** – 2-letniego programu promocyjnego, zatwierdzonego przez KE w oparciu o rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014, dotyczącego europejskiego mięsa indyczego, o łącznym budżecie w wysokości

1 500 tys. EUR (netto), skierowanego na rynki: Republiki Czeskiej, Niemiec i Polski. W 2019 r. KOWR podpisał umowę o udzielenie dotacji na realizację programu z organizacją inicjującą.

- 8) **„Siła smaku, witamin i kolorów – poznaj jakość jabłek z Europy”** – 2-letniego programu promocyjnego, zatwierdzonego przez KE w oparciu o rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014, dotyczącego europejskich jabłek, o łącznym budżecie 1 849,99 tys. EUR (netto), skierowanego na rynek Zjednoczonych Emiratów Arabskich. W 2019 r. KOWR podpisał umowę o udzielenie dotacji na realizację programu z organizacją inicjującą.

Nie podpisano z organizacją inicjującą umowy na realizację programu „Samo zdrowie – jabłka z ChOG” zaakceptowanego zgodnie z decyzją KE w październiku 2018 roku⁸³. Powodem była rezygnacja organizacji inicjującej w związku z trudną sytuacją finansową.

W październiku 2019 r. Komisja Europejska zaakceptowała do realizacji kolejne **3 polskie programy** o łącznym budżecie w wysokości 7 611,49 tys. EUR (netto)⁸⁴, tj.:

- 1) **„Drób z europejskim paszportem”** – 2-letni program promocyjny dotyczący mięsa drobiowego, o łącznym budżecie 3 010,65 tys. EUR (netto), skierowany na rynek: Chin z Hongkongiem i Japonii,
- 2) **„Bioeurope wysokiej jakości”** – 3-letni program promocyjny dotyczący koszyka różnych produktów ekologicznych, o łącznym budżecie 2 282,22 tys. EUR, skierowany na rynek Kanady i Stanów Zjednoczonych,
- 3) **„Mięso o europejskiej jakości”** – 2-letni program promocyjny dotyczący mięsa wołowego i wieprzowego, o łącznym budżecie 2 318,62 tys. EUR, skierowany na rynek Kanady i Stanów Zjednoczonych.

Przedmiotowa decyzja wykonawcza KE zawiera także rezerwową listę programów, na której znajdują się kolejne dwa polskie programy.

W lutym 2019 r. Dyrekcja Generalna Rolnictwa i Rozwoju Wsi KE (DG AGRI) oraz unijna Agencja Wykonawcza ds. Konsumenta, Zdrowia, Rolnictwa i Żywności (CHAFEA) zorganizowały w Brukseli dzień informacyjny („Infoday”), w którym uczestniczyli m.in. przedstawiciele kilku polskich organizacji branżowych oraz KOWR. Dla potencjalnych beneficjentów mechanizmu WPR, którzy nie mogli jednak uczestniczyć w spotkaniu, MRiRW zorganizowało w lutym 2019 r. seminarium „Info Day – zaproszenie do składania wniosków 2019”. W spotkaniu wziął udział przedstawiciel CHAFEA, który zaprezentował możliwości wynikające z unijnej polityki promocyjnej. Przedstawiciel KOWR zaprezentował m.in. wyniki ewaluacji polskich programów promocyjnych złożonych do KE w 2018 r. Dodatkowo przedstawiciel organizacji branżowej wyjaśnił, na jakie kwestie należy zwrócić uwagę zarówno przed przygotowaniem oferty programu, jak i w trakcie jej przygotowywania, a także jak prawidłowo sporządzić wniosek wysyłany do KE w celu akceptacji programu.

---

⁸³ Decyzja wykonawcza Komisji z dnia 16 października 2018 r. w sprawie wyboru programów prostych dotyczących promocji produktów rolnych w 2018 r. zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 [nr C(2018)6694 final].

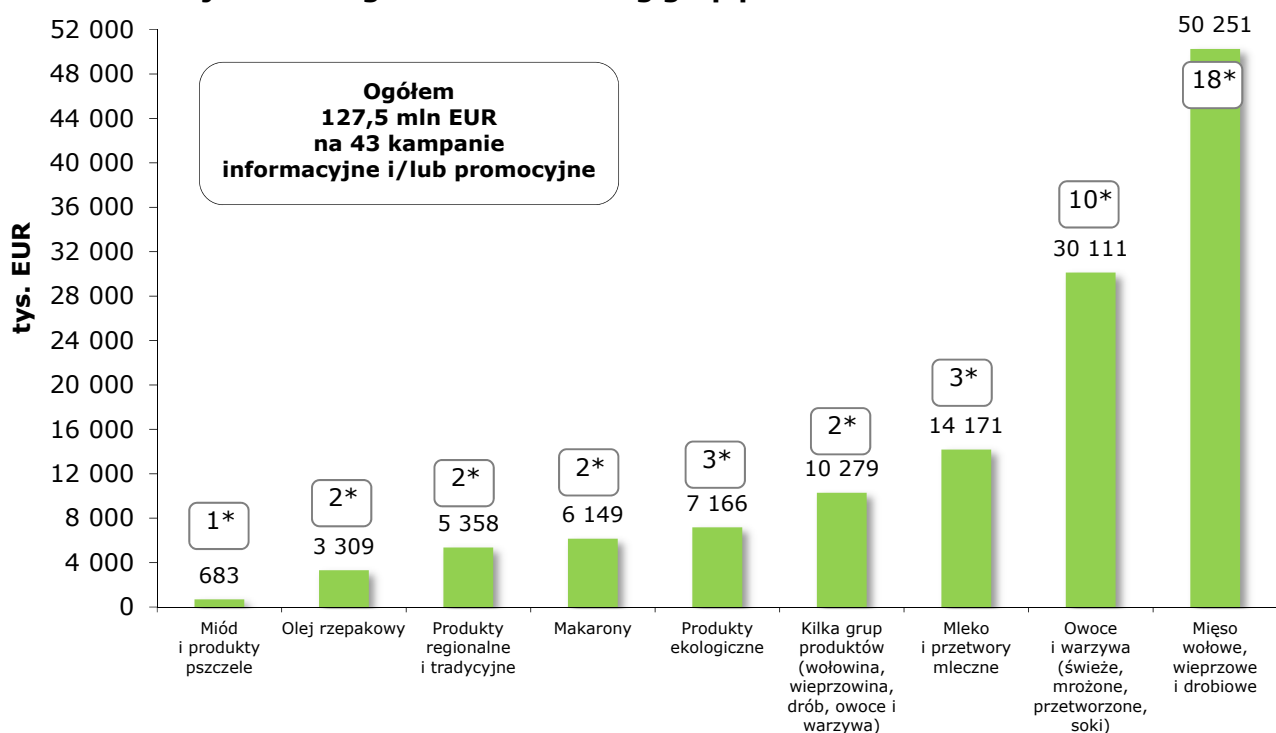
⁸⁴ Decyzja wykonawcza Komisji z dnia 21 października 2019 r. w sprawie wyboru programów prostych dotyczących promocji produktów rolnych w 2019 r. zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 [nr C(2019)7432 final].

W 2019 r. organizacje proponujące/inicjujące złożyły do KOWR łącznie **5 wniosków o dopłaty**, z tego: 2 wnioski o dopłatę końcową, wniosek o dopłatę okresową, wniosek o wypłatę salda oraz wniosek o płatność zaliczkową. Zweryfikowano i wypłacono wsparcie finansowe znajdujące się w 8 wnioskach o dopłaty (5 z nich zostało złożonych do KOWR i rozliczonych przez KOWR w 2019 r., pozostałe 3 wnioski złożono w KOWR w okresie październik–grudzień 2018 r., a rozliczono w 2019 r.).

W 2019 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa w ramach 6 programów informacyjnych i/lub promocyjnych wystawił dla agencji płatniczej (ARiMR) 8 dokumentów płatności na kwotę **17 688,5 tys. zł** (netto), z tego: **15 904,2 tys. zł** z budżetu UE i **1 784,3 tys. zł** z budżetu krajowego.

W zakresie realizacji mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych” KOWR w 2019 r. wydał ogółem **11 decyzji i innych rozstrzygnięć**⁸⁵.

Wykres 41. **Budżety polskich kampanii branżowych i/lub międzybranżowych w okresie maj 2004 r. – grudzień 2019 r. wg grup produktów**

* Liczba kampanii.

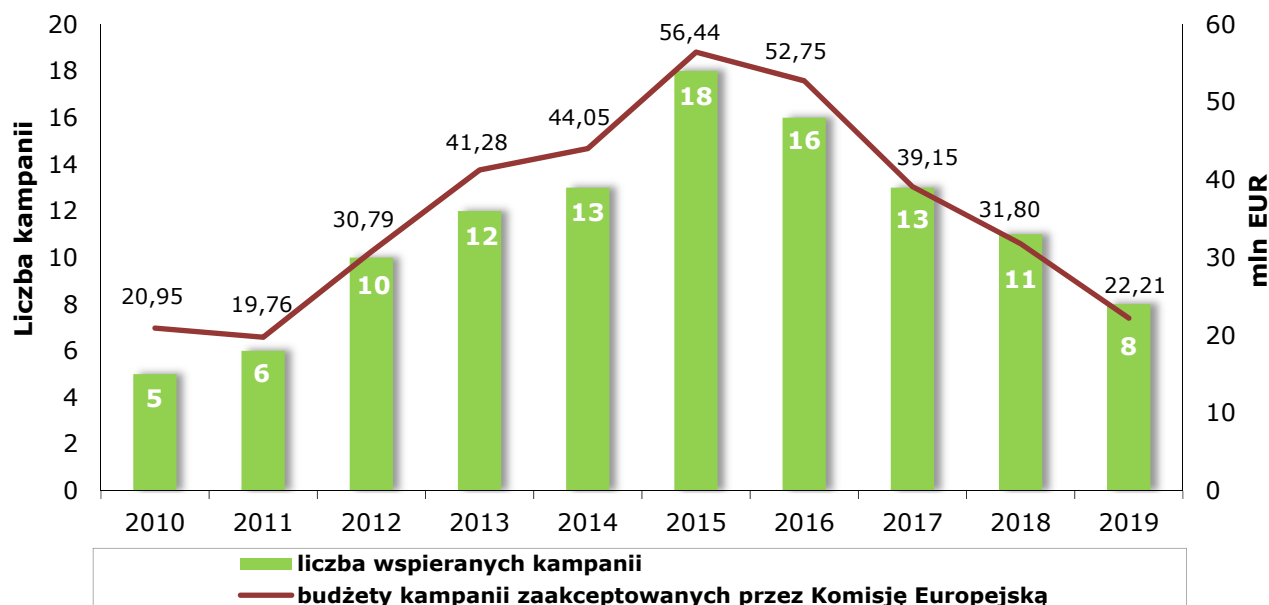
Źródło: dane KOWR.

Od akcesji Polski do UE do końca 2019 r. Komisja Europejska zatwierdziła realizację **43 polskich kampanii informacyjnych i/lub promocyjnych** o łącznym budżecie **127,5 mln EUR**⁸⁶. Najwięcej kampanii dotyczyło rynku mięsa czerwonego i drobiowego (18 kampanii), a następnie rynku owoców i warzyw (10 kampanii), mleka i przetworów mlecznych oraz produktów ekologicznych (po 3 kampanie).

⁸⁵ „Liczba wydanych decyzji w zakresie administrowanych mechanizmów” – liczba wydanych dokumentów finalnych (skutkujących i nieskutkujących płatnościami), którymi mogą być np.: decyzja pozytywna, decyzja odmowna, pozwolenie, umowa, deklaracja, wniosek, przedsięwzięcie, projekt, rozstrzygnięcie. Jeden z mierników stosowanych przez KOWR przy sporządzaniu planu finansowego w układzie zadaniowym. Na liczbę decyzji w przedmiotowym mechanizmie WPR składają się płatności i podpisane umowy o dotację na realizację programu.

⁸⁶ Nie uwzględniono czterech polskich programów, które zostały zaakceptowane przez KE, ale nie zawarto umów na ich realizację z beneficjentami (organizacjami zgłaszającymi programy).

Wykres 42. Liczba wspieranych polskich kampanii branżowych i/lub międzybranżowych w latach 2010–2019 i ich budżety ogółem

Źródło: dane KOWR.

10.2. Wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 17 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) KOWR prowadzi działania finansowane z budżetu krajowego mające na celu wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą poprzez organizowanie udziału uczestników tego sektora w międzynarodowych przedsięwzięciach promocyjnych i informacyjnych.

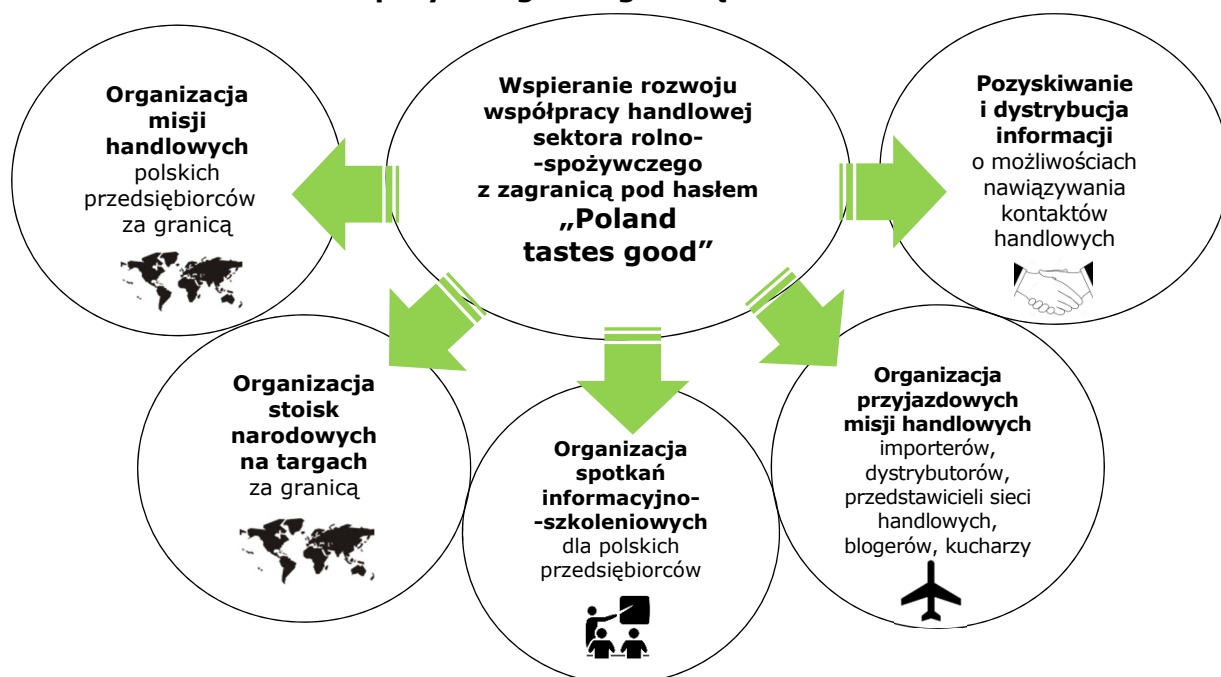

Polskie produkty rolno-spożywcze są promowane pod wspólnym hasłem „Poland tastes good”. Dzięki temu budowana jest za granicą **silna i rozpoznawalna marka polskiej żywności**. Beneficjentami tych działań są polscy przedsiębiorcy z sektora rolno-spożywczego, którzy korzystają przede wszystkim z organizowanych przez KOWR **wystąpień na polskich stoiskach narodowych na targach zagranicznych**, towarzyszących im **misji handlowych** oraz **spotkań biznesowych**.

W ten sposób podejmowane są działania w kierunku **zwiększania eksportu oraz umacniania pozycji, rozpoznawalności i konkurencyjności polskich produktów rolno-spożywczych** (w tym produktów wysokiej jakości), a także w celu **dywersyfikacji i zdobycia nowych perspektywicznych rynków zbytu** (również w państwach trzecich o największym potencjale wywozowym).

Celem KOWR jest kontynuowanie działań w krajach o dużym potencjale importowym, na których polska żywność jest jeszcze nieobecna lub występuje w niewielkim stopniu, a także w miejscach, w których polska żywność jest już znana, ale wymaga dalszego wsparcia promocyjnego. Dzięki KOWR producenci żywności mogą promować swoje produkty na największych targach branży rolno-spożywczej na świecie, na korzystniejszych warunkach, niż jeśli mieliby uczestniczyć w nich indywidualnie. Polscy przedsiębiorcy są wspierani, począwszy od spraw organizacyjnych (takich jak transport i nocleg), poprzez organizację wizyt w punktach handlowych, a skończywszy na spotkaniach biznesowych.

Wykres 43. **Główne obszary działań w zakresie wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą**

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR.

W ramach wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą są prowadzone następujące działania skierowane do polskich producentów, przetwórców i eksporterów:

- organizacja **narodowych stoisk informacyjno-promocyjnych na zagranicznych targach i wystawach w wybranych krajach**,
- realizacja zagranicznych **misji handlowych** dla polskich przedsiębiorców branży rolno-spożywczej samodzielnych lub powiązanych z udziałem w targach w wybranych krajach trzecich,
- realizacja i obsługa **spotkań biznesowych (B2B)** z przedstawicielami zagranicznych przedsiębiorców, będących potencjalnymi kontrahentami dla polskich przedsiębiorców branży rolno-spożywczej,
- realizacja i obsługa **spotkań informacyjno-szkoleniowych dla polskich przedsiębiorców** w kraju i za granicą w celu przedstawienia warunków prowadzenia biznesu oraz zwyczajów handlowych funkcjonujących na poszczególnych rynkach zagranicznych,
- organizacja i obsługa **pokazów kulinarnych** oraz **degustacji** polskich produktów żywnościowych w kraju i za granicą,
- **publikowanie informacji** w krajowych i zagranicznych mediach branżowych (tradycyjnych, elektronicznych i społecznościowych) promujących polskie produkty i polski sektor rolno-spożywczy,
- **organizacja i obsługa multi- i bilateralnych spotkań, seminariów i konferencji** w kraju oraz za granicą,
- organizacja w Polsce **przyjazdowych misji handlowych** importerów, dystrybutorów i przedstawicieli sieci handlowych, które obejmują rozmowy B2B z polskimi przedsiębiorcami oraz wizyty w zakładach produkcyjnych,
- organizacja **misji przyjazdowych dla zagranicznych dziennikarzy** mediów branżowych i **blogerów kulinarnych, lifestylowych** oraz **podróżniczych**,
- organizacja **misji przyjazdowych zagranicznych kucharzy i szefów kuchni** w celu promocji polskiej kuchni narodowej i produktów wysokiej jakości, ekologicznych oraz tradycyjnych,

- **obsługa spotkań z przedstawicielami polskich i zagranicznych organizacji oraz mediów branżowych**, jak również z przedsiębiorcami sektora rolno-spożywczego w kraju i za granicą,
- **realizacja innych działań** mających na celu promowanie polskiej żywności i sektora rolno-spożywczego na rynkach zagranicznych w ramach patronatów oraz **współpracy z innymi instytucjami**, tj. Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwem Spraw Zagranicznych (MSZ), Ministerstwem Rozwoju (MR), Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP), Polską Agencją Inwestycji i Handlu S.A. (PAIH), Zagranicznymi biurami Handlowymi PAIH (ZBH PAIH) oraz polskimi placówkami dyplomatycznymi,
- **przygotowywanie opracowań i analiz** dotyczących rynków zagranicznych.

W działania promocyjne włączane są również nadzorowane przez KOWR **spółki hodowlane o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej** w celu wykorzystania ich potencjału eksportowego. Udział w zagranicznych działaniach promocyjnych daje spółkom szansę na pozyskanie nowych rynków zbytu.

W 2019 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa zorganizował w **17 krajach** dla polskich przedsiębiorców **21 działań promocyjno-informacyjnych** obejmujących organizację stoisk narodowych na targach i/lub misji handlowych, tj.:

- 1) stoisko narodowe o charakterze informacyjno-promocyjnym podczas targów **Internationale Grüne Woche 2019**, które odbyły się w Berlinie w **Niemczech** w dniach 18–27 stycznia 2019 r. Na stoisku o powierzchni 43 m² został zorganizowany showroom, gdzie prezentowane były przekazane przez 37 przedsiębiorców produkty i materiały promocyjne, katalogi informacyjne oraz broszury reklamowe;
- 2) stoisko narodowe na targach **Biofach 2019**, które odbyły się w Norymberdze w **Niemczech** w dniach 13–16 lutego 2019 r. Jest to największe wydarzenie targowe żywności ekologicznej w Europie. Na stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 192 m² swoją ofertę eksportową promowały 34 polskie firmy, stowarzyszenia, związki i organizacje branżowe, reprezentujące następujące branże rolnictwa i produkcji ekologicznej: świeże i przetworzone owoce i warzywa, soki, syropy, napoje, słodczyce i przekąski, zioła i suplementy diety, makarony i produkty przemiału zbóż, mięso i jego przetwory, produkty mleczne (sery), pasty, sosy i dania gotowe, oleje, probiotyki, miody i słodczyce, batony oraz zdrowe przekąski, a wśród nowości na skalę europejską – produkty z niebieskiej kukurydzy;
- 3) misję handlową do **Zjednoczonych Emiratów Arabskich** połączoną z wystąpieniem targowym podczas 24. edycji międzynarodowych targów spożywczych **Gulfood**, które odbyły się w dniach 17–21 lutego 2019 r. Na narodowym stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 188 m² swoją ofertę eksportową zaprezentowało 21 przedsiębiorców z następujących branż: słodczyce, soki i napoje, miody, mięso i przetwory mięsne (w tym konserwy halal), produkty mleczarskie, rośliny strączkowe oraz innowacyjne jadalne naczynia jednorazowe z otrąb pszennych. Polskiemu wystąpieniu na targach towarzyszyła misja zorganizowana przez KOWR we współpracy z Zagranicznym Biurem Handlowym Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu obejmująca seminarium informacyjne na temat specyfiki rynku, różnic w kulturze biznesowej oraz zasad i zwyczajów handlowych panujących na rynku ZEA. Ponadto odbyły się spotkania z przedstawicielami Emirates Authority for Standardization and Metrology – ESMA (dotyczące warunków dostępu oraz wymagań dla poszczególnych

- produktów, w tym przepisów halal i procedur certyfikacji) oraz Dubai Municipality (dotyczące wymogów wprowadzania produktów na rynek Emiratu Dubaj). Dodatkowo podczas wszystkich dni targowych KOWR zorganizował dla przedsiębiorców spotkania B2B z dystrybutorami, importerami oraz przedstawicielami sieci handlowych;
- 4) misję handlową do **Japonii** połączoną z wystąpieniem targowym podczas 44. edycji międzynarodowych targów spożywczych **Foodex Japan**, które odbyły się w Tokio w dniach 5–8 marca 2019 r. Na narodowym stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 90 m² swoją ofertę eksportową prezentowało 12 firm z branż: słodczy, napoje, owoce i warzywa oraz przetwory owocowo-warzywne, produkty mleczarskie i produkty zbożowe. W ramach misji handlowej dla polskich przedsiębiorców KOWR zorganizował objazd po sklepach wielkopowierzchniowych w Tokio w ramach tzw. *store-check*⁸⁷. Uczestnicy mieli możliwość odwiedzenia dwóch sieci handlowych (Meidi-ya oraz Tairaya). Odbyło się także seminarium na temat specyfiki rynku japońskiego, różnic w kulturze biznesowej oraz zasad i zwyczajów handlowych panujących na rynku japońskim. W trakcie trwania targów polscy przedsiębiorcy uczestniczyli w spotkaniach biznesowych z przedstawicielami lokalnych i globalnych sieci handlowych oraz z dystrybutorami;
  - 5) misję handlową do **Meksyku** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Expo Antad & Alimentaria Mexico**, które odbyły się w Guadalajarze w dniach 5–7 marca 2019 r. Na narodowym stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 63 m² swoją ofertę eksportową promowało 7 firm z branż: słodczy i zdrowe przekąski, produkty zbożowe, mleczarskie i alkoholowe oraz maszyny i urządzenia do przetwórstwa ryb. KOWR zorganizował misję handlową we współpracy z Zagranicznym Biurem Handlowym PAIH w Meksyku obejmującą spotkanie informacyjne przybliżające specyfikę rynku meksykańskiego oraz spotkania z potencjalnymi meksykańskimi kontrahentami. Uczestnicy misji mogli zapoznać się również z asortymentem i ofertą konkurencji w miejscowych sieciach handlowych w mieście Meksyk i Guadalajara (m.in. City Market, Soriana i Walmart);
  - 6) misję handlową do **Wietnamu** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Food and Hotel Vietnam**, które odbyły się w Ho Chi Minh City w dniach 24–26 kwietnia 2019 r. Na zorganizowanym przez KOWR narodowym stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 54 m² ofertę handlową zaprezentowało 6 firm, w tym produkujących: słodczy, mięso z drobiu, soki i napoje, kawior z jesiotra, owoce świeże i mrożone. W przeddzień targów odbyło się seminarium na temat wietnamskiego rynku rolno-spożywczego i kultury biznesowej w Wietnamie. Po seminarium miały miejsce rozmowy B2B z wietnamskimi kontrahentami oraz przedstawicielami globalnych i lokalnych sieci sprzedażowych w Wietnamie. Następnie polscy przedsiębiorcy w ramach *store-check* odwiedzili w Ho Chi Minh City duże sieci handlowe (Annam Gourmet oraz VinMart);
  - 7) stoisko narodowe zorganizowane we współpracy z MRiRW podczas targów **Sial China** w **Chinach**, które odbyły się w Szanghaju w dniach 14–16 maja 2019 r. Na powierzchni 60 m² KOWR zorganizował stoisko promocyjno-informacyjne branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych oraz umożliwił prezentację swojej oferty 4 firmom reprezentującym branżę słodczy oraz produktów z jaj. Dodatkowo polskie firmy spożywcze,

---

⁸⁷ Rozpoznanie asortymentu produktów oraz cen w punktach sprzedaży detalicznej.

wystawiające się na Sial China poza stoiskiem KOWR, jak również firmy nieuczestniczące w targach osobiście, miały możliwość zaprezentowania swojej oferty eksportowej na rynek chiński (próbki produktów oraz materiały informacyjno-promocyjne) w specjalnie przeznaczonym do tego celu showroomie;

- 8) misję handlową do **Korei Południowej** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Seul Food and Hotel** w Seulu, które odbyły się w dniach 21–24 maja 2019 r. Na narodowym stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 90 m² KOWR umożliwił prezentację oferty potencjalnym zagranicznym kontrahentom 12 polskim firmom produkującym: ekologiczne soki owocowe i produkty z aronii, produkty mleczarskie, słodyczne, zdrowe przekąski, żywność funkcjonalną, mięso z indyka i kurczaka, draże i produkty powlekane wykorzystywane w cukiernictwie oraz kawior. Uczestnicy mieli możliwość przeprowadzenia rozmów biznesowych B2B z koreańskimi kontrahentami rekomendowanymi przez organizatora targów oraz Zagraniczne Biuro Handlowe PAIH w Seulu. W ramach misji odbyło się seminarium na temat specyfiki koreańskiego rynku produktów spożywczych oraz możliwości wejścia polskich produktów spożywczych na ten rynek. Ponadto przedstawiciele firm mieli możliwość wizyt w dwóch największych sieciach handlowych (Emart i Lottemart), podczas których zapoznali się z asortymentem oraz cenami importowanych produktów;
- 9) stoisko narodowe podczas targów branży pieczarkarskiej **Mushroom Days** w 's-Hertogenbosch w **Holandii**, które odbyły się w dniach 22–24 maja 2019 r. Na stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 405 m² swoją ofertę przedstawiło 10 firm. Obecni byli przedsiębiorcy zajmujący się produkcją: maszyn, urządzeń i wyposażenia do uprawy pieczarek, linii produkcyjnych do przetwórstwa i mrożenia, elektronicznych przyrządów pomiarowych, systemów pomiarowych i monitoringu klimatu, hydrożeli, biostymulantów i okrywy torfowej do uprawy pieczarek. Obecny był również dystrybutor świeżych pieczarek oraz instytut naukowy. Podstawowym założeniem projektu było pokazanie w efektywny sposób polskiego systemu uprawy pieczarek jako alternatywnego dla systemu holenderskiego. Firmy w ramach wspólnego stoiska narodowego oraz stoiska branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych, na wydzielonej strefie ciągu technologicznego o łącznej powierzchni 160 m² zaprezentowały kompletny system uprawy pieczarek, w tym: maszyny, środki ochrony roślin, środki stymulujące wzrost oraz inne innowacyjne rozwiązania technologiczne;
- 10) misję handlową do **Tajlandii** połączoną z wystąpieniem targowym podczas 16. edycji targów **Thaifex – World of Food Asia**, które odbyły się w Bangkoku w dniach 28 maja – 1 czerwca 2019 r. Na zorganizowanym przez KOWR narodowym stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 90 m² swoją ofertę eksportową promowało 11 polskich firm oferujących: słodyczne, wafle ryżowe, jabłka i soki owocowe, warzywa w puszkach i mrożonki, jaja i produkty przetwórstwa jajecznego, napoje energetyczne, draże i produkty powlekane wykorzystywane w cukiernictwie oraz konserwy. Organizator targów zapewnił dodatkowe spotkania biznesowe z lokalnymi importerami i dystrybutorami, z których skorzystały również polskie firmy. Przy współpracy z Ambasadą RP oraz Zagranicznym Biurem Handlowym PAIH w Bangkoku zorganizowano dla polskich przedsiębiorców spotkania w dwóch sieciach handlowych (Villamarket Thonglor oraz Makro Sathorn). Podczas spotkań uczestnicy misji handlowej mieli możliwość zapoznania się z warunkami wprowadzania polskich produktów na rynek tajski;

- 11) misję handlową do **Tajwanu** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Food Taipei**, które odbyły się w Tajpej w dniach 19–22 czerwca 2019 r. Na powierzchni 90 m² KOWR zorganizował stoisko promocyjno-informacyjne branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych oraz umożliwił prezentację swojej oferty 4 firmom oferującym: słodycze, mleko i produkty mleczne, batony owocowo-orzechowe, przekąski w czekoladzie, musli, napoje (wodę, soki, napoje energetyczne), makarony, a także owoce i produkty owocowe. Przy okazji udziału w targach KOWR we współpracy z Biurem Polskim w Taipei zorganizował misję handlową dla polskich przedsiębiorców. Przedsiębiorcy mieli okazję spotkać się z kluczowymi partnerami handlowymi działającymi na Tajwanie, a także uczestniczyć w briefingu przybliżającym warunki wprowadzenia polskich produktów na rynek tajwański;
- 12) misję handlową do **Singapuru** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Speciality and Fine Food Asia**, które odbyły się w Singapurze w dniach 17–19 lipca 2019 r. Na powierzchni 72 m² KOWR zorganizował stoisko promocyjno-informacyjne branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych oraz umożliwił udział w targach 4 producentom polskiej żywności oferującym: soki owocowe, słodycze, produkty rybne i kawior, produkty mleczarskie, zdrowe przekąski oraz żywność funkcjonalną. Dodatkowo 16 polskich firm spożywczych przekazało próbki produktów oraz materiały informacyjno-promocyjne do prezentacji w specjalnie przeznaczonym do tego celu showroomie. W dniu 16 lipca 2019 r. w ramach misji handlowej odbyły się spotkania polskich przedsiębiorców z przedstawicielami singapurskich firm zorganizowane przez Zagraniczne Biuro Handlowe PAIH w Singapurze w jego siedzibie;
- 13) stoisko narodowe zorganizowane podczas targów **Vietfood and Beverage**, które odbyły się w Ho Chi Minh City w **Wietnamie** w dniach 7–10 sierpnia 2019 r. Polskie stoisko zorganizowane zostało przez KOWR w ramach branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych. Na stoisku o powierzchni 54 m² mieściła się strefa do pokazów kulinarnych, strefa do prowadzenia rozmów oraz stanowiska informacyjne. Na targach obecnych było dwóch podwystawców reprezentujących następujące branże: wina owocowe, produkty fit i przekąski. Dodatkowo 20 polskich firm nieuczestniczących w targach osobiście miało możliwość zaprezentowania swojej oferty eksportowej na rynek wietnamski (próbki produktów oraz materiały informacyjno-promocyjne) w specjalnie przeznaczonym do tego celu showroomie;
- 14) misję handlową do **Hongkongu** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **HKTDC Food Expo**, które odbyły się w dniach 15–17 sierpnia 2019 r. Na zorganizowanym przez KOWR narodowym stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 126 m² swoją ofertę eksportową zaprezentowało 15 firm reprezentujących następujące branże sektora spożywczego, tj.: produkty zbożowe, produkty mleczarskie, produkty ekologiczne, soki owocowe i warzywne, słodycze, napoje, koncentraty i produkty mięsne. W ramach misji gospodarczej towarzyszącej targom polscy przedsiębiorcy odwiedzili sieci handlowe w Hongkongu, tj.: SIMS Trading Company Limited oraz China Resources Vanguard Co. Ltd. Podczas spotkań uczestnicy mieli możliwość zapoznania się z warunkami wprowadzenia polskich produktów do danej sieci w Hongkongu;
- 15) stoisko narodowe zorganizowane podczas targów **Agrokomplex**, które odbyły się w Nitrze na **Słowacji** w dniach 22–25 sierpnia 2019 r. Na narodowym stoisku informacyjno-promocyjnym

o powierzchni 80 m² swoją ofertę zaprezentowało 7 polskich firm z sektora rolno-spożywczego oferujących: mięso drobiowe, mleko i produkty mleczne, słodczyce, owoce, produkty fit. Na stoisku promowana była także oferta hodowlano-nasienna spółek nadzorowanych przez KOWR;

- 16) misję handlową do **Indii** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Annapoorna Anufood India** w Mumbaju, które odbyły się w dniach 29–31 sierpnia 2019 r. Na zorganizowanym przez KOWR narodowym stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 72 m² zaprezentowało swoją ofertę 9 polskich firm z branż: produkty mleczarskie, owoce świeże, mrożone i suszone, konfekcja, herbaty parzone na zimno, produkty mięsne oraz kawior. Polskiemu wystąpieniu na targach towarzyszyła misja handlowa zorganizowana przez KOWR we współpracy z Zagranicznym Biurem Handlowym PAIH w Mumbaju obejmująca sesję rozmów B2B z przedstawicielami indyjskich kontrahentów. Przedstawiciele polskich firm mieli także możliwość poznania asortymentu produktów oraz cen na rynku indyjskim dzięki udziałowi w objęździe po punktach sprzedaży detalicznej (Nature's Basket i Foodhall) w ramach *store-check*;
- 17) stoisko narodowe podczas targów **Food2China Expo**, które odbyły się w Guangzhou (Kanton) w **Chinach** w dniach 19–21 września 2019 r. Polskie stoisko o powierzchni 36 m² zorganizowane zostało przez KOWR w ramach branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych. Na stoisku mieściła się strefa do pokazów kulinarnych oraz strefa do prowadzenia rozmów. KOWR zorganizował showroom polskich produktów oraz umożliwił bezpośrednią prezentację swojej oferty producentowi przetworów rybnych;
- 18) stoisko narodowe zorganizowane podczas targów **Anuga**, które odbyły się w Kolonii w **Niemczech** w dniach 5–9 października 2019 r. Na narodowym stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 190 m² swoją ofertę eksportową promowało 20 producentów polskiej żywności oferujących m. in.: słodczyce, produkty zbożowe, napoje i soki ekologiczne, zdrowe przekąski, owoce i żywność funkcjonalną;
- 19) misję handlową na **Białoruś** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Prodexpo**, które odbyły się w Mińsku w dniach 12–15 listopada 2019 r. Na zorganizowanym przez KOWR narodowym stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 66 m² swoją ofertę zaprezentowało 6 firm reprezentujących branże: produkty mięsne, owoce świeże, herbaty, zioła i herbaty ziołowe, suplementy lecznicze oraz uprawa roślin i hodowla zwierząt. Ponadto KOWR przygotował stoisko informacyjno-promocyjne branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych. Dodatkowo we współpracy z Zagranicznym Biurem Handlowym PAIH w Mińsku zorganizowano spotkanie informacyjne na temat specyfiki białoruskiego rynku rolno-spożywczego;
- 20) misję handlową do **Indonezji** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Sial Interfood**, które odbyły się w Dżakarcie w dniach 13–16 listopada 2019 r. Na zorganizowanym przez KOWR narodowym stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 72 m² swoje produkty zaprezentowało 6 firm z branż: owoce oraz przetwory owocowe i warzywne, produkty mleczarskie, dodatki do żywności, a także kawy i syropy do kawy. Polskiemu wystąpieniu na targach towarzyszyła misja handlowa zorganizowana przez KOWR we współpracy z Zagranicznym Biurem Handlowym PAIH w Dżakarcie. W ramach misji zorganizowane zostało m.in. spotkanie informacyjne na temat specyfiki rynku indonezyjskiego, na którym

przedstawione zostały wymagania oraz warunki dostępu produktów na rynek indonezyjski. Dodatkowo przedstawiciele polskich firm mieli możliwość poznania asortymentu produktów oraz cen na rynku indonezyjskim dzięki udziałowi w *store-check* w dwóch sieciach handlowych z importowanymi produktami (GrandLucky i KemChicks);

21) misję handlową do **Izraela** połączoną z wystąpieniem targowym podczas targów **Israfood**, które odbyły się w Tel Awiwie w dniach 26–28 listopada 2019 r. Na zorganizowanym przez KOWR narodowym stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 60 m² swoje produkty zaprezentowało 7 firm z branż: słodczyce, konfekcja, owoce i warzywa oraz przetwory owocowe i warzywne, soki NFC, napoje oraz zdrowe przekąski. Polskiemu wystąpieniu na targach towarzyszyła misja handlowa zorganizowana przez KOWR we współpracy z Zagranicznym Biurem Handlowym PAIH w Tel Awiwie. W ramach misji zorganizowane zostało m.in. seminarium na temat specyfiki rynku izraelskiego połączone z rozmowami B2B. Przedstawiciele polskich firm mieli także możliwość poznania asortymentu produktów oraz cen na rynku izraelskim dzięki wizycie w jednej z najważniejszych sieci handlowych na rynku izraelskim (Shufersal), posiadającej w swojej ofercie importowaną żywność. Dodatkowo wzięli udział w rozmowach B2B zorganizowanych na stoisku KOWR.

W przypadku 16 stoisk narodowych na zagranicznych wydarzeniach targowo-wystawienniczych KOWR zapewnił ich kompleksową **obsługę w zakresie pokazów kulinarnych i degustacji** polskich specjalności żywnościowych.

KOWR zrealizował także działania wspierające działalność eksportową polskich przedsiębiorców, organizując m.in. **na terenie Polski:**

- **misję przyjazdową 13 importerów z Indonezji, Singapuru i Tajlandii** w dniach 5–9 marca 2019 r., w ramach której zorganizowano wizyty w trzech zakładach produkcyjnych, dwie sesje rozmów biznesowych w Krakowie i Warszawie oraz wizytę na targach World Food Poland. W siedzibie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego przedsiębiorcy mieli okazję spróbować regionalnej kuchni Lubelszczyzny oraz porozmawiać z zaproszonymi gośćmi podczas business lunchu;
- **misję przyjazdową** w dniach 5–9 maja 2019 r. **importerów z Tajwanu** zainteresowanych współpracą z polskimi producentami jabłek oraz borówek. Przedsiębiorcom towarzyszył reprezentant tajwańskiej Rady ds. Rolnictwa. Pierwszy dzień misji rozpoczął się od sesji rozmów biznesowych między polskimi a tajwańskimi przedsiębiorcami. W kolejnych dniach Tajwańczycy odwiedzili dwa zakłady produkcji jabłek wraz z okolicznymi sadami. W ostatnim dniu misji delegacja, po zakończeniu drugiej sesji rozmów biznesowych, odwiedziła kolejny zakład produkcyjny, gdzie miała okazję zapoznać się z procesem produkcji mrożonych owoców i warzyw;
- **misję przyjazdową 15 importerów z Indonezji, Singapuru i Wietnamu** w dniach 28 września – 4 października 2019 r., w ramach której KOWR zorganizował dwie sesje rozmów biznesowych z polskimi przedsiębiorcami w Poznaniu oraz w Warszawie. Uczestnicy misji mieli także możliwość zapoznania się z polskimi produktami regionalnymi i tradycyjnymi podczas targów kulinarnych „Smaki Regionów” oraz w trakcie wizyty na Międzynarodowych Targach Wyrobów Spożywczych Polagra Food. Ponadto zagraniczni goście odwiedzili dwa zakłady mleczarskie, zakład mięsny oraz grupę producentów z branży owocowej;
- **spotkanie informacyjno-szkoleniowe** w dniu 21 maja 2019 r. w siedzibie KOWR dla

przedsiębiorców z branży rolno-spożywczej na temat **„Możliwości rozwoju eksportu polskiej żywności na rynek Tajlandii”**. Podczas spotkania omówiono m.in.: specyfikę rynku rolno-spożywczego w Tajlandii w kontekście przynależności do ASEAN, możliwości handlowe dla polskiej żywności, warunki prowadzenia działalności biznesowej na rynku tajskim, strategię wejścia na rynek, aspekty kulturowe współpracy. W szkoleniu wzięło udział 15 przedsiębiorców zainteresowanych ekspansją na ten rynek;

- **spotkanie informacyjno-szkoleniowe** w dniu 14 listopada 2019 r. w siedzibie KOWR na temat **„Możliwości rozwoju eksportu polskiej żywności na rynek Izraela”**, w którym wzięło udział blisko 40 przedsiębiorców reprezentujących różne sektory branży spożywczej. Uczestnicy seminarium mieli możliwość zapoznania się z informacjami na temat sektora rolno-spożywczego oraz potencjału rynkowego Izraela, a także z zagadnieniami dotyczącymi kultury biznesowej oraz prowadzenia działalności gospodarczej w Izraelu przez firmy zagraniczne. Ponadto zostały przedstawione informacje dotyczące możliwości sprzedaży polskich produktów na rynek izraelski oraz kwestie pozyskania certyfikatu koszerności;
- **punkt informacyjny** podczas drugiej edycji wydarzenia PAIH Forum Biznesu 2019 w Warszawie w dniu 9 października 2019 r.

W grudniu 2019 r. KOWR wsparł Polsko-Portugalską Izbę Gospodarczą w organizacji dwudniowych spotkań B2B z przedstawicielami **brazylijskiej sieci supermarketów DIA Brasil**, które odbyły się w Warszawie w dniach 12–13 grudnia 2019 r. KOWR zorganizował nabór polskich firm spożywczych. W spotkaniach wzięło udział 35 przedsiębiorców reprezentujących następujące branże: słodczyce, produkty mleczarskie, produkty zbożowe, produkty rybne, przetwory warzywne i owocowe, napoje bezalkoholowe oraz energetyczne, alkohole.

Realizacja działań promocyjno-informacyjnych pod hasłem „Poland tastes good” w kraju i za granicą w celu upowszechniania pozytywnego wizerunku Polski i polskiej żywności na świecie oraz budowania rozpoznawalności polskich produktów w 2019 r. obejmowała również takie działania jak:

- organizację **misji przyjazdowej 14 zagranicznych dziennikarzy branżowych ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich, Indii, Chin i Republiki Południowej Afryki** w dniach 30 września – 4 października 2019 r. Dziennikarze odwiedzili zakład produkcyjny grupy producentów jabłek, Instytut Ogrodnictwa InHort w Skierniewicach, fabrykę pierników, zakłady produkcyjne spółdzielni mleczarskiej oraz zakład drobiarski. Dziennikarze odbyli także spotkania z przedsiębiorcami i przedstawicielami organizacji branżowych obecnymi na Międzynarodowych Targach Wyrobów Spożywczych Polagra Food w Poznaniu, m.in. z Krajowym Związkiem Spółdzielni Mleczarskich, Krajową Spółką Cukrową i jej spółkami zależnymi. W programie misji znalazła się również wizyta w rodzinnym gospodarstwie rolnym. Po wizycie dziennikarze opublikowali łącznie 37 artykułów w prasie branżowej oraz wiele postów w mediach społecznościowych promujących polską żywność i polski sektor rolno-spożywczy;
- organizację **wizyty studyjnej w Polsce dziesięciu zagranicznych kucharzy i influencerów kulinarnych z Czech, Niemiec, Wielkiej Brytanii i Singapuru** w dniach 2–5 grudnia 2019 r. Celem wizyty była promocja polskiej żywności, tradycji i trendów kulinarnych na perspektywicznych rynkach zagranicznych za pośrednictwem mediów społecznościowych. Uczestnicy wizyty podczas pobytu w Polsce odwiedzili wiele miejsc ukazujących różnorodność polskiej kuchni, w tym m.in. certyfikowane gospodarstwo ekologiczne

specjalizujące się w produkcji mleczarskiej, gospodarstwo agroturystyczne specjalizujące się w wędzeniu ryb i mięsa oraz produkcji kiszonek, Żywe Muzeum Piernika w Toruniu, stowarzyszenie pszczelarskie oraz Muzeum Polskiej Wódki w Warszawie. Zorganizowane były również spotkania z pasjonatami polskiej kuchni i wysokiej jakości produktów żywnościowych, warsztaty kulinarne o tematyce „Zero waste” oraz wykład na temat kuchni Pomorza i ryb morskich. Efektem wizyty są liczne publikacje w mediach społecznościowych (ponad 40 artykułów, 260 postów, 3 krótkometrażowe filmy oraz 2 podcasty);

- współorganizowanie ze Stałym Przedstawicielstwem RP przy UE wydarzenia pod nazwą **„Polska Food Festival” w Brukseli w Belgii** w dniach 13–15 grudnia 2019 r. W ramach działania przygotowano zabudowę ekspozycji wystawienniczej dla 25 firm branży rolno-spożywczej w celu sprzedaży i promocji swoich **produktów ekologicznych**, catering dla uczestniczących gości oraz zapewniono mieszkańcom Brukseli, którzy odwiedzili polską ekspozycję animacje i warsztaty dla dzieci oraz dorosłych utrzymane w tematyce polskich tradycji bożonarodzeniowych.

Inne działania promocyjno-informacyjne zrealizowane przez KOWR w 2019 r. pod hasłem „Poland tastes good” w kraju i za granicą dotyczyły:

- promocji polskiej żywności podczas **oficjalnych spotkań delegacji polskiej pod przewodnictwem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi podczas targów Internationale Grüne Woche** w Berlinie w dniach 18–27 stycznia 2019 r.,
- kontynuacji w styczniu i lutym 2019 r. rozpoczętej w grudniu 2018 r. promocji pod hasłem **„Poland tastes good” na lotnisku Okęcie**,
- promocji polskiej żywności (we współpracy z MRiRW) podczas **spotkania noworocznego dla przedstawicieli placówek dyplomatycznych i organizacji sektora rolno-spożywczego** w dniu 15 stycznia 2019 r.,
- organizacji promocji polskiej żywności podczas **Europejskiego Forum Rolniczego w Jasionce** koło Rzeszowa w dniu 2 marca 2019 r.,
- współorganizacji wydarzenia pod nazwą **„Polska Festival” w Dżakarcie w Indonezji** w dniach 18–24 marca 2019 r. KOWR wspierał Ambasadę RP w przygotowaniu inauguracyjnej kolacji oraz warsztatów kulinarnych poświęconych tradycyjnej polskiej kuchni, podczas których Indonezyjczycy mogli spróbować polskich tradycyjnych potraw. Na stoisku zorganizowanym przez KOWR prezentowane były polskie produkty spożywcze. Szczególnie zwracano uwagę na walory smakowe polskich jabłek. Patronatem KOWR został objęty również towarzyszący festiwalowi BBQ Pork Festival,
- współorganizacji wydarzenia pod nazwą **„Polish Food Festival POLAND SHIOK!” w Singapurze** w dniach 14–27 kwietnia 2019 r. KOWR włączył się w organizację prezentacji i degustacji polskich specjalności żywnościowych podczas festiwalu zorganizowanego po raz trzeci przez Ambasadę RP w Singapurze,
- organizacji promocji polskiej żywności podczas przyjęcia z okazji **święta narodowego dla uczczenia 228. rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja** organizowanego przez Ambasadę RP w **Abu Dhabi** w dniu 30 kwietnia 2019 r.;
- włączenia się KOWR w działanie promujące polskie produkty spożywcze podczas uroczystości z okazji **Święta Konstytucji Trzeciego Maja**, które odbyło się 6 maja 2019 r. w Ambasadzie RP w **Tel Awiwie**. W wydarzeniu tym wzięli udział: przedstawiciele izraelskich elit politycznych, społecznych i gospodarczych, środowisk polonijnych oraz akredytowanych w Izraelu dyplomatów,

- włączenie się KOWR w działania promocyjne w ramach **Forum Eksportu 2019** w dniu 16 maja 2019 r. zorganizowanego przez Stowarzyszenie Eksporterów Rzeczypospolitej Polskiej,
- organizacji promocji polskiej żywności podczas **obchodów 15-lecia członkostwa Polski w Unii Europejskiej** zorganizowanych przez Stałe Przedstawicielstwo RP w Brukseli w dniu 30 kwietnia oraz 4 maja 2019 r.,
- organizacji prezentacji i degustacji polskiej żywności **podczas XXII Polsko-Białoruskiego Forum Gospodarczego „Dobrosąsiedztwo 2019”** w dniu 7 czerwca 2019 r. w **Mińsku na Białorusi**. Forum zgromadziło dużą liczbę przedstawicieli władz oraz biznesu i było okazją do omówienia polsko-białoruskiej współpracy gospodarczej w obszarze sektora rolno-spożywczego. Przedstawiciel KOWR wygłosił prezentację na temat innowacyjnych projektów w polskim rolnictwie, a uczestnicy forum mogli skosztować polskich tradycyjnych potraw,
- promocji polskiej żywności podczas uroczystości **obchodów 25-lecia ARiMR** w dniu 7 czerwca 2019 r.,
- organizacji promocji polskiej żywności podczas **międzynarodowej konferencji „Rola spółdzielni we wzmacnianiu pozycji gospodarczej i społecznej rolników”** w siedzibie Centralnej Biblioteki Rolniczej w Warszawie zorganizowanej w dniu 17 czerwca 2019 r. przez Federację Branżowych Związków Producentów Rolnych, przy współpracy z europejską organizacją zrzeszającą rolnicze związki zawodowe i organizacje spółdzielcze COPA-COGECA oraz z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi;
- włączenia się KOWR w promocję polskiej żywności podczas **„IV edycji Festiwalu Kultury i Piosenki Polsko-Czeskiej CZ-PL”**, który odbył się w dniach 26–28 lipca 2019 r. w Kudowie Zdroju i Nachodzie,
- promocji polskiej żywności pod hasłem „Poland tastes good” w trakcie **41. Narodowego Czempionatu Koni Arabskich Czystej Krwi** oraz **50. aukcji „Pride of Poland”**, które odbyły się w Janowie Podlaskim w dniach 9–13 sierpnia 2019 r.,
- przeprowadzenia działań informacyjno-promocyjnych podczas organizowanego w dniach 3–5 września 2019 r. **międzynarodowego XXIX. Forum Ekonomicznego w Krynicy**,
- wsparcia organizacji **konferencji „The Best Way to Predict the Future is to Create it – the next 100 years of relations with the U.S. – the case study of Poland”**, która odbyła się w dniach 26–27 września 2019 r. w Waszyngtonie,
- włączenia się w działania promocyjne oraz objęcie patronatem **konferencji pn. „Polskie jabłka i cydr – nowe otwarcie”**, która odbyła się w dniu 23 października 2019 r. w Warszawie. Eksperti związani z polską branżą produkcji cydru mieli m.in. okazję zapoznać się z doświadczeniami ekspertów ze Stanów Zjednoczonych w zakresie budowania popularności oraz rozwoju rynku tego napoju,
- **przekazania materiałów promocyjnych oraz polskich jabłek** na cele degustacyjne na stoisko informacyjne prowadzone przez Konsulat RP w Barcelonie podczas **Forum Gastronomico Barcelona** adresowanego do międzynarodowej profesjonalnej kadry gastronomicznej (restauratorów, szefów kuchni, szkół gastronomicznych itp.), które odbyło się w dniach 18–20 listopada 2019 r. Polska w tym wydarzeniu wzięła udział po raz pierwszy, a jego celem była promocja polskiej kuchni, jak i branży rolno-spożywczej, poprzez prezentację i degustację polskich jabłek wysokiej jakości,
- wsparcia **obchodów Święta Niepodległości** w listopadzie 2019 r. organizowanego przez Ambasadę RP w **Izraelu w Tel Awiwie** poprzez zapewnienie polskich specjalności żywnościowych.

Pod hasłem „**Poland tastes good**” KOWR realizował również **inne działania informacyjno-promocyjne** ukierunkowane na budowanie pozytywnego wizerunku polskiej żywności podczas: **międzynarodowych konferencji, uroczystości okolicznościowych, festiwali, festynów, konkursów kulinarnych oraz wielu innych wydarzeń organizowanych w kraju i za granicą.**

Prowadzono także **bieżącą współpracę międzynarodową z podmiotami zagranicznymi (prywatnymi i publicznymi rangi agencji rządowych lub ministerstw i placówkami dyplomatycznymi) oraz polskimi placówkami za granicą i Zagranicznymi biurami Handlowymi PAIH.** Regularne kontakty miały na celu m.in. pozyskiwanie materiałów dotyczących uwarunkowań rynków trzecich i możliwości współpracy gospodarczej w sektorze rolno-spożywczym, które po analizie były wykorzystywane w bieżącej współpracy z polskimi przedsiębiorcami.

Opracowywano i przekazywano przedsiębiorcom **materiały informacyjne dotyczące rynków zagranicznych** (tj. **Zjednoczonych Emiratów Arabskich, Japonii i Wietnamu**), na których KOWR organizował stoiska wystawiennicze oraz misje handlowe.

KOWR, w ramach współpracy z polskimi placówkami dyplomatycznymi za granicą, przygotował i przekazał **materiały informacyjne na temat polskiego potencjału eksportowego oraz możliwości współpracy handlowej** do wykorzystania przez placówki w bieżącej współpracy z podmiotami lokalnymi.

Realizowana była **współpraca KOWR z wydawnictwami branżowymi** (m.in. z magazynem „Food from Poland”), na łamach których publikowane były liczne **artykuły i wywiady** poświęcone polskiemu sektorowi rolno-spożywczemu oraz działaniom KOWR na rzecz wspierania rozwoju współpracy handlowej z zagranicą.

Jednym z zadań KOWR było rozpowszechnianie informacji o możliwościach nawiązywania kontaktów handlowych przez wykorzystanie **zakładki „Promocja/Współpraca międzynarodowa”,** a także skrzynek e-mailowych: **eksporter@kowr.gov.pl** oraz **KOWR-events@kowr.gov.pl.** Jednocześnie informacje związane z rozwojem współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą, w tym relacje z wydarzeń promocyjnych, były zamieszczane na administrowanym przez KOWR **profilu „Poland tastes good”** na portalu społecznościowym, jak również na portalu dedykowanym branżowemu programowi promocji polskich specjalności żywnościowych **www.food.trade.gov.pl.**

Realizowane były również **porozumienia o współpracy z zagranicznymi podmiotami sektora rolno-spożywczego** na rzecz wspólnych działań służących wsparciu wymiany handlowej. Organizowano spotkania Kierownictwa KOWR podczas międzynarodowych wydarzeń o charakterze targowo-wystawienniczym, w instytucjach, agencjach, izbach handlowych i innych zagranicznych podmiotach istotnych z punktu widzenia rozwoju polskiego eksportu rolno-spożywczego. Organizowano również wizyty delegacji zagranicznych w KOWR (szerzej na ten temat w rozdziale „Współpraca międzynarodowa”).

W 2019 r. KOWR wydał **165 decyzji i innych rozstrzygnięć** w zakresie wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą, w tym zrealizował **90 przedsięwzięć promocyjnych i informacyjnych,** na których organizację wypłacono z budżetu krajowego **10 582,82 tys. zł.**

Od 2015 r. do 2019 r. na realizację **249 przedsięwzięć** wspierających rozwój współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą wypłacono ogółem **28,3 mln zł.**

10.3. Branżowy program promocji polskich specjalności żywnościowych

Poland
tastes good!

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa jest partnerem Ministerstwa Rozwoju w realizacji w latach 2016–2019 i 2020–2022 – na podstawie podpisanej umowy oraz zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 17 i ust. 3 oraz art. 10 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) – **kolejnych**

branżowych programów promocji polskich specjalności żywnościowych w ramach poddziałania 3.3.2. „Promocja gospodarki w oparciu o polskie marki produktowe – Marka Polskiej Gospodarki – Brand”, finansowanych ze środków Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014–2020 (POIR)⁸⁸ z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i z budżetu krajowego (tj. funduszy będących w dyspozycji Ministerstwa Rozwoju). W 2019 r. umowa partnerska została **przedłużona na kolejne 3 lata (tj. od 2020 r. do 2022 r.)**.

Celem projektu jest upowszechnianie przekazu o innowacyjności i wysokiej jakości polskich produktów, kontynuacja budowania pozytywnego wizerunku Polski, a także promowanie całej branży spożywczej oraz polskiej gospodarki na rynkach zagranicznych.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wspiera mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa w działaniach promocyjnych prowadzonych na wybranych **8 pozaeuropejskich rynkach perspektywicznych** (w: **Chinach, Indiach, Wietnamie, Republice Południowej Afryki, Zjednoczonych Emiratach Arabskich, Singapurze oraz na Tajwanie i Białorusi**) oraz w **3 krajach unijnych** (we **Francji, w Niemczech i Holandii**). **Polskie produkty rolno-spożywcze są promowane pod wspólnym hasłem „Poland tastes good”**. **Propagowana jest także Marka Polskiej Gospodarki**.

Uczestnikami branżowego programu promocji są przedsiębiorcy, którzy prowadzą działalność gospodarczą i mają siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a ich podstawowa działalność gospodarcza jest zgodna z wybranymi kodami Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD).

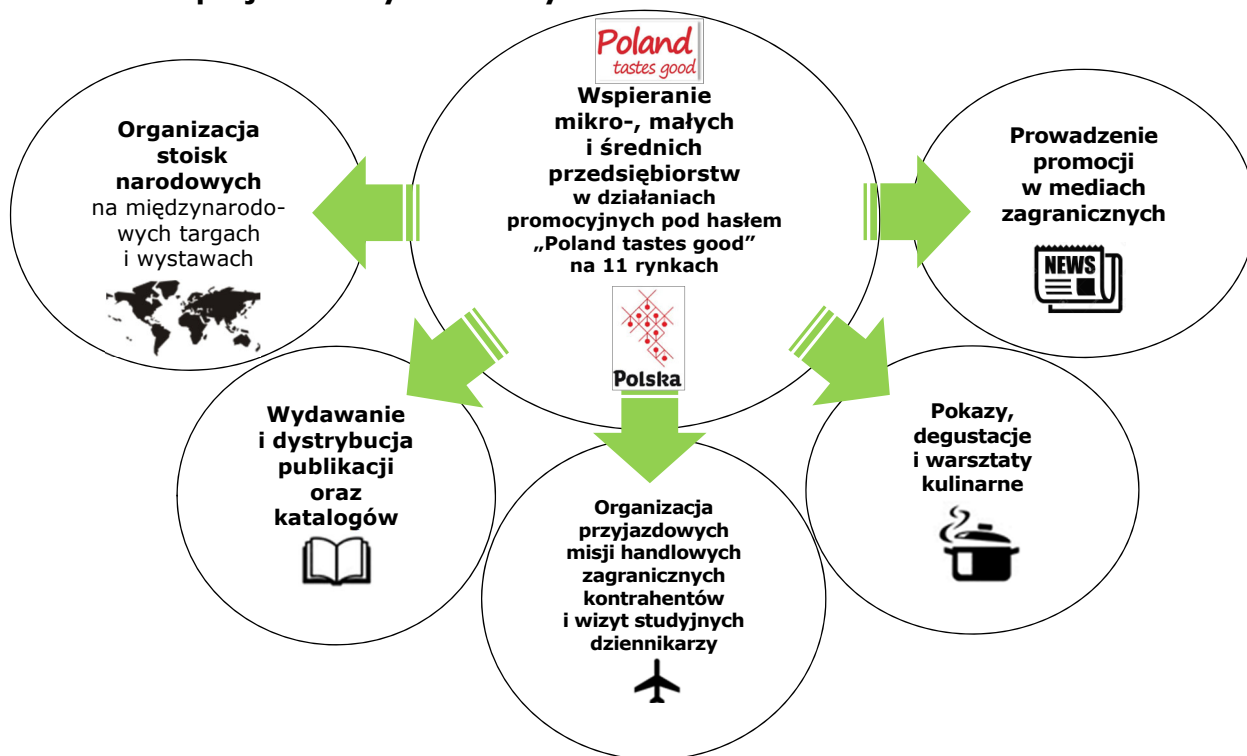
Działania promocyjne branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych obejmują: **organizowanie stoisk narodowych na międzynarodowych targach i wystawach, wydawanie publikacji i katalogów dystrybuowanych podczas tych imprez, prowadzenie promocji w mediach zagranicznych, przyjazdowe misje handlowe zagranicznych kontrahentów, wizyty studyjne zagranicznych dziennikarzy w kraju oraz warsztaty kulinarne dla zagranicznych dziennikarzy i blogerów**. W ramach organizowanych narodowych stoisk informacyjnych KOWR zapewnia przedsiębiorcom:

- bezpłatne korzystanie z miejsc do odbywania spotkań z kontrahentami,
- korzystanie z obsługi stoiska informacyjnego o produktach i lokalizacji firmy,
- zaprezentowanie filmu reklamowego firmy na urządzeniach multimedialnych na stoisku informacyjnym,
- zorganizowanie pokazu/prezentacji oferty firmy na stoisku informacyjnym.

Budżet na realizację branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych na lata 2016–2022 wynosi ogółem 7,55 mln zł.

⁸⁸ Jest to kontynuacja „Branżowego programu promocji branży polskich specjalności żywnościowych” realizowanego w latach 2012–2015 w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007–2013.

Wykres 44. **Działania w zakresie realizacji branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych**

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR.

W 2019 r. w ramach realizacji programu KOWR zorganizował **narodowe stoiska informacyjno-promocyjne** podczas następujących wydarzeń targowo-wystawienniczych:

- Sial China w Szanghaju w dniach 14–16 maja,
- Musushroom Days w Holandii w dniach 22–24 maja,
- Food Taipei w Tajpej na Tajwanie w dniach 19–22 czerwca,
- Speciality and Fine Food Asia w Singapurze w dniach 17–19 lipca,
- Vietfood and Beverage w Ho Chi Minh City w Wietnamie w dniach 7–10 sierpnia,
- Food2China w Guangzhou (Kantonie) w Chinach w dniach 19–21 września,
- Prodexpo w Mińsku na Białorusi w dniach 12–15 listopada 2019 r.

Z wyjątkiem targów w Holandii na wszystkich stoiskach KOWR zorganizował **pokazy kulinarne i degustacje** polskich specjalności żywnościowych. Zapewnione zostały **materiały promocyjne i informacyjne** na temat polskiej branży spożywczej oraz dotyczące polskich firm wystawiających się na targach. Zrealizowano działania promocyjne w mediach lokalnych lub targowych.

Przy okazji targów Polagra Food 2019 w Poznaniu odbyły się **misje przyjazdowe** zagranicznych kontrahentów i dziennikarzy. Zagraniczni importerzy z Singapuru i Wietnamu, oprócz wizyty na targach, mieli możliwość przeprowadzenia sesji rozmów biznesowych z polskimi eksporterami w Poznaniu i Warszawie oraz odwiedzili kilka krajowych zakładów produkcyjnych o profilu: mleczarskim, mięsnym i przetwórstwa owocowo-warzywnego. Program misji przyjazdowej zagranicznych dziennikarzy branżowych z Chin, Indii, RPA i ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich obejmował także wizyty w zakładach produkcyjnych oraz instytutach naukowych zlokalizowanych w województwach: mazowieckim, łódzkim, wielkopolskim i kujawsko-pomorskim.

W 2019 r. w zakresie realizacji branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych KOWR wypłacił **2 010,49 tys. zł**, z tego: 1 957,04 tys. zł z budżetu środków europejskich (Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – EFRR) i 53,45 tys. zł z budżetu państwa, oraz wydał **20 decyzji oraz innych rozstrzygnięć**.

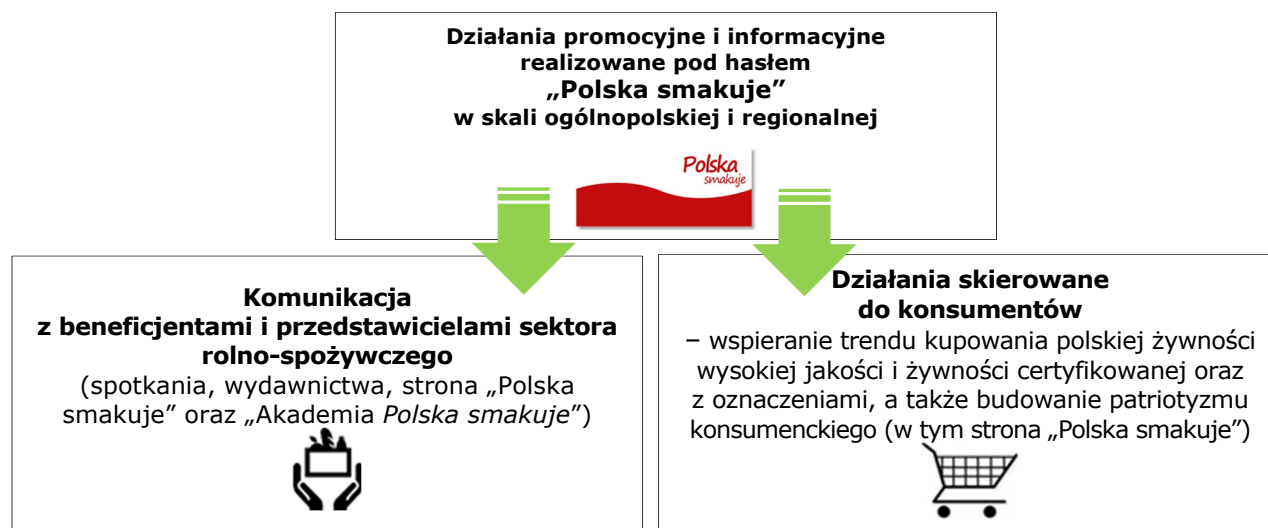
10.4. Działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 16 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) KOWR prowadził działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych (z wyłączeniem działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących rolnictwa i gospodarki żywnościowej realizowanych przez ministrów właściwych do spraw rolnictwa, rynków rolnych, rybołówstwa lub rozwoju wsi).

Głównym zadaniem działań promocyjno-informacyjnych była popularyzacja żywności wysokiej jakości wytwarzanej w ramach uznawanych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi systemów jakości oraz oznaczeń (w tym żywności regionalnej, tradycyjnej i ekologicznej), a także zwiększenie spożycia żywności produkowanej w kraju, a przez to wzrost konkurencyjności polskich produktów rolno-spożywczych.

Wykres 45. Obszary działań w zakresie promowania produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR.

Większość przeprowadzonych działań została zrealizowana w oparciu o wykorzystanie znaku graficznego/hasła „Polska smakuje”, co było odpowiedzią na konieczność **zbudowania jednej zauważalnej dla konsumentów marki polskiej żywności**. Marki, która będzie gwarantem smaku i synonimem produktów spożywczych najwyższej jakości, a także odpowiedzią na rosnące zapotrzebowanie społeczeństwa na żywność zdrową, wytwarzaną w zgodzie ze środowiskiem naturalnym, w oparciu o tradycyjne technologie i sposoby produkcji. Działania KOWR były oparte z jednej strony na **idei zintegrowanej i spójnej promocji** w ramach wyznaczonego w „Strategii promocji żywności Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi” kierunku polityki promocyjnej polskiej

żywności, z drugiej strony – **na znajomości panujących trendów**, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb konsumentów oraz producentów i rolników z sektora rolno-spożywczego. W 2019 r. kładziono nacisk na oznaczenie **PRODUKT POLSKI** i certyfikat „**Produkt ekologiczny**”.

Działania prowadzone na poziomie ogólnopolskim i regionalnym realizowane były w dwóch obszarach.

Pierwszy obszar dotyczył komunikacji z beneficjentami i przedstawicielami sektora rolnego poprzez organizowanie: **spotkań, wykładów i prezentacji** służących podnoszeniu wiedzy i kompetencji producentów żywności oraz rolników w zakresie nowoczesnych działań promocyjnych i skutecznego dotarcia do klientów, szczególnie w zakresie oznaczenia **PRODUKT POLSKI**.

Pod nazwą „**Akademia Polska smakuje**” w całej Polsce realizowano szkolenia i warsztaty dla lokalnych producentów żywności i rolników, które stanowiły okazję do rozmów na temat korzyści płynących z posiadania oznaczenia **PRODUKT POLSKI**.

Drugi obszar dotyczył działań skierowanych do konsumentów, których celem było łączenie ich potrzeb w zakresie nabywania wysokojakościowych produktów rolno-spożywczych z określonymi producentami żywności, a także wspieranie trendu kupowania polskiej żywności wysokiej jakości. Szczególną uwagę zwrócono na zmianę postrzegania polskiego sektora spożywczego przez dostarczenie wiedzy o **bogactwie kulinarnym wszystkich regionów Polski i rolnictwie ekologicznym**, jako odpowiedzi na zapotrzebowanie konsumentów na zdrową żywność, a także wysokiej jakości produktów uzyskiwanych dzięki uczestnictwu w **krajowych i europejskich systemach jakości**. Zadaniem KOWR było dostarczenie odbiorcom wiedzy na temat bogactwa kulinarnego Polski. Szczególną uwagę zwrócono na certyfikat „**Produkt ekologiczny**” oraz oznaczenie **PRODUKT POLSKI**.

W 2019 r. KOWR ramach „Planu działań promocyjnych produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych na 2019 r.” wspólnie z MRiRW zrealizował **ogólnopolską kampanię informacyjną**, której celem było budowanie rozpoznawalności oznaczenia **PRODUKT POLSKI** zarówno wśród producentów – by chętniej zamieszczali tę informację na opakowaniach wytwarzanych przez siebie produktów rolno-spożywczych, jak i **konsumentów** – by w trakcie zakupów częściej wybierali polską żywność posiadającą oznaczenie **PRODUKT POLSKI**. Działania skierowano do obu grup odbiorców docelowych były prowadzone równoległe z wykorzystaniem różnych kanałów komunikacji (np. kino, telewizja, radio, gadżety, reklama zewnętrzna w: metrze, tramwajach i autobusach), ale przy zachowaniu spójnego komunikatu. W akcję promocji oznaczenia **PRODUKT POLSKI** zaangażowano wiele podmiotów, w tym instytucje i firmy, które mogły korzystać z materiałów zamieszczonych na stronie internetowej **www.polskasmakuje.pl**.

W 2019 r. prowadzono także prace **usprawniające i rozwojowe** strony internetowej **www.polskasmakuje.pl**, m.in.:

- dokonano przeglądu bazy danych kart wystawców i kart produktów w zakresie: sprawdzenia uprawnień wystawców do używania nazwy logo danego systemu jakości/programu, w ramach którego wytwarzają swoje produkty, oraz sprawdzenia ważności certyfikatów/oznaczeń przypisanych do produktów,
- utworzono podstronę informacyjno-promocyjną PRODUKT POLSKI stanowiącą ważne źródło informacji dla konsumentów i producentów żywności,

- dokonano aktualizacji regulaminu serwisu i aplikacji „Polska smakuje”, dopuszczając możliwość rejestrowania swoich produktów przez koła gospodyń wiejskich.

Zrealizowane działania promocyjne przyczyniły się do powiększenia zbioru wirtualnych wizytówek lokalnych producentów żywności wytwarzających swe produkty w ramach uznanych przez MRiRW oznaczeń oraz systemów jakości. Na stronie „Polska smakuje”, wg stanu na koniec grudnia 2019 r., znajdowało się **807 producentów żywności i rolników** oraz **6 490 polskich produktów regionalnych, tradycyjnych, ekologicznych oraz certyfikowanych**.

W 2019 r. KOWR promował polską żywność podczas szeregu ogólnopolskich wydarzeń, m.in.: konkursu kulinarnego dla kół gospodyń wiejskich **„Bitwa Regionów”** (w konkursie uczestniczyła rekordowa liczba 784 kół gospodyń wiejskich), cyklu wydarzeń **Cavaliada, Dożynek Prezydenckich** w Spale oraz **Dożynek Premiera RP** w Kolnie, **Championatu Koni Arabskich „Pride of Poland”** w Janowie Podlaskim, gal regionalnych **„Orły Wprost”**, plebiscytu **„Kukbuk Poleca”**, wystawy **Agro Show** w Bednarach oraz konkursu fotograficznego **„Polska smakuje”**.

Żywność ekologiczna promowana była przez KOWR podczas m.in.: ogólnopolskiej **kampanii promującej certyfikat „Produkt ekologiczny”**, 6 imprez **„Targi Polska smakuje”**, **Krajowych Dożynek Ekologicznych, EKO GALA – Międzynarodowych Targów Produktów i Żywności Wysokiej Jakości**, konkursu **„Najlepsze gospodarstwo ekologiczne”**.

W 2019 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa zrealizował **215 przedsięwzięć** w ramach ww. krajowych działań promocyjnych, na które z budżetu krajowego wydatkowano **6 674,55 tys. zł**.

Od 2012 r. do końca 2019 r. na działania promujące produkty rolne i żywnościowe – ze szczególnym uwzględnieniem certyfikowanej żywności regionalnej, tradycyjnej i ekologicznej – wypłacono **27 mln zł**, realizując **2,8 tys. przedsięwzięć promocyjno-informacyjnych**.

10.5. Obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 13 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) oraz art. 4 ust. 1 ustawy o funduszach promocji produktów rolno-spożywczych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2160, z późn. zm.), obsługuje **dziesięć funduszy**:

- 1) Fundusz Promocji Mleka,
- 2) Fundusz Promocji Mięsa Wieprzowego,
- 3) Fundusz Promocji Mięsa Wołowego,
- 4) Fundusz Promocji Mięsa Końskiego,
- 5) Fundusz Promocji Mięsa Owczego,
- 6) Fundusz Promocji Ziarna Zbóż i Przetworów Zbożowych,
- 7) Fundusz Promocji Owoców i Warzyw,
- 8) Fundusz Promocji Mięsa Drobiowego,
- 9) Fundusz Promocji Ryb,
- 10) Funduszu Promocji Roślin Oleistych⁸⁹.

⁸⁹ Wprowadzony z dniem 1 sierpnia 2019 r.

Fundusze promocji zostały utworzone w celu wspierania marketingu rolnego, wzrostu spożycia i promocji produktów rolno-spożywczych. Do zadań realizowanych w ramach funduszy należą m.in.: finansowanie i/lub współfinansowanie kampanii informacyjnych i promocyjnych (obejmujących promocję spożycia określonych produktów rolno-spożywczych oraz edukację grup docelowych, głównie młodzieży i dzieci), prowadzenie badań naukowych, badań rynkowych i prac rozwojowych w zakresie poprawy jakości produktów spożywczych oraz szkoleń dla producentów i przetwórców, a także wspieranie krajowych organizacji branżowych. Organizacje te mogą również finansować tzw. wkład własny kampanii promocyjnych i/lub informacyjnych prowadzonych w ramach delegowanego z ARiMR do KOWR mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”.

Do zadań KOWR należy wyłącznie administrowanie funduszami promocji oraz obsługa rachunków bankowych poszczególnych funduszy. Każdy fundusz jest zarządzany przez komisję zarządzającą składającą się z 9 członków (przedstawiciele przetwórców produktów rolnych właściwych dla danego funduszu, producentów oraz izb rolniczych). Do kompetencji komisji zarządzających należy:

- reprezentowanie interesów branż, których dotyczą fundusze promocji, wobec ministra właściwego do spraw rynków rolnych, innych organów administracji publicznej oraz Dyrektora Generalnego KOWR w zakresie zarządzania funduszem promocji właściwym dla danej branży,
- ustalanie zasad gospodarowania środkami finansowymi danego funduszu określających przede wszystkim szczegółowe warunki i tryb przedkładania propozycji programów oraz działań,
- opracowywanie planu finansowego funduszu,
- sporządzanie sprawozdania rzeczowego funduszu,
- uchwalanie regulaminu danej komisji,
- opracowywanie strategii promocji dla branż, których dotyczą fundusze promocji,
- przekazywanie ministrowi właściwemu do spraw rynków rolnych:
  - regulaminu danej komisji,
  - zasad gospodarowania środkami finansowymi danego funduszu i planów finansowych danego funduszu promocji w zakresie realizacji celów,
  - sprawozdania rzeczowego i sprawozdania z wykonania planu finansowego funduszy,
  - strategii promocji opracowanej dla branży.

Dyrektor Generalny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa:

- dysponuje środkami funduszy promocji na podstawie uchwał komisji zarządzających,
- zapewnia obsługę prawną oraz techniczno-biurową funduszy promocji oraz komisji zarządzających,
- sporządza sprawozdania z wykonania planu finansowego funduszy promocji,
- odmawia realizacji uchwał komisji zarządzających niezgodnych z przepisami prawa.

Realizacja zadań przez KOWR polega również m.in. na: obsłudze deklaracji wpłat na fundusze promocji i wydawaniu decyzji w sprawie ustalenia wysokości zobowiązania dla podmiotów skupujących mleko oraz egzekwowaniu obowiązku dokonywania wpłat na fundusze promocji.

Źródłami finansowania funduszy są głównie wpłaty dokonywane przez zobowiązane podmioty z poszczególnych branż. Fundusze promocji są zasilane z wpłat naliczanych i pobieranych od podmiotów skupujących i przetwarzających produkty rolne w wysokości 0,1%, z wyłączeniem Funduszu Promocji Roślin Oleistych, gdzie obowiązuje naliczenie w wysokości 0,2% wartości netto z faktur zakupu/sprzedazy, a w przypadku Funduszu Promocji Mleka – w wysokości 0,001 zł od każdego

skupionego kilograma mleka. Dodatkowym źródłem zasilania funduszy są odsetki bankowe naliczane od środków pieniężnych gromadzonych na rachunkach bieżących funduszy oraz odsetki od należności i koszty upomnień. Szczegółowy wykaz towarów, od których są naliczane wpłaty na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych, określa rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi⁹⁰.

Tabela 23. **Wpływy na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych w 2019 r.**

Lp.	Wyszczególnienie	Wpływy (tys. zł)
1.	Fundusz Promocji Mleka	12 652
2.	Fundusz Promocji Mięsa Wieprzowego	13 444
3.	Fundusz Promocji Mięsa Wołowego	6 221
4.	Fundusz Promocji Mięsa Końskiego	152
5.	Fundusz Promocji Mięsa Owczego	11
6.	Fundusz Promocji Ziarna Zbóż i Przetworów Zbożowych	4 268
7.	Fundusz Promocji Owoców i Warzyw	10 146
8.	Fundusz Promocji Mięsa Drobiowego	14 948
9.	Fundusz Promocji Ryb	552
10.	Fundusz Promocji Roślin Oleistych	1 325
Ogółem		63 719

Źródło: dane KOWR.

W 2019 r. na rachunki funduszy wpłynęło **63 719 tys. zł**. Wpłat dokonywało **10,8 tys. podmiotów gospodarczych**. Odbyły się **63 posiedzenia** komisji zarządzających. W planach finansowych na 2019 r. komisje zarządzające przyjęły do realizacji **419 zadań**. Zostały wydane **924 decyzje** w sprawie udzielenia i wypłaty wsparcia ze środków finansowych funduszy promocji, w wyniku których ze środków zgromadzonych na rachunkach bankowych funduszy promocji produktów rolno-spożywczych wydatkowano ogółem **56 795 tys. zł**.

Tabela 24. **Wydatki z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych w 2019 r. na zrealizowane zadania***

Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki (tys. zł)
1.	Fundusz Promocji Mleka	12 664
2.	Fundusz Promocji Mięsa Wieprzowego	13 933
3.	Fundusz Promocji Mięsa Wołowego	6 007
4.	Fundusz Promocji Mięsa Końskiego	145
5.	Fundusz Promocji Mięsa Owczego	8
6.	Fundusz Promocji Ziarna Zbóż i Przetworów Zbożowych	2 902
7.	Fundusz Promocji Owoców i Warzyw	7 631
8.	Fundusz Promocji Mięsa Drobiowego	13 204
9.	Fundusz Promocji Ryb	301
10.	Fundusz Promocji Roślin Oleistych	0
Ogółem		56 795

* Wydatki nie uwzględniają kosztów związanych z obsługą prawną oraz techniczno-biurową funduszy promocji i komisji zarządzających (tj. 3,5% rocznych wpływów na poszczególne fundusze promocji).

Źródło: dane KOWR.

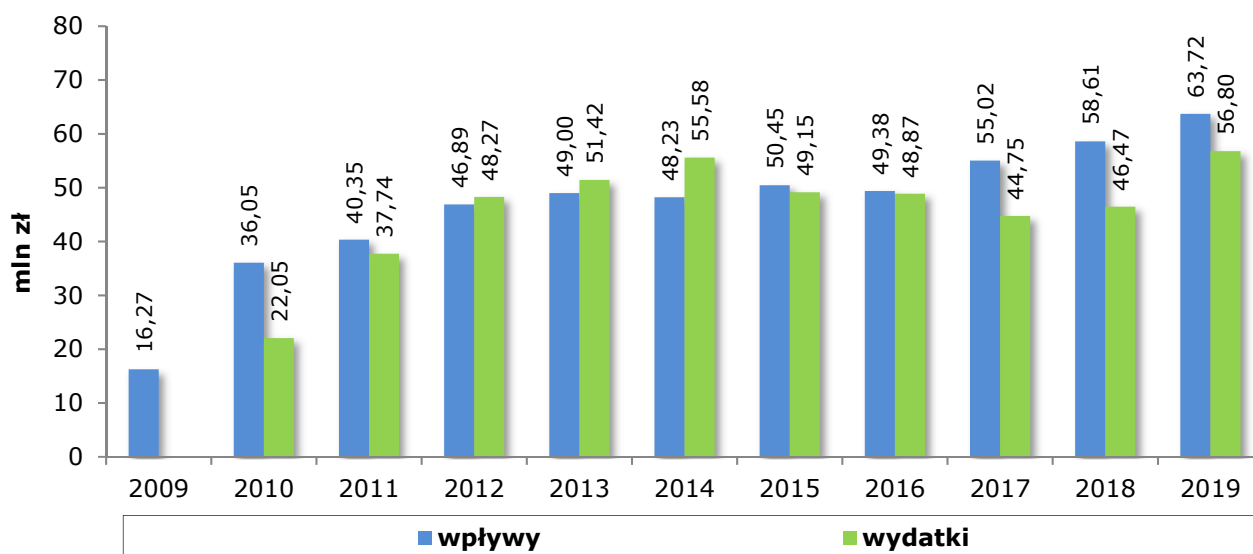
Do końca 2019 r. KOWR wydał **4 972 rozstrzygnięcia administracyjne** w ramach wpłat i wypłat (z tego: 924 decyzje w sprawie udzielenia i wypłaty wsparcia, 1 269 decyzji w sprawie ustalenia

⁹⁰ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 lipca 2019 r. w sprawie szczegółowego wykazu towarów, od których są naliczane, pobierane, przekazywane i wpłacane wpłaty na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych (Dz. U. poz. 1411).

wysokości zobowiązania podmiotów skupujących względem Funduszu Promocji Mleka za IV kwartał 2018 r. oraz I, II i III kwartał 2019 r., a także 2 779 innych rozstrzygnięć administracyjnych – decyzji i postanowień). Przeprowadzono **229 kontroli**, z tego: 201 kontroli podatkowych, 18 kontroli na miejscu oraz 10 kontroli księgowych. W toku rozpatrywania znajdowało się 151 wniosków o udzielenie i wypłatę wsparcia z funduszy promocji.

W 2019 r. rozpoczęto proces tworzenia planów finansowych na rok 2020. W związku z powyższym KOWR prowadził obsługę techniczno-biurową posiedzeń komisji. Do końca 2019 r. wpłynęło **520 propozycji zadań** do planów finansowych na 2020 r., które KOWR zweryfikował pod kątem formalno-prawnym.

Wykres 46. **Fundusze promocji produktów rolno-spożywczych – wpływy i wydatki***

* Wydatki nie uwzględniają kosztów związanych z obsługą prawną oraz techniczno-biurową funduszy promocji i komisji zarządzających (tj. 3,5% rocznych wpływów na poszczególne fundusze promocji).
Źródło: dane KOWR.

Od utworzenia funduszy promocji produktów rolno-spożywczych w 2009 r. do końca 2019 r. na konta funduszy wpłynęło ogółem **514 mln zł**, a ze środków zgromadzonych na rachunkach bankowych funduszy na realizację działań informacyjno-promocyjnych wydatkowano ogółem około **461 mln zł**.

10.6. Działanie 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

Zgodnie z art. 6 ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2018 r. poz. 627, z późn. zm.) Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa był podmiotem wdrażającym

delegowane z ARiMR działanie 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych”. Agencją płatniczą była Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. W zakresie ww. działania realizowane były dwa poddziałania – 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” oraz 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”.

Wspierani byli producenci rolni przystępujący do systemów jakości oraz grupy producentów realizujące inicjatywy informacyjne i promocyjne na rynku wewnętrznym w zakresie certyfikowanych produktów żywnościowych wysokiej jakości.

W 2019 r. w ramach działania „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020 KOWR wydał łącznie **1 333 decyzje** skutkujące płatnością na kwotę ogółem **11 953,3 tys. zł** (tj. 7 605,9 tys. zł z budżetu UE i 4 347,4 tys. zł z budżetu krajowego).

10.6.1. Poddziałanie 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości”

Poddziałanie 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” PROW 2014–2020 było realizowane na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania, wypłaty oraz zwrotu pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2019 r. poz. 449), które weszło w życie 19 sierpnia 2015 r.

Poddziałanie miało na celu zwiększenie uczestnictwa rolników w unijnych i krajowych systemach jakości. Pomoc była związana z refundacją kosztów wynikających z przystąpienia do systemu jakości, m.in. kosztów: kontroli (po której przeprowadzeniu wydaje się stosowny certyfikat), rocznej składki na rzecz grupy producentów posiadającej odpowiednią formę organizacyjną oraz zakupu specjalistycznych publikacji związanych z prowadzeniem produkcji w zakresie danego systemu jakości. Wsparcie skierowane było do rolników aktywnych zawodowo, którzy wytwarzają produkty rolne lub środki spożywcze przeznaczone do spożycia. Aby skorzystać z pomocy, należało wytwarzać produkty:

- których nazwy zostały wpisane do rejestru gwarantowanych tradycyjnych specjalności lub chronionych nazw pochodzenia i chronionych oznaczeń geograficznych⁹¹ lub
- objęte systemami:
  - Rolnictwa ekologicznego⁹²,
  - Ochrony nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych wyrobów winiarskich⁹³,
  - Integrowanej Produkcji Roślin⁹⁴,
- zgodnie ze specyfikacją i standardami systemów:
  - Jakość Tradycja,
  - Quality Meat Program (QMP),
  - Pork Quality System (PQS),
  - Quality Assurance for Food Products (QAFF) – „Tuszki, elementy i mięso z kurczaka, indyka i młodej polskiej gęsi owsianej”,
  - Quality Assurance for Food Products – „Kulinarne mięso wieprzowe”,
  - Quality Assurance for Food Products – „Wędliny”.

Wnioski o pomoc mogli składać rolnicy, którzy nie otrzymali tego rodzaju wsparcia dla tego samego systemu jakości żywności w ramach działania „Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności” PROW 2007–2013. Ponadto wnioskodawca nie mógł uzyskać wsparcia na dofinansowanie

⁹¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych, z późn. zm.

⁹² Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91, z późn. zm.

⁹³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

⁹⁴ Ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz. U. z 2019 r. poz. 1900, z późn. zm.).

kosztów transakcyjnych ze środków działania „Rolnictwo ekologiczne”. Wsparcie finansowe w formie refundacji było przewidziane w okresie maksymalnie 5 lat od przystąpienia do systemu jakości, a jego wysokość mogła wynieść maksymalnie 2 tys. EUR w każdym okresie pomocy.

W związku z ogłoszonym przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa **czwartym naborem wniosków o przyznanie pomocy** w ramach poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” (obejmującym unijne systemy jakości) z terminem składania wniosków **od 27 listopada do 28 grudnia 2018 r.** do OT KOWR właściwego ze względu na miejsce zamieszkania albo siedzibę wnioskodawcy wpłynęło **170 wniosków** o przyznanie pomocy. W 2019 r. w KOWR prowadzono prace związane z rozpatrywaniem wniosków o przyznanie pomocy. Wydano **135 decyzji** o przyznaniu pomocy.

W 2019 r. KOWR ogłosił **piąty nabór wniosków** o przyznanie pomocy w ramach poddziałania 3.1. (obejmujący unijne i krajowe systemy jakości – z wyłączeniem systemu Integrowana Produkcja Roślin oraz PQS) z terminem składania wniosków **od 25 września do 22 listopada 2019 r.** Według stanu na 31 grudnia 2019 r. w OT KOWR złożono **277 wniosków o przyznanie pomocy**. Decyzje o przyznaniu pomocy wydawano w 2020 r.

Do KOWR w 2019 r. w ramach poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” beneficjenci złożyli **1 508 wniosków o płatność** na kwotę około 1 820 tys. zł. Wydano ogółem **1 305 decyzji** przyznających płatność na kwotę **1 512,4 tys. zł** (z tego: 962,3 tys. zł z budżetu środków europejskich oraz 550,1 tys. zł z budżetu państwa).

Ogółem w ramach **pięciu naborów wniosków o przyznanie pomocy** (w latach 2015–2019) w zakresie poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” w OT KOWR złożono **3,8 tys. wniosków o przyznanie pomocy**. KOWR wydał **4,1 tys. decyzji przyznających płatność**.

10.6.2. Poddziałanie 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”

Poddziałanie 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” było wdrażane na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 lipca 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2019 r. poz. 2401), które weszło w życie 23 lipca 2016 r.

Poddziałanie obejmowało wsparcie operacji w zakresie informacji i promocji produktów wysokojakościowych podejmowanych przez uczestników systemów jakości, tj. przez grupy producentów składające się co najmniej z dwóch producentów, którzy wytwarzali produkty rolne lub środki spożywcze przeznaczone do spożycia przez ludzi w ramach systemów jakości, o których mowa w art. 16 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013⁹⁵. O wsparcie ubiegały się w Polsce grupy producentów wytwarzające produkty wysokiej jakości w ramach unijnych i krajowych systemów jakości żywności.

---

⁹⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005, z późn. zm.

Do zadań KOWR w zakresie przedmiotowego poddziałania należało: rozpatrywanie wniosków o płatność, nadzór nad realizacją zawartych umów, zawieranie aneksów do umów, przeprowadzanie kontroli, sporządzanie zleceń płatności, prognoz wydatków oraz sprawozdań z realizacji poddziałania.

W ramach **pierwszego naboru wniosków o przyznanie pomocy** w zakresie przedmiotowego poddziałania, który trwał od 30 września do 31 października 2016 r., wpłynęły **84 wnioski** o przyznanie pomocy na kwotę **109 044 tys. zł**. W 2019 r. obsługiwano **23 umowy o przyznaniu pomocy** zawarte z beneficjentami.

W 2019 r. w ramach poddziałania 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” wpłynęło **14 wniosków o płatność** na kwotę około 7 492 tys. zł. KOWR wydał ogółem **28 decyzji skutkujących płatnością (zlecenia płatności)** na kwotę **10 440,9 tys. zł** (z tego: 6 643,6 tys. zł z budżetu środków europejskich i 3 797,3 tys. zł z budżetu państwa). Rozliczano wnioski o płatność złożone w latach 2017–2019. Przygotowywane zlecenia płatności przekazywane były agencji płatniczej (ARiMR).

W dniu 30 października 2019 r. KOWR ogłosił **drugi nabór wniosków o przyznanie pomocy** w zakresie przedmiotowego poddziałania obejmujący unijne i krajowe systemy jakości (z wyłączeniem systemu Integrowana Produkcja Roślin oraz PQS), z terminem składania wniosków od 29 listopada 2019 r. do 27 stycznia 2020 r.

W ramach **informowania o wdrażanych przez KOWR poddziałaniach PROW 2014–2020** w 2019 r.: wyemitowano informację radiową dotyczącą piątego naboru wniosków z poddziałania 3.1, opublikowano 12 artykułów prasowych rozpowszechniających informacje dotyczące naborów w ramach poddziałania 3.1. i poddziałania 3.2., umieszczano informacje dotyczące poddziałań na stronie internetowej KOWR, a także udzielano niezbędnych informacji zainteresowanym osobom oraz beneficjentom poprzez: infolinię, Telefoniczny Punkt Informacyjny oraz punkty informacyjne prowadzone przez pracowników OT KOWR. Utworzono specjalną skrzynkę elektroniczną w celu uzyskania informacji o poddziałaniu 3.2. Działania informacyjne dotyczyły m.in.: terminów składania wniosków o przyznanie pomocy, zasad wypełniania wniosków o przyznanie pomocy, warunków otrzymania pomocy oraz systemów jakości żywności.

11. RESTRUKTURYZACJA ZADŁUŻENIA PODMIOTÓW PROWADZĄCYCH GOSPODARSTWA ROLNE

Według art. 3 ust. 1 ustawy o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne (Dz. U. z 2019 r. poz. 33) przewidziano 4 formy pomocy dla zadłużonych gospodarstw rolnych, w tym **2 programy pomocy** dotyczące Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.

1) **Udzielanie przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa podmiotowi prowadzącemu gospodarstwo rolne pomocy publicznej w formie gwarancji zabezpieczającej spłatę kredytu restrukturyzacyjnego** (art. 3 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy) – gwarancja spłaty kredytu restrukturyzacyjnego będzie udzielana przez KOWR bankowi, z którym podmiot prowadzący gospodarstwo rolne zawarł warunkową umowę kredytu restrukturyzacyjnego. Warunkiem udzielenia gwarancji jest:

- zawarcie umowy o udzielenie gwarancji z podmiotem prowadzącym gospodarstwo rolne,
- ustanowienie hipoteki na rzecz KOWR na nieruchomości rolnej, której właścicielem jest podmiot prowadzący gospodarstwo rolne, która będzie stanowiła zabezpieczenie na rzecz KOWR na wypadek jego roszczeń wynikających z tytułu wykonania obowiązków gwaranta,
- wpisanie hipoteki do księgi wieczystej,
- wniesienie prowizji z tytułu gwarancji.

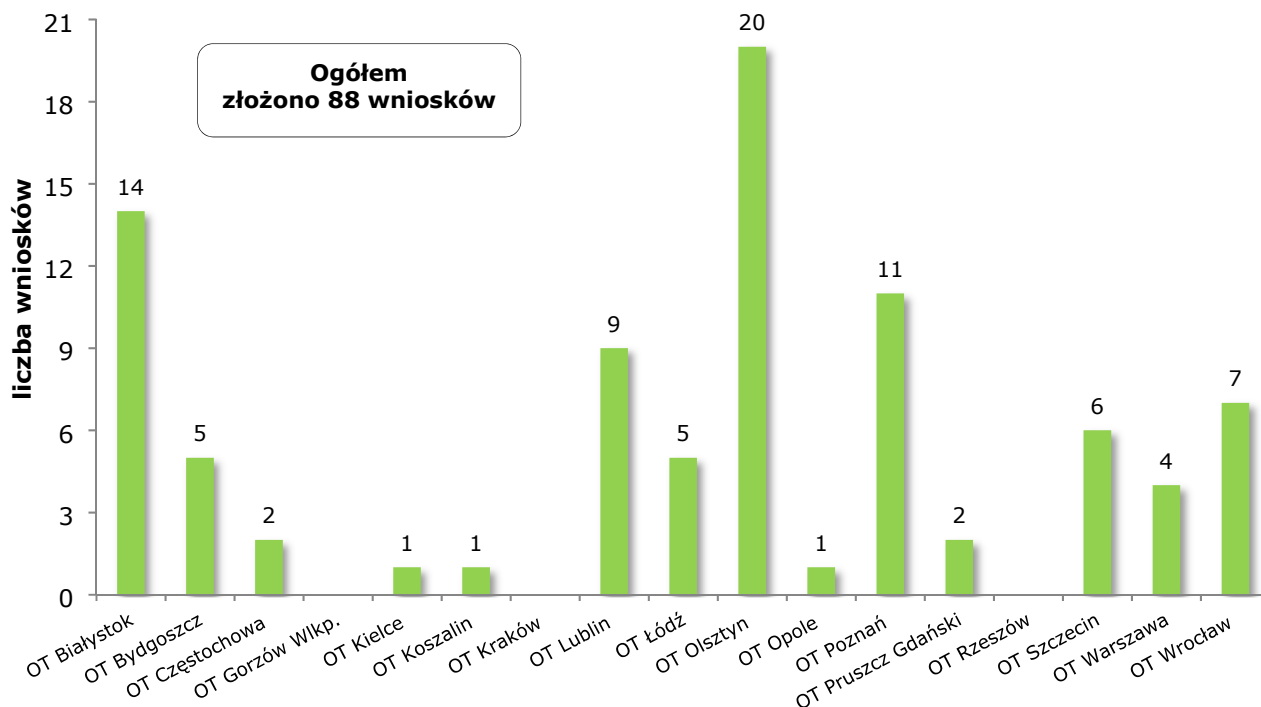
Gwarancja będzie terminowa i może być udzielona do wysokości kwoty przyznanego kredytu restrukturyzacyjnego wraz z odsetkami od tej kwoty, z wyłączeniem kwoty odsetek dopłat udzielanych przez ARiMR do oprocentowania kredytów udzielonych przez banki, jeżeli takie zostały udzielone, przy czym kwota tej gwarancji nie może być większa niż suma hipoteki stanowiącej zabezpieczenie roszczeń KOWR wynikających z tytułu wykonania obowiązków gwaranta i nie większa niż wartość nieruchomości, na której hipoteka ta będzie ustanowiona.

2) **Przejęcie przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej pod warunkiem przeniesienia własności całości albo części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa** (art. 3 ust. 1 pkt 3 ww. ustawy) – przejęcie długu następuje za zgodą wierzycieli pod warunkiem przeniesienia przez ten podmiot własności całości albo części nieruchomości rolnej, wchodzącej w skład gospodarstwa rolnego prowadzonego przez ten podmiot, na rzecz Skarbu Państwa. Przejęcie długu następuje na wniosek podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne. Przejęty przez KOWR dług nie może przekroczyć wartości nieruchomości rolnej, której własność jest przenoszona na rzecz Skarbu Państwa, pomniejszonej o wysokość sumy hipoteki ustanowionej na tej nieruchomości.

Celem pomocy jest rozwiązanie problemu zadłużenia gospodarstw rolnych wynikającego m.in. z powtarzających się szkód powstałych w wyniku niekorzystnych zjawisk atmosferycznych lub sytuacji kryzysowych na rynkach rolnych uniemożliwiających dalsze prowadzenie produkcji rolnej.

W 2019 r. do OT KOWR wpłynęło **88 wniosków o przejęcie długu w zamian za przeniesienie własności nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa**, najwięcej do OT KOWR w Olsztynie – 20 wniosków (23% wszystkich złożonych wniosków), a następnie Białymstoku – 14 (16%), Poznaniu – 11 (13%) i Lublinie – 9 (10%).

Wykres 47. **Złożone w 2019 r. wnioski o przejęcie długu w zamian za przeniesienie własności nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa wg OT KOWR**

Źródło: dane KOWR.

Według stanu na 31 grudnia 2019 r. jeden wniosek został wycofany przez podmiot prowadzący gospodarstwo rolne, 49 wniosków pozostawiono bez rozpatrzenia z powodu niespełniania wymogów ustawowych, 20 wniosków rozpatrzono negatywnie z powodu niespełniania wymogów ustawowych, a w trakcie procedowania pozostawało 17 wniosków. W jednym przypadku w OT Olsztyn wniosek rozpatrzono pozytywnie i zakończona została procedura przejmowania długu w zamian za przeniesienie własności nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa. W wyniku przejęcia długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne do Zasobu WRSP nabyto **4,8421 ha** o wartości **154,74 tys. zł.**

W 2019 r. KOWR wydał ogółem **70 decyzji** w zakresie rozpatrzenia wniosków dotyczących przejęcia długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej pod warunkiem przeniesienia własności całości albo części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa.

12. WSPARCIE DZIAŁAŃ INNOWACYJNYCH I ROZWOJOWYCH W SEKTORZE ROLNO-SPOŻYWCZYM

Innowacje są głównym nośnikiem konkurencyjności – pozwalają na rozwój i funkcjonowanie uczestników rynku w wymagającym oraz zmiennym otoczeniu gospodarczym. Wykorzystanie innowacji jest źródłem konkurencyjności gospodarek narodowych, w tym siłą polskiej gospodarki. Działania innowacyjne w każdym możliwym zakresie (produktów, procesów, marketingu oraz organizacji) pozwalają budować rynek oparty na wiedzy. Dzięki temu następuje transfer tego kluczowego czynnika rozwoju pomiędzy podmiotami rynku, które w ten sposób uzyskują przewagę konkurencyjną.

W związku z obserwowanymi w skali światowej i lokalnej zjawiskami – takimi jak: globalizacja gospodarki, liberalizacja handlu, wzrost konkurencji, daleko posunięta integracja w różnych ogniwach dostaw żywności, zmiany geopolityczne, czy też występowanie anomalii klimatycznych, niedoborów wody oraz chorób zwierząt i roślin – rośnie poziom ryzyka i skala wyzwań w odniesieniu do produkcji i handlu rolnego. Tym samym zasadniczego znaczenia dla funkcjonowania krajowego rolnictwa i przemysłu spożywczego na jednolitym rynku unijnym oraz rynku światowym nabierają działania zmierzające do wspierania innowacyjnych rozwiązań i projektów badawczo-rozwojowych.

W ostatnich latach w polskim rolnictwie nastąpiła widoczna zmiana jakościowa pod względem poprawy efektywności produkcji oraz modernizacji zaplecza techniczno-produkcyjnego. Niemniej jednak krajowy sektor rolny oraz przemysł spożywczy wymagają dalszych zmian w kierunku wdrażania innowacyjnych rozwiązań.

Rolnictwo pełni i będzie pełniło w gospodarce narodowej ważną rolę, jaką jest dostarczanie produktów żywnościowych zaspokajających podstawowe potrzeby ludności. Zrównoważona polityka rolna zapewniająca bezpieczną żywność wysokiej jakości odgrywa kluczową rolę we wzmacnianiu żywotności obszarów wiejskich oraz przyczynia się do ochrony zasobów naturalnych i krajobrazowych. Sektor rolno-spożywczy, z uwagi na swoją specyfikę, nie jest w stanie przeznaczyć wystarczającego kapitału na działania rozwojowe, inwestycje oraz innowacje. Większa powierzchnia gospodarstw zazwyczaj ułatwia wdrażanie innowacji, ponieważ niektóre nowe technologie możliwe są do zastosowania jedynie w gospodarstwach o dużej skali produkcji. W warunkach rozdrobnienia gospodarstw rolnych dużego znaczenia nabiera usprawnienie organizacji łańcucha żywnościowego, które jednak nie jest możliwe bez dodatkowych środków finansowych.

Innowacje w różnych dziedzinach, w tym w rolnictwie i przemyśle spożywczym (dotyczące: procesów przyrodniczych, hodowli, zootechniki, biologii, technologii, technologii cyfrowych, organizacji i dziedzin związanych z produktem) mogą służyć wielofunkcyjności polskiego sektora rolno-żywnościowego. Badania naukowe i innowacje to fundament postępu w zakresie reagowania na wszystkie wyzwania – gospodarcze, środowiskowe i społeczne – w obliczu których stoją obszary wiejskie i sektor rolnictwa w Polsce. W warunkach dużego nasycenia rynku żywnościowego, zwłaszcza produktami o niskim stopniu przetworzenia, szczególnego znaczenia nabierają innowacyjność gospodarki i działania promocyjne.

Sektor rolno-spożywczy dąży do unowocześniania całego łańcucha dostaw „od pola do stołu”, dzięki czemu jest w stanie konkurować z podmiotami spoza Europy.

Kluczowym wyzwaniem stojącym przed polskim rolnictwem jest zwiększenie jego konkurencyjności. Wymaga to efektywnego wdrażania rozwiązań innowacyjnych (w tym: technologicznych,

produktowych, procesowych, organizacyjnych, marketingowych oraz w usługach) przez współpracę pomiędzy sektorem naukowo-badawczym, administracją i przedsiębiorstwami sektora rolno-spożywczego oraz wdrażanie praktycznych rozwiązań naukowych.

Realizacja polityki państwa w zakresie **wdrażania innowacyjności w rolnictwie i przemyśle spożywczym jest jednym z priorytetowych zadań** ujętych w „Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” (SOR). W Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju wskazane zostały projekty stanowiące strategiczne zadania państwa. Dzięki takiemu podejściu, wraz z przewidzianym systemem monitorowania i oceny, w realizację działań zostali włączeni partnerzy społeczni i gospodarczy, społeczeństwo obywatelskie, świat nauki oraz samorządy.

Rozszerzeniem SOR jest „**Plan dla wsi**” Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oparty na trzech filarach (tj. ochronie, rozwoju i wsparciu), w ramach którego m.in. wskazano do realizacji następujące działania: zdrowa polska żywność (Platforma Żywnościowa jako kanał handlowy), monitorowanie upraw rolnych i przeciwdziałanie skutkom suszy (budowa systemu teledetekcji satelitarnej) oraz rolnictwo dla ekologii (rozwój OZE na obszarach wiejskich).

W „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030” MRiRW kierunkami interwencji przypisanymi do celu szczegółowego „**Zwiększenie opłacalności produkcji rolnej i rybackiej**” zostały:

1. „Nowe modele organizacji produkcji i rynków, krótkie łańcuchy rynkowe i uczciwa konkurencja”,
2. „Jakość i bezpieczeństwo żywności”,
3. „Rozwój innowacji, cyfryzacji i przemysłu 4.0 w sektorze rolno-spożywczym”,
4. „Zarządzanie ryzykiem w sektorze rolno-spożywczym”,
5. „Poszerzanie i rozwój rynków zbytu na produkty i surowce sektora rolno-spożywczego (w tym biogospodarka)”.

Wszystkie wymienione kierunki interwencji wymagają realizacji oraz wsparcia prorozwojowych działań i projektów innowacyjnych.

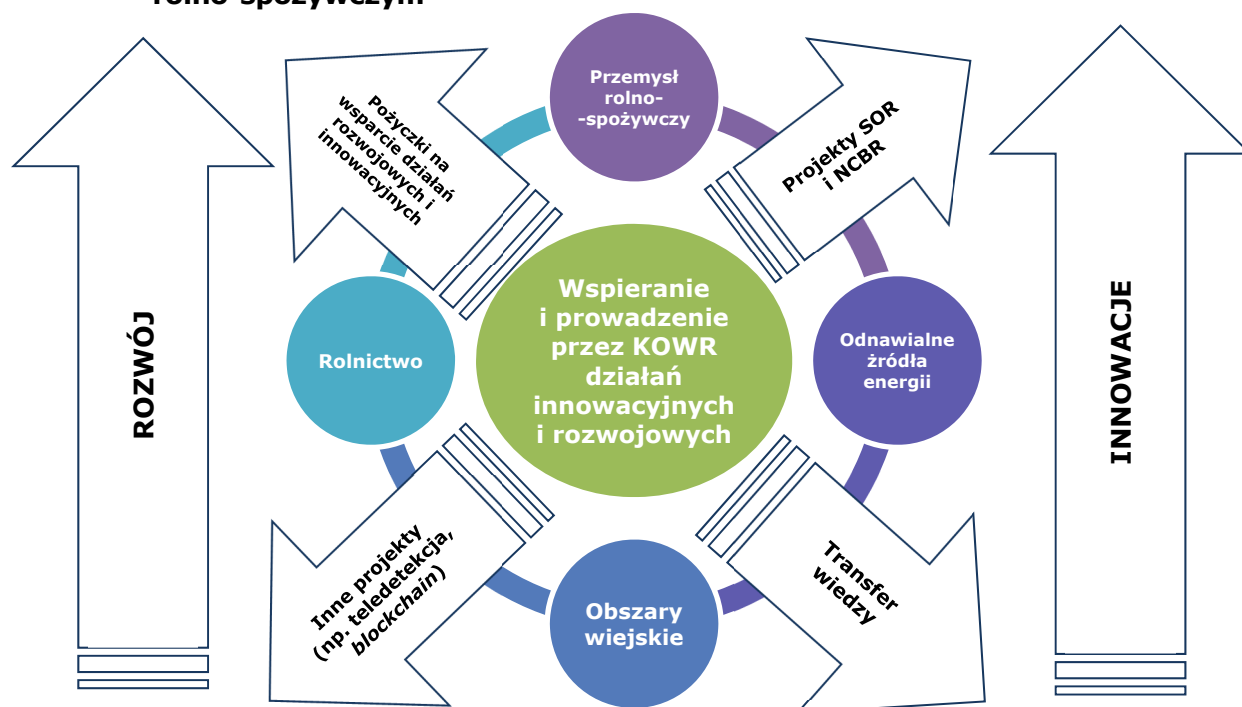
Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa ma za zadanie pełnić funkcje prorozwojowe, stanowiąc skuteczne zaplecze instytucjonalne do realizacji działań służących podniesieniu poziomu polskiego rolnictwa i poprawie jakości życia na obszarach wiejskich⁹⁶. Wartość dodana ma być realizowana przez wspieranie i wdrażanie innowacji w rolnictwie, które będą ukierunkowane na poprawę konkurencyjności i dochodowości gospodarstw rolnych, integrację producentów i skracanie łańcucha żywnościowego oraz bardziej sprawiedliwy podział wartości w tym łańcuchu, oparty na zasadzie partnerstwa.

W związku z powyższym zadaniem Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jest zarówno **wsparcie, jak i prowadzenie działań innowacyjnych zorientowanych na rozwój następujących dziedzin: rolnictwo, przemysł spożywczy, odnawialne źródła energii oraz obszary wiejskie.**

---

⁹⁶ Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa KOWR realizuje zadania wynikające z polityki państwa, w szczególności w zakresie wdrażania i stosowania instrumentów wsparcia rolnictwa, aktywnej polityki rolnej oraz rozwoju obszarów wiejskich.

Wykres 48. **Wsparcie przez KOWR działań innowacyjnych i rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym**

Źródło: opracowano w KOWR.

W KOWR funkcjonuje Departament Innowacji, który podejmuje szereg działań w celu efektywnego wdrażania innowacji w rolnictwie oraz sektorze rolno-spożywczym⁹⁷.

KOWR posiada zawarte w 2018 r. porozumienie o współpracy z Narodowym Centrum Badań i Rozwoju (NCBR), którego głównym celem jest rozwój i wspieranie innowacyjności w rolnictwie oraz na obszarach wiejskich.

12.1. Platforma Żywnościowa

Celem projektu realizowanego w ramach Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju i „Planu dla wsi” jest uruchomienie **elektronicznej platformy sprzedażowej** dla produktów rolno-spożywczych. Projekt Platforma Żywnościowa jest pionierskim rozwiązaniem na rynku polskim, w ramach którego zostanie utworzona platforma handlu (giełda), która pozwoli uczestnikom rynku rolno-spożywczego na zawieranie kontraktów typu SPOT, a w dalszej perspektywie – kontraktów terminowych. Przyjęte rozwiązania zapewnią bezpieczną i kompleksową obsługę transakcji handlowych. Platforma Żywnościowa umożliwi koncentrację podaży krajowych towarów rolno-spożywczych, pozwoli na tworzenie dużych jednorodnych partii oraz ograniczy koszty transakcyjne i ryzyko handlowe.

Podstawowym założeniem projektu jest zwiększenie konkurencyjności podmiotów sektora rolno-spożywczego przez poprawę ich dochodowości, a także bardziej sprawiedliwy i przejrzysty podział wartości dodanej w łańcuchu dostaw żywności.

⁹⁷ Na mocy § 2 załącznika do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2017 r. w sprawie nadania statutu Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 2233) w Centrali KOWR wydzielono pion innowacji i rozwoju, w którego skład wchodzi m.in. Departament Innowacji.

Platforma Żywnościowa umożliwi kojarzenie ofert kupna-sprzedaży. Na platformie dokonywany będzie obrót towarami rolno-spożywczymi w formie sesji handlowych lub aukcji. Każdy będzie mógł dokonywać transakcji kupna-sprzedaży ściśle określonego i zdefiniowanego towaru rolnego pod warunkiem, że spełni wymagania zawarte w regulaminie. Użytkownikami Platformy Żywnościowej mogą być m.in.: grupy producentów rolnych, rolnicy indywidualni, autoryzowane magazyny pośredniczące w zawieraniu i rozliczaniu transakcji lub świadczące usługi magazynowania, spółki handlowe z obszaru przetwórstwa, firmy produkcyjne, handlowe oraz inwestycyjne. Uruchomienie platformy pozwoli krajowym podmiotom na oferowanie produktów na rynkach UE oraz perspektywicznych rynkach pozaunijnych.

Dużą zaletą oferowanych przez giełdę kontraktów będzie ich wystandaryzowanie, co oznacza, że każdy uczestnik rynku – decydując się na skorzystanie z usług giełdy – będzie zawierał umowę na takich samych warunkach. Z góry określone będą w nich: zasady realizacji kontraktu i jego rozliczania, minimalne parametry jakościowe towaru, wielkość partii towaru, metody oceny jakości towaru itp.

Projekt jest realizowany w ramach strategicznego programu badań naukowych i prac rozwojowych „Społeczny i gospodarczy rozwój Polski w warunkach globalizujących się rynków” Narodowego Centrum Badań i Rozwoju „Gospostrateg” przez konsorcjum w składzie: Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa – lider projektu, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy (IERiGŻ-PIB) oraz Instytut Biotechnologii Przemysłu Rolno-Spożywczego (IBPRS). Umowa pomiędzy KOWR i NCBR o wykonanie oraz finansowanie projektu została podpisana 10 października 2018 r. Do przedmiotowej umowy zostały zawarte dwa aneksy: 14 grudnia 2018 r. i 19 sierpnia 2019 r.

Projekt składa się z 7 zadań. Realizacja projektu rozpoczęła się 1 czerwca 2018 r., a jego zakończenie przewiduje się na 31 sierpnia 2020 r. Pilotaż elektronicznej Platformy Żywnościowej dla rynku spotowego realizowany będzie od marca do sierpnia 2020 r. W tym okresie do obrotu zostanie wprowadzona pszenica w trzech klasach jakościowych.

W lutym 2019 r. zakończyła się realizacja fazy badawczej projektu (faza A), a w okresie marzec–grudzień 2019 r. realizowana była faza przygotowania wyników badań naukowych do zastosowania w praktyce (faza B).

W dniu 28 lutego 2019 r. została zakończona realizacja zadania nr I „Analizy rynkowe”, w ramach którego zostały przygotowane następujące raporty tematyczne:

- raport zawierający szczegółową analizę rynku rolno-spożywczego w Polsce wraz z rekomendacjami produktów, które mogą być przedmiotem obrotu handlowego na platformie żywnościowej wraz z „Bilansowym Aneksem do raportu – Analiza rynku rolno-spożywczego w Polsce wraz z rekomendacjami produktów, które mogą być przedmiotem obrotu handlowego na Platformie Żywnościowej w ujęciu rocznym 2017/2018” (IERiGŻ-PIB);
- raport zawierający rekomendacje dotyczące minimalnych parametrów jakościowych i klasyfikacji produktów oferowanych na tej platformie (IERiGŻ-PIB);
- raport dotyczący funkcjonowania rozwiniętych i nowoczesnych giełd towarowych na świecie, rekomendujący rozwiązania dotyczące zorganizowanego handlu w formule rynku SPOT oraz rynku terminowego w Polsce (IERiGŻ-PIB);
- raport przedstawiający propozycje dotyczące metod próbobrania i oznaczania jakości, niezbędnego wyposażenia wykorzystywanego do oceny jakości, znakowania towaru, jego opakowania

- i warunków przechowywania dla pięciu najbardziej perspektywicznych produktów rolno-spożywczych oferowanych na platformie żywnościowej (IBPRS);
- raport określający zagrożenia wystąpienia substancji skażających dla produktów oferowanych na platformie żywnościowej (IBPRS).

Raporty te były kluczowe do rozpoczęcia fazy przygotowania wyników badań naukowych do zastosowania w praktyce (fazy B) i stanowiły podstawę do opracowania „Studium Wykonalności” Platformy Żywnościowej dla wytypowanej grupy produktów rolno-spożywczych, które mogą być przedmiotem obrotu w formule rynku spot i terminowego.

W ramach fazy przygotowania wyników badań naukowych do zastosowania w praktyce (fazy B) w 2019 r. były realizowane następujące zadania projektowe:

- II. opracowanie „Studium Wykonalności” projektu Platforma Żywnościowa,
- III. opracowanie zasad, procedur, wzorów dokumentów związanych z pilotażowym wdrażaniem projektu,
- IV. przygotowanie projektu stosownych regulacji prawnych,
- V. pilotaż proponowanego rozwiązania Platformy Żywnościowej,
- VI. opracowanie materiałów informacyjnych dla potencjalnych użytkowników platformy żywnościowej,
- VII. organizowanie spotkań informacyjnych, seminariów, konferencji szkoleniowych.

W ramach zadania II opracowano „Studium Wykonalności” wdrożenia Platformy Żywnościowej dla wytypowanej w ramach zadania nr I grupy produktów rolno-spożywczych, które mogą być przedmiotem obrotu w formule rynku spot i terminowego.

Celem zadania III było opracowanie dokumentów operacyjnych niezbędnych do wdrożenia Platformy Żywnościowej w fazie pilotażu, które będą regulowały zasady działania uczestników platformy, opracowano następujące dokumenty operacyjne:

- „Regulamin Rynku Towarów Rolno-Spożywczych”,
- „Szczegółowe zasady obliczania wysokości i pobierania opłat”,
- „Regulamin Uczestnictwa w Systemie Magazynów Autoryzowanych”,
- „Warunki uczestnictwa w laboratoryjnych badaniach jakościowych zbóż na rynku towarów rolno-spożywczych”,
- „Umowa na przeprowadzenie kontroli autoryzacyjnych oraz okresowych kontroli autoryzacyjnych magazynów zbożowych w systemie Magazynów Autoryzowanych”,
- „Procedury operatora rynku”.

Przygotowane dokumenty regulują zasady działania Platformy Żywnościowej i są podstawą do realizacji jej pilotażu.

Celem zadania IV była identyfikacja i analiza luk prawnych, które uniemożliwiały podmiotom prowadzącym działalność na polskim rynku zawieranie kontraktów typu SPOT oraz kontraktów terminowych, a także opracowanie projektu krajowych regulacji prawnych umożliwiających podmiotom zawieranie ww. kontraktów. W ramach zadania IV opracowano następujące projekty regulacji prawnych:

- projekt ustawy o magazynach autoryzowanych oraz o zmianie ustawy o rezerwach strategicznych i innych ustaw,
- projekt rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie wzoru wniosku o wpis do rejestru magazynów autoryzowanych,

- projekt uzasadnienia do projektu ustawy o magazynach autoryzowanych oraz o zmianie ustawy o rezerwach strategicznych i innych ustaw.

Przedmiotowy projekt regulacji prawnych został przekazany do MRiRW celem dalszego procedowania.

W zakresie zadania V, którego celem jest przetestowanie w warunkach rzeczywistych wypracowanych rozwiązań poprzez oferowanie uczestnikom rynku kontraktów typu SPOT dla wytypowanego w ramach fazy badawczej produktu rolno-spożywczego, w 2019 r. zrealizowano następujące elementy:

- przygotowano projekt techniczno-funkcjonalny,
- przygotowano i dokonano konfiguracji Platformy Żywnościowej pod kątem spełnienia wymagań techniczno-systemowych,
- świadczono usługi udostępniania środowisk (deweloperskie, testowe, szkoleniowe) w okresie od lipca do grudnia 2019 r. (usługi te będą świadczone do końca sierpnia 2020 r., a od marca do sierpnia 2020 r. będzie udostępniane środowisko produkcyjne),
- prowadzono prace nad przygotowaniem dokumentacji użytkowej i technicznej,
- prowadzono testy z użytkownikami zewnętrznymi.

W ramach zadania VI, którego celem jest zapoznanie potencjalnych użytkowników z projektem, dostarczenie informacji na temat zasad funkcjonowania Platformy Żywnościowej, oferowanych możliwościach oraz wymaganiach w zakresie uczestnictwa w okresie od sierpnia do grudnia 2019 r. zrealizowano następujące produkty:

- opracowano i uruchomiono stronę Platformy Żywnościowej www.platformazywnosciowa.com.pl,
- przygotowano, wyprodukowano i wyemitowano w telewizji film dotyczący platformy,
- stworzono i założono grupy użytkowników Platformy Żywnościowej w mediach społecznościowych,
- przygotowano banery reklamowe,
- przeprowadzono akcję mailingową do ponad 20 tys. potencjalnych użytkowników Platformy Żywnościowej.

W ramach zadania VII, którego celem jest dostarczenie wiedzy potencjalnym użytkownikom i przeszkolenie z zasad funkcjonowania rynków zorganizowanych oraz zasad działania Platformy Żywnościowej, zaplanowano przeszkolenie łącznie co najmniej 16 tys. osób, będących przedstawicielami różnych grup docelowych (tj. przedstawiciele ODR oraz potencjalnych użytkowników Platformy Żywnościowej). Szkolenia zaplanowano zarówno w formie stacjonarnej (min. 1,2 tys. trenerów – pracowników ODR i 8 tys. użytkowników platformy) oraz w formie e-learningu (min. 6,8 tys. osób).

Od sierpnia do grudnia 2019 r. przeszkolono 200 trenerów ODR oraz trwały prace związane z przygotowaniem e-learningu oraz materiałów szkoleniowych.

W 2019 r. na realizację projektu Platforma Żywnościowa KOWR wydatkował ze środków Narodowego Centrum Badań i Rozwoju kwotę **2 436 tys. zł.**

12.2. Opracowanie systemu monitorowania marnowanej żywności i efektywnego programu racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności

Celem projektu jest **wzmocnienie instytucji publicznych w zakresie zarządzania polityką publiczną dotyczącą ograniczania strat i marnotrawstwa żywności** oraz **opracowanie planu przeciwdziałania stratom i marnotrawstwu żywności**. Projekt jest realizowany w ramach programu Narodowego Centrum Badań i Rozwoju „Gospostrateg” przez konsorcjum w składzie: Federacja Polskich Banków Żywności (FPBŻ) – lider projektu, Instytut Ochrony Środowiska –

Państwowy Instytut Badawczy (IOŚ-PIB), Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego (SGGW) w Warszawie, Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa oraz Polskie Towarzystwo Technologów Żywności (PTTŻ). Projekt składa się z 8 zadań:

- 1) oszacowanie strat i marnotrawstwa żywności oraz opracowanie systemu ich monitorowania (IOŚ-IB),
- 2) bezpieczeństwo żywnościowe a bezpieczeństwo żywności – partycypacja społeczna (SGGW),
- 3) zarządzanie ryzykiem strat i marnotrawstwa żywności (SGGW),
- 4) opracowanie założeń monitoringu żywności przekazywanej na cele charytatywne oraz giełdy darowizn żywności (FPBŻ),
- 5) strategia racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności (KOWR),
- 6) kampania społeczna „Nie marnuj jedzenia” (IOŚ-PIB),
- 7) ratowanie żywności przed zmarnowaniem (FPBŻ),
- 8) procedura przekazywania żywności na cele społeczne – pilotaż (PTTŻ).

Realizacja projektu rozpoczęła się 1 września 2018 r., a jego zakończenie przewiduje się na 31 sierpnia 2021 r.

Do zadań KOWR należy przygotowanie „Krajowej strategii ograniczania strat i marnotrawstwa żywności”, przy tworzeniu której będą wykorzystane wyniki prac konsorcjantów. Strategia będzie zawierała m.in.:

- analizę sytuacji wyjściowej (na podstawie wyników zadań projektowych),
- opis doświadczeń innych krajów w obszarze ograniczania marnotrawienia żywności,
- kierunki i wskaźniki działań,
- obszary wpływające na osiągnięcie celów,
- zidentyfikowane podmioty bezpośrednio i pośrednio związane z marnotrawieniem żywności,
- określenie roli partnerów realizujących w przyszłości strategię,
- rozwiązania legislacyjne lub samoregulujące.

Opracowanie strategii rozpocznie się 1 marca 2020 r. i zakończy 31 sierpnia 2021 r.

W 2019 r. działania związane z realizacją projektu „Opracowanie systemu monitorowania marnowanej żywności i efektywnego programu racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności” dotyczyły m.in.: udziału w spotkaniach konsorcjantów, współpracy z konsorcjantami przy realizacji ich zadań projektowych, w tym uczestniczenie w opiniowaniu ankiet dotyczących badania poziomu i przyczyn marnotrawstwa żywności, a także weryfikacji strategii przeciwdziałania marnotrawieniu żywności w innych państwach członkowskich UE.

12.3. Wykorzystanie teledetekcji w rolnictwie

Teledetekcja satelitarna jest nowoczesnym rozwiązaniem umożliwiającym pozyskiwanie informacji o charakterze przestrzennym. Na podstawie zdjęć satelitarnych można określić m.in.: klasy pokrycia i użytkowania terenu, strukturę upraw, stan rozwojowy, kondycję roślinności, dostępność wody, a także prognozować plony oraz szacować zbiory i straty.

W 2019 r. KOWR realizował **dwa projekty badawczo-rozwojowe** dotyczące teledetekcji satelitarnej, tj.: „**Wykorzystanie teledetekcji do zarządzania**

Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa – etap pilotażowy” i „Weryfikacja zastosowania teledetekcji dla celów monitoringu stanu zagospodarowania gruntów”.

Celem projektu „**Wykorzystanie teledetekcji do zarządzania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa – etap pilotażowy**” było przeprowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych związanych z szacowaniem strat powstałych na skutek niekorzystnych zjawisk atmosferycznych (głównie wymarznięć, wymoknięć, suszy) na działkach rolnych – w tym Zasobu WRSP – za pomocą synergii danych satelitarnych, termicznych i meteorologicznych.

Jednym z elementów wypracowanych w czasie wdrażania tego projektu były bazy danych meteorologicznych budowane z wykorzystaniem danych meteorologicznych pochodzących z Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowego Instytutu Badawczego oraz innych źródeł, w tym z Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowego Instytutu Badawczego (IUNG–PIB) w Puławach. W ramach realizacji projektu została przygotowana ekspertyza „Ocena reprezentatywności opadowych stacji pomiarowych Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach w odniesieniu do wymogów Międzynarodowej Organizacji Meteorologicznej”. Jej celem była analiza w terenie reprezentatywnej próby wybranych stacji pomiarowych IUNG–PIB w zakresie spełniania wymagań stawianych urządzeniom pomiarowym oraz analizy reprezentatywności częstotliwości prowadzonych przez IUNG–PIB pomiarów wysokości opadu atmosferycznego na wybranych stacjach.

W celu zapewnienia wysokiej jakości wyników projektu pilotażowego KOWR zlecił ekspertom zewnętrznym wsparcie w odbiorze produktów projektu. Recenzenci, współpracując na bieżąco z KOWR, zapewnili prawidłowe wykonanie projektu oraz osiągnięcie satysfakcjonujących wyników w etapie końcowym.

Celem projektu badawczo-rozwojowego „**Weryfikacja zastosowania teledetekcji dla celów monitoringu stanu zagospodarowania gruntów**” było monitorowanie stanu zagospodarowania gruntów i określenie czy grunty te są użytkowane zgodnie z ich przeznaczeniem. Projekt obejmował 500 wybranych działek na terenie województwa podlaskiego, w przypadku których kontrola w terenie była nieefektywna kosztowo. Dzięki realizacji tego projektu KOWR otrzymał listę działek – w przypadku których ryzyko, że są one niewłaściwie gospodarowane – jest bliskie 100% i należy je poddać kontroli.

Na podstawie realizowanych projektów, zdobytej wiedzy i doświadczeń oraz dzięki opracowanym modelom obliczeniowym, możliwe będzie – po uprzedniej walidacji, weryfikacji oraz kalibracji – opracowanie i wdrożenie systemu monitorowania strat w uprawach rolnych, który przyczyni się do:

- zmniejszenia kosztów bezpośrednich związanych z zaangażowaniem pracowników w pracach komisji do spraw szacowania suszy rolniczej i innych szkód w rolnictwie,
- przyspieszenia rozpatrywania wniosków,
- ujednolicenia metodyki szacowania strat,
- bardziej precyzyjnego określania wielkości plonów,
- udostępnienia obiektywnych informacji, które mogą stanowić podstawę do podjęcia decyzji o umorzeniu czynszu dzierżawnego gruntów z Zasobu WRSP.

W 2019 r. działania KOWR związane z opracowaniem i przygotowaniem pilotażowych projektów badawczo-rozwojowych wykorzystania teledetekcji satelitarnej w rolnictwie dotyczyły m.in.:

- dostarczenia danych statystycznych do modeli matematycznych szacujących straty powstałe w wyniku niekorzystnych zjawisk atmosferycznych,
- umożliwienia przeprowadzenia badań w terenie na gruntach spółek podległych KOWR,
- zorganizowania czterech konferencji dla jednostek funkcjonujących w obszarze rolnictwa o możliwościach, jakie płyną z wykorzystania teledetekcji satelitarnej,
- przeszkolenia (w ramach 3 rodzajów szkoleń) części kadry z OT KOWR w 16 województwach z zakresu posługiwania się scenami satelitarnymi, generowania wskaźników wegetacyjnych i obsługi oprogramowania typu GIS,
- przygotowania i rozpowszechnienia broszury informacyjnej dla producentów rolnych „Teledetekcja satelitarna w rolnictwie – szanse i możliwości”.

Dzięki realizowanym projektom uzyskano wiedzę na temat możliwości wykorzystania teledetekcji satelitarnej do monitorowania stanu upraw. Wyniki projektów potwierdziły wysoką dokładność autorskich algorytmów szacujących szkody, bazujących na wskaźnikach teledetekcyjnych, co daje podstawę do szerszego wykorzystywania technik teledetekcyjnych w zakresie monitorowania upraw.

12.4. Technologia blockchain w rolnictwie

Technologia cyfrowa *blockchain* umożliwia monitorowanie bezpieczeństwa i jakości żywności, ze szczególnym uwzględnieniem hodowli zwierząt i produkcji żywności. Podstawową zaletą technologii *blockchain* jest zapewnienie efektywnego obiegu informacji na wszystkich etapach/ogniwach łańcucha dostaw żywności. Wykorzystanie technologii *blockchain* umożliwi paszportyzację żywności, czyli „sformalizowane śledzenie” drogi produktu od pola do stołu. Wdrożenie systemu zapewni hodowcom/rolnikom wiarygodność i wzrost opłacalności produkcji zwierzęcej, a producentom oraz konsumentom żywności zagwarantuje, że finalny produkt jest najwyższej jakości. Podstawowym zadaniem systemu cyfrowego monitorowania informacji w łańcuchu dostaw żywności jest:

- uwiarygodnienie pochodzenia, jakości żywienia i stanu zdrowia zwierząt,
- kontrola warunków transportu, rozbioru i przechowania mięsa,
- zapewnienie powtarzalności w produkcji mięsa wysokiej jakości.

Założeniem opracowywanej w KOWR koncepcji projektu badawczo-rozwojowego jest poprawa wizerunku produkowanej w Polsce wołowiny i wieprzowiny, zrewolucjonizowanie hodowli i produkcji oraz wsparcie zrównoważonego rozwoju ww. branż.

W 2019 r. działania KOWR związane z opracowaniem i przygotowaniem pilotażowego projektu dotyczyły m.in.:

- rozpoznania podmiotów naukowych mających odpowiedni potencjał uczestniczenia w projekcie,
- poszukiwania organizacji rolniczych i branżowych mogących uczestniczyć w projekcie,
- wytypowania gospodarstw rolnych z odpowiednim potencjałem produkcyjnym, którym można zaproponować uczestniczenie w pilotażu projektu,
- wytypowania firm przetwórczych i handlowych, którym można zaproponować uczestniczenie w pilotażu projektu.

Zainteresowanie paszportyzacją żywności zgłosili do KOWR również producenci prowadzący uprawy roślinne.

12.5. Pozostałe działania na rzecz wdrażania innowacji w rolnictwie oraz sektorze rolno-spożywczym

KOWR, jako agencja wykonawcza, ma z jednej strony ustawowy obowiązek wdrażać i stosować instrumenty wsparcia rolnictwa, prowadzić aktywną politykę rolną oraz dbać o rozwój obszarów wiejskich, a z drugiej strony – zgodnie z art. 17 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) – za zgodą ministra właściwego do spraw aktywów państwowych może tworzyć lub przystępować do spółki prawa handlowego oraz posiadać, obejmować lub nabywać akcje lub udziały w spółkach. Wobec powyższego KOWR, m.in. w celu wdrażania innowacji w rolnictwie oraz sektorze rolno-spożywczym i wspierania eksportu polskich produktów rolno-spożywczych, podejmuje działania mające za cel **rozwój krajowej infrastruktury transportowo-logistycznej**.

12.5.1. Powstanie terminala intermodalnego przy współpracy z KOWR

We wrześniu 2019 r. podpisano porozumienie w sprawie powstania terminala intermodalnego w Emilianowie koło Bydgoszczy. Terminal będzie dawał możliwość przeładunku i zmiany środków transportu towarów, co przyczyni się do poprawy logistyki i handlu w sektorze rolno-spożywczym. Sygnatariuszami porozumienia, oprócz KOWR, są: PKP, PKP Cargo, Morski Port Gdynia S.A., Urząd Gminy w Nowej Wsi Wielkiej, Bydgoski Park Przemysłowo-Technologiczny oraz Wojewoda Kujawsko-Pomorski.

Powstanie terminala ma istotne znaczenie zarówno w kontekście tworzenia przez KOWR giełdy obrotu towarami rolno-spożywczymi w ramach projektu Platforma Żywnościowa, jak i gospodarki krajowej. Będzie wsparciem polskiego eksportu produktów rolno-spożywczych polegającym na poprawie dostępu do portów morskich na polskim wybrzeżu. Zakłada się, że wokół terminala powstanie obszar inwestycyjny, nakierowany na logistykę i przetwórstwo rolno-spożywcze.

12.5.2. Terminale przeładunkowe w portach morskich

Dostrzeżono, że istnieją przeszkody w dostępie do terminali przeładunkowych w portach morskich. Porty morskie są własnością Skarbu Państwa, jednak terminale przeładunkowe należą do globalnych firm działających w branży handlu towarami rolno-spożywczymi. To determinuje ich politykę usługową. W związku z powyższym KOWR przeprowadził rozeznanie i podjął negocjacje w celu zakupu dwóch terminali zbożowych – jednego działającego w Porcie Świnoujście i drugiego – w Porcie Gdynia.

Efektom tych działań będzie wspieranie eksportu produktów rolno-spożywczych. Zakup terminali znacząco ułatwi dostęp do portów morskich wszystkim podmiotom na tych samych warunkach oraz ułatwi eksport podmiotom dokonującym transakcji na Platformie Żywnościowej.

Podsumowując, w 2019 r. w ramach wdrażania przez KOWR wyżej opisanych innowacyjnych projektów badawczo-rozwojowych wydano ogółem **195 decyzji, dokumentów oraz innych rozstrzygnięć**.

12.6. Pożyczki na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich i działań innowacyjnych

W 2019 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z art. 24 ust. 10-11 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 396), kontynuował **możliwość zaciągania pożyczek** przez rolników ze środków uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP.

Wnioskodawcami o pożyczkę mogli być rolnicy indywidualni prowadzący gospodarstwa rodzinne, w których łączna powierzchnia użytków rolnych nie przekraczała 300 ha. Pożyczki mogły zostać udzielone przez KOWR jako wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich, z przeznaczeniem środków na finansowanie działań innowacyjnych lub rozwojowych związanych z produkcją roślinną, zwierzęcą, hodowlą oraz przetwórstwem rolno-spożywczym.

W 2019 r. przewidziano na ten cel 10 mln zł. Maksymalna kwota pożyczki mogła wynieść nie więcej niż 500 tys. zł i 80% kosztów planowanego przedsięwzięcia. Warunkiem uzyskania pożyczki było posiadanie zdolności kredytowej i płynności finansowej, wniesienie stosownego zabezpieczenia, a także wniesienie opłaty prowizyjnej w wysokości 1% wartości pożyczki. Zgodnie z warunkami w 2019 r. oprocentowanie pożyczek zostało ustalone przez KOWR na poziomie 2,87% z sześcioletnim okresem spłaty (w uzasadnionych przypadkach okres spłaty mógł wynieść do 10 lat). Spłata pożyczki będzie następowała na podstawie ustalonego harmonogramu w miesięcznych, kwartalnych lub rocznych terminach płatności poszczególnych rat.

W 2019 r. rozpatrzono 20 wniosków na łączną kwotę 5 178 tys. zł, które zostały złożone w 2018 r., z tego:

- 3 wnioski na łączną kwotę 820 tys. zł zostały pozytywnie rozpatrzone przez komisję ds. pożyczek, zostały zawarte umowy i wypłacono pożyczki,
- 17 wniosków zostało pozostawionych bez rozpoznania z powodu braku złożenia uzupełnienia wniosku we wskazanym terminie i/lub rezygnacji wnioskodawcy.

Ponadto w 2019 r. do OT KOWR złożono 26 wniosków o udzielenie pożyczki na łączną kwotę 15 810 tys. zł, z tego:

- 3 wnioski na kwotę ogółem 1 465 tys. zł zostały pozytywnie rozpatrzone przez komisję ds. pożyczek, zawarto umowy i wypłacono pożyczki,
- 16 wniosków zostało przez OT KOWR pozostawionych bez rozpoznania z powodu braku złożenia uzupełnienia wniosku we wskazanym terminie i/lub rezygnacji wnioskodawcy,
- 7 wniosków pozostało do rozpatrzenia przez OT KOWR w 2020 r.

Łącznie w 2019 r. KOWR udzielił ze środków uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP **6 pożyczek** na łączną kwotę **2 285 tys. zł**.

W 2019 r. KOWR wydał ogółem **111 decyzji, dokumentów i innych rozstrzygnięć** w zakresie udzielenia pożyczek na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich i działań innowacyjnych.

13. DZIAŁANIA W ZAKRESIE ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII

13.1. Wsparcie działań na rzecz odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 10 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) KOWR jest uprawniony do prowadzenia działań ukierunkowanych na wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie.

W 2019 r. KOWR zrealizował **16 bezpłatnych szkoleń** (po jednym w każdym województwie) pn. „**OZE – szansa na innowacyjne rolnictwo**” adresowanych zwłaszcza do: rolników, mieszkańców wsi oraz przedsiębiorców z branży rolno-spożywczej. Podczas ww. wydarzeń poruszone zostały zagadnienia dotyczące m.in.: uwarunkowań i kosztów pozyskania energii ze źródeł odnawialnych, praktycznych doświadczeń w eksploatacji takich instalacji (w tym: biogazowni rolniczych, małych elektrowni wodnych, instalacji fotowoltaicznych oraz kotłów na biomasę), a także źródeł finansowania i form wsparcia omawianych inwestycji. Powyższe szkolenia zostały objęte patronatem honorowym Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Wzięło w nich udział ponad 1,4 tys. osób.

Dodatkowo w dniach 16–17 października 2019 r. KOWR zorganizował w Warszawie **konferencję pn. „Nowe rozwiązania prawne dotyczące wykorzystania OZE na obszarach wiejskich”** (patronat honorowy nad wydarzeniem objął Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi).

Pierwszy dzień konferencji pn. „Spółdzielnie energetyczne – szansa na niezależność energetyczną obszarów wiejskich” został poświęcony zagadnieniom związanym z nowymi rozwiązaniami prawnymi umożliwiającymi funkcjonowanie spółdzielni energetycznych na terenach gmin wiejskich i miejsko-wiejskich. Oprócz zagadnień dotyczących regulacji prawnych uczestnikom wydarzenia przekazano podstawowe informacje na temat zakładania spółdzielni energetycznych, a także korzyści wynikających z ich założenia. W pierwszym dniu konferencji udział wzięło 215 osób.

Drugi dzień konferencji pn. „Procedury kwalifikacji surowców odpadowych do produkcji biogazu rolniczego” poświęcony był zagadnieniom związanym ze zmianą definicji biogazu rolniczego. Podczas tego wydarzenia, oprócz informacji dotyczących zmian w przepisach ustawy o odnawialnych źródłach energii, uczestnikom konferencji przedstawiono procedurę klasyfikacji surowców do produkcji biogazu rolniczego, ze szczególnym uwzględnieniem surowców pochodzących z oczyszczalni ścieków znajdujących się przy zakładach przetwórstwa rolno-spożywczego. W drugim dniu konferencji udział wzięło 170 osób.

W 2019 r. na realizację powyższych przedsięwzięć wydatkowano ze środków budżetu krajowego **160,3 tys. zł.** KOWR wydał ogółem **17 decyzji, dokumentów oraz innych rozstrzygnięć** w zakresie wsparcia działań na rzecz odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie.

13.2. Monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. b ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) oraz art. 4, art. 12a, art. 13, art. 28k, art. 28q ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o biokomponentach i biopaliwach ciekłych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1155, z późn. zm.) do zadań KOWR w 2019 r. należało kontynuowanie działań związanych z **monitorowaniem rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych.** Dyrektor Generalny KOWR, jako organ rejestrowy

wskazany w ustawie o biokomponentach i biopaliwach ciekłych, był odpowiedzialny za prowadzenie następujących rejestrów:

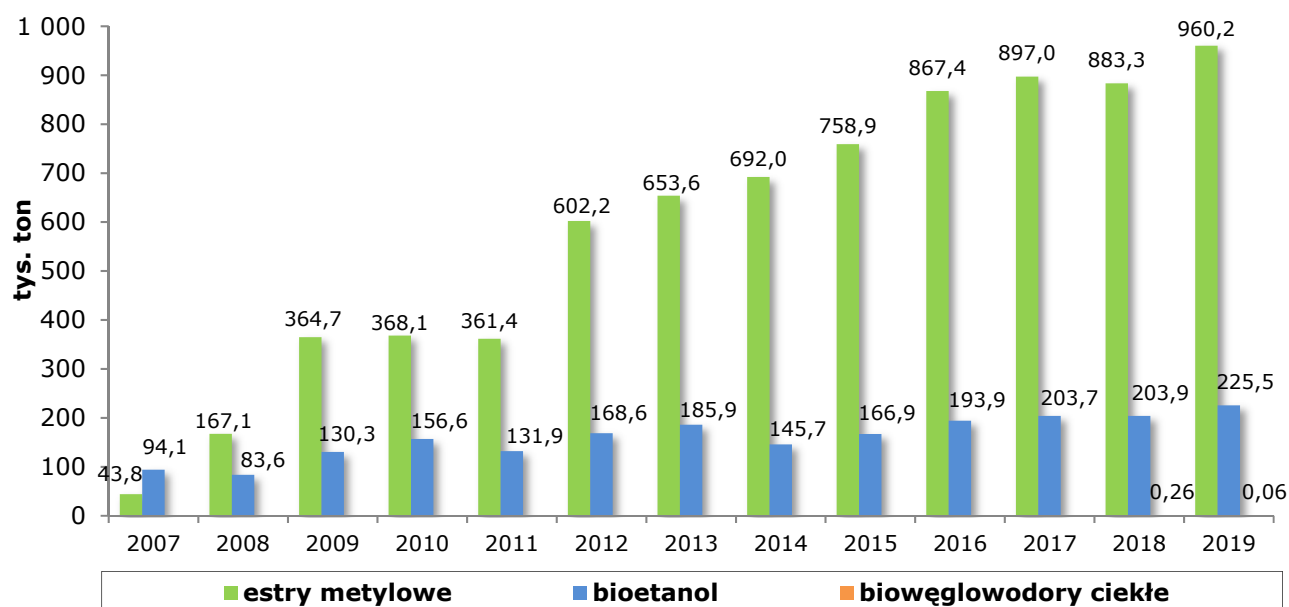
- **wytwórców** – przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania biokomponentów, a następnie rozporządzenia nimi przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej lub przeznaczenia ich do wytworzenia przez siebie paliw ciekłych lub biopaliw ciekłych,
- **podmiotów sprowadzających** – przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą w zakresie importu lub nabycia wewnątrzwspólnotowego biokomponentów dokonanego samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu oraz rozporządzenia tymi biokomponentami przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej,
- **administratorów systemów certyfikacji** – przedsiębiorców, którzy posiadają tytuł prawny do dysponowania uznanym systemem certyfikacji i wykonują działalność gospodarczą w zakresie udzielania zgody na korzystanie z tego systemu,
- **jednostek certyfikujących** – przedsiębiorców, którzy działając w ramach uznanego systemu certyfikacji, mają prawo wydawania certyfikatów podmiotom certyfikowanym,
- **rolników** wytwarzających biopaliwa ciekłe na własny użytek.

Rejestr wytwórców

W rejestrze wytwórców, wg stanu na 31 grudnia 2019 r., ujętych było **25 przedsiębiorców**⁹⁸. W 2019 r. wydano **dwa zaświadczenia o dokonaniu wpisu, jedno zaświadczenie aktualizujące wpis** oraz wykreślono jeden wpis w rejestrze wytwórców.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru wytwórców byli zobowiązani do składania, w terminie 45 dni po zakończeniu kwartału, sprawozdań kwartalnych zawierających informacje dotyczące m.in. rodzajów i ilości wykorzystanych surowców oraz wytworzonych biokomponentów. W 2019 r. wpłynęło łącznie **169 sprawozdań kwartalnych oraz ich korekty**.

Wykres 49. **Produkcja biokomponentów w Polsce**

Źródło: dane KOWR.

⁹⁸ Z tego: 8 przedsiębiorców zostało uprawnionych do produkcji estrów metylowych, 13 – bioetanolu, 1 – estrów metylowych i bioetanolu, 2 – biowęglowodorów ciekłych oraz 1 biowęglowodorów ciekłych i bio propanu-butanu.

Ze sprawozdań kwartalnych złożonych przez wytwórców za 2019 r. wynikało, że **7 przedsiębiorców** wytworzyło **960,159 tys. ton estrów metylowych** (w tym 83,001 tys. ton estrów stanowiły biokomponenty uprawnione do podwójnego zaliczenia do realizacji Narodowego Celu Wskaźnikowego – NCW⁹⁹), **8 przedsiębiorców** wyprodukowało **225,548 tys. ton bioetanolu** (w tym 12,404 tys. ton bioetanolu stanowiły biokomponenty uprawnione do podwójnego zaliczenia do realizacji NCW) oraz jeden **przedsiębiorca** wytworzył **60,315 tony** biowęglowodorów ciekłych (w tym 53,607 tony biowęglowodorów ciekłych stanowiły biokomponenty uprawnione do podwójnego zaliczenia do realizacji NCW). Ze sprawozdań kwartalnych wytwórców wynika, że tylko 17,597 tony biokomponentów wytworzonych w 2019 r. nie spełniało kryteriów zrównoważonego rozwoju.

W 2019 r. podstawowym surowcem do produkcji bioetanolu była kukurydza (55,6% ogółu wykorzystanych surowców), a następnie: zawiesina skrobi odpadowej o kodzie odpadu 02 03 80 (30,1%), pozostałość produkcyjna skrobi z przetwórstwa pszenicy (7,3%), destylaty (3,8%) oraz odpady¹⁰⁰ (1,8%). Z kolei estry metylowe wytwarzano głównie z olejów roślinnych (91,2% ogółu surowców wykorzystanych do produkcji estrów metylowych), a następnie zużytych olejów kuchennych (8,6%), natomiast biowęglowodory ciekłe – z destylatów z odpadów (88,9%).

Od 2012 r. podmioty realizujące NCW zostały uprawnione do skorzystania z obniżenia NCW. Warunkiem skorzystania z tej preferencji było udokumentowanie wykorzystania nie mniej niż 70% biokomponentów wytworzonych przez wytwórców wykonujących działalność w zakresie wytwarzania biokomponentów z:

- surowców rolniczych pozyskiwanych z gospodarstwa rolnego położonego: na obszarze co najmniej jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej, w Republice Turcji albo w państwie członkowskim Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stronie umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym na podstawie umowy kontraktacji zawartej między producentem rolnym prowadzącym to gospodarstwo a wytwórcą, przetwórcą albo pośrednikiem, lub
- biomasy pozyskiwanej na podstawie umowy dostawy zawartej między wytwórcą a pośrednikiem albo przetwórcą, lub
- surowców rolniczych pozyskiwanych z produkcji własnej wytwórców.

W związku z ww. preferencją wytwórcy biokomponentów zostali zobowiązani do składania w KOWR informacji o biokomponentach, które zostały wytworzone przez wytwórcę, a następnie rozporządzone poprzez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej. W 2019 r. wpłynęło łącznie **121 informacji oraz ich korekt**. Dodatkowo wytwórcy, jak i inne podmioty biorące udział w obrocie biokomponentami, zostali zobowiązani do przekazywania nabywcom biokomponentów pisemnych informacji zawierających dane dotyczące rodzajów i ilości poszczególnych surowców, które zostały zużyte do ich wytworzenia.

⁹⁹ Narodowy Cel Wskaźnikowy – minimalny udział innych paliw odnawialnych i biokomponentów zawartych w paliwach stosowanych we wszystkich rodzajach transportu w ogólnej ilości paliw ciekłych i biopaliw ciekłych zużywanych w ciągu roku kalendarzowego w transporcie drogowym i kolejowym, liczony według wartości opałowej.

¹⁰⁰ Odpady spożywcze o kodach odpadu 16 03 80, 02 03 04, 19 12 12, 02 06 01, 02 06 99 oraz odpady z przemysłu cukrowniczego o kodzie odpadu 02 04 99.

W ramach administrowania rejestrem wytwórców w 2019 r. KOWR przeprowadzał szczegółowe kontrole w zakresie:

- weryfikacji danych zawartych w sprawozdaniach kwartalnych dotyczących produkcji biokomponentów oraz w informacjach o biokomponentach, które zostały wytworzone przez wytwórcę, a następnie rozporządzone poprzez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej,
- spełnienia warunków wymaganych do wykonywania działalności objętej wpisem do rejestru,
- spełniania warunków do korzystania z uznanego systemu certyfikacji w ramach kryteriów zrównoważonego rozwoju.

W 2019 r. przeprowadzono łącznie **10 kontroli**.

Przyjęto także **39 informacji** wytwórców o otrzymaniu certyfikatu oraz ich korekt. Sporządzono 4 zbiorcze raporty kwartalne dotyczące wytworzonych oraz importowanych lub nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów odpowiednio za IV kwartał 2018 r. oraz trzy kwartały 2019 r. (na podstawie sprawozdań kwartalnych wytwórców, podmiotów sprowadzających oraz podmiotów realizujących NCW). Przedmiotowe raporty zostały przekazane ministrom właściwym do spraw: finansów publicznych, energii, rynków rolnych oraz środowiska. W uzasadnionych przypadkach KOWR nakładał kary finansowe lub administracyjne na wytwórców naruszających przepisy.

Rejestr podmiotów sprowadzających

W rejestrze podmiotów sprowadzających, wg stanu na 31 grudnia 2019 r., było ujętych **25 podmiotów** prowadzących działalność gospodarczą w zakresie importu lub nabycia wewnątrzspółnotowego biokomponentów dokonanego samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu oraz rozporządzenia tymi biokomponentami przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej. W 2019 r. wydano **5 zaświadczeń** o dokonaniu wpisu, **4 zaświadczenia** aktualizujące wpis oraz jedną **decyzję** o wykreśleniu wpisu z rejestru.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru podmiotów sprowadzających byli zobowiązani do składania, w terminie 45 dni po zakończeniu kwartału, sprawozdań kwartalnych zawierających informacje dotyczące m.in. rodzajów i ilości importowanych lub nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów. W 2019 r. wpłynęło łącznie **108 sprawozdań kwartalnych oraz ich korekt**. Z przekazanych sprawozdań kwartalnych wynikało, że w 2019 r. podmioty sprowadzające nie dokonywały importu biokomponentów, natomiast nabyły wewnątrzspółnotowo **202,230 tony** biokomponentu (estrów metylowych) spełniających kryteria zrównoważonego rozwoju. Ponadto w 2019 r. podmioty sprowadzające przekazały do KOWR **33 informacje o otrzymaniu certyfikatu oraz ich korekty**.

W ramach administrowania rejestrem podmiotów sprowadzających w 2019 r. KOWR przeprowadził **2 kontrole** działalności gospodarczej objętej wpisem. Do uprawnień KOWR należało także nakładanie, w uzasadnionych przypadkach, kar finansowych lub administracyjnych na podmioty naruszające przepisy prawa.

Rejestr administratorów systemów certyfikacji

W rejestrze administratorów systemów certyfikacji, wg stanu na 31 grudnia 2019 r., było ujętych **3 przedsiębiorców** dysponujących uznanymi przez Komisję Europejską systemami certyfikacji.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru administratorów systemów certyfikacji zostali zobowiązani do złożenia, w terminie do 45 dni po zakończeniu roku kalendarzowego, sprawozdań rocznych

zawierających m.in. wykaz przeprowadzonych kontroli jednostek certyfikujących w ramach uznanych systemów certyfikacji.

W zakresie prowadzenia rejestru administratorów systemów certyfikacji w 2019 r. KOWR przeprowadził **kontrolę** dotyczącą spełnienia warunków wymaganych do wykonywania działalności regulowanej oraz udzielania zgód na korzystanie z uznanego systemu certyfikacji. Do uprawnień KOWR należało także przyjmowanie informacji o cofnięciu jednostce certyfikującej zgody na korzystanie z uznanego systemu certyfikacji oraz nakładanie, w uzasadnionych przypadkach, kar finansowych lub administracyjnych na podmioty naruszające przepisy prawa.

Rejestr jednostek certyfikujących

W rejestrze jednostek certyfikujących na 31 grudnia 2019 r. było ujętych **12 przedsiębiorców** prowadzących działalność gospodarczą w zakresie wydawania certyfikatów podmiotom certyfikowanym. W 2019 r. wydano **4 zaświadczenia** aktualizujące wpis oraz dokonano jednego **wykreślenia** z rejestru.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru jednostek certyfikujących byli zobowiązani do składania pisemnych informacji o wydaniu lub cofnięciu certyfikatu podmiotom certyfikowanym. W 2019 r. do KOWR wpłynęły **304 informacje oraz ich korekty**. Przedmiotowe informacje potwierdziły wydanie **684 certyfikatów**.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru jednostek certyfikujących zostali zobowiązani do złożenia, w terminie do 45 dni po zakończeniu roku kalendarzowego, sprawozdań rocznych zawierających m.in. listę podmiotów certyfikowanych, którym jednostka certyfikująca wydała certyfikat, oraz wykaz kontroli podmiotów certyfikowanych przeprowadzonych przez jednostkę certyfikującą.

W ramach administrowania rejestrem jednostek certyfikujących w 2019 r. KOWR przeprowadził **3 kontrole** jednostek certyfikujących w zakresie wykonywania działalności gospodarczej objętej wpisem do rejestru oraz spełnienia warunków wymaganych do jej wykonywania. Do uprawnień KOWR należało także nakładanie, w uzasadnionych przypadkach, kar finansowych lub administracyjnych na podmioty naruszające przepisy prawa.

Rejestr rolników wytwarzających biopaliwa ciekłe na własny użytek

Do rejestru rolników wytwarzających biopaliwa ciekłe na własny użytek, wg stanu na 31 grudnia 2019 r., wpisane były **2 podmioty** (w tym grupa składająca się z 4 rolników). Dopuszczalny roczny limit produkcji biopaliw ustalony dla ww. podmiotów wynosił 4,7 tys. litrów estrów metylowych oraz 13 tys. litrów czystego oleju roślinnego.

Podmioty wpisane do rejestru rolników były zobowiązane do złożenia, w terminie do 45 dni po zakończeniu roku kalendarzowego, sprawozdań rocznych zawierających m.in. informacje o ilości wytworzonych i zużytych na własny użytek paliw ciekłych. Z rocznych sprawozdań złożonych przez rolników wpisanych do rejestru wynikało, że w 2019 r. wyprodukowali oni łącznie **544,4 litra czystego oleju roślinnego** oraz **40 litrów estrów metylowych**.

W ramach administrowania rejestrem rolników KOWR był uprawniony do przeprowadzenia kontroli rolników wpisanych do rejestru, a także nakładania – w uzasadnionych przypadkach – kar finansowych lub administracyjnych na rolników naruszających przepisy prawa.

Podmioty realizujące Narodowy Cel Wskaźnikowy¹⁰¹

Na podstawie przepisów ustawy o biokomponentach i biopaliwach ciekłych podmioty realizujące NCW, które w danym kwartale dokonały samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu importu lub nabycia wewnątrzspółnotowego biokomponentów (w tym biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych) lub dokonały rozporządzenia tymi biokomponentami lub zużycia ich na potrzeby własne, zostały zobowiązane do złożenia w KOWR, w terminie 45 dni od zakończenia kwartału, sprawozdań kwartalnych albo oświadczeń o niewykonywaniu ww. działalności. W 2019 r. wpłynęło łącznie **119 sprawozdań i oświadczeń oraz ich korekt**.

Z przekazanych sprawozdań kwartalnych złożonych za 2019 r. wynikało, że podmioty realizujące NCW nabyły wewnątrzspółnotowo **357,619 tys. ton biokomponentów** oraz **78,098 tys. ton biokomponentów** zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych.

Tabela 25. **Ilość i rodzaj nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów oraz biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych w 2019 r.**

Lp.	Rodzaj biokomponentu	Ilość nabytych wewnątrzspółnotowo	
		Biokomponentów (tys. ton)	Biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych (tys. ton)
1.	Bioetanol	66,499	25,169
2.	Estry	290,121	52,929
3.	Biowęglowodory ciekłe	0,999	0
Ogółem		357,619	78,098

Źródło: dane KOWR.

Z otrzymanych sprawozdań kwartalnych wynikało, że podmioty realizujące NCW w 2019 r. nie dokonały importu biokomponentów oraz biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych.

W ramach swoich kompetencji KOWR nakładał, w uzasadnionych przypadkach, kary finansowe na podmioty naruszające przepisy prawa.

Podsumowując, w 2019 r. KOWR wydał ogółem **1 242 decyzje, dokumenty oraz inne rozstrzygnięcia** w zakresie monitorowania rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych.

13.3. Monitorowanie produkcji biopłynów

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. c ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 poz. 481) oraz art. 34 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2020 r. poz. 261, z późn. zm.) KOWR był odpowiedzialny za **monitorowanie produkcji biopłynów, w tym prowadzenie rejestru wytwórców biopłynów**. W 2019 r. do KOWR nie wpłynął wniosek o wpis do ww. rejestru.

¹⁰¹ Podmiot realizujący NCW – każdy podmiot, w tym mający siedzibę lub miejsce zamieszkania poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – dokonujący samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu – wytwarzania, importu lub nabycia wewnątrzspółnotowego paliw ciekłych lub biopaliw ciekłych, który:

- rozporządza nimi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej poprzez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się paliw ciekłych lub biopaliw ciekłych lub
- zużywa je na potrzeby własne na tym terytorium, z wyłączeniem przywozu paliw ciekłych przeznaczonych do użycia podczas transportu i przywożonych w standardowych zbiornikach, o których mowa w art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym.

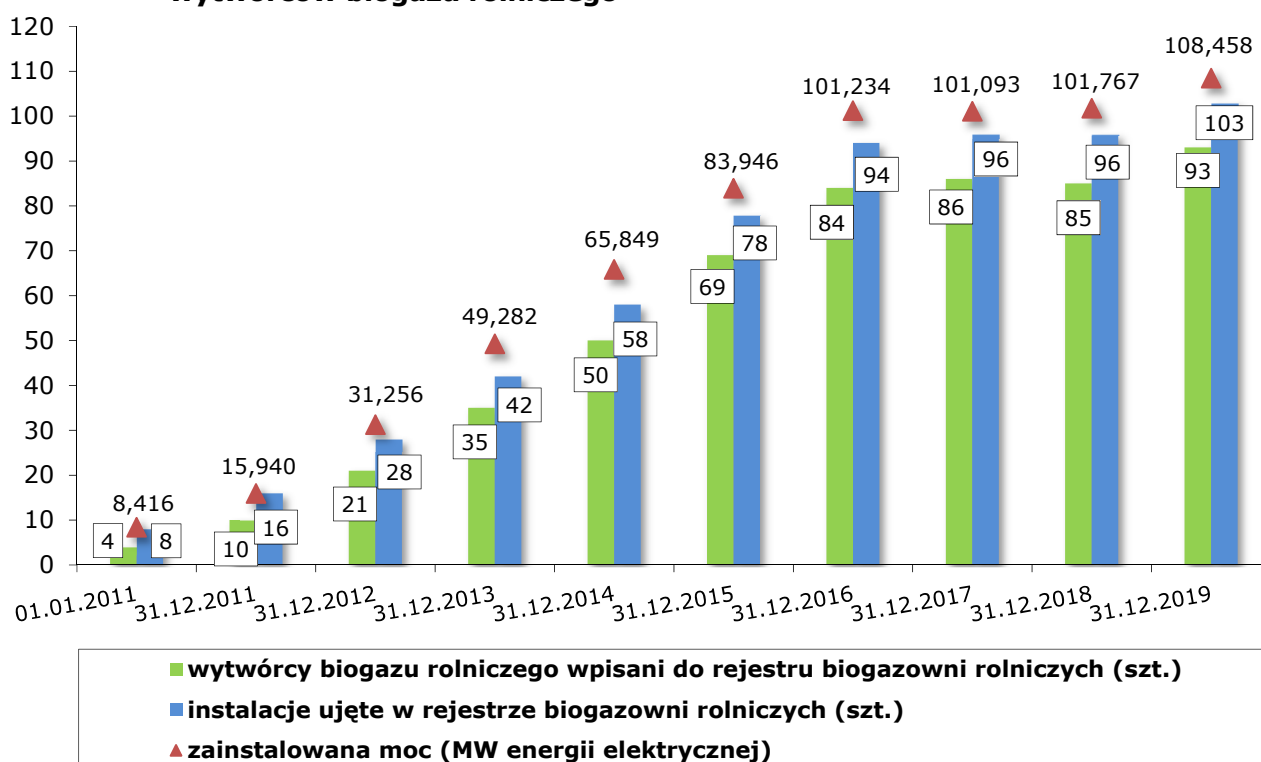
13.4. Monitorowanie produkcji biogazu rolniczego

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. a ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) oraz art. 23 i 24 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2020 r. poz. 261, z późn. zm.) w 2019 r. KOWR kontynuował działania związane z **monitorowaniem produkcji biogazu rolniczego**. Dyrektor Generalny KOWR, jako organ rejestrowy, był odpowiedzialny za prowadzenie rejestru wytwórców biogazu rolniczego, tj. przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania biogazu rolniczego lub wytwarzania energii elektrycznej z biogazu rolniczego.

W rejestrze wytwórców biogazu rolniczego, wg stanu na 31 grudnia 2019 r., były ujęte **103 biogazownie rolnicze** należące do 93 podmiotów. W 2019 r. wydano: **7 zaświadczeń** o dokonaniu wpisu do rejestru, **24 zaświadczenia** aktualizujące wpis oraz **3 decyzje** o zakazie wykonywania działalności gospodarczej.

Łączna zainstalowana moc elektryczna ww. biogazowni wynosiła **108,458 MW energii elektrycznej**. Wszyscy wytwórcy wpisani do rejestru wykonywali działalność gospodarczą wyłącznie w zakresie wytwarzania energii elektrycznej z biogazu rolniczego.

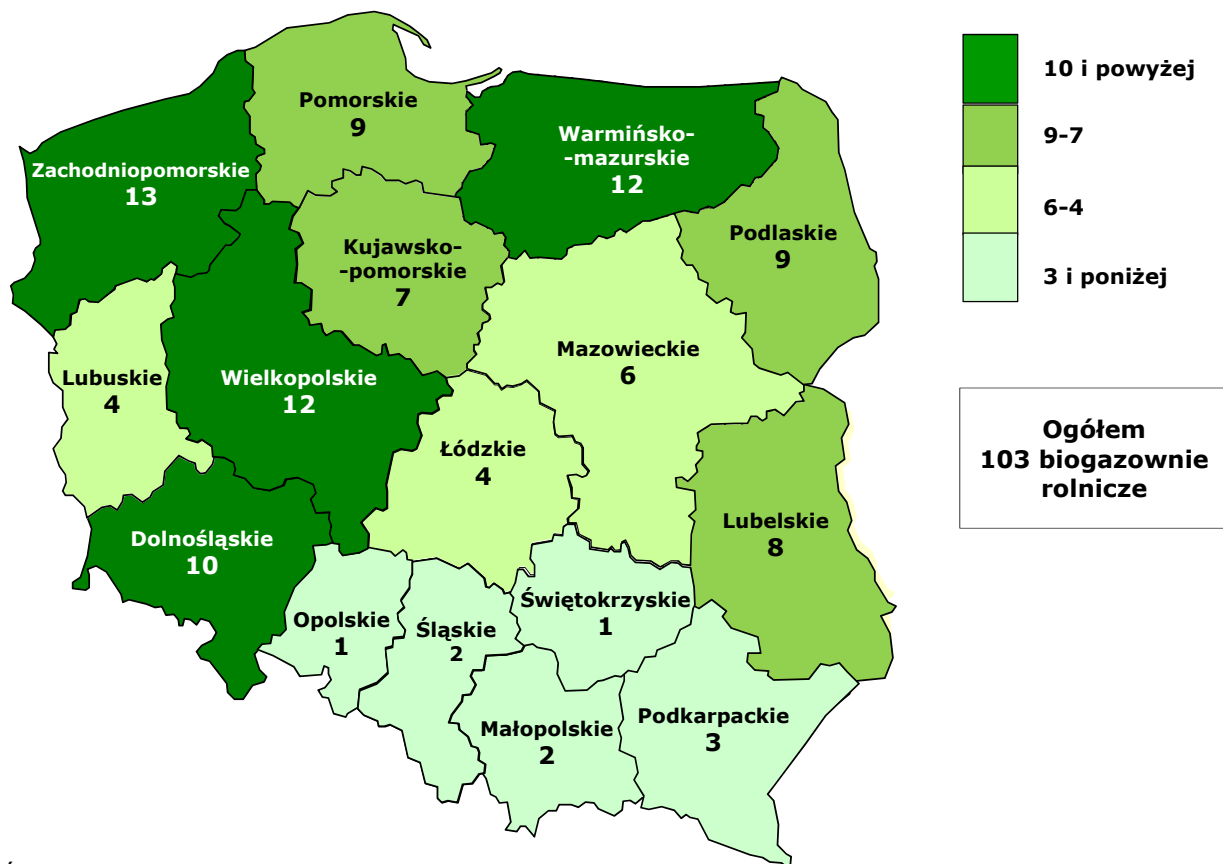
Wykres 50. **Liczba wytwórców biogazu rolniczego i instalacji wpisanych do rejestru wytwórców biogazu rolniczego**

Źródło: dane KOWR.

Najwięcej biogazowni rolniczych znajdowało się w województwie zachodniopomorskim (13 instalacji, 12,6% zarejestrowanych biogazowni rolniczych w kraju), a następnie: warmińsko-mazurskim i wielkopolskim (po 12 instalacji, po 11,6%), dolnośląskim (10 instalacji, 9,7%) oraz pomorskim i podlaskim (po 9 biogazowni rolniczych, po 8,7%).

Wykres 51. Rozmieszczenie terytorialne biogazowni rolniczych wg stanu na 31 grudnia 2019 r.

Źródło: dane KOWR.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru wytwórców biogazu rolniczego byli zobowiązani do składania, w terminie 45 dni po zakończeniu kwartału, sprawozdań kwartalnych zawierających informacje dotyczące odpowiednio:

- ilości i rodzajów substratów wykorzystanych do wytworzenia biogazu rolniczego lub do wytworzenia energii elektrycznej z biogazu rolniczego,
- łącznej ilości wytworzonego biogazu rolniczego, z wyszczególnieniem ilości biogazu rolniczego wprowadzonego do sieci dystrybucyjnej gazowej, wykorzystanej do wytworzenia energii elektrycznej w układzie rozdzielonym lub kogeneracyjnym lub wykorzystanej w inny sposób,
- ilości energii elektrycznej wytworzonej z biogazu rolniczego w układzie rozdzielonym lub kogeneracyjnym,
- ilości energii elektrycznej sprzedanej, w tym ilości energii elektrycznej sprzedanej sprzedawcy zobowiązanemu, która została wytworzona z biogazu rolniczego i wprowadzona do sieci dystrybucyjnej,
- ilości produktu ubocznego powstałego w wyniku wytworzenia biogazu rolniczego,
- ilości zakupionego biogazu rolniczego oraz danych podmiotu, od którego został zakupiony biogaz.

W 2019 r. do KOWR wpłynęły **493 sprawozdania kwartalne oraz ich korekty**. Ze sprawozdań kwartalnych złożonych za 2019 r. wynikało, że do wytworzenia biogazu rolniczego zużytych zostało ponad **3,96 mln ton surowców**, w tym najwięcej wywaru pogorzelnianego (20,7% zużytych surowców ogółem), a następnie: pozostałości z owoców i warzyw (19,5%), gnojowicy (18,5%), kiszunki z kukurydzy (10,6%) oraz wysłódków buraczanych (6,3%). **Odpady stanowiły około 88% surowców zużytych do wytworzenia biogazu rolniczego, a 12% – uprawy celowe.**

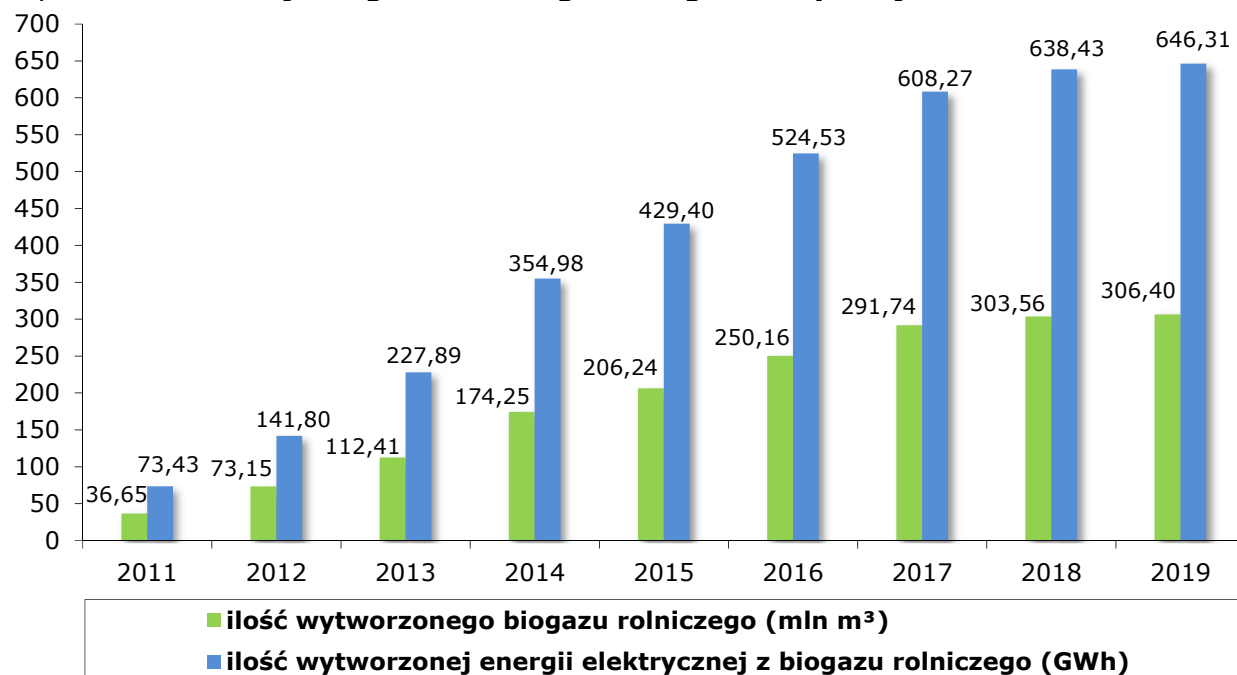
Tabela 26. **Wykaz substratów zużytych do produkcji biogazu rolniczego w 2019 r.**

Lp.	Rodzaj substratu	Ilość substratu zużytego do produkcji biogazu rolniczego (tony)
1.	Wywar pogorzelniany	817 216,644
2.	Pozostałości z owoców i warzyw	771 528,287
3.	Gnojowica	733 451,984
4.	Kiszonka z kukurydzy	420 714,003
5.	Wysłodki buraczane	250 324,897
6.	Osady technologiczne z przemysłu rolno-spożywczego	187 643,427
7.	Odpady z przemysłu mleczarskiego	125 154,830
8.	Odpady z przetwórstwa spożywczego	119 676,155
9.	Odpady poubojowe	104 450,607
10.	Przeterminowana żywność	96 836,854
11.	Obornik	85 418,377
12.	Odpadowa masa roślinna	42 113,627
13.	Zielonka	33 060,336
14.	Owoce i warzywa	30 349,858
15.	Kiszonka z traw i zbóż	22 334,481
16.	Pomiot ptasi	19 815,720
17.	Osady z przetwórstwa produktów roślinnych	16 666,950
18.	Tłuszcze	14 564,858
19.	Treści żołądkowe	10 962,328
20.	Odpady z produkcji oleju roślinnego	10 244,838
21.	Pasza	7 515,525
22.	Zboże, odpad zbożowy	7 327,926
23.	Odpady gastronomiczne	6 195,680
24.	Oleje roślinne	6 131,586
25.	Osady tłuszczowe	4 394,778
26.	Odpady białkowe, tłuszczowe	4 119,540
27.	Słoma	3 860,562
28.	Mieszanina lecytyny i mydeł	1 485,370
29.	Płynne resztki pszenne	1 203,452
30.	Poferment	686,410
31.	Gliceryna	348,420
32.	Popłuczyny	332,690
33.	Oleje fuzlowe	163,140
34.	Szlamy białkowe, tłuszczowe	43,780
35.	Wytłoki poekstrakcyjne z produkcji farmaceutyków ziołowych	35,160
36.	Kawa	9,756
Ogółem		3 956 382,836

Źródło: dane KOWR.

Ze wskazanej powyżej ilości surowców wytwórcy biogazu rolniczego w procesie fermentacji metanowej wytworzyli łącznie **306,396 mln m³ biogazu rolniczego**, z którego wyprodukowano **646,308 GWh energii elektrycznej**.

Wykres 52. **Produkcja biogazu rolniczego i energii elektrycznej**

Źródło: dane KOWR.

W ramach administrowania rejestrem wytwórców biogazu rolniczego w 2019 r. przeprowadzono **41 kontrole** dotyczące weryfikacji spełnienia warunków wymaganych do wykonywania działalności objętej wpisem oraz danych zawartych w sprawozdaniach kwartalnych wytwórców biogazu rolniczego.

Do uprawnień KOWR należało także m.in.: sporządzenie zbiorczego raportu rocznego za 2018 r. (przekazanego ministrom właściwym do spraw: rynków rolnych, finansów, energii oraz środowiska), sporządzenie sprawozdania dotyczącego liczby i wysokości kar pieniężnych wymierzonych w 2018 r. (przekazanego ministrowi do spraw energii) oraz sporządzenie informacji dotyczących zmian dokonanych w rejestrze wytwórców biogazu rolniczego (przekazanej Prezesowi URE). W uzasadnionych przypadkach KOWR nakładał kary pieniężne podmiotom naruszającym przepisy prawa.

W 2019 r. KOWR wydał ogółem **830 decyzji, dokumentów i innych rozstrzygnięć** w zakresie monitorowania produkcji biogazu rolniczego.

13.5. Ewidencja mikroinstalacji biogazu rolniczego

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. a ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) oraz art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2020 r. poz. 261, z późn. zm.) KOWR w 2019 r. był uprawniony do przyjmowania od operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych albo operatorów systemów dystrybucyjnych gazowych:

- informacji o przyłączonych do jego sieci wytwórcach energii elektrycznej z biogazu rolniczego w mikroinstalacji albo przyłączonych do jego sieci wytwórcach biogazu rolniczego, lokalizacji i rodzaju mikroinstalacji oraz jej zainstalowanej mocy elektrycznej albo rocznej wydajności instalacji odnawialnego źródła energii,
- informacji o zmianie ww. danych oraz odłączeniu mikroinstalacji albo instalacji odnawialnego źródła energii od jego sieci dystrybucyjnej,

- sprawozdań kwartalnych zawierających dane produkcyjne poszczególnych wytwórców dotyczące ilości energii elektrycznej albo biogazu rolniczego.

Na podstawie ww. sprawozdań KOWR w 2019 r. sporządził zbiorcze raporty kwartalne za czwarty kwartał 2018 r. oraz za trzy kwartały 2019 r. dotyczące:

- wytwórców energii elektrycznej w mikroinstalacji,
- wytwórców biogazu rolniczego w mikroinstalacji biogazu rolniczego.

Raporty zostały zamieszczone na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej KOWR.

Z informacji przekazanych do 31 grudnia 2019 r. przez operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych wynikało, że do sieci było przyłączonych **19 mikroinstalacji** o łącznej zainstalowanej mocy elektrycznej wynoszącej **459,6 kW**.

W 2019 r. do KOWR wpłynęło **38 sprawozdań kwartalnych** operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych i ich **korekt**. Ze sprawozdań kwartalnych wynikało, że w 2019 r. łączna ilość energii elektrycznej wytworzonej z biogazu rolniczego w mikroinstalacjach wyniosła **489 593,710 kWh**.

W ramach posiadanych kompetencji KOWR, w uzasadnionych przypadkach, nakładał kary finansowe na naruszających przepisy wytwórców energii elektrycznej w mikroinstalacji oraz operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych i gazowych.

W 2019 r. KOWR wydał ogółem **71 decyzji, dokumentów i innych rozstrzygnięć** w zakresie prowadzenia ewidencji mikroinstalacji biogazu rolniczego.

13.6. Monitorowanie działalności spółdzielni energetycznych

Zgodnie z art. 9 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) oraz art. 38f ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2020 r. poz. 261, z późn. zm.) KOWR od sierpnia 2019 r. był uprawniony do prowadzenia **wykazu spółdzielni energetycznych**, których przedmiotem działalności może być wytwarzanie energii elektrycznej lub ciepła, lub biogazu w instalacjach odnawialnego źródła energii stanowiących własność spółdzielni energetycznej lub jej członków. W 2019 r. do KOWR nie wpłynął żaden wniosek o zamieszczenie danych spółdzielni w wykazie spółdzielni energetycznych.

14. REALIZACJA ZADAŃ W RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO POMOC ŻYWNOŚCIOWA 2014–2020

**PROGRAM OPERACYJNY
POMOC ŻYWNOŚCIOWA
2014–2020**

**UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ POMOCY
NAJBARDZIEJ POTRZEBUJĄCYM**

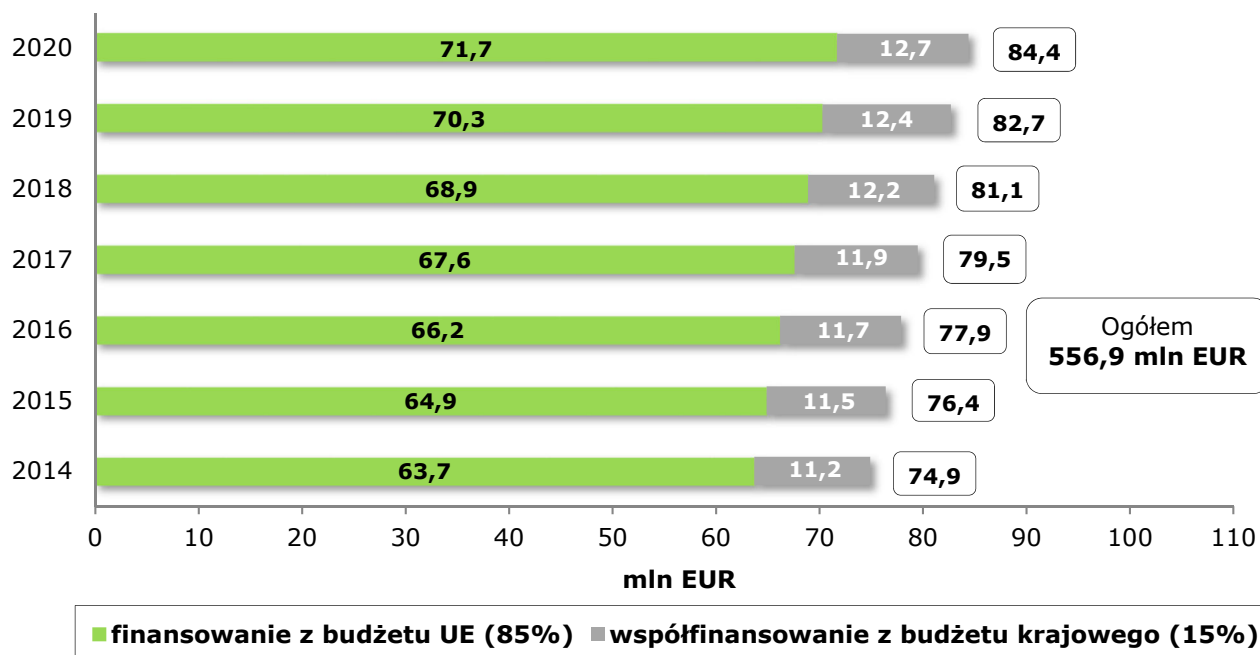
14.1. Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD)

Zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014¹⁰² ustanowiony został **Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym na lata 2014–2020**, będący instrumentem polityki spójności (funduszem uzupełniającym fundusze strukturalne). Fundusz ma na celu ograniczenie skali ubóstwa w państwach członkowskich Unii Europejskiej przez wspieranie krajowych systemów świadczących pomoc osobom najbardziej potrzebującym i jest realizowany w formie krajowych programów operacyjnych. Programy operacyjne są finansowane w 85% ze środków FEAD, a w 15% – ze środków krajowych.

14.2. Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020

Z wykorzystaniem środków pochodzących z FEAD i z budżetu krajowego realizowany jest w Polsce **Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (POPŻ)**, przewidujący finansowanie zakupu i dystrybucji żywności wśród osób najbardziej potrzebujących wraz z działaniami towarzyszącymi oferowanymi odbiorcom pomocy żywnościowej. Budżet POPŻ na lata 2014–2020 wynosi **556,9 mln EUR**, z tego: **473,4 mln EUR** pochodzi z budżetu UE, a **83,5 mln EUR** – z budżetu krajowego.

Wykres 53. **Budżet Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020**

Źródło: opracowanie KOWR na podstawie zatwierdzonego przez Komisję Europejską „Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020”.

¹⁰² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym, z późn. zm.

Do systemu zarządzania POPŻ należą następujące instytucje¹⁰³:

- Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej – instytucja zarządzająca,
- Ministerstwo Finansów – instytucja certyfikująca,
- Krajowa Administracja Skarbowa – instytucja audytowa¹⁰⁴,
- Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa – instytucja pośrednicząca,
- Ministerstwo Rozwoju (wcześniej Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju) – instytucja desygnująca.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 20 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) oraz art. 134b ust. 1, 2 i 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1507, z późn. zm.), uczestniczy w POPŻ jako **instytucja pośrednicząca i beneficjent**.

Program operacyjny wspiera na terenie całego kraju osoby i rodziny podlegające deprivacji materialnej. Program polega na udzielaniu pomocy żywnościowej osobom najbardziej potrzebującym. Pomoc kierowana jest do osób i rodzin (spełniających warunki określone w art. 7 ustawy o pomocy społecznej¹⁰⁵), które z powodu niskich dochodów nie mogą zapewnić sobie/rodzinie odpowiednich produktów żywnościowych/posiłków. Pomocy żywnościowej towarzyszą działania mające na celu m.in. włączenie społeczne oraz wzmocnienie samodzielności i kompetencji w prowadzeniu gospodarstwa domowego, a także uświadamianie w zakresie zdrowego żywienia i przeciwdziałania marnowaniu żywności (tzw. działania towarzyszące).

W POPŻ uczestniczą organizacje partnerskie o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym (OPO) wyłonione przez MRPIPS w drodze konkursu. Na podstawie umowy o dofinansowanie projektu zawartej przez poszczególne OPO z instytucją pośredniczącą (KOWR) otrzymane artykuły spożywcze są dalej dystrybuowane wśród osób najbardziej potrzebujących za pośrednictwem organizacji partnerskich regionalnych (OPR) i organizacji partnerskich lokalnych (OPL), niedziałających w celu osiągnięcia zysku. Zadaniem statutowym tych organizacji jest m.in. wspieranie i niesienie pomocy osobom najbardziej potrzebującym, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej lub materialnej.

Zgodnie z art. 134b ust. 2 ww. ustawy o pomocy społecznej do **zadań KOWR** należy w szczególności:

- 1) przygotowanie i przeprowadzenie postępowań o udzielenie zamówienia publicznego na dostawy artykułów spożywczych do magazynów organizacji partnerskich,
- 2) zawieranie z organizacjami partnerskimi i rozliczanie umów o dofinansowanie projektów, które określają szczegółowe warunki dofinansowania projektów zgodnie z art. 206 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych,
- 3) realizacja wypłat dla przedsiębiorców z tytułu zakupu żywności, kosztów administracyjnych, kosztów transportu i magazynowania oraz kosztów środków towarzyszących, o których mowa w rozporządzeniu w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym,
- 4) opracowanie procedur dokonywania czynności w ramach realizacji programu operacyjnego,
- 5) przeprowadzanie kontroli u przedsiębiorców i w organizacjach partnerskich w zakresie realizacji operacji finansowanych w ramach Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym,

---

¹⁰³ Zgodnie z „Programem Operacyjnym Pomoc Żywnościowa 2014–2020” zatwierdzonym przez Komisję Europejską w dniu 3 grudnia 2014 r.

¹⁰⁴ Od 1 marca 2017 r. Szef Krajowej Administracji Skarbowej pełni funkcje instytucji audytowej w POPŻ, które uprzednio pełnił Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej.

¹⁰⁵ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1507, z późn. zm.).

- 6) odzyskiwanie kwot nienależnie wypłaconych przedsiębiorcom i organizacjom partnerskim, a także nakładanie korekt finansowych w rozumieniu art. 2 pkt 12 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020,
- 7) sprawozdawczość do ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego,
- 8) realizacja działań w ramach informowania i komunikacji, o których mowa w art. 19 ust. 1 rozporządzenia w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym.

Powyższe zadania są wykonywane przez KOWR na podstawie **porozumienia o powierzeniu zadań instytucji pośredniczącej, zawartego z ministrem właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego.**

Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020 jest realizowany w ramach 7 podprogramów. W 2019 r. zakończono realizację Podprogramu 2018 i rozpoczęto działania w ramach Podprogramu 2019.

14.2.1. Realizacja Podprogramu 2018 w ramach POPŻ 2014–2020 w 2019 r.

Zgodnie z wytycznymi instytucji zarządzającej na realizację Podprogramu 2018 przeznaczono około **390 mln zł**, z tego **354,5 mln zł** na zakup żywności i **35,5 mln zł** na dofinansowanie projektów **4 organizacji partnerskich** (Federacji Polskich Banków Żywności, Caritas Polska, Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej i Polskiego Czerwonego Krzyża) z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących.

W okresie styczeń–maj 2019 r. KOWR kontynuował realizację zadań w ramach Podprogramu 2018. Wykonawcy dostarczyli do magazynów organizacji partnerskich łącznie **38,6 tys. ton¹⁰⁶ 21 rodzajów artykułów spożywczych** o wartości **196 mln zł**, w tym:

- w okresie styczeń–maj 2019 r. – **36,65 tys. ton** artykułów spożywczych (groszku z marchewką, fasoli białej, koncentratu pomidorowego, buraczków wiórków, powideł śliwkowych, makaronu jajecznego, makaronu kukurydzianego bezglutenowego, ryżu białego, kaszy gryczanej, herbatników maślanych, mleka UHT, gołąbków w sosie pomidorowym, filetu z makreli w oleju, szynki drobiowej, szynki wieprzowej mielonej, pasztetu wieprzowego, kabanosów wieprzowych, cukru białego, oleju rzepakowego i miodu nektarowego wielokwiatowego),
- w okresie styczeń–marzec 2019 r. – **1,95 tys. ton** sera podpuszczkowego dojrzewającego.

Do końca lipca 2019 r. KOWR wypłacił wykonawcom **330,9 mln zł** za artykuły spożywcze dostarczone w okresie od października 2018 r. do maja 2019 r. do magazynów organizacji partnerskich o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym (OPO).

Do czerwca 2019 r. OPO kontynuowały realizację dystrybucji żywności i działań towarzyszących, a w lipcu 2019 r. złożyły wnioski o płatność końcową. Płatności dotyczące tych wniosków zostały zrealizowane do września 2019 r. W okresie styczeń–wrzesień 2019 r. KOWR wypłacił OPO łącznie ponad **25 936,7 tys. zł**, z tego ponad 12 968,35 tys. zł z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz ponad 12 968,35 tys. zł z tytułu kosztów środków towarzyszących.

---

¹⁰⁶ Przeliczając m.in. litry mleka i oleju rzepakowego na kg.

We wrześniu 2019 r. KOWR zakończył weryfikację złożonych przez OPO sprawozdań końcowych z dystrybucji artykułów spożywczych oraz sprawozdań końcowych z przebiegu realizacji działań w ramach środków towarzyszących.

Ogółem w ramach realizacji Podprogramu 2018 OPO przeprowadziły dystrybucję pomocy żywnościowej za pośrednictwem **87 organizacji partnerskich regionalnych (OPR)** oraz ponad **2,4 tys. organizacji partnerskich lokalnych (OPL)**. Odbiorcom końcowym przekazano ogółem ponad **66,31 tys. ton** artykułów spożywczych w postaci paczek żywnościowych i posiłków. Do magazynów organizacji partnerskich dostarczono **21 rodzajów artykułów spożywczych**. Łącznie rozdysponowano ponad **7,03 mln paczek** oraz około **2 mln posiłków**, a pomoc żywnościową otrzymało ogółem ponad **1 388 tys. osób**. W zakresie środków towarzyszących odbiorcom pomocy żywnościowej była oferowana możliwość uczestniczenia w działaniach mających na celu ich włączenie społeczne. OPO przeprowadziły łącznie ponad **9 tys. działań** w ramach środków towarzyszących, obejmując nimi ponad **163,4 tys. odbiorców końcowych**.

14.2.2. Realizacja Podprogramu 2019 w ramach POPŻ 2014–2020 w 2019 r.

W 2019 r. rozpoczęto realizację Podprogramu 2019. Zgodnie z wytycznymi instytucji zarządzającej na realizację Podprogramu 2019 przeznaczono **390 mln zł**, z tego **354,5 mln zł** na zakup żywności i **35,5 mln zł** na dofinansowanie projektów **4 organizacji partnerskich** (Federacji Polskich Banków Żywności, Caritas Polska, Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej i Polskiego Czerwonego Krzyża) z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących. Do magazynów organizacji partnerskich dostarczone zostanie **19 rodzajów artykułów spożywczych**.

We wrześniu 2019 r. KOWR przeprowadził postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego, w wyniku którego w grudniu 2019 r. zawarł **18 umów z wykonawcami** na dostawy **18 rodzajów artykułów spożywczych** do magazynów organizacji partnerskich (groszku z marchewką, fasoli białej, koncentratu pomidorowego, buraczków wiórków, powideł śliwkowych, soku jabłkowego, makaronu jajecznego, makaronu kukurydzianego bezglutenowego, kaszy gryczanej, herbatników maślanych, mleka UHT, sera podpuszczkowego dojrzewającego, szynki drobiowej, pasztetu wieprzowego, filetu z makreli w oleju, cukru białego i oleju rzepakowego) w ilości **71 tys. ton** o wartości **315 mln zł**.

Wykonawca wyłoniony w zadaniu częściowym nr 20 (gołąbki w sosie pomidorowym) przesłał do KOWR oświadczenie o braku możliwości zawarcia umowy z przyczyn niezależnych od wykonawcy. W konsekwencji KOWR dokonał wyboru oferty najkorzystniejszej spośród pozostałych ofert i rozpoczął procedurę prowadzącą do podpisania umowy.

Realizacja dostaw artykułów spożywczych do **123 magazynów** organizacji partnerskich rozpoczęła się w grudniu 2019 r. i będzie trwała **do końca czerwca 2020 r.**, z wyjątkiem sera podpuszczkowego dojrzewającego, którego dostawy będą realizowane do końca kwietnia 2020 r.

W grudniu 2019 r. KOWR podpisał z czterema OPO umowy na dofinansowanie projektu na łączną kwotę ponad **31 mln zł**, z tego ponad 15,5 mln zł dofinansowania z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz ponad 15,5 mln zł dofinansowania z tytułu kosztów środków towarzyszących. W związku z wybranym przez OPO trybem łączonym realizacji wypłaty dofinansowania jedna organizacja złożyła wnioski o wypłatę zaliczki (30% przyznanego dofinansowania) na łączną kwotę ponad 5 mln zł.

W okresie grudzień 2019 r. – lipiec 2020 r. OPO w ramach realizacji Podprogramu 2019 planują rozdystrybuować ponad **73,67 tys. ton żywności (6,54 mln paczek żywnościowych oraz 1,7 mln posiłków)** za pośrednictwem **2,5 tys. organizacji partnerskich** (organizacji partnerskich regionalnych i organizacji partnerskich lokalnych) do **1 516 tys. osób**. Oprócz dystrybucji żywności organizacje partnerskie przeprowadzą **8,7 tys. działań towarzyszących** (warsztaty kulinarne, dietetyczne i edukacji ekonomicznej, programy edukacyjne o zasadach zdrowego żywienia oraz przeciwdziałaniu marnotrawieniu żywności) wśród **158,3 tys. osób**.

W grudniu 2019 r. do organizacji partnerskich wykonawcy dostarczyli **1,9 tys. ton¹⁰⁷** artykułów spożywczych o wartości około **9 mln zł**, tj.:

- 0,4 tys. ton artykułów warzywnych i owocowych (groszku z marchewką, fasoli białej, koncentratu pomidorowego, buraczków wiórków, powideł śliwkowych) na kwotę 1,4 mln zł,
- 0,6 tys. ton artykułów skrobiowych (makaronu jajecznego, makaronu kukurydzianego bezglutenowego, kaszy gryczanej, herbatników maślanych) na kwotę 1,9 mln zł,
- 0,1 tys. ton artykułów mlecznych (mleka UHT i sera podpuszczkowego dojrzewającego) na kwotę 0,5 mln zł,
- 0,4 tys. ton artykułów mięsnych i ryb (szynki drobiowej, pasztetu wieprzowego, filetu z makreli w oleju) na kwotę 4 mln zł,
- 0,3 tys. ton cukru białego na kwotę 0,8 mln zł,
- 0,08 mln litrów oleju rzepakowego na kwotę 0,3 mln zł.

W grudniu 2019 r. organizacje partnerskie wydały ponad **108 ton** żywności w formie około **10 tys. paczek żywnościowych** dla przeszło **10 tys.** najbardziej potrzebujących osób. Ponadto organizacje partnerskie przeprowadziły **501 działań** w ramach środków towarzyszących, którymi objęto blisko **10 tys.** odbiorców końcowych.

Ogółem w 2019 r. KOWR, z tytułu realizacji POPŻ zrealizował wydatki tylko w ramach **Podprogramu 2018**. Wypłacił z tego tytułu **266 133,49 tys. zł**, z tego:

- 240 196,83 tys. zł wykonawcom za artykuły spożywcze dostarczone do magazynów organizacji partnerskich o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym (OPO) – w ramach Operacji I,
- 25 936,66 tys. zł na rzecz OPO (tj. 12 968,33 tys. zł z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania i 12 968,33 tys. zł z tytułu kosztów środków towarzyszących – w ramach Operacji II).

Z budżetu unijnego wypłacono 226 213,47 tys. zł (85% wydatków), a z budżetu krajowego – 39 920,02 tys. zł (15%).

Podsumowując, w ramach realizacji Podprogramów 2014–2019 POPŻ (do 31 grudnia 2019 r.) rozdystrybuowano ogółem **298,2 tys. ton artykułów spożywczych** (przeliczając m.in. litry mleka i oleju rzepakowego na kg) w formie **31,6 mln paczek żywnościowych i 7,3 mln posiłków**. Pomoc żywnościowa trafiła do **6,3 mln osób** (w latach 2015–2018 z programu korzystało średnio około **1,32 mln najuboższych osób**). Oprócz dystrybucji żywności organizacje partnerskie przeprowadziły **34,6 tys. działań towarzyszących** (warsztaty kulinarne, dietetyczne i edukacji ekonomicznej, programy edukacyjne o zasadach zdrowego żywienia i przeciwdziałaniu marnotrawieniu żywności oraz inne działania) wśród średnio 151 tys. osób w każdym podprogramie.

---

¹⁰⁷ Przeliczając m.in. litry mleka i oleju rzepakowego na kg.

15. PODSUMOWANIE WYDATKÓW W RAMACH REALIZACJI MECHANIZMÓW WPR, KRAJOWYCH, POPŻ I INNYCH DZIAŁAŃ

W 2019 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa w ramach administrowania **mechanizmami krajowymi** wypłacił łącznie **17,6 mln zł**, z tego: ze środków finansowych pochodzących z budżetu krajowego 10,6 mln zł oraz ze środków pochodzących z gospodarowania Zasobem WRSP – 7 mln zł. Dodatkowo z branżowych **funduszy promocji produktów rolno-spożywczych** wypłacono **56,8 mln zł**.

W związku z realizacją zadań w ramach **Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (Podprogramu 2018)**, Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wydatkował (z FEAD i budżetu krajowego) ogółem **266,1 mln zł** za dostarczone artykuły spożywcze oraz jako dofinansowanie projektów organizacji partnerskich z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania, a także z tytułu kosztów środków towarzyszących.

Z kolei w zakresie realizacji branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych (w ramach POIR) wypłacono z EFRR i budżetu krajowego kwotę **2 mln zł**, natomiast w ramach wsparcia działań innowacyjnych i rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym (w ramach realizacji projektu Platforma Żywnościowa) – **2,4 mln zł** (środki z budżetu krajowego otrzymane z NCBR).

Tabela 27. **Wydatki Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w 2019 r. w ramach mechanizmów krajowych i innych działań w podziale na źródła finansowania**

Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki (tys. zł)
1.	Działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych	6 674,55
2.	Wsparcie działań na rzecz odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie	160,30
3.	Restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne	154,74
4.	Wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą	10 582,82
5.	Dopłaty do materiału siewnego*	0,49
Ogółem wydatki na realizację mechanizmów krajowych		17 572,90
1.	Wypłaty z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych (środki branżowe)**	56 795,00
2.	Wypłaty za dostarczone artykuły spożywcze oraz jako dofinansowanie projektów organizacji partnerskich z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących w ramach POPŻ (Podprogram 2018), z tego:	266 133,49
-	z budżetu UE z FEAD (85%)	226 213,47
-	z budżetu krajowego (15%)	39 920,02
3.	Branżowy program promocji polskich specjalności żywnościowych (w ramach POIR)	2 010,49
-	z budżetu UE z EFRR	1 957,04
-	z budżetu krajowego	53,45
4.	Wsparcie działań innowacyjnych i rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym (projekt Platforma Żywnościowa) – środki z budżetu krajowego z NCBR	2 435,98

* Płatności wynikające z końcowego rozliczenia dopłat do materiału siewnego z 2017 r. Od 1 stycznia 2018 r. mechanizmem administruje ARiMR.

** Wydatki nie uwzględniają kosztów związanych z obsługą funduszy promocji oraz z obsługą komisji zarządzających (tj. 3,5% rocznych wpływów na poszczególne fundusze promocji).

Źródło: dane Biura Finansowo-Księgowego KOWR.

Dodatkowo z tytułu realizacji zadań delegowanych KOWR wystawił ARiMR w 2019 r. dokumenty płatnicze na kwotę **269,54 mln zł**, najwięcej w ramach realizacji „Programu dla szkół” (79% wartości wszystkich wystawionych dokumentów).

Tabela 28. **Kwoty wynikające z wystawionych ARiMR przez KOWR dokumentów płatniczych z tytułu realizacji zadań delegowanych WPR w 2019 r.**

Lp.	Wyszczególnienie	tys. zł
1.	Program dla szkół (brutto), z tego:	212 851,56
-	z budżetu UE z EFRG	94 018,70
-	z budżetu krajowego (w tym VAT)	118 832,86
	<i>z tego:</i>	
1.1.	<i>Dostarczanie produktów</i>	212 149,40
-	z budżetu UE z EFRG	93 447,84
-	z budżetu krajowego	118 701,56
1.2.	<i>Środki towarzyszące o charakterze edukacyjnym</i>	220,00
-	z budżetu UE z EFRG	178,86
-	z budżetu krajowego (podatek VAT)	41,14
1.3.	<i>Działania promocyjne programu</i>	482,16
-	z budżetu UE z EFRG	392,00
-	z budżetu krajowego (podatek VAT)	90,16
2.	Wsparcie rynku produktów pszczelich , z tego:	24 737,54
-	z budżetu UE z EFRG (50%)	12 368,77
-	z budżetu krajowego (50%)	12 368,77
3.	Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych	17 688,55
-	z budżetu UE z EFRG	15 904,22
-	z budżetu krajowego	1 784,33
4.	Interwencyjny zakup odtłuszczonego mleka w proszku (koszty brutto przechowywania OMP)	559,66
-	z budżetu UE z EFRG	455,01
-	z budżetu krajowego (VAT)	104,65
5.	Refundacje wywozowe – wołowina i cielęcina (z budżetu UE z EFRG)*	1 749,50
6.	Działanie 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020	11 953,28
-	z budżetu UE z EFFROW (63,63%)	7 605,87
-	z budżetu krajowego (36,37%)	4 347,41
6.1.	Poddziałanie 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” w ramach działania „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020	1 512,38
-	z budżetu UE z EFFROW (63,63%)	962,32
-	z budżetu krajowego (36,37%)	550,06
6.2.	Poddziałanie 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” w ramach działania „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020	10 440,90
-	z budżetu UE z EFFROW (63,63%)	6 643,55
-	z budżetu krajowego (36,37%)	3 797,35
Ogółem , z tego:		269 540,09
-	z budżetu UE	132 102,07
-	z budżetu krajowego	137 438,02

* KOWR rozliczył wnioski o refundacje złożone przez beneficjentów w latach poprzednich (z roku gospodarczego 12/13 i wcześniej). Wypłata refundacji wstrzymanyh w związku z prowadzonymi postępowaniami karnymi.
Źródło: dane KOWR.

16. GOSPODARKA FINANSOWA KRAJOWEGO OŚRODKA WSPARCIA ROLNICTWA W 2019 R.

Dochody i wydatki Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Dochody KOWR w 2019 r. wyniosły łącznie **593 751 tys. zł**. Głównymi dochodami były środki na koszty funkcjonowania KOWR przekazywane z Zasobu WRSP, które wyniosły 563 355 tys. zł (94,9% wszystkich dochodów KOWR). Pozostałe dochody to dotacje budżetu państwa, które wyniosły 20 175 tys. zł (3,4%), z tego na:

- realizację mechanizmów krajowych z dotacji celowej – 10 511 tys. zł,
- realizację pomocy technicznej w ramach POPŻ 2014–2020 – 4 550 tys. zł,
- realizację pomocy technicznej PROW 2014–2020 – 3 119 tys. zł,
- realizację projektu pozakonkursowego „Promocja gospodarki w oparciu o polskie marki produktowe – Marka Polskiej Gospodarki – Brand podziałanie 3.3.2. Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014–2020 (POIR 2014–2020)” – 1 995 tys. zł.

Dochodami KOWR były również środki otrzymane od innych jednostek sektora finansów publicznych na realizację w ramach umowy z Narodowym Centrum Badań i Rozwoju projektu Platforma Żywnościowa w ramach strategicznego programu badań naukowych i prac rozwojowych „Społeczny i gospodarczy rozwój Polski w warunkach globalizujących się rynków” GOSPOSTRATEG w wysokości 3 006 tys. zł (0,5% dochodów KOWR ogółem). Pozostałe dochody KOWR, w tym środki w wysokości 3,5% na koszty obsługi administracyjnej funduszy promocji produktów rolno-spożywczych, wyniosły 7 215 tys. zł (1,2%).

Wydatki KOWR w 2019 r. wyniosły łącznie **360 257 tys. zł**, z tego na:

- funkcjonowanie (dotyczące m.in.: materiałów i energii, remontów i innych usług obcych, wynagrodzeń, składek na ubezpieczenia społeczne i Fundusz Pracy oraz podatków i opłat) – 296 794 tys. zł (82,4% wszystkich wydatków),
- realizację mechanizmów krajowych – 17 573 tys. zł (4,9%),
- majątkowe – 14 592 tys. zł (4%).

Pozostałe wydatki w kwocie 31 298 tys. zł (8,7%) to nadwyżka środków finansowych odprowadzona do MRiRW.

Wykonanie planu finansowego KOWR w 2019 r. zamieszczono w **aneksie nr 3**.

17. FUNKCJA INFORMACYJNA I TRANSFER WIEDZY

17.1. Opracowania i informacje przygotowywane przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 14 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) jednym z działań KOWR w 2018 r. było: **gromadzenie, analiza, przetwarzanie i udostępnianie informacji dotyczących rynków produktów rolnych i żywnościowych**. KOWR sporządzał cykliczne informacje i analizy dotyczące: zmian cen, sytuacji podaży-popytu na podstawowych rynkach rolno-żywnościowych, handlu zagranicznego towarami rolno-spożywczymi oraz uregulowań polityki rolnej. Wszystkie opracowania udostępniano na stronie internetowej KOWR w zakładce „Analiza”, co pozwoliło na zapoznanie się szerokiej grupie odbiorców z bieżącą informacją rynkową.

17.1.1. Raporty rynkowe

Raporty rynkowe były przygotowywane cyklicznie przez Biuro Analiz i Strategii KOWR. Miały one charakter informacyjno-analityczny. Dane zawarte w raportach były pozyskiwane ze źródeł krajowych i zagranicznych. W 2019 r. analitycy KOWR opracowali w cyklu tygodniowym **50 edycji „Sytuacji na rynku podstawowych produktów rolno-żywnościowych”** oraz **2 edycje „Informacji o sytuacji na rynku rolno-żywnościowym z elementami tendencji rozwojowej”**.

W **raportach tygodniowych** prezentowano bieżącą sytuację cenową na rynku zbóż, mięsa i produktów mlecznych w różnych ogniwach łańcucha żywnościowego oraz kanałach dystrybucji (skup, zbył, giełdy, targowiska). Dla porównania przedstawiano zarówno ceny w Polsce, jak i w innych krajach UE, a w przypadku zbóż i mleka – również na wybranych giełdach światowych.

W **raportach pn. „Informacja o sytuacji na rynku rolno-żywnościowym z elementami tendencji rozwojowej”** analizowano sytuację na rynkach: zbóż, mięsa, mleka, cukru oraz doraźnie – na rynku rzepaku, biorąc pod uwagę zmiany średniookresowe. W raportach przedstawiano dane o wielkości skupu i poziomie cen produktów rolnych w kraju, o obrotach towarowych z zagranicą, a okresowo – szacunki zbiorów zbóż oraz stanu pogłowia zwierząt gospodarskich. Prezentowano również relacje cen warunkujące kierunki rozwoju danej produkcji, tendencje cenowe na rynkach zagranicznych, obroty handlowe UE z krajami trzecimi oraz informacje o realizacji przez KOWR działań wspierających rynki rolno-spożywcze.

Dodatkowo w **cyklu cotygodniowym** na potrzeby Kierownictwa KOWR opracowywano na podstawie meldunków z oddziałów terenowych **„Informacje o kształtowaniu się cen skupu zbóż oraz żywca wieprzowego”** oraz w okresie trwania żniw **„Informacje o przebiegu żniw w Polsce”**.

Ponadto w sierpniu 2019 r. pracownicy Biura Analiz i Strategii KOWR zostali włączeni w skład **Zespołu roboczego ds. sytuacji cenowej na rynku produktów żywnościowych**, powołanego przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. W ramach prac zespołu do końca 2019 r. przygotowano w KOWR osiem raportów pn. **„Dwutygodniowa informacja o cenach żywności w Polsce”**, które zostały przekazane do MRiRW oraz upublicznione na stronach internetowych MRiRW, KOWR i IERiGŻ-PIB. W raportach przedstawiono tendencje zmian cen skupu, cen producentów i cen detalicznych żywności w Polsce pogłębione o analizę sytuacji podaży-popytu na podstawowych rynkach żywnościowych, tj.: zbóż, rzepaku, mięsa wieprzowego, wołowego, drobiowego, jaj spożywczych, produktów mlecznych, owoców i warzyw. Opracowania zawierały ponadto aktualne

wskaźniki cen żywności mierzące rozmiar inflacji oraz wskazujące na dynamikę cen płaconych przez gospodarstwa domowe.

17.1.2. Doraźne opracowania analityczne

Analicyści KOWR w 2019 r. przygotowali na potrzeby Kierownictwa KOWR m.in. raport analityczny **„Spółdzielczość mleczarska w Polsce”** przedstawiający kompleksową informację o strukturze, uwarunkowaniach rynkowych, stanie ekonomiczno-finansowym krajowej spółdzielczości mleczarskiej, a także o wyzwaniach stojących przed branżą.

Na potrzeby realizacji przez KOWR działań wspierających innowacje i rozwój w sektorze rolno-żywnościowym w 2019 r. analitycy KOWR przygotowali raport **„Rynek konopi w Polsce”**, który zawierał szczegółowe informacje o przemyśle konopnym w Polsce, kierunkach wykorzystania konopi włóknistych oraz o trudnościach i wyzwaniach, przed jakimi stoi branża konopi.

Ponadto na potrzeby Kierownictwa KOWR przygotowano opracowanie **„Największe porty morskie w UE”**, zawierające charakterystykę logistyczną jedenastu największych terminali portowych w Unii Europejskiej wykorzystywanych do międzynarodowego handlu produktami rolno-spożywczymi.

W ramach realizacji zadań związanych z udostępnianiem informacji dotyczącej rynków produktów rolnych i żywnościowych przygotowano **trzy opracowania pn. „Sytuacja na rynkach rolnych”** do „Biuletynu Informacyjnego KOWR”, które zostały wydane i opublikowane w 2019 r. W artykułach przedstawiono sytuację podażowo-popytową i cenową z elementami prognozy na rynkach: zbóż, mięsa, mleka i produktów mlecznych.

17.1.3. Opracowania z zakresu polskiego handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi

W 2019 r. KOWR **monitorował i analizował wyniki handlu artykułami rolno-spożywczymi**, w tym: zmiany wolumenu, wartość oraz kierunki eksportu i importu poszczególnych towarów lub grup towarowych. Przygotowywane opracowania były wykorzystywane w pracach MRiRW, częściowo udostępniane szerokiej grupie odbiorców na stronie internetowej KOWR oraz publikowane w „Biuletynie Informacyjnym KOWR”.

W związku z planowanym opuszczeniem UE przez Wielką Brytanię, przygotowano i udostępniano na stronie internetowej KOWR (w zakładce BREXIT) pogłębione analizy handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi między Polską i Wielką Brytanią.

W 2019 r. sporządzono m.in. kompleksowe opracowanie **„Polski eksport rolno-spożywczy w 2019 r.”**, omawiające wymianę handlową Polski poszczególnymi grupami towarów rolno-żywnościowych, **„Polski handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi w okresie styczeń–sierpień 2019 r.”**, a także **kilkadziesiąt doraźnych opracowań** na potrzeby komórek organizacyjnych KOWR i MRiRW na temat wymiany zagranicznej towarami rolno-spożywczymi Polski z wybranymi krajami UE oraz pozaunijnymi.

17.2. Upowszechnianie informacji o mechanizmach polityki rolnej

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) jednym z działań KOWR w 2019 r. było **opracowywanie i upowszechnianie informacji związanych z realizacją mechanizmów aktywnej polityki rolnej na rynkach produktów rolnych i żywnościowych**. Upowszechnianie informacji służyło jak

najlepszem przygotowaniu beneficjentów i innych kontrahentów do wykorzystania środków unijnych i krajowych oferowanych w ramach realizowanych mechanizmów oraz do uczestnictwa w zadaniach administrowanych przez KOWR. Działania informacyjne polegały głównie na upowszechnianiu informacji o realizowanych zadaniach oraz o wymaganiach formalnych, które musieli spełniać uczestnicy mechanizmów.

W 2019 r. w procesie informowania uczestników rynku rolno-spożywczego oraz zainteresowanych środowisk o mechanizmach unijnej i krajowej polityki rolnej oraz działalności prowadzonej przez KOWR **wykorzystywane były różne narzędzia komunikacji**, tj.: spotkania informacyjne na targach, wystawach i konferencjach, audycje radiowe i telewizyjne, artykuły prasowe, strony internetowe, działalność wydawnicza (w tym: broszury, plakaty, ulotki, „Biuletyn Informacyjny KOWR”), a także działania z zakresu informacji i promocji w ramach „Programu dla szkół”.

W 2019 r. zawarto 11 umów wydawniczych oraz wydano: trzy numery „Biuletynu Informacyjnego KOWR”, 33 rodzaje katalogów branżowych w 10 wersjach językowych na targi zagraniczne, wznowiono i zaktualizowano publikację „Polskie smaki i tradycje kulinarne” (wersje polska, angielska i niemiecka). Folder o KOWR „Działamy w wielu obszarach” został przygotowany i wydany w językach: polskim, angielskim, niemieckim i chińskim, a broszury „Polska smakuje” w wersji polskiej, angielskiej, chińskiej i niemieckiej. Ponadto wydano: broszurę „Rynek tytoniu w Polsce”, „Polska hodowla roślin uprawnych” i „Hodowla zwierząt gospodarskich” (w wersjach językowych angielskiej i rosyjskiej), ulotkę „Spółdzielnie energetyczne”, plakaty PRODUKT POLSKI i „Program dla szkół” (26,5 tys. egz.). Nakładem KOWR wydano formularze pozwoleń na przywóz AGRIM, a także planery i naklejki promocyjne.

KOWR na bieżąco prowadził obsługę informacyjną beneficjentów. **Telefoniczny Punkt Informacyjny** działający w Centrali KOWR obsłużył w 2019 r. około 21 tys. połączeń telefonicznych. Pytania dotyczyły głównie spraw związanych z:

- obrotem nieruchomościami rolnymi,
- funduszami promocji produktów rolno-spożywczych,
- wsparciem rynku produktów pszczelich,
- udzielaniem pomocy w formie przejęcia długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej pod warunkiem przeniesienia własności całości albo części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa,
- udzielaniem pożyczek na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich i działań innowacyjnych.

17.3. Kreowanie wizerunku KOWR i polityka informacyjna

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa prowadził działania mające na celu kreowanie obiektywnego wizerunku instytucji oraz popularyzowanie jego działalności w środkach masowego przekazu. W 2019 r. KOWR był obecny we wszystkich mediach i docierał z informacjami do szerokiej grupy odbiorców na terenie całego kraju. KOWR informował m.in. o: gospodarowaniu Zasobem WRSP, realizacji zadań wynikających z ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, nadzorze właścicielskim nad spółkami Skarbu Państwa mającymi szczególne znaczenie dla gospodarki narodowej, działaniach interwencyjnych stabilizujących rynki rolne, wsparciu rynku produktów pszczelich, wspieraniu konsumpcji i propagowaniu zdrowych nawyków żywieniowych, promocji produktów rolno-spożywczych, wsparciu działań innowacyjnych w sektorze rolno-spożywczym, realizacji

zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020, promocji żywności i współpracy międzynarodowej. W zakresie polityki informacyjnej realizowano następujące działania:

- udzielano odpowiedzi na zapytania dziennikarzy w formie pisemnej lub telefonicznej,
- przygotowano materiały informacyjne dla stacji telewizyjnych i rozgłośni radiowych, w oparciu o które powstały wyemitowane audycje,
- przygotowano i wysłano informacje prasowe do: redakcji gazet codziennych, tygodników, miesięczników, pism branżowych oraz wydawnictw okazjonalnych,
- redagowano i zamieszczono informacje na stronie internetowej KOWR w zakładce „Aktualności” (180 artykułów) oraz „Informacje z regionów” (500 artykułów), a także w internecie, w tym na portalu społecznościowym (od 1 sierpnia 2018 r. prowadzony jest fanpage, na którym umieszczane są informacje dotyczące działań instytucji),
- koordynowano aktualizację Systemu Identyfikacji Wizualnej KOWR oraz „Programu dla szkół”,
- przygotowywano materiały graficzne (reklamy, ulotki, broszury, kartki okolicznościowe itp.) dla mediów tradycyjnych i społecznościowych.

W 2019 r. KOWR zrealizował umowy wydawnicze dotyczące zamieszczania i emisji materiałów informacyjnych o działalności instytucji z: 18 ogólnopolskimi i branżowymi tytułami prasowymi, trzema stacjami telewizyjnymi (TVP, TVP 3 i Telewizja Republika) oraz dwiema rozgłościami radiowymi (Polskie Radio Program 1, Radio Plus Radom).

Podejmowano również inne działania związane z kreowaniem wizerunku KOWR, tj.:

- obsługę prasową około 30 różnego rodzaju wydarzeń branżowych (targów, konferencji, pokazów i konkursów) odbywających się na terenie całego kraju, w których udział wzięli przedstawiciele KOWR,
- 4 wyjazdy studyjne dla dziennikarzy redakcji rolnej TVP, podczas których każdorazowo powstawał materiał umożliwiający przygotowanie 10-minutowego filmu o działalności KOWR emitowanego w Programie 1 w cyklu „Magazyn Rolniczy”,
- opracowanie graficzne zaproszeń, dyplomów, grafik na fanpage KOWR i „Programu dla szkół”, grafik na targi zagraniczne, grafik na „Pride of Poland”, a także logotypów: „Bitwa Regionów”, „Teledetekcja”, „SELLFOOD”, „Agro OZE”.

Dzięki współpracy z firmą zajmującą się bieżącym elektronicznym monitoringiem mediów, Kierownictwo KOWR, a także dyrektorzy i rzecznicy prasowi OT KOWR posiadali codzienny dostęp do publikacji prasowych, internetowych i zamieszczanych w mediach społecznościowych oraz do audycji radiowych i telewizyjnych dotyczących KOWR oraz jego działalności. Z analizy ww. raportów wynika, że w 2019 r. w mediach zamieszczono i/lub wyemitowano ponad 2,8 tys. publikacji i audycji dotyczących działalności KOWR, w tym: 150 audycji telewizyjnych, 100 audycji radiowych, 200 publikacji prasowych, 1,7 tys. publikacji na portalach internetowych oraz około 650 publikacji w mediach społecznościowych.

18. SYSTEM KONTROLI

18.1. Audyt wewnętrzny

W 2019 r. w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa realizowano **zadania i czynności audytowe** na podstawie „**Planu audytu na rok 2019**” zatwierdzonego przez Dyrektora Generalnego KOWR zgodnie z ustawą o finansach publicznych¹⁰⁸. Przeprowadzone **zadania audytowe zapewniające** obejmowały następujące obszary:

- sprzedaż nieruchomości z Zasobu WRSP w trybie przetargów ograniczonych dla rolników indywidualnych,
- administrowanie obrotem z zagranicą towarami rolnymi w ramach wspólnej polityki rolnej,
- dochodzenie należności z tytułu umów dzierżawy nieruchomości Zasobu WRSP,
- zarządzanie uprawnieniami i kontrola dostępu do Zintegrowanego Systemu Informatycznego KOWR,
- poddziałanie 3.2 „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” w ramach PROW 2014–2020,
- wspieranie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych w ramach wspólnej polityki rolnej,
- zarządzanie Zakładowym Funduszem Świadczeń Socjalnych,
- działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych,
- udzielanie przez KOWR bezzwrotnej pomocy finansowej.

W zakresie audytu wewnętrznego realizowano również na bieżąco **czynności doradcze** dotyczące m.in.: koordynacji audytów zewnętrznych przeprowadzanych w KOWR, koordynacji umów delegowania zadań z ARiMR do KOWR (obszar mechanizmów WPR), Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020, opiniowania projektów aktów normatywnych wewnętrznych i zewnętrznych oraz analizy zaprojektowanych rozwiązań. W 2019 r. przeprowadzono łącznie 29 czynności doradczych.

W zakresie monitorowania stopnia wdrożenia zaleceń audytowych przeprowadzono czynności monitorująco-sprawdzające w odniesieniu do zaleceń sformułowanych w ramach 10 zadań audytowych zapewniających przeprowadzonych w latach 2017–2019.

Wyniki pracy audytu wewnętrznego przedstawiane były audytowanym komórkom/jednostkom organizacyjnym oraz Dyrektorowi Generalnemu KOWR w postaci sprawozdań oraz informacji z czynności sprawdzających.

Przeprowadzone audyty wewnętrzne potwierdziły spełnianie przez KOWR kryteriów akredytacji dla agencji płatniczych określonych w załączniku I do rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014¹⁰⁹, do których przestrzegania jest zobligowany na mocy umów delegowania zawartych z ARiMR¹¹⁰.

¹⁰⁸ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 869, z późn. zm.).

¹⁰⁹ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 907/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów, zarządzania finansami, rozliczania rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro, z późn. zm.

¹¹⁰ Umowa zawarta w dniu 01.09.2017 r. (z późn. zm.) oraz umowa nr 17/2015_DDD_UM17 (z późn. zm.).

W 2019 r. KOWR współpracował z zespołami audytowymi instytucji zewnętrznych przeprowadzającymi czynności audytowe, tj.:

- Komisji Europejskiej w ramach:
  - misji audytowej nr RD1/2019/807/PL/DIV – kontrola zgodności rozliczeń na podstawie art. 52 rozporządzenia (UE) nr 1306/2013 i art. 34 rozporządzenia (UE) nr 908/2014. Postępowanie wyjaśniające nr RD1/2019/807/PL dotyczące programów rozwoju obszarów wiejskich dla Polski na lata 2014–2020 (EFRROW) na podstawie rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013, nr 1306/2013 i nr 1307/2013 oraz rozporządzeń wykonawczych Komisji (UE) nr 640/2014, nr 808/2014 i nr 809/2014 – misja bezpośrednio dotyczyła ARiMR, a pośrednio KOWR jako wykonującego zadania delegowane w obszarze PROW 2014–2020;
  - sprawy T-506/18 Polska przeciwko KE – rolnictwo – wyłączenie wydatków z finansowania unijnego – wsparcie specjalne dla sektora tytoniu;
- Europejskiego Trybunału Obrachunkowego przy realizacji wykonania zadań dotyczących różnorodności biologicznej w rolnictwie;
- Ministerstwa Finansów w obszarach:
  - gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji oraz Europejskiego Funduszu Rolniczego Rozwoju Obszarów Wiejskich w roku finansowym kończącym się 15 października 2018 r. – opinia w sprawie rocznych sprawozdań finansowych oraz deklaracji zarządczej ARiMR z 15 lutego 2019 r. – bez zastrzeżeń;
  - gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji oraz Europejskiego Funduszu Rolniczego Rozwoju Obszarów Wiejskich w roku finansowym kończącym się 15 października 2019 r. – opinia organu certyfikującego w sprawie rocznych sprawozdań finansowych oraz deklaracji zarządczej Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w zakresie Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji i Europejskiego Funduszu Rolniczego Rozwoju Obszarów Wiejskich – bez zastrzeżeń;
  - gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji oraz Europejskiego Funduszu Rolniczego Rozwoju Obszarów Wiejskich w roku finansowym kończącym się 15 października 2020 r.;
  - gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój na lata 2014–2020 (audyt z art. 95 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz. U. z 2018 r. poz. 508, z późn. zm.) w związku z art. 127 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.);
  - systemu zarządzania i kontroli w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020;
  - operacji w Instytucji Pośredniczącej – KOWR w zakresie systemu zarządzania i kontroli POPŻ 2014–2020 (audyt z art. 95 ust. 1 pkt. 1 i 1a ustawy z dnia 16 listopada 2019 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz. U. poz. 768) oraz art. 34 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym;

- Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w zakresie:
  - audytu realizacji mechanizmu „Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku” – pozytywna opinia w zakresie adekwatności, skuteczności i efektywności mechanizmów kontroli zarządczej oraz spełniania kryteriów akredytacji w zakresie realizacji mechanizmu przez ARiMR oraz KOWR w ramach zadań delegowanych;
  - czynności monitorująco-sprawdzających stan wdrożenia przez KOWR zaleceń wydanych w wyniku czynności audytowych przeprowadzonych w 2018 r. w odniesieniu do realizowania zadań delegowanych w ramach „Programu dla szkół” oraz działania 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020 (poddziałania 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”).

Od 1 stycznia 2010 r. obowiązują przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1870, z późn. zm.) wprowadzające obowiązek zapewnienia kontroli zarządczej w jednostkach sektora finansów publicznych. W KOWR obowiązek ten został wprowadzony zarządzeniem Dyrektora Generalnego KOWR w sprawie kontroli zarządczej w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (w 2019 r. obowiązywało zarządzeniem nr 80/2018/W). Kontrolę zarządczą w KOWR stanowi ogół działań podejmowanych przez Dyrektora Generalnego KOWR, Zastępców Dyrektora Generalnego, dyrektorów departamentów i biur w Centrali KOWR oraz dyrektorów OT KOWR dla zapewnienia realizacji celów i zadań w sposób zgodny z prawem, efektywny, oszczędny i terminowy.

18.2. Kontrola wewnętrzna

W 2019 r. zadania i czynności kontrolne realizowane były w oparciu o zaakceptowany przez Dyrektora Generalnego KOWR „**Plan kontroli wewnętrznej na 2019 r.**” oraz o złożone **wnioski o przeprowadzenie kontroli doraźnej**.

W przedmiotowym okresie przeprowadzono **45 kontroli planowych** w OT KOWR w: Białymstoku (1 kontrola), Bydgoszczy (5), Częstochowie (1), Gorzowie Wlkp. (2), Koszalinie (2), Lublinie (4), Łodzi (5), Olsztynie (3), Opolu (1), Poznaniu (5), Pruszczu Gdańskim (2), Szczecinie (5), Warszawie (4) oraz Wrocławiu (5).

W ramach realizacji „Planu kontroli wewnętrznej na 2019 r.” kontroli poddano następujące obszary:

- podpisywanie umów z podmiotami zewnętrznymi w zakresie obsługi prawnej w OT KOWR,
- postępowanie z należnościami KOWR w zakresie udzielania ulg w ich spłacie,
- gospodarowanie zasobem mieszkaniowym w odniesieniu do wolnych mieszkań i pustostanów,
- realizacja procesu udzielania zamówień publicznych przez OT KOWR,
- ponowne rozdysponowanie gruntów Zasobu WRSP przejętych przez OT KOWR po wygaśnięciu umów dzierżawy,
- realizacja zaleceń pokontrolnych wydanych przez NIK (w wyniku kontroli zrealizowanej w 2018 r. w zakresie obrotu nieruchomościami rolnymi) oraz przez ARiMR (w wyniku przeprowadzonych kontroli).

Przeprowadzono również **7 kontroli doraźnych** w następujących obszarach:

- weryfikacja wybranych aspektów dotyczących funkcjonowania oddziału terenowego KOWR,
- przyczyny nieprzedłużenia umowy dzierżawy nieruchomości rolnej oraz oględziny stanu budynków,

- przyczyny niepodejmowania przez oddział terenowy KOWR czynności zmierzających do zakończenia procedury sprzedaży nieruchomości nierolnej, w stosunku do której przeprowadzony został przetarg na sprzedaż,
- prawidłowość zabezpieczenia zabytkowego zespołu pałacowo-parkowego znajdującego się w przedmiocie umowy dzierżawy,
- weryfikacja informacji o rzekomych nieprawidłowościach w gospodarowaniu nieruchomością Zasobu WRSP,
- naruszenie przez pracownika interesu pracodawcy,
- zbadanie zagadnień dotyczących gospodarstwa rolnego.

18.3. Realizacja kontroli na miejscu

Zadania wykonywane przez kontrolerów Wydziału Kontroli na Miejscu (WKM) OT KOWR służyły zapewnieniu, że środki finansowe wypłacane przez państwo członkowskie trafiły do beneficjentów, którym to wsparcie się należało, a także potwierdzeniu realizacji wymogów stawianych przez prawodawstwo unijne i krajowe beneficjentom oraz uczestnikom mechanizmów administrowanych przez KOWR. Wyniki z przeprowadzonych kontroli na miejscu dostarczały istotnych informacji niezbędnych do prawidłowego administrowania procesami związanymi z realizacją zadań przez poszczególne jednostki organizacyjne KOWR.

Proces kontroli na miejscu rozpoczyna się przekazaniem polecenia kontroli przez komórkę merytoryczną z Centrali lub OT KOWR, która jest odpowiedzialna za obsługę danego mechanizmu do Wydziałów Kontroli na Miejscu OT KOWR. Wszystkie czynności kontrolne prowadzone przez kontrolerów WKM są realizowane na podstawie imiennych upoważnień do kontroli i/lub legitymacji służbowych, które upoważniają kontrolerów do prowadzenia czynności kontrolnych u beneficjentów. Wyniki kontroli są przekazywane w postaci raportu z kontroli do zlecającego kontrolę, m.in. w celu wydania właściwych decyzji związanych z przyznaniem wsparcia finansowego.

Proces przeprowadzania kontroli na miejscu realizowany przez WKM OT KOWR jest nadzorowany przez Wydział Zarządzania i Monitorowania Kontroli na Miejscu Biura Audytu i Kontroli w Centrali KOWR, który koordynuje i monitoruje procesy związane z realizacją zadań kontrolnych.

System kontroli na miejscu zapewnia wyraźny rozdział funkcji pomiędzy zlecającym kontrolę a wykonującym kontrolę, co pozwala na zachowanie niezależności kontrolerów i uniknięcia ryzyka konfliktu interesów.

W 2019 r. kontrolerzy KOWR przeprowadzili ogółem **3 145 kontroli na miejscu**, z tego:

- 1 349 kontroli własnych (42,9% ogółu przeprowadzonych kontroli), w tym 568 kontroli w ramach POPŻ 2014–2020¹¹¹,
- 1 796 kontroli delegowanych (57,1%), w tym 89 kontroli w zakresie PROW 2014–2020¹¹².

Najwięcej kontroli dotyczyło „Programu dla szkół” (1 362 kontrole; 43,3% wszystkich przeprowadzonych kontroli), a następnie: realizacji zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (568 kontroli; 18,1%), monitorowania i nadzoru nad uprawą tytoniu oraz produkcją

¹¹¹ Kontrole realizowane na podstawie przepisów ustawy o KOWR oraz innych ustaw krajowych, w tym w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020.

¹¹² Kontrole przeprowadzane w zakresie realizacji zadań wspólnej organizacji rynków rolnych, PROW 2014–2020 i promocji unijnych produktów rolnych, delegowanych na podstawie umów do KOWR przez ARIMR.

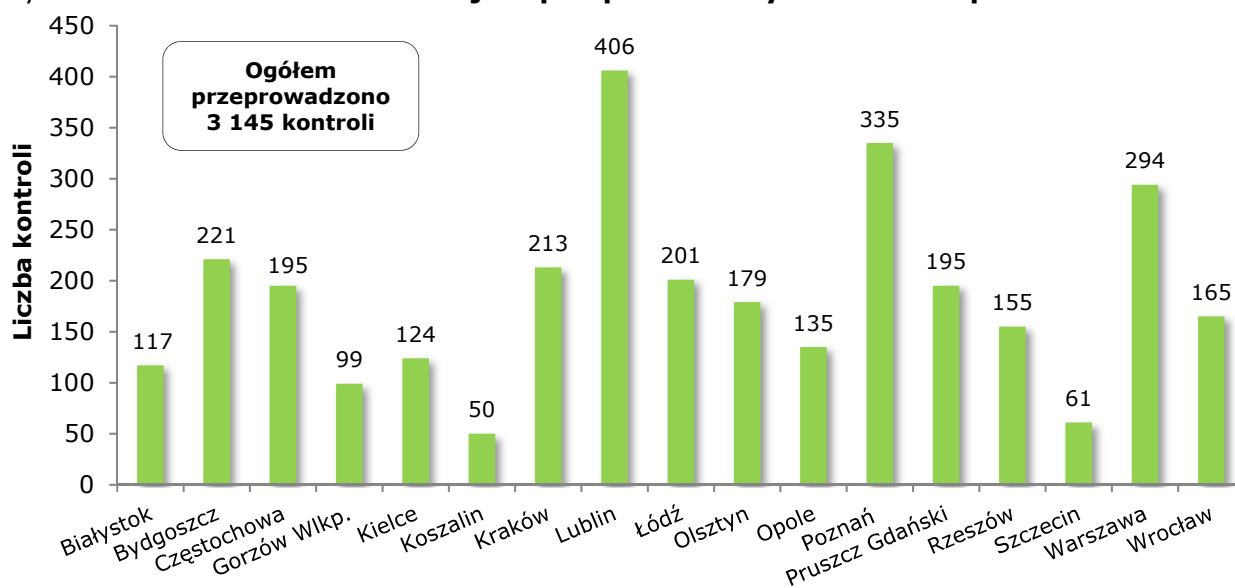
i zbyciem surowca tytoniowego (300 kontroli; 9,5%), obsługi funduszy promocji produktów rolno-spożywczych (227 kontroli; 7,2%) oraz monitorowania umów na dostarczanie produktów rolnych (111 kontroli; 3,5%).

Tabela 29. Kontrole na miejscu przeprowadzone w 2019 r. przez KOWR

Lp.	Nazwa mechanizmu/działania	Liczba kontroli
1.	Program dla szkół	1 362
2.	Realizacja zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020	568
3.	Monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego	300
4.	Obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych	227
5.	Monitorowanie umów na dostarczanie produktów rolnych	111
6.	Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina	93
7.	Działanie 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach PROW na lata 2014–2020	89
8.	Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku	86
9.	Rejestr pierwszych podmiotów skupujących i monitorowanie wielkości skupu mleka	64
10.	Kontrole uzupełniające/dodatkowe	74
11.	Monitorowanie produkcji biogazu rolniczego	43
12.	Interwencyjny zakup i sprzedaż masła	29
13.	Monitorowanie produkcji na rynku cukru	27
14.	Wsparcie rynku produktów pszczelich	23
15.	Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych	18
16.	Monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych	15
17.	Mechanizmy w ramach regulacji handlu zagranicznego z krajami spoza Unii Europejskiej	10
18.	Restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne	5
19.	Interwencyjny zakup i sprzedaż zbóż	1
Ogółem		3 145

Źródło: dane KOWR.

Wykres 54. Liczba kontroli na miejscu przeprowadzonych w 2019 r. przez OT KOWR

Źródło: dane KOWR.

Liczba kontroli przeprowadzonych w 2019 r. przez poszczególne OT KOWR była zróżnicowana i zależała m.in. od: aktywności i liczby beneficjentów uczestniczących w administrowanych mechanizmach, specyfiki danego regionu oraz sytuacji rynkowej. Najwięcej kontroli przeprowadził OT KOWR

w Lublinie (406 kontroli; 12,9% wszystkich zrealizowanych kontroli w kraju), a następnie OT w Poznaniu (335 kontroli; 10,7%), Warszawie (294 kontrole; 9,3%) i Bydgoszczy (221 kontroli; 7%).

18.4. Inne zagadnienia

Współpraca z organami ścigania i koordynacja kontroli zewnętrznych

W 2019 r. współpracowano z organami ścigania oraz kontroli zewnętrznej w zakresie 50 spraw dotyczących postępowań wyjaśniających związanych z działaniami nadzorowanymi przez KOWR prowadzonych przez: policję, prokuraturę, sąd, Najwyższą Izbę Kontroli, Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, urząd celno-skarbowy, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Centralne Biuro Antykorupcyjne.

Prowadzono również koordynację kontroli realizowanych w Centrali KOWR przez instytucje zewnętrzne, polegającą na: udzielaniu odpowiedzi i wyjaśnień kontrolującym, współpracy z komórkami Centrali w tym zakresie, koordynacji składania zastrzeżeń oraz monitorowaniu realizacji zaleceń pokontrolnych. Kontrole przeprowadzone przez instytucje zewnętrzne dotyczyły następujących obszarów:

- wykonania budżetu państwa w 2018 r., w tym planów finansowych KOWR i Zasobu WRSP oraz realizacji programów i mechanizmów finansowanych z udziałem środków z budżetu Unii Europejskiej (kontrola NIK),
- wybranych procedur podejmowania i realizacji decyzji w przedmiocie wsparcia finansowego, rozporządzania mieniem oraz udzielania gwarancji kredytowych przez KOWR (CBA),
- kontroli finansowej projektu Platforma Żywnościowa (NCBR),
- przeprowadzania czynności kontrolnych w ramach mechanizmu WPR „Wsparcie rynku produktów pszczelich” (ARiMR),
- Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (MF),
- realizacji zadań obronnych przez KOWR (MRiRW),
- przeprowadzania czynności kontrolnych w ramach mechanizmu WPR „Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina” (ARiMR),
- państwowej hodowli koni w Polsce (NIK),
- realizacji porozumienia zawartego w dniu 17 września 2014 r. (z późn. zm.) o powierzeniu zadań w ramach POPŻ 2014–2020 – Operacja I i Operacja II w ramach Podprogramu 2018 (MRPiPS),
- prawidłowości realizacji pomocy technicznej w ramach POPŻ – Operacja III (MRPiPS).

Ponadto prowadzono monitorowanie kontroli zewnętrznych w OT KOWR zrealizowanych m.in. przez: delegatury NIK, Państwową Straż Pożarną, Państwową Inspekcję Pracy, Archiwum Państwowe oraz ARiMR (w ramach realizacji zadań delegowanych). Prowadzono również rejestry dotyczące działalności Centrali KOWR i rejestry udostępnione przez ARiMR, tworzone procedury, analizowano projekty wytycznych oraz prowadzono sprawozdawczość.

Zarządzanie informacjami o nieprawidłowościach

W 2019 r. realizowano zadania w ramach systemu kontroli wewnętrznej związane z zarządzaniem informacjami o nieprawidłowościach, w tym m.in.: współpracowano z agencją płatniczą (ARiMR) oraz służbami kontrolnymi w zakresie przeprowadzania kontroli *ex-post*, a także analizowano ustalenia protokołów kontroli *ex-post*. Do KOWR wpłynęły łącznie 32 protokoły kontroli *ex-post* przeprowadzonych przez Inspekcję Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych na podstawie postanowień rozdziału III w tytule V rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013.

W ramach zadań delegowanych wspólnej polityki rolnej KOWR realizował również działania dotyczące przekazywania do ARiMR informacji o zidentyfikowanych nieprawidłowościach/błędach lub pozostałych wymaganych zdarzeniach za pośrednictwem Platformy Rejestrów DKW.

W 2019 r. realizowano również zadania związane z obsługą przekazywanych przez komórki organizacyjne KOWR informacji okresowych dotyczących nieprawidłowości w ramach realizacji programu POPŻ 2014–2020. Prowadzono także rejestr nieprawidłowości w zakresie POPŻ oraz sprawozdawczość do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, w tym za pośrednictwem systemu SC FEAD.

Informacja dotycząca skarg, wniosków i petycji

W 2019 r. do Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa wpłynęły łącznie 102 skargi i wnioski, z tego: 34 skargi i wnioski (33,3% wszystkich skarg i wniosków) do Centrali oraz 68 skarg i wniosków (66,7%) do OT KOWR. Ogółem 86 skarg i wniosków (84,3%) KOWR rozpatrzył we własnym zakresie, a pozostałe 16 (15,7%) – przekazano do rozpatrzenia według właściwości. Oddziały terenowe KOWR załatwiły we własnym zakresie 56 skarg i wniosków (82,4% skarg i wniosków, które do nich wpłynęły), natomiast w Centrali we własnym zakresie rozpatrzone 30 skarg i wniosków (88,2%, których do niej wpłynęły).

W przypadku 86 skarg i wniosków, które KOWR rozpatrzył we własnym zakresie, 16 – rozpatrzone pozytywnie (19%), 34 – negatywnie (39%), w 26 przypadkach udzielono wyjaśnień (30%), a 10 skarg i wniosków na koniec okresu sprawozdawczego było w toku (12%).

Tematami stanowiącymi najczęściej przedmiot skarg i wniosków były:

- przebieg i rozstrzygnięcie przetargów – 20 (23,2% wszystkich rozpatrzonych skarg i wniosków),
- funkcjonowanie OT oraz Centrali KOWR – 19 (22,1%),
- rozliczenie nabywców i dzierżawców – 9 (10,5%),
- przyczyny i tryb rozwiązywania umów z KOWR oraz rozliczeń z tego tytułu – 6 (7%)
- sprawy dotyczące zamówień publicznych – 2 (2,3%),
- sprawy socjalno-bytowe i mieszkaniowe byłych pracowników ppgr – 2 (2,3%),
- windykacja należności KOWR, umorzenia i prolongaty płatności – 2 (2,3%),
- sprawy pracownicze – 1 (1,2%),
- inne – 25 (29,1%).

Najczęstszymi przyczynami skarg i wniosków były:

- niezadowolenie niedoszłych nabywców i dzierżawców mienia Zasobu WRSP z faktu nierozstrzygnięcia procedur przetargowych zgodnie z ich oczekiwaniami,
- niezadowolenie wykonawcy, którego oferta nie została wybrana jako najkorzystniejsza,
- udzielanie przez KOWR odpowiedzi zgodnych z obowiązującymi przepisami prawa, które nie satysfakcjonowały zainteresowanych,
- niezajomość oraz mylna interpretacja przepisów prawnych i procedur obowiązujących w KOWR,
- donosy osób trzecich, które zarzucają stosowanie nadużyć przez dzierżawców nieruchomości Zasobu WRSP,
- przewlekłość prowadzonych postępowań.

W 2019 r. nie wpłynęła do KOWR żadna petycja.

19. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

W 2019 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa prowadził **bieżącą współpracę międzynarodową z podmiotami zagranicznymi (prywatnymi i publicznymi rangi agencji rządowych i ministerstw oraz placówkami dyplomatycznymi), a także polskimi placówkami za granicą i Zagranicznymi biurami Handlowymi**. Regularne kontakty służyły m.in. pozyskiwaniu materiałów dotyczących uwarunkowań rynków trzecich i możliwości współpracy gospodarczej w sektorze rolno-spożywczym, które po analizie wykorzystywane były we współpracy z polskimi przedsiębiorcami. Realizowana współpraca międzynarodowa miała w szczególności na celu **upowszechnianie pozytywnego wizerunku polskiego rolnictwa i promocję krajowych produktów rolno-spożywczych na rynkach zagranicznych**.

Współpraca służyła także wsparciu realizacji działań ustawowych KOWR, jak również rozwojowi instytucji przez: **wymianę wiedzy i pozyskiwanie informacji, nawiązywanie i rozwój relacji eksperckich oraz budowę wizerunku instytucji** jako kompetentnego partnera w środowisku międzynarodowym.

19.1. Realizacja porozumień o współpracy z instytucjami sektora rolno-spożywczego

W marcu 2019 r. w siedzibie KOWR odbyło się **spotkanie z prezesem Forum of Indian Food Importers (FIFI) – indyjskiego stowarzyszenia importerów żywności**. Tematem spotkania były możliwości wsparcia oferowane przez stronę indyjską dla polskich eksporterów żywności. Porozumienie o współpracy ze stowarzyszeniem zawarto we wrześniu 2016 r.

19.2. Udział przedstawicieli KOWR w międzynarodowych konferencjach, seminariach i spotkaniach

W 2019 r. przedstawiciele KOWR wzięli udział w licznych spotkaniach i wyjazdach studyjnych organizowanych w instytucjach, agencjach rządowych, izbach handlowych i innych krajowych oraz zagranicznych podmiotach istotnych z punktu widzenia rozwoju polskiego eksportu rolno-spożywczego. Uczestniczono m.in. w:

- XII Forum Europa – Ukraina (24–25 stycznia),
- debacie „Stan i perspektywy rozwoju wymiany handlowej towarów i usług rolniczych z krajami pozaeuropejskimi” podczas II edycji Europejskiego Forum Rolniczego w Jasionce (2 marca),
- konferencji „Mięso o europejskiej jakości” zorganizowanej w Warszawie przez związek branżowy (11 marca),
- konferencji roboczej w Krakowie w sprawie uruchomienia połączenia kontenerowego szerokotorową linią na trasie Chiny – Sławków LHS – Chiny (8 kwietnia),
- XXII Polsko-Białoruskim Forum Gospodarczym „Dobrosąsiedztwo 2019” w Mińsku na Białorusi (7 czerwca),
- spotkaniu z delegacją Chińskiej Międzynarodowej Strefy Zaawansowanych Technologii Rolnych z Yangling w Prowincji Shaanxi (8 lipca),
- naradzie ambasadorów państw członkowskich Unii Europejskiej (5 września),
- Forum Promocji Handlu i Łączenia Firm z Branży Rolnictwa Wysokiej Technologii między Wietnamem a Polską w Nadarzynie (12 września),
- Kongresie Bezpieczeństwa Żywności w Nadarzynie (13 września),
- seminarium w ramach wizyty studyjnej urzędników z Azji Centralnej zorganizowanej przez Amerykańską Agencję Rozwoju Międzynarodowego „USAID” (15 października),

- spotkaniach z przedstawicielami sektora rolno-spożywczego Izraela przy okazji targów Israfood w Tel Awiwie (26–28 listopada),
- spotkaniach informacyjnych na temat przygotowań do wyjścia Wielkiej Brytanii z UE organizowanych przez Ambasady Wielkiej Brytanii i Francji oraz w polsko-brytyjskim forum gospodarczym współorganizowanym przez Ambasadę Brytyjską w Warszawie i Ministerstwo Rozwoju.

Ponadto przedstawiciele KOWR uczestniczyli w następujących spotkaniach organizowanych na szczeblu ministerialnym:

- z Ministrem Polityki Rolnej i Gospodarki Żywnościowej Ukrainy i z Ministrem Rolnictwa Gruzji w ramach targów „Grüne Woche” w Berlinie (18 stycznia),
- V posiedzeniu polsko-ukraińskiej grupy roboczej ds. współpracy w dziedzinie rolnictwa w Warszawie (27 lutego),
- II spotkaniu w ramach polsko-tajwańskiego mechanizmu konsultacyjnego w dziedzinie rolnictwa (11 czerwca),
- VIII spotkaniu polsko-chińskiej grupy roboczej ds. współpracy w dziedzinie rolnictwa w Warszawie (27 sierpnia),
- z Wiceministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi Wietnamu w Warszawie (11 września),
- VIII spotkaniu polsko-białoruskiej grupy roboczej do spraw współpracy w dziedzinie rolnictwa w Poznaniu (30 września).

Dodatkowo podczas międzynarodowych wydarzeń o charakterze targowo-wystawienniczym organizowane były spotkania Kierownictwa KOWR w: instytucjach, agencjach, izbach handlowych i innych zagranicznych podmiotach istotnych z punktu widzenia rozwoju polskiego eksportu rolno-spożywczego.

19.3. Organizacja wizyt delegacji zagranicznych

W 2019 r., w ramach współpracy międzynarodowej na rzecz działań promocyjno-informacyjnych wspierających współpracę handlową i inwestycyjną polskich przedsiębiorców branży rolno-spożywczej, KOWR uczestniczył również w organizacji wizyt delegacji zagranicznych w Polsce, w tym:

- spotkania noworocznej administracji odpowiedzialnej za sprawy rolne i branży rolno-spożywczej z przedstawicielami korpusu dyplomatycznego placówek zagranicznych akredytowanych w Polsce (15 stycznia),
- seminarium dla delegacji ukraińskiego Ministerstwa Polityki Rolnej i Gospodarki Żywnościowej przy okazji V posiedzenia polsko-ukraińskiej grupy roboczej ds. współpracy w dziedzinie rolnictwa (27 lutego),
- spotkania z przedstawicielami Departamentu Rozwoju Stanu Pensylwania (Stany Zjednoczone) oraz polskimi producentami żywności i maszyn rolniczych (5 kwietnia),
- spotkania w KOWR z delegacją przedstawicieli Ministerstwa Rolnictwa i Dobrostanu Rolników indyjskiego Stanu Haryana (21 maja),
- wizyty studyjnej delegacji Departamentu Spraw Międzynarodowych tajwańskiej Rady ds. Rolnictwa (COA) w ramach organizowanego przez MRiRW II spotkania polsko-tajwańskiego mechanizmu konsultacyjnego w dziedzinie rolnictwa. Delegacja odwiedziła Instytut Ogrodnictwa InHort oraz spółdzielnię sadowniczą (12 maja),
- misji przyjazdowej dla przedstawicieli wietnamskiego resortu rolnictwa, firm, stowarzyszeń oraz telewizji państwowej Wietnamu. W ramach misji odbyły się wizyty w instytucjach sektora

- rolnego, zakładach produkcyjnych i gospodarstwach rolnych oraz na targach rolniczych. Materiały filmowe z wizyty były emitowane na kanale państwowej telewizji wietnamskiej VTV oraz w mediach społecznościowych (24 czerwca – 1 lipca),
- spotkania w siedzibie KOWR z Radcą Handlowym i Ekonomicznym w Ambasadzie Chińskiej Republiki Ludowej (30 lipca),
  - misji przyjazdowej 14 zagranicznych dziennikarzy branżowych ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich, z Indii, Chin i Republiki Południowej Afryki (30 września – 4 października),
  - spotkania z przedstawicielami administracji państwowej, stowarzyszeń branżowych i firm transportowo-logistycznych z państw Azji Centralnej (15 października),
  - spotkania w siedzibie KOWR z przedstawicielami Chińskiej Rady Promocji Handlu Zagranicznego miasta Kanton – CCPIT Guangzhou (7 listopada),
  - wizyty studyjnej państwowej telewizji z Senegalu Radiodiffusion Télévision Sénégalaise (RTS) w siedzibie grupy producentów owoców oraz w firmie z branży cukierniczej (18 listopada),
  - wizyty studyjnej w Polsce 10 zagranicznych kucharzy i influencerów kulinarnych z Czech, Niemiec, Wielkiej Brytanii i Singapuru (2–5 grudnia).

19.4. Współpraca z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W 2019 r., w ramach bieżącej współpracy z MRiRW, KOWR przekazał ponad **120 wkładów do materiałów informacyjno-tezowych** na temat zagranicznych rynków rolno-spożywczych oraz podejmowanych na nich działaniach promocyjnych i informacyjnych, a także w związku z udziałem w pracach międzyrządowych komisji oraz grup roboczych ds. współpracy gospodarczej.

19.5. Udział KOWR w pracach związanych ze stanowieniem prawa Unii Europejskiej

Udział w pracach organów UE oraz w unijnym procesie decyzyjnym

W ramach udziału w procesie decyzyjnym UE Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa aktywnie uczestniczył w pracach organów przygotowawczych Komisji Europejskiej oraz Rady UE, na forum których omawiane były zagadnienia dotyczące mechanizmów WPR administrowanych przez KOWR w ramach zadań delegowanych. W 2019 r. były to m.in.:

- Komitet ds. Wspólnej Organizacji Rynków Rolnych (sekcje: produktów zwierzęcych, produktów ogrodniczych, upraw polowych, win i alkoholu, promocji produktów rolnych oraz zagadnień horyzontalnych),
- Grupa Ekspertów ds. Rynków Rolnych w zakresie zagadnień podlegających rozporządzeniu o jednolitej wspólnej organizacji rynku (sekcje: produktów zwierzęcych, produktów ogrodniczych, upraw polowych, win i alkoholi),
- Grupa Ekspertów ds. Horyzontalnych Zagadnień dotyczących WPR,
- Komitet ds. horyzontalnych kwestii dotyczących handlu przetworzonymi produktami rolnymi niewymienionymi w Załączniku I do Traktatu,
- Komitet ds. Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- Specjalny Komitet ds. Rolnictwa (SCA),
- Grupa Robocza ds. Produktów Rolnych,
- Grupa Robocza ds. Win i Alkoholi,
- Grupa Robocza ds. Napojów Spirytusowych.

Udział KOWR w pracach ww. organów przygotowawczych UE obejmował pozyskiwanie, analizę oraz opiniowanie projektów unijnych aktów prawnych i dokumentów roboczych w zakresie zadań

delegowanych, jak również okresowy udział przedstawicieli KOWR w posiedzeniach ww. gremiów w charakterze ekspertów współpracujących.

W 2019 r. pracownicy KOWR pozyskali i poddali analizie **1,4 tys. dokumentów roboczych** (projektów aktów prawnych, prezentacji rynkowych, instrukcji oraz sprawozdań) związanych z **94 posiedzeniami** organów przygotowawczych Komisji Europejskiej i Rady UE. Przedstawiciele KOWR osobiście uczestniczyli w **31 posiedzeniach**, na których omawiane były zagadnienia związane z działalnością KOWR. Prace organów przygotowawczych KE, w które zaangażowani byli eksperci KOWR, koncentrowały się na opracowywaniu przepisów delegowanych i wykonawczych regulujących funkcjonowanie mechanizmów wspólnej organizacji rynków rolnych (zasad administrowania kontyngentami taryfowymi, wyników przetargów na zakup i sprzedaż interwencyjną odtłuszczonego mleka w proszku oraz przepisów dotyczących powiadomień przekazywanych KE przez państwa członkowskie). Przedmiotem prac organów przygotowawczych Rady UE, w których uczestniczył KOWR, była przede wszystkim reforma WPR po 2020 r. (pakiet rozporządzeń dotyczących planów strategicznych, zasad finansowania oraz wspólnej organizacji rynków produktów rolnych)¹¹³.

W 2019 r. KOWR pozyskał **15 not informacyjnych** Komisji Europejskiej zawierających opinię tej instytucji na temat sposobu interpretacji i stosowania wybranych przepisów prawnych UE dotyczących zasad realizacji instrumentów WPR.

Wdrażanie w KOWR systemu informatycznego ISAMM

W związku z realizacją zadań delegowanych w KOWR kontynuowane były prace związane z wdrażaniem Informatycznego Systemu Monitoringu i Zarządzania Rynkiem Rolnym (ISAMM) opracowanego przez KE w celu automatyzacji sprawozdawczości mechanizmów WPR w państwach członkowskich UE. W 2019 r. przy pomocy systemu ISAMM pracownicy KOWR przekazali do KE (DG AGRI) **1 827 komunikatów** związanych z zadaniami delegowanymi.

19.6. Monitorowanie regulacji prawnych UE

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa administruje niektórymi rynkowymi mechanizmami wspólnej polityki rolnej w ramach zadań delegowanych przekazanych przez agencję płatniczą. W związku z tym zostały wdrożone procedury gwarantujące, że każda zmiana w przepisach UE (w szczególności obowiązujące stawki pomocy finansowej) jest rejestrowana, a zalecenia, bazy danych i listy kontrolne są aktualizowane. Powyższy obowiązek wynika z realizacji wymogów akredytacyjnych postawionych unijnym agencjom płatniczym przez przepisy UE. W KOWR w 2019 r. na bieżąco monitorowano akty prawne UE publikowane w Dziennikach Urzędowych UE na stronie internetowej <http://eur-lex.europa.eu>. W wyniku prowadzonego monitoringu sporządzono **250 rejestrów Dziennika Urzędowego UE**.

---

¹¹³ https://ec.europa.eu/commission/publications/natural-resources-and-environment_pl
(pakiet rozporządzeń dotyczących WPR na lata 2021–2027 z 1 czerwca 2018 r. – odczyt maj 2020 r.).

20. ZAGADNIENIA ORGANIZACYJNE

20.1. Dostosowania legislacyjne

Aktem prawnym o zasadniczym znaczeniu dla KOWR jest ustawa z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481). W art. 9 tej ustawy zostały wyspecyfikowane zadania KOWR, jednakże katalog ten ma charakter otwarty i zakłada możliwość powierzenia dodatkowych zadań w drodze ustaw szczególnych, bez konieczności zmiany ww. ustawy, co jest szczególnie istotne w aspekcie potencjalnego rozszerzenia zadań instytucji.

W 2019 r. została wprowadzona istotna zmiana do ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa na podstawie ustawy z dnia 26 kwietnia 2019 r. o zmianie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1080). Na mocy art. 4 ww. ustawy z dniem 26 czerwca 2019 r. wprowadzono zmiany dotyczące w szczególności:

- stworzenia podstaw formalnych pozwalających KOWR na nabywanie oraz gospodarowanie nie tylko nieruchomościami rolnymi, ale także innymi nieruchomościami,
- sposobu udzielania zamówień publicznych przez KOWR zgodnie z ustawą z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1843). Na mocy przedmiotowych zmian dyrektorzy OT KOWR, w ramach limitów udzielonych przez Dyrektora Generalnego KOWR, mogą udzielać zamówień publicznych w imieniu KOWR. Należy wskazać, iż pomimo tego, że zamawiającym w dalszym ciągu będzie KOWR jako osoba prawna (OT KOWR osobowości prawnej nie posiadają), w związku z uzyskaniem przez OT KOWR samodzielności finansowej w sferze dotyczącej wydatkowania środków finansowych nie będzie konieczności sumowania wartości poszczególnych zamówień w skali całego kraju. Ponadto w odniesieniu do dyrektorów OT KOWR znajdują odpowiednie zastosowanie przepisy prawa zamówień publicznych dotyczące kierownika zamawiającego. W konsekwencji powyższego każdy OT KOWR samodzielnie będzie sporządzał plan zamówień publicznych na dany rok oraz sprawozdania z udzielonych zamówień, o których mowa w prawie zamówień publicznych,
- umożliwienia wykorzystania przez KOWR nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa jako zabezpieczenia podejmowanych przez państwo działań mających na celu prowadzenie aktywnej polityki rolnej na rzecz wsparcia rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich,
- stworzenia podstaw formalnych pozwalających KOWR, za zgodą ministra właściwego do spraw rozwoju wsi, na tworzenie lub przystępowanie do spółek prawa handlowego oraz posiadanie, obejmowanie lub nabywanie akcji lub udziałów w tychże spółkach. Na mocy tej zmiany (dotyczącej art. 17 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa) KOWR uzyskał możliwość tworzenia spółek prawa handlowego.

Oprócz wyżej opisanej zmiany ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa w 2019 r. wprowadzono dostosowania legislacyjne dotyczące KOWR w następujących aktach prawnych:

- 1) ustawie z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (zmiana poprzedzająca tekst jednolity: Dz. U. poz. 1080, tekst jednolity: Dz. U. poz. 1362) – obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 1362, z późn. zm.,
- 2) ustawie z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (zmiana poprzedzająca tekst jednolity: Dz. U. poz. 534, tekst jednolity z 2019 r.:

- Dz. U. poz. 817, zmiana: Dz. U. poz. 1080 – art. 3) – obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r. poz. 396, z późn. zm.,
- 3) ustawie z dnia 26 marca 1982 r. o scalaniu i wymianie gruntów (zmiana: Dz. U. poz. 861 – zmiana wynikająca z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 18 kwietnia 2019 r. – sygn. akt SK 21/17) – obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r. poz. 908, z późn. zm.,
  - 4) ustawie z dnia 22 maja 2009 r. o funduszach promocji produktów rolno-spożywczych (zmiany: Dz. U. poz. 1318, Dz. U. poz. 1824 – art. 4) – obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2017 r. poz. 2160, z późn. zm.,
  - 5) ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych (tekst jednolity: Dz. U. poz. 1430) – obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 1430,
  - 6) ustawie z dnia 25 sierpnia 2006 r. o biokomponentach i biopaliwach ciekłych (zmiana poprzedzająca tekst jednolity: Dz. U. poz. 730, Dz. U. poz. 1123 – art. 39, tekst jednolity: Dz. U. poz. 1155, zmiany: Dz. U. poz. 1210 i Dz. U. poz. 1527) – obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 1155, z późn. zm.,
  - 7) ustawie z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 (zmiana: Dz. U. poz. 1824 – art. 3) – obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r. poz. 1936, z późn. zm.,
  - 8) ustawie z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (zmiany: Dz. U. poz. 83, Dz. U. poz. 504, Dz. U. poz. 1824 – art. 7) – obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r. poz. 217, z późn. zm.,
  - 9) ustawie z dnia 12 maja 2011 r. o wyrobie i rozlewie wyrobów winiarskich, obrocie tymi wyrobami i organizacji rynku wina (tekst jednolity: Dz. U. poz. 1534) – obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 1534, z późn. zm.,
  - 10) ustawie z dnia 5 lutego 2015 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego (zmiana: Dz. U. poz. 1824 – art. 6) – obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r. poz. 1312, z późn. zm.,
  - 11) ustawie z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (zmiany: Dz. U. poz. 42 – art. 97, Dz. U. poz. 60 – art. 36, Dz. U. poz. 730 – art. 133, Dz. U. poz. 1495 – art. 56, Dz. U. poz. 1524) – obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r. poz. 261, z późn. zm.,
  - 12) ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (zmiany poprzedzające tekst jednolity: Dz. U. poz. 271 – art. 3, Dz. U. poz. 730 – art. 73, Dz. U. poz. 752 – art. 9, tekst jednolity: Dz. U. poz. 1507, zmiany: Dz. U. poz. 1622 – art. 19, Dz. U. poz. 1690, Dz. U. poz. 1818 – art. 64, Dz. U. poz. 2473 – art. 7) – obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 1507, z późn. zm.,
  - 13) ustawie z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (zmiana: Dz. U. poz. 2020 – art. 35) – obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r. poz. 945, z późn. zm.,
  - 14) ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o administrowaniu obrotem towarowym z zagranicą (tekst jednolity: Dz. U. poz. 1606) – obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 1606,
  - 15) ustawie z dnia 15 grudnia 2016 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwemu wykorzystywaniu przewagi kontraktowej w obrocie produktami rolnymi i spożywczymi (tekst jednolity: Dz. U.

- poz. 517, zmiany: Dz. U. poz. 1649 – art. 12, Dz. U. poz. 1667 – art. 4) – obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 517, z późn. zm.,
- 16) ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego gruntów zabudowanych na cele mieszkaniowe w prawo własności tych gruntów (tekst jednolity: Dz. U. poz. 1314) – obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 1314,
- 17) ustawie z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne (zmiany: Dz. U. poz. 125 – art. 92, Dz. U. poz. 534 – art. 94, Dz. U. poz. 1495 – art. 59, Dz. U. poz. 2170) – obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r. poz. 310, z późn. zm.

Ponadto w 2019 r. zostały wydane następujące akty wykonawcze (rozporządzenia) dotyczące zadań realizowanych przez KOWR:

- 1) obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 27 listopada 2018 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Działania informacyjne i promocyjne” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 (Dz. U. poz. 36),
- 2) rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2018 r. w sprawie zniesienia Pełnomocnika Rządu do spraw Kształtowania Ustroju Rolnego (Dz. U. poz. 85),
- 3) rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 5 czerwca 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. poz. 1068),
- 4) rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 lipca 2019 r. w sprawie trybu zgłaszania kandydatów na członków komisji zarządzających funduszy promocji produktów rolno-spożywczych oraz sposobu ich wyboru (Dz. U. poz. 1420),
- 5) rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 lipca 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania wsparcia finansowego z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych (Dz. U. poz. 1422),
- 6) rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 sierpnia 2019 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. poz. 1576),
- 7) obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 sierpnia 2019 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowego trybu udzielania pisemnej zgody na przeniesienie własności nieruchomości albo na ustanowienie hipoteki na nieruchomości nabytej z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. poz. 1772),
- 8) obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 września 2019 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie trybu przekazywania nieruchomości wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa w razie ustanowienia lub wygaśnięcia trwałego zarządu oraz trybu ustalania i wnoszenia opłat (Dz. U. poz. 1916),
- 9) rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 4 października 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. poz. 1976).

Zarządzenia Dyrektora Generalnego dotyczące działalności KOWR w 2019 r. skierowane do podmiotów zewnętrznych zamieszczono w **aneksie nr 1**.

20.2. Systemy zarządzania w KOWR

W celu zapewnienia odpowiedniej jakości zarządzania w KOWR funkcjonuje System Zarządzania Jakością (oparty na wymaganiach normy PN-EN ISO 9001) oraz System Zarządzania Bezpieczeństwem Informacji (oparty na wymaganiach normy PN-EN ISO/IEC 27001). Funkcjonowanie powyższych systemów bezpośrednio przekłada się na efektywność działań realizowanych przez KOWR, odpowiednią rzetelność i sprawną obsługę, satysfakcję i pozytywną relację KOWR – klient.

System Zarządzania Jakością pozwala utrzymywać procesowe podejście do realizowanych zadań, czego efektem jest skuteczna realizacja założonych celów. Dokumentacja służąca do obsługi beneficjentów KOWR pozostaje jednolita, czytelna i jest na bieżąco dostosowywana do zmieniającego się prawa zewnętrznego.

System Zarządzania Bezpieczeństwem Informacji zapewnia zachowanie poufności, dostępności i integralności zasobów informacyjnych KOWR przez realizację przyjętej strategii bezpieczeństwa. Strategia ta zapewnia skuteczne zarządzanie ryzykiem oraz uwzględnienie bezpieczeństwa informacji przy projektowaniu procesów, systemów informacyjnych i zabezpieczeń.

W odniesieniu do systemowego przeciwdziałania zagrożeniom korupcyjnym obowiązuje w KOWR wdrożony zarządzeniem Dyrektora Generalnego „Kodeks etyki pracowników Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa” (m.in. ustanawiający funkcję Rzecznika ds. Etyki) oraz „Zasady postępowania w przypadku wystąpienia zdarzenia korupcyjnego oraz naruszenia postanowień Kodeksu Etyki”, które podlegają ciągłemu monitorowaniu pod kątem aktualności i adekwatności zapisów.

20.3. Teleinformatyka

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa prowadził działania mające na celu utrzymanie ciągłości produkcyjnej i rozbudowę systemów informatycznych wspierających statutowe działania. Aktualizował oraz dostosowywał do zmieniających się przepisów prawa narzędzia wspomagające wykonywanie zadań KOWR. Kontynuowane były także prace związane z optymalizacją systemów i infrastruktury.

W 2019 r. KOWR w ramach informatyzacji realizował m.in. następujące działania:

- utrzymanie i rozbudowa aplikacji „Program dla szkół” (PDS), w szczególności w zakresie:
  - wniosku o pomoc sporządzanego w systemie przez dostawców uwzględniającego stawkę podatku VAT,
  - systemu rozliczania pomocy uwzględniającego stawkę podatku VAT dla wniosków w roku szkolnym 2019/2020,
  - aktualizacji modułu finansowego o dodanie zleceń płatności VAT,
  - aktualizacji algorytmów i walidacji z uwzględnieniem stawki podatku VAT,
- utrzymanie i aktualizacja funkcjonalności połączenia usług REST pomiędzy KOWR a ARiMR,
- realizacja ankiet zewnętrznych dla szkół uczestniczących w „Programie dla szkół”,
- przygotowanie aplikacji w ramach POPŻ do obsługi Podprogramu 2019 oraz przeprowadzenie szkolenia dla wykonawców zewnętrznych,
- utrzymanie i rozbudowa systemu wspierającego mechanizm „Monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego”, w szczególności w zakresie:
  - procesu obsługi kontroli,
  - procesu aktualizacji wniosku o wpis do rejestru,
  - zmiany informacji rocznej,

- wprowadzenia procesu wykreślenia z urzędu podmiotów z rejestru,
- realizacja ankiet w ramach wsparcia mechanizmów operacyjnych w tym rozbudowa funkcjonalności systemu zarządzania treścią (CMS) w zakresie tworzenia i publikacji ankiet na stronie internetowej KOWR,
- prace związane z budową i uruchomieniem aplikacji dla mechanizmu WPR „Wsparcie rynku produktów pszczelich”,
- wdrożenie funkcjonalności w systemach dziedzinowych KOWR pozwalających na integrację ze słownikami TERYT,
- aktualizacja i rozbudowa Zintegrowanego Systemu Informatycznego KOWR,
- budowa i wdrożenie portalu eRolnik umożliwiającego składanie elektronicznych wniosków do KOWR dotyczących mechanizmów obsługi handlu zagranicznego z krajami pozaunijnymi oraz na rynku tytoniu i wina,
- cykliczne przygotowanie raportów w ramach sprawozdawczości gospodarowania Zasobem WRSP,
- administrowanie słownikami centralnymi Zintegrowanego Systemu Informatycznego KOWR,
- rozbudowa istniejącej infrastruktury Checkpoint o nowe zapory sieciowe dla oddziałów terenowych KOWR, które pozwoliły m.in. na szyfrowanie ruchu do Centrali na obu dostępnych łączach oraz wykorzystanie dwóch łączy w trybie active-active,
- wdrożenie wydajnych serwerów do obsługi systemu centralnej kopii zapasowej danych i archiwizacji poczty email w KOWR.

20.4. Zarządzanie kadrami

Nabór kandydatów na wolne stanowiska pracy w KOWR był prowadzony zgodnie z ustawą z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481) w sposób otwarty i konkurencyjny oraz odbywał się na zasadach ustalonych w regulaminie określającym zasady i tryb zatrudniania pracowników w KOWR. Informacje o wolnych stanowiskach pracy były powszechnie dostępne w siedzibach jednostek organizacyjnych prowadzących nabór oraz w Biuletynie Informacji Publicznej KOWR.

W 2019 r. przeprowadzono 267 procesów rekrutacyjnych. Zatrudniono 224 pracowników (z tego: 75 osób w Centrali i 149 osób w OT KOWR). Stosunek pracy został rozwiązany ze 174 pracownikami (46 osobami w Centrali i 128 osobami w OT KOWR).

Według stanu na 31 grudnia 2019 r. zatrudnienie w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa wynosiło 2 049 osób, z tego: 468 pracowników w Centrali oraz 1 581 pracowników w siedemnastu OT KOWR. Kobiety stanowiły 60% pracowników, natomiast mężczyźni – 40% pracowników. Z orzeczoną niepełnosprawnością było zatrudnionych w KOWR 59 osób, z tego: 14 osób z niepełnosprawnością w stopniu lekkim, 42 – z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym oraz 3 osoby z niepełnosprawnością w stopniu znacznym.

Proces poszerzania wiedzy i umiejętności pracowników KOWR realizowano z uwzględnieniem potrzeb organizacji. Ze środków przeznaczonych na podnoszenie kwalifikacji zrealizowano łącznie 239 szkoleń indywidualnych i grupowych, w tym w ramach POPŻ 2014–2020 oraz PROW 2014–2020. Ich tematyka obejmowała zagadnienia m.in. z zakresu: prawa, finansów, podatków, informatyki, zarządzania oraz gospodarowania nieruchomościami. Zawarto 32 umowy na kształcenie w ramach studiów wyższych i podyplomowych oraz przeprowadzono obowiązkowe szkolenia okresowe w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy.

20.5. Zamówienia publiczne

Przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 26 kwietnia 2019 r. o zmianie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1080) zamawiającym, w rozumieniu ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1843), był Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa. Oznaczało to, że zamówienia publiczne były udzielane w imieniu i na rzecz KOWR. Zamówienia publiczne były udzielane na podstawie planu zamówień publicznych na dany rok, przygotowanego dla całego KOWR na podstawie informacji zebranych z poszczególnych komórek organizacyjnych Centrali i oddziałów terenowych. Nie oznaczało to jednak, że wszystkie postępowania o udzielenie zamówień publicznych były wszczynane przez Biuro Prawne i Zamówień Publicznych w Centrali KOWR. Dyrektorzy oddziałów terenowych, na mocy stosownych pełnomocnictw Dyrektora Generalnego KOWR, zostali bowiem upoważnieni do przeprowadzenia postępowań i zawarcia umów o zamówienia publiczne w zakresie właściwości kierowanych przez siebie oddziałów terenowych.

W związku z wejściem w życie w dniu 26 czerwca 2019 r. ustawy z dnia 26 kwietnia 2019 r. o zmianie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego oraz niektórych innych ustaw wprowadzono zmiany mające wpływ na sposób przygotowania i prowadzenia zamówień publicznych w KOWR. Dyrektor oddziału terenowego, w ramach przydzielonego przez Dyrektora Generalnego KOWR limitu wydatków przeznaczonych na funkcjonowanie OT w danym roku obrotowym, może w imieniu i na rzecz KOWR, udzielać zamówień publicznych, których przedmiotem są usługi, dostawy lub roboty budowlane, związane wyłącznie z działalnością tego oddziału. Do dyrektora OT KOWR stosuje się odpowiednio przepisy prawa zamówień publicznych dotyczące kierownika zamawiającego.

Ponadto każda jednostka organizacyjna KOWR, zgodnie z przepisami prawa zamówień publicznych, po 26 czerwca 2019 r. samodzielnie sporządza:

- plan postępowań o udzielenie zamówień publicznych jakie przewiduje przeprowadzić w danym roku finansowym,
- roczne sprawozdanie o udzielonych zamówieniach publicznych.

W 2019 r. w KOWR udzielono zamówień o łącznej wartości 480 227 tys. zł. Kwota ta obejmuje zamówienia udzielone przez Centralę i 17 oddziałów terenowych KOWR, zarówno w oparciu o ustawę – Prawo zamówień publicznych, jak i z wyłączeniem stosowania ww. ustawy.

20.6. Obsługa administracyjna

W 2019 r. w ramach obsługi administracyjnej realizowano zadania mające na celu zapewnienie siedzib oraz pozostałych zasobów (urządzeń, materiałów i usług) niezbędnych do realizacji zadań statutowych KOWR.

Zakupy administracyjne prowadzono zgodnie z ustawą dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1843). Przeprowadzono postępowania przetargowe m.in. w zakresie: zakupów materiałów biurowych, spożywczych, chemii gospodarczej, prasy, materiałów eksploatacyjnych do urządzeń, serwisu urządzeń, usług telefonii stacjonarnej, ubezpieczenia mienia i odpowiedzialności cywilnej oraz ubezpieczenia komunikacyjnego, serwisu samochodów służbowych, dostaw paliwa oraz produktów pozapaliwowych do samochodów, przechowywania

dokumentacji na zewnątrz KOWR, usługi przeprowadzkowej, usługi cateringowej, a także wykonywania napraw i remontów wyposażenia.

Dokonano konsolidacji ubezpieczenia mienia wszystkich jednostek KOWR w celu optymalizacji kosztów.

Zrealizowano zadania związane z identyfikacją podmiotów uczestniczących w mechanizmach finansowanych i współfinansowanych ze środków UE w oparciu o dane z rejestru Ewidencji Producentów (EP) prowadzonego przez ARIMR z tytułu uczestnictwa KOWR w realizacji zadań delegowanych z agencji płatniczej (w 2019 r. zostało uzgodnionych około 4,5 tys. nowych podmiotów).

Zarejestrowano około 52,5 tys. wniosków merytorycznych w systemie elektronicznym, jednocześnie dokonując weryfikacji (wpisu, aktualizacji) danych identyfikacyjnych podmiotów będących uczestnikami zarówno mechanizmów krajowych, działań niefinansowych, jak i zadań delegowanych.

KOWR prowadził na bieżąco obsługę dokumentacji własnej oraz przejętej po ANR, ARR, AWRSP oraz po zlikwidowanych państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej (ppgr). Ogółem w archiwach KOWR zgromadzono około 53 tys. mb dokumentacji, w tym około 2 mln akt osobowych byłych pracowników ppgr. W 2019 r. odnotowano wpływ do KOWR 14,8 tys. wniosków w ramach obsługi dokumentacji po zlikwidowanych ppgr, w wyniku czego OT KOWR wystawiły 16,8 tys. zaświadczeń, w tym: 5,5 tys. zaświadczeń Rp-7 do uzyskania emerytury lub renty, 3,2 tys. świadectw pracy, 3,1 tys. zaświadczeń Rp-7 do naliczenia kapitału początkowego oraz 1,7 tys. zaświadczeń w sprawie wyjaśnień (ZUS, osób prywatnych i innych).

„Sprawozdanie z działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w 2019 roku” opracowano w Biurze Analiz i Strategii na podstawie materiałów otrzymanych z komórek organizacyjnych KOWR.

SPIS TABEL

Tabela 1.	Powierzchnia gruntów sprzedanych z Zasobu WRSP wg grup obszarowych	21
Tabela 2.	Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP wg grup obszarowych	21
Tabela 3.	Nieodpłatne przekazywanie gruntów z Zasobu WRSP	26
Tabela 4.	Powierzchnia gruntów wydzierżawionych z Zasobu WRSP wg grup obszarowych	30
Tabela 5.	Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP wg grup obszarowych	31
Tabela 6.	Powierzchnia gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i prawne wg stanu na 31 grudnia 2019 r.	33
Tabela 7.	Liczba umów dzierżawy gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i prawne wg stanu na 31 grudnia 2019 r.	33
Tabela 8.	Struktura obszarowa umów dzierżawy zawartych, zakończonych i aktualnych ...	35
Tabela 9.	Stan zagospodarowania gruntów Zasobu WRSP od początku działalności (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2019 r. (w tys. ha)	36
Tabela 10.	Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2019 r.	44
Tabela 11.	Wskaźniki spłacalności należności bieżących (w %)	45
Tabela 12.	Wskaźniki windykacji należności zaległych (w %)	46
Tabela 13.	Struktura należności zaległych wg stanu prawnego umowy	46
Tabela 14.	Wskaźniki windykacji wg okresów zapadalności należności	47
Tabela 15.	Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnej na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2019 r. wg OT KOWR	59
Tabela 16.	Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnej na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2019 r. wg OT KOWR	60
Tabela 17.	Prawo pierwokupu nieruchomości rolnych przysługujące KOWR (zgodnie z art. 3 ust. 4 ukur) – dane dotyczące warunkowych umów sprzedaży nieruchomości rolnych w 2019 r. wg OT KOWR	63
Tabela 18.	Dane dotyczące zawiadomień w zakresie przysługującego KOWR prawa nabycia nieruchomości rolnych (zgodnie z art. 4 ust. 1 ukur) w 2019 r. wg OT KOWR	64
Tabela 19.	Wykaz spółek, w których KOWR wykonywał prawa z udziałów i akcji spółek w 2019 r.	81
Tabela 20.	Obiekty magazynowe spółki ELEWARR	83
Tabela 21.	Projekty złożone w KOWR, podpisane umowy oraz kwoty wynikające z podpisanych umów (z uwzględnieniem aneksów) w ramach realizacji mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2018/2019 (stan na 31.12.2019 r.)	86
Tabela 22.	Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz i wywóz towarów wydane oraz rozliczone przez KOWR w 2019 r.	107
Tabela 23.	Wpływy na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych w 2019 r.	143
Tabela 24.	Wydatki z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych w 2019 r. na zrealizowane zadania	143
Tabela 25.	Ilość i rodzaj nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów oraz biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych w 2019 r. ...	166
Tabela 26.	Wykaz substratów zużytych do produkcji biogazu rolniczego w 2019 r.	169
Tabela 27.	Wydatki Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w 2019 r. w ramach mechanizmów krajowych i innych działań w podziale na źródła finansowania	177
Tabela 28.	Kwoty wynikające z wystawionych ARiMR przez KOWR dokumentów płatniczych z tytułu realizacji zadań delegowanych WPR w 2019 r.	178
Tabela 29.	Kontrole na miejscu przeprowadzone w 2019 r. przez KOWR	188

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1.	Oddziały terenowe i sekcje zamiejscowe OT KOWR	7
Wykres 2.	Zakres tematyczny działań KOWR	8
Wykres 3.	Grunty Skarbu Państwa przejęte do Zasobu od 1992 r. wg stanu na 31 grudnia 2019 r. w podziale na województwa (w tys. ha)	15
Wykres 4.	Średnie ceny sprzedaży gruntów rolnych z Zasobu WRSP w 2019 r. (w zł/ha)	22
Wykres 5.	Ceny gruntów rolnych uzyskiwane przez ANR/KOWR i ceny gruntów ornych w obrocie prywatnym wg GUS	23
Wykres 6.	Średnia wysokość czynszu dzierżawnego uzyskanego w 2019 r. (dt pszenicy/ha) w poszczególnych województwach	32
Wykres 7.	Dzierżawa gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2019	34
Wykres 8.	Grunty pozostające w Zasobie WRSP wg stanu na 31 grudnia 2019 r. (w ha)	35
Wykres 9.	Powierzchnia Zasobu WRSP (stan na 31 grudnia 2019 r.)	36
Wykres 10.	Rozdysponowanie gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2019	37
Wykres 11.	Rozdysponowanie mieszkań Zasobu WRSP wg stanu na 31 grudnia 2019 r. (w tys.)	38
Wykres 12.	Sprzedaż mieszkań z Zasobu WRSP w latach 1992–2019	38
Wykres 13.	Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków (stan na 31 grudnia 2019 r.)	40
Wykres 14.	Wnioski i decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2019 r. wg OT KOWR	56
Wykres 15.	Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych, wydane w 2019 r. na podstawie art. 2a ust. 4 ukur	57
Wykres 16.	Powierzchnia wynikająca z wniosków i wydanych decyzji administracyjnych na nabycie nieruchomości rolnych na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2019 r. wg OT KOWR	57
Wykres 17.	Decyzje administracyjne na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ukur oraz powierzchnia wynikająca z wydanych decyzji administracyjnych w latach 2017–2019	58
Wykres 18.	Spółki hodowli roślin	73
Wykres 19.	Ośrodki hodowli zarodowej	75
Wykres 20.	Stadniny koni i stada ogierów	78
Wykres 21.	ELEWARR Sp. z o.o. (centrala i oddziały)	82
Wykres 22.	Umowy podpisane przez KOWR w ramach wsparcia pszczelarstwa w sezonie 2018/2019	85
Wykres 23.	Projekty złożone do KOWR w ramach wsparcia pszczelarstwa w sezonie 2019/2020 (stan na 31.12.2019 r.)	86
Wykres 24.	Realizacja wsparcia rynku produktów pszczelich w latach 2005–2019	87
Wykres 25.	Liczba producentów surowca tytoniowego wpisanych do rejestru KOWR (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2019 r.	94
Wykres 26.	Podmioty skupujące mleko w Polsce	95
Wykres 27.	Struktura pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie (wg stanu na 31 grudnia 2019 r.)	96
Wykres 28.	Liczba pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie wg OT KOWR (stan na 31 grudnia 2019 r.)	97
Wykres 29.	Powierzchnia uprawy winorośli według siedziby producenta w roku gospodarczym 2019/2020 (stan na 31 grudnia 2019 r.)	100
Wykres 30.	Produkcja wina w Polsce	101

Wykres 31.	Liczba producentów wina i powierzchnia uprawy winorośli w Polsce	102
Wykres 32.	Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń wydanych przez KOWR w 2019 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski	107
Wykres 33.	Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń rozliczonych ogółem w 2019 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski	108
Wykres 34.	Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz/wywóz towarów z/do Polski wydane w okresie 1 maja 2004 r. – 31 grudnia 2019 r.	109
Wykres 35.	Przydział środków unijnych dla państw członkowskich UE na realizację „Programu dla szkół”	111
Wykres 36.	Ostateczny całkowity budżet „Programu dla szkół” w Polsce	112
Wykres 37.	Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół” w II semestrze roku szkolnego 2018/2019 wg województw	114
Wykres 38.	Liczba szkół uczestniczących w „Programie dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2019/2020 wg województw	115
Wykres 39.	Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2019/2020 wg województw	116
Wykres 40.	Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół”	116
Wykres 41.	Budżety polskich kampanii branżowych i/lub międzybranżowych w okresie maj 2004 r. – grudzień 2019 r. wg grup produktów	124
Wykres 42.	Liczba wspieranych polskich kampanii branżowych i/lub międzybranżowych w latach 2010–2019 oraz ich budżety ogółem	125
Wykres 43.	Główne obszary działań w zakresie wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą	126
Wykres 44.	Działania w zakresie realizacji branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych	138
Wykres 45.	Obszary działań w zakresie promowania produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości	139
Wykres 46.	Fundusze promocji produktów rolno-spożywczych – wpływy i wydatki	144
Wykres 47.	Złożone w 2019 r. wnioski o przejęcie długu w zamian za przeniesienie własności nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa wg OT KOWR	149
Wykres 48.	Wsparcie przez KOWR działań innowacyjnych i rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym	152
Wykres 49.	Produkcja biokomponentów w Polsce	162
Wykres 50.	Liczba wytwórców biogazu rolniczego i instalacji wpisanych do rejestru wytwórców biogazu rolniczego	167
Wykres 51.	Rozmieszczenie terytorialne biogazowni rolniczych wg stanu na 31 grudnia 2019 r.	168
Wykres 52.	Produkcja biogazu rolniczego i energii elektrycznej	170
Wykres 53.	Budżet Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020	172
Wykres 54.	Liczba kontroli na miejscu przeprowadzonych w 2019 r. przez OT KOWR	188

ANEKSY

1. Zarządzenia Dyrektora Generalnego dotyczące działalności KOWR w 2019 r. skierowane do podmiotów zewnętrznych
2. Tabele dotyczące gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa
3. Wykonanie planu finansowego KOWR w 2019 r. (układ memoriałowy)
4. Wykaz jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów albo akcji wykonuje Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa
5. Dane kontaktowe jednostek organizacyjnych Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

**Zarządzenia Dyrektora Generalnego dotyczące działalności KOWR w 2019 r.
skierowane do podmiotów zewnętrznych**

1. Zarządzenie nr 11/2019/Z w sprawie wprowadzenia „Zasad, warunków i trybu postępowania przy udzielaniu przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa pożyczek ze środków finansowych uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.
2. Zarządzenie nr 13/2019/Z w sprawie wprowadzenia „Regulaminu pracy Komisji ds. pożyczek”.
3. Zarządzenie nr 15/2019/Z zmieniające Zarządzenie nr 142/2018/Z w sprawie ustalenia „Zasad obsługi Funduszy Promocji Produktów Rolno-Spożywczych”.
4. Zarządzenie nr 22/2019/Z w sprawie wprowadzenia „Zasad przejmowania długu podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa”.
5. Zarządzenie nr 24/2019/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biokomponentów oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
6. Zarządzenie nr 45/2019/Z zmieniające zarządzenie nr 74/2018/Z w sprawie wprowadzenia „Regulaminu Serwisu i Aplikacji Polska Smakuje”.
7. Zarządzenie nr 51/2019/Z w sprawie utworzenia przy Dyrektorsze Generalnym KOWR Rady Społecznej ds. gospodarowania gruntami rolnymi Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.
8. Zarządzenie nr 55/2019/Z zmieniające zarządzenie nr 133/2018/Z w sprawie wprowadzenia warunków udziału w „Programie dla szkół” w roku szkolnym 2018/2019.
9. Zarządzenie nr 56/2019/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia „Warunków monitorowania umów na dostarczanie produktów rolnych”.
10. Zarządzenie nr 69/2019/Z w sprawie wprowadzenia dokumentacji dotyczącej dofinansowania z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 – Podprogram 2019.
11. Zarządzenie nr 73/2019/Z w sprawie wykonywania umowy dzierżawy nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.
12. Zarządzenie nr 74/2019/Z w sprawie wydzierżawiania nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.
13. Zarządzenie nr 84/2019/Z w sprawie wprowadzenia „Zasad, warunków i trybu postępowania przy udzielaniu przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa pożyczek ze środków finansowych uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa”.
14. Zarządzenie nr 85/2019/Z w sprawie wprowadzenia „Regulaminu pracy Komisji ds. pożyczek”.
15. Zarządzenie nr 86/2019/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia Warunków udziału w "Programie dla szkół" w roku szkolnym 2018/2019.
16. Zarządzenie nr 94/2019/Z w sprawie ustalenia „Zasad obsługi Funduszy Promocji Produktów Rolno-Spożywczych" (zmienione zarządzeniem 07/2020/Z).
17. Zarządzenie nr 100/2019/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków zamieszczenia danych w wykazie spółdzielni energetycznych”.
18. Zarządzenie nr 101/2019/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biogazu rolniczego”.

19. Zarządzenie nr 104/2019/Z zmieniające Zarządzenie nr 36/2018/W w sprawie wprowadzenia „Warunków monitorowania i nadzoru nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego”.
20. Zarządzenie nr 105/2019/Z w sprawie wprowadzenia warunków udziału w „Programie dla szkół” w roku szkolnym 2019/2020.
21. Zarządzenie nr 107/2019/Z zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biopłynów”.
22. Zarządzenie nr 117/2019/Z w sprawie wprowadzenia „Zasad rozliczeń należności z tytułu kar pieniężnych wymierzanych w drodze decyzji administracyjnej przez Dyrektorów Oddziałów Terenowych Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w związku z monitorowaniem umów na dostarczanie produktów rolnych”.
23. Zarządzenie nr 130/2019/Z zmieniające zarządzenie nr 69/2019/Z w sprawie wprowadzenia dokumentacji dotyczącej dofinansowania z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 – Podprogram 2019.
24. Zarządzenie nr 139/2019/Z w sprawie określenia stawek opłat za wykonanie badań w tym badań odwoławczych w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020.
25. Zarządzenie nr 144/2019/Z zmieniające Zarządzenie w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biogazu rolniczego”.

**Tabele dotyczące
gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa**

- I. Powierzchnia gruntów przejętych do Zasobu WRSP (w ha)
- II. Niektóre dane o przetargach ogółem na nieruchomości Zasobu WRSP w 2019 r.
- III. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP w 2019 r.
- IV. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP w 2019 r.
- V. Sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP (w ha)
- VI. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP w 2019 r. wg grup obszarowych (w ha)
- VII. Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP w 2019 r. wg grup obszarowych
- VIII. Ceny sprzedaży gruntów Zasobu WRSP w 2019 r. wg grup obszarowych (w zł/ha)
- IX. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP Zabuzanom (w ha)
- X. Grunty wydzierżawione z Zasobu WRSP w 2019 r. wg województw (w ha)
- XI. Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP w 2019 r. wg województw
- XII. Czynnosc za grunty wydzierżawione z Zasobu WRSP w 2019 r. wg województw (w dt pszenicy/ha)
- XIII. Grunty Zasobu WRSP w dzierżawie – stan na 31.12.2019 r. wg województw
- XIV. Liczba umów na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP – stan na 31.12.2019 r. wg województw
- XV. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2019 r. wg jednostek organizacyjnych (w ha)
- XVI. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2019 r. wg województw (w ha)
- XVII. Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków – stan na 31.12.2019 r. (w ha)
- XVIII. Zagospodarowanie obiektów rolno-przemysłowych, usługowych i zabytków Zasobu WRSP – stan na 31.12.2019 r.
- XIX. Liczba mieszkań przejętych do Zasobu WRSP i ich rozdysponowanie – stan na 31.12.2019 r.
- XX. Wykonanie planu finansowego Zasobu WRSP w 2019 r. (układ memoriałowy)
- XXI. Wpływy Zasobu WRSP w 2019 r. (w tys. zł)
- XXII. Wydatki Zasobu WRSP w 2019 r. (w tys. zł)

I. Powierzchnia gruntów przejętych do Zasobu WRSP (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Przejęto do Zasobu WRSP do 31.12.2019 r.	W tym z UKUR* w 2019 r.
1.	OT Białystok	340 423	8
2.	OT Bydgoszcz	260 054	119
3.	OT Częstochowa	33 467	2
4.	OT Gorzów Wlkp.	356 952	70
5.	OT Kielce	9 733	-
6.	OT Koszalin	330 088	296
7.	OT Kraków	11 238	-
8.	OT Lublin	187 854	55
9.	OT Łódź	95 788	-
10.	OT Olsztyn	597 921	1 784
11.	OT Opole	238 511	3
12.	OT Poznań	460 225	632
13.	OT Pruszcz Gdański	429 031	133
14.	OT Rzeszów	194 344	166
15.	OT Szczecin	466 281	55
16.	OT Warszawa	239 820	-
17.	OT Wrocław	496 340	342
Ogółem		4 748 071	3 665

* Powierzchnia przejęta protokołami zdawczo-odbiorczymi w trybie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego (ukur). Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

II. Niektóre dane o przetargach ogółem na nieruchomości Zasobu WRSP w 2019 r.

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Liczba przeprowadzonych przetargów ogółem				Powierzchnia nieruchomości Zasobu zaoferowana w przetargach ogółem			
		Ogółem		W tym rozstrzygniętych		Ogółem		W tym rozstrzygniętych	
		Na sprzedaż	Na dzierżawę	Na sprzedaż	Na dzierżawę	Na sprzedaż	Na dzierżawę	Na sprzedaż	Na dzierżawę
1.	OT Białystok	620	218	167	197	437	855	126	791
2.	OT Bydgoszcz	1 114	297	186	208	464	2 214	164	1 741
3.	OT Częstochowa	84	144	41	130	58	491	27	415
4.	OT Gorzów Wlkp.	3 750	405	576	378	3 130	3 868	561	3 818
5.	OT Kielce	1 234	71	237	50	442	191	79	161
6.	OT Koszalin	2 878	674	250	488	2 020	5 310	130	4 484
7.	OT Kraków	451	137	98	99	160	229	35	147
8.	OT Lublin	2 548	817	514	523	1 448	728	306	506
9.	OT Łódź	3 158	27	407	22	1 008	72	149	26
10.	OT Olsztyn	2 129	684	480	560	1 640	4 971	308	4 434
11.	OT Opole	635	225	100	168	490	1 375	103	1 300
12.	OT Poznań	1 051	324	330	307	1 154	3 704	306	3 641
13.	OT Pruszcz Gdański	1 489	227	225	184	1 029	1 673	166	1 619
14.	OT Rzeszów	3 641	604	637	444	1 152	672	169	536
15.	OT Szczecin	2 190	531	333	419	1 229	8 782	158	6 885
16.	OT Warszawa	1 686	105	198	68	743	904	113	735
17.	OT Wrocław	1 450	944	222	519	942	9 935	179	5 942
Ogółem		30 108	6 434	5 001	4 764	17 545	45 973	3 078	37 178

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

III. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP w 2019 r.

Lp.	Województwo	Przeprowadzone przetargi ograniczone na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP				Przeprowadzone przetargi ograniczone ofert pisemnych				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone ofert pisemnych			
		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne	
		Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)
1.	Dolnośląskie	319	253	319	253	48	39	48	39	-	-	-	-	-	-	-	-
2.	Kujawsko-pomorskie	29	142	29	142	8	122	8	122	-	-	-	-	-	-	-	-
3.	Lubelskie	503	361	382	299	108	77	72	59	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	Lubuskie	520	581	520	581	203	151	203	151	-	-	-	-	-	-	-	-
5.	Łódzkie	206	91	206	91	34	12	34	12	-	-	-	-	-	-	-	-
6.	Małopolskie	100	34	100	34	23	12	23	12	-	-	-	-	-	-	-	-
7.	Mazowieckie	197	130	197	130	14	10	14	10	-	-	-	-	-	-	-	-
8.	Opolskie	49	37	49	37	30	25	30	25	-	-	-	-	-	-	-	-
9.	Podkarpackie	326	77	326	77	51	11	51	11	-	-	-	-	-	-	-	-
10.	Podlaskie	188	141	188	141	74	61	74	61	-	-	-	-	-	-	-	-
11.	Pomorskie	110	286	110	286	32	28	32	28	-	-	-	-	-	-	-	-
12.	Śląskie	18	31	18	31	14	15	14	15	-	-	-	-	-	-	-	-
13.	Świętokrzyskie	128	45	128	45	23	7	23	7	-	-	-	-	-	-	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	227	296	227	296	64	57	64	57	-	-	-	-	-	-	-	-
15.	Wielkopolskie	164	183	164	183	84	103	84	103	-	-	-	-	-	-	-	-
16.	Zachodniopomorskie	525	424	525	424	85	68	85	68	-	-	-	-	-	-	-	-
Ogółem		3 609	3 112	3 488	3 049	895	801	859	782	-	-	-	-	-	-	-	-

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

IV. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP w 2019 r.

Lp.	Województwo	Przeprowadzone przetargi ograniczone na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP				Przeprowadzone przetargi ograniczone ofert pisemnych				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone ofert pisemnych			
		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne	
		Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)
1.	Dolnośląskie	629	6 180	629	6 180	341	4 169	341	4 169	188	3 039	188	3 039	67	1 216	67	1 216
2.	Kujawsko-pomorskie	121	933	121	933	57	477	57	477	89	1 126	89	1 126	89	1 126	89	1 126
3.	Lubelskie	489	503	489	503	323	355	323	355	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	Lubuskie	308	3 008	308	3 008	290	2 935	290	2 935	53	1 167	53	1 167	52	1 166	52	1 166
5.	Łódzkie	26	72	26	72	22	26	22	26	-	-	-	-	-	-	-	-
6.	Małopolskie	103	205	103	205	70	127	70	127	-	-	-	-	-	-	-	-
7.	Mazowieckie	65	578	65	578	45	510	45	510	1	10	1	10	1	10	1	10
8.	Opolskie	152	1 227	152	1 227	125	1 187	125	1 187	8	123	8	123	8	123	8	123
9.	Podkarpackie	396	494	396	494	314	437	314	437	-	-	-	-	-	-	-	-
10.	Podlaskie	191	788	191	788	174	717	174	717	-	-	-	-	-	-	-	-
11.	Pomorskie	137	1 247	137	1 247	125	1 322	125	1 322	1	31	1	31	15	287	15	287
12.	Śląskie	153	513	153	513	150	511	150	511	-	-	-	-	-	-	-	-
13.	Świętokrzyskie	49	116	49	116	35	93	35	93	-	-	-	-	-	-	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	361	3 032	361	3 032	272	2 657	272	2 657	28	661	28	661	28	661	28	661
15.	Wielkopolskie	288	3 567	288	3 567	274	3 509	274	3 509	203	2 867	203	2 867	200	2 821	200	2 821
16.	Zachodniopomorskie	926	12 796	926	12 796	738	10 363	738	10 363	437	8 865	437	8 865	375	7 555	375	7 555
Ogółem		4 394	35 259	4 394	35 259	3 355	29 396	3 355	29 396	1 008	17 889	1 008	17 889	835	14 965	835	14 965

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

V. Sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP* (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Sprzedano ogółem do 31.12.2019 r.	W tym w 2019 r.
1.	OT Białystok	210 225	156
2.	OT Bydgoszcz	131 788	204
3.	OT Częstochowa	72	24
4.	OT Gorzów Wlkp.	216 551	503
5.	OT Kielce	408	56
6.	OT Koszalin	184 883	246
7.	OT Kraków	81	56
8.	OT Lublin	133 991	362
9.	OT Łódź	74 230	135
10.	OT Olsztyn	357 254	499
11.	OT Opole	160 932	160
12.	OT Poznań	232 935	340
13.	OT Pruszcz Gdański	278 623	210
14.	OT Rzeszów	141 281	122
15.	OT Szczecin	248 406	242
16.	OT Warszawa	84 226	176
17.	OT Wrocław	259 999	174
Ogółem		2 715 886	3 665

* Dotyczy sprzedaży i odpłatnego przekazania nieruchomości: odpłatnego przekazania gruntów (z urządzeniami, obiektami i sieciami) niezbędnych dla prowadzenia działalności przez określone jednostki na rzecz tych jednostek, odpłatnego przekształcenia prawa użytkowania wieczystego przysługującego osobom fizycznym w prawo własności, odpłatnego przekazania na rzecz samoistnego posiadacza gruntu, który w dobrej wierze wznosił na powierzchni budynek, odpłatnego przekazania na rzecz jednostek samorządowych.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

VI. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP w 2019 r.* wg grup obszarowych (w ha)

Lp.	Województwo	Powierzchnia gruntów sprzedanych (w ha)					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 2,00	2,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	137	75	35	27	-	-
2.	Kujawsko-pomorskie	192	48	11	19	114	-
3.	Lubelskie	354	347	8	-	-	-
4.	Lubuskie	455	254	37	24	140	-
5.	Łódzkie	109	101	8	-	-	-
6.	Małopolskie	46	40	5	-	-	-
7.	Mazowieckie	119	62	13	43	-	-
8.	Opolskie	73	58	15	-	-	-
9.	Podkarpackie	109	95	15	-	-	-
10.	Podlaskie	155	105	21	30	-	-
11.	Pomorskie	139	87	-	52	-	-
12.	Śląskie	10	10	-	-	-	-
13.	Świętokrzyskie	41	36	5	-	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	430	160	37	233	-	-
15.	Wielkopolskie	223	121	14	87	-	-
16.	Zachodniopomorskie	433	268	14	150	-	-
Ogółem		3 025	1 870	238	663	254	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne. Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

VII. Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP* w 2019 r. wg grup obszarowych

Lp.	Województwo	Liczba umów					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 2,00	2,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	139	128	9	2	-	-
2.	Kujawsko-pomorskie	119	115	2	1	1	-
3.	Lubelskie	382	380	2	-	-	-
4.	Lubuskie	423	410	10	2	1	-
5.	Łódzkie	180	178	2	-	-	-
6.	Małopolskie	75	73	2	-	-	-
7.	Mazowieckie	106	101	3	2	-	-
8.	Opolskie	98	93	5	-	-	-
9.	Podkarpackie	278	273	5	-	-	-
10.	Podlaskie	156	148	7	1	-	-
11.	Pomorskie	151	149	-	2	-	-
12.	Śląskie	16	16	-	-	-	-
13.	Świętokrzyskie	67	65	2	-	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	275	262	7	6	-	-
15.	Wielkopolskie	189	181	5	3	-	-
16.	Zachodniopomorskie	499	490	4	5	-	-
Ogółem		3 153	3 062	65	24	2	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne.
Źródło: dane KOWR.

VIII. Ceny sprzedaży gruntów Zasobu WRSP w 2019 r.* wg grup obszarowych (w zł/ha)

Lp.	Województwo	Ceny gruntów sprzedanych (w zł/ha)					
		Średnio	W tym w grupie obszarowej				
			do 2,00	2,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	30 381	35 844	24 101	23 258	-	-
2.	Kujawsko-pomorskie	36 068	43 243	38 760	26 807	34 267	-
3.	Lubelskie	18 231	18 224	18 567	-	-	-
4.	Lubuskie	39 765	31 822	21 924	98 830	48 886	-
5.	Łódzkie	17 273	17 796	10 918	-	-	-
6.	Małopolskie	33 446	34 270	27 129	-	-	-
7.	Mazowieckie	35 827	18 768	9 744	68 231	-	-
8.	Opolskie	40 633	43 409	30 176	-	-	-
9.	Podkarpackie	30 499	32 807	15 636	-	-	-
10.	Podlaskie	22 315	27 942	25 308	455	-	-
11.	Pomorskie	24 681	28 918	-	17 501	-	-
12.	Śląskie	22 588	22 588	-	-	-	-
13.	Świętokrzyskie	18 348	19 321	10 954	-	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	34 997	39 414	28 802	32 940	-	-
15.	Wielkopolskie	31 307	35 510	25 870	26 324	-	-
16.	Zachodniopomorskie	32 979	34 318	41 117	29 807	-	-
Ogółem		30 998	29 629	24 658	32 786	42 339	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne.

Źródło: dane KOWR.

IX. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP Zabuzanom (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna ANR/KOWR	Liczba przetargów, w których uczestniczyły osoby z uprawnieniami zabużańskimi		Liczba przetargów wygranych przez osoby z uprawnieniami zabużańskimi		Liczba umów podpisanych z Zabuzanami		Powierzchnia nieruchomości sprzedana zabuzanom na własność lub współwłasność (w ha)		Cena nieruchomości nabytych przez zabuzan na własność lub współwłasność w przetargach (w tys. zł)		Kwota zapłacona przez zabuzan uprawnieniami (w tys. zł)	
		W 2019 r.	Stan na 31-12-2019	W 2019 r.	Stan na 31-12-2019	W 2019 r.	Stan na 31-12-2019	W 2019 r.	Stan na 31-12-2019	W 2019 r.	Stan na 31-12-2019	W 2019 r.	Stan na 31-12-2019
1.	OT Białystok	-	6	-	6	-	6	-	51,69	-	281	-	252
2.	OT Bydgoszcz	-	3	-	2	-	2	-	23,99	-	195	-	170
3.	OT Częstochowa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	OT Gorzów Wlkp.	-	48	-	38	-	22	-	73,11	-	1 200	-	987
5.	OT Kielce	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6.	OT Koszalin	-	201	-	173	-	56	-	846,49	-	16 428	-	15 905
7.	OT Kraków	-	-	-	-	1	1	1,62	1,62	22 400	22 400	22 400	22 400
8.	OT Lublin	-	6	-	5	-	4	-	14,91	-	96	-	76
9.	OT Łódź	-	88	-	88	-	21	-	103,36	-	1 207	-	1 179
10.	OT Olsztyn	-	208	-	183	-	121	-	1 374,92	-	15 655	-	13 019
11.	OT Opole	-	120	-	117	-	71	-	177,02	-	3 475	-	2 809
12.	OT Poznań	-	57	-	57	-	40	-	101,87	-	2 201	-	2 047
13.	OT Pruszcz Gdański	-	83	-	78	-	40	-	602,40	-	7 645	-	7 641
14.	OT Rzeszów	-	168	-	166	-	38	-	289,19	-	2 883	-	2 606
15.	OT Szczecin	-	342	-	340	-	104	-	843,56	-	15 889	-	15 138
16.	OT Warszawa	-	161	-	145	-	532	-	168,72	-	2 251	-	2 111
17.	OT Wrocław	-	330	-	330	-	178	-	822,09	-	10 907	-	10 827
	Ogółem	-	1 821	-	1 728	1	1 236	1,62	5 494,94	22 400	102 713	22 400	97 167

* Różnice w porównaniu z poprzednim sprawozdaniem wynikają z dokonanych korekt lat ubiegłych oraz z dokonanych zaokrągleń. Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

X. Grunty wydzierżawione z Zasobu WRSP w 2019 r.* wg województw (w ha)

Lp.	Województwo	Powierzchnia gruntów wydzierżawionych (w ha)					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 1,00	1,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	6 055	93	1 440	4 391	130	-
2.	Kujawsko-pomorskie	2 482	26	436	1 905	114	-
3.	Lubelskie	817	110	363	344	-	-
4.	Lubuskie	3 257	19	1 138	1 757	344	-
5.	Łódzkie	296	3	86	207	-	-
6.	Małopolskie	207	33	108	66	-	-
7.	Mazowieckie	793	5	151	512	125	-
8.	Opolskie	1 305	31	200	1 074	-	-
9.	Podkarpackie	555	80	205	270	-	-
10.	Podlaskie	733	22	489	223	-	-
11.	Pomorskie	1 828	12	425	1 391	-	-
12.	Śląskie	797	26	299	473	-	-
13.	Świętokrzyskie	212	5	57	150	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	4 552	65	1 166	3 084	237	-
15.	Wielkopolskie	4 352	17	660	3 246	128	301
16.	Zachodniopomorskie	15 993	39	2 078	11 966	740	1 169
Ogółem		44 233	586	9 301	31 059	1 818	1 470

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XI. Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP w 2019 r.* wg województw

Lp.	Województwo	Liczba umów					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 1,00	1,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	715	158	326	230	1	-
2.	Kujawsko-pomorskie	268	65	94	108	1	-
3.	Lubelskie	340	188	135	17	-	-
4.	Lubuskie	367	23	255	87	2	-
5.	Łódzkie	34	4	21	9	-	-
6.	Małopolskie	101	60	37	4	-	-
7.	Mazowieckie	54	7	29	17	1	-
8.	Opolskie	175	63	68	44	-	-
9.	Podkarpackie	255	167	72	16	-	-
10.	Podlaskie	178	31	132	15	-	-
11.	Pomorskie	186	19	98	69	-	-
12.	Śląskie	154	45	90	19	-	-
13.	Świętokrzyskie	39	9	23	7	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	494	83	282	128	1	-
15.	Wielkopolskie	351	23	123	203	1	1
16.	Zachodniopomorskie	1 177	62	535	573	5	2
Ogółem		4 888	1 007	2 320	1 546	12	3

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne.
Źródło: dane KOWR.

XII. Czynnosc za grunty wydzierzawione z Zasobu WRSP w 2019 r.* wg wojewodztw (w dt pszenicy/ha)

Lp.	Wojewodztwo	Czynnosc za grunty wydzierzawione (w dt pszenicy/ha)					
		Średnio	W tym w grupie obszarowej				
			do 1,00	1,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	8,3	9,7	7,4	8,3	17,5	-
2.	Kujawsko-pomorskie	12,5	12,2	13,0	12,1	16,3	-
3.	Lubelskie	14,5	9,3	7,7	23,2	-	-
4.	Lubuskie	6,1	5,3	5,1	7,1	4,5	-
5.	Łódzkie	24,1	2,5	19,2	26,3	-	-
6.	Małopolskie	11,1	8,9	12,9	9,2	-	-
7.	Mazowieckie	22,3	4,3	16,6	21,3	33,8	-
8.	Opolskie	11,9	7,8	7,8	12,8	-	-
9.	Podkarpackie	7,5	9,4	9,3	5,5	-	-
10.	Podlaskie	9,8	6,7	10,0	9,6	-	-
11.	Pomorskie	9,1	9,1	7,8	9,5	-	-
12.	Śląskie	9,5	6,6	9,3	9,7	-	-
13.	Świętokrzyskie	9,0	4,3	6,2	10,3	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	6,7	7,4	6,7	6,7	6,9	-
15.	Wielkopolskie	7,4	8,6	6,5	7,4	4,2	10,8
16.	Zachodniopomorskie	5,6	11,9	6,5	5,3	6,2	5,7
Ogółem		7,8	8,9	7,6	7,8	9,2	6,7

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopaliny, pod wodami), a także grunty nierolne.
Źródło: dane KOWR.

XIII. Grunty Zasobu WRSP w dzierżawie – stan na 31.12.2019 r. wg województw (w ha)

Lp.	Województwo	Powierzchnia gruntów w dzierżawie (w ha)											
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej										
			do 1,00	1,01 - 1,99	2,00 - 4,99	5,00 - 9,99	10,00 - 19,99	20,00 - 49,99	50,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00- 499,99	500,00 - 999,99	1000,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	144 144	1 206	1 800	5 133	6 348	16 442	17 817	12 800	27 801	25 674	10 603	18 519
2.	Kujawsko-pomorskie	67 615	595	850	2 375	4 005	7 385	5 979	4 420	12 050	12 084	1 743	16 128
3.	Lubelskie	24 748	1 726	2 198	3 587	1 703	1 278	1 634	1 912	3 749	4 024	1 366	1 571
4.	Lubuskie	72 812	473	885	3 386	4 696	8 688	14 798	8 690	12 409	6 966	4 643	7 177
5.	Łódzkie	12 517	50	124	338	372	910	1 003	654	3 440	2 221	976	2 431
6.	Małopolskie	7 816	280	316	463	377	408	277	709	1 721	494	901	1 871
7.	Mazowieckie	17 228	215	432	792	963	1 293	1 976	2 328	4 813	1 464	2 602	351
8.	Opolskie	58 252	598	526	917	1 059	2 147	3 327	937	8 591	6 296	7 469	26 385
9.	Podkarpackie	16 214	473	427	746	903	1 372	2 508	2 721	5 359	720	524	460
10.	Podlaskie	22 655	730	1 417	3 261	3 533	2 459	2 224	1 815	4 431	1 609	1 177	-
11.	Pomorskie	73 102	152	487	2 176	3 252	7 209	10 163	5 987	12 806	14 888	11 595	4 386
12.	Śląskie	22 245	448	657	1 361	1 296	1 808	2 341	2 350	4 889	2 608	-	4 487
13.	Świętokrzyskie	5 190	75	172	455	317	592	721	374	1 573	397	514	-
14.	Warmińsko-mazurskie	122 411	449	1 230	4 503	7 401	11 760	24 978	13 052	24 138	15 732	5 748	13 419
15.	Wielkopolskie	159 561	336	612	2 188	5 979	18 097	12 151	9 203	22 816	22 263	17 559	48 358
16.	Zachodniopomorskie	212 799	706	1 534	6 967	11 068	32 051	51 070	20 977	34 383	19 255	15 752	19 035
Ogółem		1 039 306	8 512	13 667	38 646	53 271	113 899	152 967	88 929	184 969	136 696	83 174	164 578

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XIV. Liczba umów na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP – stan na 31.12.2019 r. wg województw

Lp.	Województwo	Liczba umów dzierżawy											
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej										
			do 1,00	1,01 - 1,99	2,00 - 4,99	5,00 - 9,99	10,00 - 19,99	20,00 - 49,99	50,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00- 499,99	500,00 - 999,99	1000,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	8 615	2 655	1 262	1 622	888	1 145	607	185	156	68	16	11
2.	Kujawsko-pomorskie	4 123	1 323	596	740	549	542	199	63	70	31	3	7
3.	Lubelskie	6 696	3 468	1 563	1 203	257	93	51	26	21	11	2	1
4.	Lubuskie	4 806	1 102	620	1 083	659	601	515	126	72	19	6	3
5.	Łódzkie	482	102	85	106	53	67	34	9	18	6	1	1
6.	Małopolskie	1 098	608	227	149	52	28	10	9	10	1	2	2
7.	Mazowieckie	1 351	431	299	262	134	93	60	34	29	5	4	-
8.	Opolskie	2 459	1 315	350	294	146	149	112	13	46	16	12	6
9.	Podkarpackie	1 932	1 006	308	244	125	100	78	38	30	2	1	-
10.	Podlaskie	4 198	1 329	1 000	1 061	487	189	74	25	27	4	2	-
11.	Pomorskie	2 937	413	343	673	450	489	349	88	72	40	17	3
12.	Śląskie	2 272	900	472	441	186	130	72	33	28	7	-	3
13.	Świętokrzyskie	539	143	120	149	45	43	24	5	9	1	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	6 188	873	840	1 381	1 045	828	835	195	134	42	9	6
15.	Wielkopolskie	4 699	744	426	664	808	1 273	415	134	128	57	27	23
16.	Zachodniopomorskie	10 756	1 524	1 059	2 118	1 536	2 182	1 751	300	202	52	22	10
Ogółem		63 151	17 936	9 570	12 190	7 420	7 952	5 186	1 283	1 052	362	124	76

Źródło: dane KOWR.

XV. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2019 r. wg jednostek organizacyjnych (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Przejęte do Zasobu WRSP od początku działalności	Grunty rozdysponowane trwałe								Grunty pozostające w Zasobie WRSP							
			Sprzedane ogółem	Przekazane nieodpłatnie				Pod wodami przekazane do RZGW lub Marszałka Wojew.	Wniesione jako aport do spółek	Rozdysponowane trwałe w pozostałych formach	Ogółem	Z tego						
				Jednostkom samorządu terytorialnego	Lasom Państwowym	Kościelnym osobom prawnym	Innym podmiotom					W dzierżawie	W wieczyst. użytkow.	W trwałym zarządzie	W administrowaniu produkc.	W innym zagospodarowaniu*	Pozostaje do rozdysponowania	Obce grunty w Zasobie**
1.	OT Białystok	340 423	210 225	4 290	11 757	2 079	4 486	69 723	52	6 733	31 079	22 094	1 483	32	-	369	6 658	443
2.	OT Bydgoszcz	260 054	131 788	3 307	9 044	15 292	5 274	22 629	303	1 576	70 840	56 747	2 762	1 609	-	583	4 935	4 205
3.	OT Częstochowa	33 467	72	25	-	-	44	492	-	12	32 821	19 893	2 160	121	-	142	10 329	177
4.	OT Gorzów Wlkp.	356 952	216 551	5 035	12 880	3 869	8 526	12 709	2	427	96 953	68 105	1 708	803	-	2 071	18 451	5 815
5.	OT Kielce	9 733	408	6	-	-	17	-	-	4	9 298	4 446	16	168	-	2	4 580	87
6.	OT Koszalin	330 088	184 883	2 910	18 245	2 825	1 609	24 771	133	342	94 369	79 858	1 495	286	-	906	10 916	908
7.	OT Kraków	11 238	81	6	-	-	5	0	-	34	11 113	5 014	3 032	27	-	3	2 932	105
8.	OT Lublin	187 854	133 991	2 299	3 363	4 347	5 292	1 239	-	3 057	34 267	22 274	979	1 188	-	201	9 625	-
9.	OT Łódź	95 788	74 230	2 322	1 242	53	1 539	382	211	1 109	14 701	8 610	1 654	19	-	3	4 146	268
10.	OT Olsztyn	597 921	357 254	5 696	23 546	7 076	3 254	49 642	507	5 461	145 486	117 557	4 423	1 596	-	2 215	19 027	668
11.	OT Opole	238 511	160 932	4 980	4 778	10 583	3 100	11	115	1 348	52 664	44 336	1 704	206	-	273	6 033	113
12.	OT Poznań	460 225	232 935	5 534	9 804	16 073	11 567	4 375	3 317	4 913	171 708	126 997	9 045	434	-	1 861	16 458	16 913
13.	OT Pruszcz Gdański	429 031	278 623	6 348	13 568	7 635	2 410	31 689	267	968	87 521	68 342	5 241	450	-	513	10 416	2 560
14.	OT Rzeszów	194 344	141 281	4 319	11 096	2 095	7 493	24	79	2 093	25 864	15 753	2 153	1 963	-	136	5 833	25
15.	OT Szczecin	466 281	248 406	3 594	17 362	4 932	2 553	18 970	156	1 739	168 570	122 505	5 030	7 513	-	997	29 828	2 698
16.	OT Warszawa	239 820	84 226	3 287	1 953	2 313	3 522	32	9 740	2 367	132 380	121 031	3 699	442	-	15	7 093	100
17.	OT Wrocław	496 340	259 999	5 084	15 858	11 093	4 818	52	9 597	4 486	185 353	135 745	6 272	1 282	-	9 775	31 356	922
Ogółem		4 748 071	2 715 886	59 043	154 496	90 263	65 508	236 741	24 480	36 668	1 364 987	1 039 306	52 854	18 139	-	20 065	198 616	36 006

* W dożywotnim użytkowaniu, w bezumownym użytkowaniu i w użyczeniu.

** Grunty pod wodami płynącymi, pozostające w ewidencji Zasobu, dla których prawa rybackiego użytkowania przeszły z dniem 1 stycznia 2006 r. do RZGW, grunty należące do uczelni publicznych, grunty należące do jednostek samorządowych.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XVI. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2019 r. wg województw (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Przejęte do Zasobu WRSP od początku działalności	Grunty rozdysponowane trwale								Grunty pozostające w Zasobie WRSP							
			Sprzedane ogółem	Przekazane nieodpłatnie				Pod wodami przekazane do RZGW lub Marszałka Wojew.	Wniesione jako aport do spółek	rozdysponowane trwale w pozostałych formach	Ogółem	Z tego						
				Jednostkom samorządu terytorialnego	Lasom Państwowym	Kościelnym osobom prawnym	Innym podmiotom					W dzierżawie	W wieczyst. użytkow.	W trwałym zarządzie	W administrowaniu produk.	W innym zagospodarowaniu*	Pozostaje do rozdysponowania	Obce grunty w Zasobie**
1.	Dolnośląskie	509 137	262 624	5 350	15 879	11 094	5 368	54	10 564	4 486	193 718	144 144	6 272	1 282	-	9 775	31 323	922
2.	Kujawsko-pomorskie	276 160	133 198	3 349	9 138	15 505	5 290	24 219	1 198	1 578	82 685	67 825	3 311	1 609	-	583	4 937	4 420
3.	Lubelskie	189 825	133 204	2 308	3 402	4 360	5 293	1 239	213	3 057	36 750	24 748	979	1 188	-	201	9 634	-
4.	Lubuskie	355 019	215 904	4 975	13 263	3 926	8 533	10 651	352	427	96 988	72 812	1 708	802	-	2 071	17 840	1 754
5.	Łódzkie	79 875	55 865	1 613	923	10	1 245	1	505	1 106	18 608	12 517	1 654	19	-	3	4 146	268
6.	Małopolskie	39 304	18 890	1 620	872	1 336	1 429	5	569	667	13 916	7 816	3 032	27	-	4	2 932	105
7.	Mazowieckie	118 802	78 763	3 279	1 653	807	2 452	389	635	2 325	28 499	17 228	3 699	419	-	14	7 079	60
8.	Opolskie	181 662	103 681	2 095	3 436	3 621	1 013	8	607	620	66 580	58 252	1 704	206	-	273	6 033	113
9.	Podkarpackie	154 032	104 551	2 779	10 895	2 054	6 074	8	258	1 089	26 324	16 214	2 153	1 963	-	136	5 833	25
10.	Podlaskie	128 508	65 791	2 262	7 673	834	3 962	11 047	113	5 186	31 640	22 655	1 483	32	-	369	6 658	443
11.	Pomorskie	431 612	279 122	6 395	13 650	7 818	2 408	28 649	1 041	965	91 564	73 092	4 692	450	-	513	10 404	2 414
12.	Śląskie	87 153	41 396	1 528	659	6 011	1 149	497	207	534	35 174	22 245	2 160	121	-	142	10 330	177
13.	Świętokrzyskie	50 570	37 197	1 398	195	42	1 012	13	56	615	10 042	5 190	16	168	-	2	4 580	87
14.	Warmińsko-mazurskie	823 956	508 805	7 758	27 667	8 361	4 076	108 246	1 748	7 014	150 282	122 364	4 423	1 596	-	2 215	19 033	650
15.	Wielkopolskie	500 674	235 527	5 705	10 018	16 318	11 989	5 804	5 470	4 918	204 925	159 407	9 045	458	-	1 861	16 512	17 643
16.	Zachodniopomorskie	821 781	441 368	6 629	35 175	8 168	4 213	45 911	943	2 081	277 293	212 799	6 525	7 799	-	1 902	41 342	6 925
	Ogółem	4 748 071	2 715 886	59 043	154 496	90 263	65 508	236 741	24 480	36 668	1 364 987	1 039 306	52 854	18 139	-	20 065	198 616	36 006

* W dożywotnim użytkowaniu, w bezumownym użytkowaniu i w użyczeniu.

** Grunty pod wodami płynącymi, pozostające w ewidencji Zasobu, dla których prawa rybackiego użytkowania przeszły z dniem 1 stycznia 2006 r. do RZGW, grunty należące do uczelni publicznych, grunty należące do jednostek samorządowych.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XVII. Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków – stan na 31.12.2019 r. (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Powierzchnia pozostająca do rozdysponow. ogółem	Możliwe kierunki zagospodarowania gruntów do rozdysponowania					Pozostałe grunty *
			Na cele rolnicze		Na cele nierolnicze			
			Ogółem	W tym wieloletnie odłogi	Pod zalesienia	Pod budownictwo i działalność usługową	Na inne cele (rekreacja, ochrona przyrody itp.)	
1.	OT Białystok	6 658	6 575	-	-	6	1	76
2.	OT Bydgoszcz	4 935	3 090	-	140	163	158	1 384
3.	OT Częstochowa	10 329	8 849	1 000	500	199	33	748
4.	OT Gorzów	18 451	12 423	2 133	682	1 364	2 869	1 113
5.	OT Kielce	4 580	3 852	-	-	15	-	713
6.	OT Koszalin	10 916	6 244	-	1 100	1 547	1 380	645
7.	OT Kraków	2 932	2 600	-	30	20	4	278
8.	OT Lublin	9 625	6 745	3 015	385	81	99	2 315
9.	OT Łódź	4 146	3 505	400	200	141	200	100
10.	OT Olsztyn	19 027	16 611	605	501	427	1 402	86
11.	OT Opole	6 033	4 754	382	712	97	43	427
12.	OT Poznań	16 458	12 178	2 304	329	1 481	165	2 305
13.	OT Pruszcz Gdański	10 416	8 765	310	697	116	2	836
14.	OT Rzeszów	5 833	5 000	-	-	30	5	798
15.	OT Szczecin	29 828	23 023	2 763	1 396	1 943	1 205	2 261
16.	OT Warszawa	7 093	4 327	958	1 365	443	499	459
17.	OT Wrocław	31 356	16 320	3 830	6 700	1 000	2 410	4 926
Ogółem		198 616	144 861	17 700	14 737	9 073	10 475	19 470

* Grunty, co do których nie zdefiniowano szczegółowych kierunków przeznaczenia.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XVIII. Zagospodarowanie obiektów rolno-przemysłowych, usługowych i zabytków Zasobu WRSP – stan na 31.12.2019 r.

Wyszczególnienie	Przejęto do Zasobu wg protokółów zdawczo-odbiorczych	Stan ewidencyjny na 31.12.2019 obiektów przejętych do Zasobu*	Rozdysponowano do 31.12.2019				Obiekty w Zasobie WRSP według stanu na 31.12.2019			
			Ogółem	Z tego			Ogółem	Z tego		
				Sprzedano	Wniesiono do jednoosob. spółek	Rozdysponow. w innych formach		Przekazane		Do rozdysponow.
								W dzierżawę	W zarząd i wieczyste użytkowanie	
Gorzelnie, winiarnie, browary	858	837	676	608	51	17	161	135	1	25
Masarnie i rzeźnie	269	215	169	152	14	3	46	43	-	3
Mleczarnie	12	11	7	1	2	4	4	4	-	-
Przetwórnice owoców i warzyw	15	15	12	7	2	3	3	2	-	1
Młyny i kaszarnie	31	36	30	22	4	4	6	6	-	-
Suszarnie zbóż i zielonek	898	882	632	581	40	11	250	239	-	11
Mieszalnie pasz	717	614	465	385	66	14	149	143	-	6
Cegielnie	10	8	8	7	-	1	-	-	-	-
Tartaki	67	61	56	51	1	4	5	3	-	2
Chłodnie	75	67	48	43	4	1	19	14	-	5
Hotele i zajazdy	107	88	85	57	21	7	3	1	-	2
Restauracje i bary	40	34	33	28	2	3	1	-	-	1
Sklepy	415	366	363	303	43	17	3	3	-	-
Obiekty socjalne, kulturalne i sportow	672	755	720	211	176	333	35	26	2	7
Zespoły dworskie i pałacowo-parkowe	2 136	2 379	1 957	1 479	132	346	422	304	3	115

* W Zasobie WRSP dokonuje się weryfikacji przejętych obiektów, a w miarę potrzeby - zmiany ich kwalifikacji, przeznaczenia lub funkcji. Przejęte zespoły dworskie i pałacowo-parkowe podlegają przeglądom przy udziale wojewódzkich służb konserwacji zabytków, w wyniku których weryfikowany jest m.in. status i zakres rzeczowy obiektów tworzących „zespół”, jak również wprowadzane są do ewidencji nowe zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, uznane przez służbę ochrony zabytków za obiekty zabytkowe.

Źródło: dane KOWR.

XIX. Liczba mieszkań przyjętych do Zasobu WRSP i ich rozdysponowanie – stan na 31.12.2019 r.

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Przejęte do Zasobu		Sprzedano		Przekazano nieodpłatnie						Zlikwidowano		Pozostaje w Zasobie na 31.12.2019 r.
		Stan na 31.12.2019 r.	W 2019 r.	Stan na 31.12.2019 r.	W 2019 r.	Ogółem		W tym				Stan na 31.12.2019 r.	W 2019 r.	
						Stan na 31.12.2019 r.	W 2019 r.	Samorządom		Spółdzielniom mieszkaniowym				
1.	OT Białystok	14 254	-	13 555	2	441	-	135	-	282	-	87	-	23
2.	OT Bydgoszcz	25 282	12	22 894	28	1 447	4	307	4	1 036	-	288	1	653
3.	OT Częstochowa	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	253
4.	OT Gorzów Wlkp.	21 539	1	19 255	1	2 036	-	1 555	-	471	-	238	-	10
5.	OT Kielce	4	3	5	3	8	7	7	6	-	-	-	-	25
6.	OT Koszalin	21 432	-	20 503	5	761	-	697	-	56	-	125	-	45
7.	OT Kraków	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	35
8.	OT Lublin	9 069	-	8 561	-	455	-	262	-	188	-	37	-	16
9.	OT Łódź	7 890	5	7 161	9	468	-	344	-	45	-	10	-	175
10.	OT Olsztyn	35 435	3	32 614	19	2 050	-	2 024	-	4	-	180	4	739
11.	OT Opole	25 304	1	23 104	5	1 315	-	618	-	620	-	518	-	112
12.	OT Poznań	49 671	-	45 535	41	1 593	3	589	3	765	-	619	-	1 924
13.	OT Pruszcz Gdański	34 656	-	32 936	10	1 311	1	1 281	1	14	-	98	2	311
14.	OT Rzeszów	9 500	3	9 213	-	123	-	92	-	9	-	84	-	11
15.	OT Szczecin	31 355	2	29 258	4	1 878	4	1 181	4	685	-	110	-	107
16.	OT Warszawa	10 915	6	8 420	15	2 018	14	222	-	27	-	22	-	531
17.	OT Wrocław	41 099	-	35 247	22	2 588	17	2 167	7	276	-	1 954	-	1 310
Ogółem		337 405	36	308 263	166	18 492	50	11 481	25	4 478	-	4 370	7	6 280

Źródło: dane KOWR.

XX. Wykonanie planu finansowego Zasobu WRSP w 2019 r. (układ memoriałowy)

Lp.	Wyszczególnienie	2019		
		Plan*	Wykonanie **	4:3
		w tys. zł.		w %
1.	2.	3.	4.	5.
I.	Przychody ogółem	1 219 300	1 171 481	96%
1.	z tego przychody ze sprzedaży mienia Zasobu	569 100	370 378	65%
2.	przychody z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu	397 600	511 922	129%
3.	przychody finansowe	187 600	210 533	112%
3.1	w tym odsetki	182 600	182 335	100%
3.2	dywidendy	0	0	-
3.3	inne	5 000	28 198	564%
4.	inne przychody z gospodarowania mieniem Zasobu	65 000	78 648	121%
II.	Koszty ogółem	1 290 974	1 204 970	93%
1.	Zasilenie Funduszu Rekompensacyjnego	153 600	126 442	82%
2.	Środki na koszty funkcjonowania KOWR	563 355	563 355	100%
3.	Koszty gospodarowania mieniem Zasobu	574 019	515 173	90%
3.1	z tego: amortyzacja	44 500	42 790	96%
3.2	materiały i energia	4 500	2 834	63%
3.3	usługi obce	78 100	52 783	68%
3.4	bezwrotna pomoc finansowa	35 000	20 848	60%
3.5	pozostałe koszty rodzajowe	4 000	3 925	98%
3.6	pozostałe koszty operacyjne	288 419	251 806	87%
3.7	podatki i opłaty	44 500	33 226	75%
3.8	koszty finansowe	75 000	106 961	143%
III.	Wynik (I-II)	-71 674	-33 489	47%
IV.	OBOWIĄZKOWE OBCIĄŻENIA WYNIKU FINANSOWEGO	36 700	432 515	1179%
1.	Nadwyżka środków finansowych	36 700	432 515	1179%
V.	LIMITY PORĘCZEŃ I GWARANCJI	166 000	30 000	18%
VI.	ŚRODKI NA WYDATKI MAJĄTKOWE (realizacja ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)	438 000	131 507	30%

* Plan finansowy Zasobu WRSP na 2019 r. zamieszczony w załączniku nr 11 do ustawy budżetowej na rok 2019, uwzględniający zmiany zatwierdzone przez MRiRW.

** Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2019.

Źródło: dane KOWR.

XXI. Wpływy Zasobu WRSP w 2019 r. (w tys. zł)

Lp.	OT KOWR	Wpływy Zasobu WRSP ogółem*				
		ogółem	z tego:			w tym: odsetki od środków na rachunkach bankowych
			ze sprzedaży mienia Zasobu	z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu	inne działalności w zakresie gospodarowania i rozporządzania mieniem Zasobu	
1.	OT Białystok	20 698	14 380	6 067	251	14
2.	OT Bydgoszcz	97 428	65 476	31 683	269	11
3.	OT Częstochowa	36 911	22 745	13 227	939	7
4.	OT Gorzów Wlkp.	95 124	76 255	17 997	872	81
5.	OT Kielce	8 499	6 220	1 781	498	6
6.	OT Koszalin	68 723	48 409	19 868	446	30
7.	OT Kraków	11 063	7 170	3 114	779	6
8.	OT Lublin	38 303	30 640	7 598	65	8
9.	OT Łódź	27 968	21 339	6 446	183	8
10.	OT Olsztyn	183 968	138 139	44 990	839	46
11.	OT Opole	90 615	69 467	20 207	941	10
12.	OT Poznań	191 269	127 588	62 852	829	18
13.	OT Pruszcz Gdański	139 039	111 468	27 471	100	35
14.	OT Rzeszów	30 581	22 882	7 500	199	9
15.	OT Szczecin	145 330	102 156	42 594	580	66
16.	OT Warszawa	155 055	98 292	56 178	585	24
17.	OT Wrocław	236 118	169 366	63 227	3 525	98
18.	Centrala KOWR	12 441	0	0	12 441	8 029
Ogółem		1 589 133	1 131 992	432 800	24 341	8 506

* Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2019.
Źródło: dane KOWR.

XXII. Wydatki Zasobu WRSP w 2019 r. (w tys. zł)

Lp.	OT KOWR	Wydatki Zasobu WRSP ogółem*								
		ogółem	z tego:					w tym:		
			przekazy zewnętrzne**	środki na koszty funkcjonowania KOWR	wydatki w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu	inwestycje i remonty	bezzwrotna pomoc finansowa	utrzymanie mienia niezagospodarowanego	wydatki związane z rozdysponowaniem mienia	pozostałe wydatki
1.	OT Białystok	2 207	0	1 365	842	136	0	338	198	170
2.	OT Bydgoszcz	20 846	0	2 383	18 463	14 358	583	1 184	451	1 887
3.	OT Częstochowa	5 516	0	1 931	3 585	1 376	0	1 509	167	533
4.	OT Gorzów Wlkp.	14 823	0	5 946	8 877	4 097	582	2 907	1 029	262
5.	OT Kielce	2 556	0	1 427	1 129	0	498	364	220	47
6.	OT Koszalin	20 037	0	1 712	18 325	9 260	0	5 596	1 226	2 243
7.	OT Kraków	2 094	0	1 330	764	35	0	476	153	100
8.	OT Lublin	6 513	0	2 496	4 017	2 058	446	922	378	213
9.	OT Łódź	5 558	0	3 610	1 948	310	153	299	289	897
10.	OT Olsztyn	80 955	0	3 935	77 020	61 100	5 758	6 017	2 704	1 441
11.	OT Opole	6 265	0	1 465	4 800	1 218	900	1 732	322	628
12.	OT Poznań	45 806	0	3 127	42 679	31 540	0	5 757	886	4 496
13.	OT Pruszcz Gdański	19 939	0	2 455	17 484	8 785	4 518	2 276	526	1 379
14.	OT Rzeszów	9 365	0	1 707	7 658	4 676	381	2 083	449	69
15.	OT Szczecin	29 468	0	4 679	24 789	12 372	1 719	6 221	1 292	3 185
16.	OT Warszawa	8 222	0	3 127	5 095	134	677	1 030	354	2 900
17.	OT Wrocław	39 796	0	3 626	36 170	16 548	3 029	11 129	1 211	4 253
18.	Centrala KOWR	1 578 022	879 835	517 034	181 153	13 028	1 551	0	35	166 539
Ogółem		1 897 988	879 835	563 355	454 798	181 031	20 795	49 840	11 890	191 242

* Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2019.

** W tym wydatki z tytułu wpłat na Fundusz Rekompensacyjny (177 064 tys. zł).

Źródło: dane KOWR.

Aneks nr 3

Wykonanie planu finansowego KOWR w 2019 r. (układ memoriałowy)

Poz.	Wyszczególnienie	2019		
		Plan*	Wykonanie	4/3
		tys. zł	tys. zł	%
1	2	3	4	5
I	STAN NA POZĄTEK ROKU			
1	Środki obrotowe, w tym:	39 559	35 554	90%
1.1	Środki pieniężne	39 415	34 781	88%
1.2	Należności krótkoterminowe, w tym:	100	544	544%
1.2.1	z tytułu udzielonych pożyczek			
1.2.2	od jednostek sektora finansów publicznych			
1.3	Zapasy	44	85	193%
2	Należności długoterminowe, w tym:	2 003	2 033	101%
2.1	z tytułu udzielonych pożyczek			
2.2	od jednostek sektora finansów publicznych			
3	Zobowiązania, w tym:	14 333	37 881	264%
3.1	z tytułu zaciągniętych pożyczek i kredytów			
3.2	wymagalne			
II	PRZYCHODY OGÓŁEM	612 243	600 948	98%
1	Przychody z prowadzonej działalności, z tego:	4 875	7 056	145%
1.1	Pozostałe	4 875	7 056	145%
2	Dotacje z budżetu państwa	24 761	20 175	81%
3	Środki otrzymane z Unii Europejskiej			
4	Środki od innych jednostek sektora finansów publicznych	3 281	3 006	92%
5	Pozostałe przychody, z tego:	579 326	570 711	99%
5.1	Odsetki (np. z tytułu udzielonych pożyczek), w tym:	332	839	253%
5.1.1	papierów wartościowych	271	639	236%
5.2	Środki otrzymane od jednostek spoza sektora finansów publicznych			
5.3	Równowartość odpisów amortyzacyjnych	10 516	5 167	49%
5.4	Środki na koszty funkcjonowania KOWR	563 355	563 355	100%
5.5	Pozostałe	5 123	1 350	26%
III	KOSZTY OGÓŁEM	572 851	330 345	58%
1	Koszty funkcjonowania	356 674	310 897	87%
1.1	Amortyzacja	15 498	13 959	90%
1.2	Materiały i energia	15 069	9 694	64%
1.3	Usługi obce	72 540	62 856	87%
1.4	Wynagrodzenia, z tego:	192 780	176 881	92%
1.4.1	osobowe	189 036	175 057	93%
1.4.2	bezosobowe	3 744	1 824	49%
1.4.3	pozostałe			
1.5	Świadczenia na rzecz osób fizycznych	9 699	3 086	32%
1.6	Składki, z tego na:	35 140	32 743	93%
1.6.1	ubezpieczenie społeczne	31 101	29 332	94%
1.6.2	Fundusz Pracy	4 039	3 411	84%
1.6.3	Fundusz Emerytur Pomostowych			
1.7	Płatności odsetkowe wynikające z zaciągniętych zobowiązań			
1.8	Podatki i opłaty, w tym:	2 922	2 084	71%
1.8.1	podatek akcyzowy			
1.8.2	podatek od towarów i usług (VAT)	1 353	50	4%
1.8.3	opłaty na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego	342	229	67%
1.8.4	terytorialnego	684	505	74%
1.8.5	opłaty na rzecz budżetu państwa	35		0%
1.9	Pozostałe koszty funkcjonowania	13 026	9 594	74%
2	Koszty realizacji zadań, w tym:	211 658	18 212	9%
2.1	środki przekazane innym podmiotom			
3	Pozostałe koszty, z tego:	4 519	1 236	27%
3.1	Środki na wydatki majątkowe			
3.2	Pozostałe	4 519	1 236	27%
IV	WYNIK BRUTTO (II-III)	39 392	270 603	687%
V	OBOWIĄZKOWE OBCIĄŻENIA WYNIKU FINANSOWEGO	0	262 898	
1	Podatek dochodowy od osób prawnych			
2	Pozostałe obciążenia wyniku finansowego, w tym:	0	262 898	
2.1	Wpłata do budżetu państwa (np. z zysku, nadwyżki środków finansowych)	0	262 898	
VI	WYNIK NETTO (IV-V)	39 392	7 705	20%
VII	DOTACJE Z BUDŻETU PAŃSTWA			
1	Dotacje ogółem, z tego:	24 761	20 175	81%
1.1	- podmiotowa	0	0	-
1.2	- przedmiotowa			
1.3	- celowa	10 600	10 511	99%
1.4	- celowa na finansowanie projektów z udziałem środków UE - bieżące	14 161	9 664	
1.4.1	w tym: na współfinansowanie	2 931	1 870	
1.5	majątkowe			
1.5.1	w tym: na współfinansowanie			
1.6	- na inwestycje i zakupy inwestycyjne	0	0	-
VIII	ŚRODKI NA WYDATKI MAJĄTKOWE	41 151	14 592	35%
IX	ŚRODKI PRYZNANE INNYM PODMIOTOM			
X	STAN NA KONIEC ROKU			
1	Środki obrotowe, w tym:	8 154	273 600	3355%
1.1	Środki pieniężne	8 117	268 276	3305%
1.2	Należności krótkoterminowe, w tym:	0	705	-
1.2.1.	z tytułu udzielonych pożyczek			
1.2.2.	od jednostek sektora finansów publicznych			
1.3	Zapasy	37	204	551%
2	Należności długoterminowe, w tym:	1 932	2 012	104%
2.1	z tytułu udzielonych pożyczek			
2.2	od jednostek sektora finansów publicznych			
3	Zobowiązania, w tym:	15 245	268 440	1761%
3.1	z tytułu zaciągniętych pożyczek i kredytów			
3.2	wymagalne			

* Plan finansowy KOWR na 2019 r. zamieszczony w załączniku nr 11 do ustawy budżetowej na rok 2019, uwzględniający zmiany zatwierdzone przez MRIRW.

** Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2019.

Źródło: dane KOWR.

Wykaz jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów albo akcji wykonuje Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa¹¹⁴

I. Spółki hodowli roślin uprawnych:

- 1) **„DANKO” Hodowla Roślin Sp. z o.o.**, Choryń 27, 64-000 Kościan,
- 2) **Poznańska Hodowla Roślin Sp. z o.o.**, ul. Kasztanowa 5, 63-004 Tulce,
- 3) **Małopolska Hodowla Roślin Sp. z o.o.**, ul. Zbożowa 4, 30-002 Kraków,
- 4) **Kutnowska Hodowla Buraka Cukrowego Sp. z o.o.**, Straszków 12, 62-650 Kłodawa,
- 5) **Pomorsko Mazurska Hodowla Ziemiaka Sp. z o.o.**, Strzekęcino 11, 76-024 Świeszyno,
- 6) **Krakowska Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Polan Sp. z o.o.**, ul. Lucjana Rydla 53-55, 30-130 Kraków,
- 7) **„Spójnia” Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Sp. z o.o.**, ul. Lipowa 22, Nochowo, 63-100 Śrem,
- 8) **„PlantiCo – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki” Sp. z o.o.**, ul. Parkowa 1A, Zielonki Parcele, 05-082 Stare Babice.

II. Spółki hodowli zwierząt gospodarskich:

- 9) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Osiecin Sp. z o.o.**, ul. Włocławska 2, 88-220 Osiecin,
- 10) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Głogówek” Sp. z o.o.**, ul. Fabryczna 2 lok. B, 48-250 Głogówek,
- 11) **Hodowla Zwierząt Zarodowych Osowa Sień Sp. z o.o.**, Przyczyna Górna 1, 67-400 Wschowa,
- 12) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Gajewo” Sp. z o.o.**, Kałdowo 2, 82-200 Malbork,
- 13) **„Mścice” Ośrodek Hodowli Zarodowej Sp. z o.o.**, ul. Koszalińska 85, 76-031 Mścice,
- 14) **Hodowla Zarodowa Zwierząt „Żołędnica” Sp. z o.o.**, Żołędnica 41, 63-911 Rawicz,
- 15) **Ośrodek Hodowli Zarodowej w Kamieńcu Ząbkowickim Sp. z o.o.**, pl. Kościelny 1, 57-230 Kamieniec Ząbkowicki,
- 16) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Dębołęka Sp. z o.o.**, Dębołęka 72, 98-275 Brzeźnio,
- 17) **Hodowla Zwierząt i Nasiennictwo Roślin Polanowice Sp. z o.o.**, Polanowice, 88-150 Kruszwica,
- 18) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Garzyn” Sp. z o.o.**, ul. Leszczyńska 34, Garzyn, 64-120 Krzemieniewo,
- 19) **Ośrodek Hodowli Zarodowej w Osieku Sp. z o.o.**, ul. Zamkowa 3, 32-608 Osiek,
- 20) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Lubiana Sp. z o.o.**, Lubiana 8, 73-260 Pełczyce,
- 21) **Ośrodek Hodowli Zwierząt Zarodowych Sp. z o.o.**, Chodeczek, 87-860 Chodecz,
- 22) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Bobrowniki Sp. z o.o.**, Bobrowniki 6A, 76-231 Damnica,
- 23) **Gospodarstwo Rolno-Hodowlane Żydowo Sp. z o.o.**, ul. Kościuszki 41, 62-241 Żydowo,

¹¹⁴ Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 lipca 2018 r. w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Dz. U. poz. 1525) oraz pismem KOWR do MRiRW z dnia 3 października 2019 r. (znak sprawy: CEN.DNS.WAERSS.6150.1.2019.PG.4).

- 24) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Przerzeczyn Zdrój” Sp. z o.o.**, Gilów 120A, 58-230 Niemcza,
- 25) **Kombinat Rolny Kietrz Sp. z o.o.**, ul. Zatorze 2, 48-130 Kietrz,
- 26) **„Przedsiębiorstwo Rolniczo-Hodowlane Gałopol” Sp. z o.o.**, ul. Wierzbowa 10, Gałowo, 64-500 Szamotuły,
- 27) **Przedsiębiorstwo Rolne Długie Stare Sp. z o.o.**, ul. Wiosenna 5, Długie Stare, 64-100 Leszno,
- 28) **„Stadnina Koni Janów Podlaski” Sp. z o.o.**, Wygoda 3, 21-505 Janów Podlaski,
- 29) **Stadnina Koni Michałów Sp. z o.o.**, 28-411 Michałów,
- 30) **Stadnina Koni „Racot” Sp. z o.o.**, ul. Dworcowa 5, Racot, 64-000 Kościan,
- 31) **Stadnina Koni „Krasne” Sp. z o.o.**, ul. Mickiewicza 36, 06-408 Krasne,
- 32) **Stadnina Koni Liski Sp. z o.o.**, Liski 19 lok. 1, 11-210 Sępólno,
- 33) **Stado Ogierów Starogard Gdański Sp. z o.o.**, Rzeczna, 14-400 Pasłęk,
- 34) **Stadnina Koni „Nowe Jankowice” Sp. z o.o.**, Nowe Jankowice 17, 86-320 Łasin,
- 35) **Stadnina Koni w Dobrzyniewie Sp. z o.o.**, Dobrzyniewo 23, 89-311 Falmierowo,
- 36) **Stadnina Koni „Pępowo” Sp. z o.o.**, Gogolewo 71, 63-840 Krobia,
- 37) **Stadnina Koni „Iwno” Sp. z o.o.**, ul. Park Mielżyńskich 1 lok. 1, Iwno, 62-025 Kostrzyn,
- 38) **Stadnina Koni Prudnik Sp. z o.o.**, ul. Poniatowskiego 3A, 48-200 Prudnik,
- 39) **Stadnina Koni Nowielice Sp. z o.o.**, Nowielice, 72-320 Trzebiatów,
- 40) **Stado Ogierów w Łącku Sp. z o.o.**, ul. Płocka 12 lok. 1, 09-520 Łąck.

**Dane kontaktowe jednostek organizacyjnych
Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa**

Centrala Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa

ul. Karolkowa 30
01-207 Warszawa

Telefoniczny Punkt Informacyjny

(22) 376 76 76
www.kowr.gov.pl
kontakt@kowr.gov.pl

Oddziały terenowe i filia

<p>OT w Białymstoku ul. Komendantów 4 15-102 Białystok (85) 664 31 50</p>	<p>OT w Bydgoszczy ul. Hetmańska 38 85-039 Bydgoszcz (52) 525 08 01</p>	<p>OT w Gorzowie Wlkp. ul. Myśliborska 32 66-400 Gorzów Wlkp. (95) 714 61 00</p>
<p>OT w Krakowie ul. Mogilska 104 31-546 Kraków (12) 424 09 40</p>	<p>OT w Lublinie ul. Karłowicza 4 20-027 Lublin (81) 532 21 12</p>	<p>OT w Łodzi ul. Północna 27/29 91-420 Łódź (42) 636 53 26</p>
<p>OT w Poznaniu ul. Fredry 12 61-701 Poznań (61) 856 06 01</p>	<p>OT w Pruszczu Gdańskim ul. Powstańców Warszawy 28 83-000 Pruszcz Gdański (58) 300 48 41, (58) 302 34 51</p>	<p>OT w Rzeszowie ul. Asnyka 7 35-001 Rzeszów (17) 853 78 00</p>
<p>Filia w Zielonej Górze ul. Kręta 5 65-770 Zielona Góra (68) 506 52 40</p>	<p>OT w Kielcach ul. Piaskowa 18 25-323 Kielce (41) 343 31 90, (41) 343 23 93</p>	<p>OT w Koszalinie ul. Partyzantów 15a 75-411 Koszalin (94) 347 31 00</p>
<p>OT w Częstochowie ul. Jana III Sobieskiego 7 42-200 Częstochowa (34) 378 22 36</p>	<p>OT w Olsztynie ul. Głowackiego 6 10-448 Olsztyn (89) 524 88 01 (89) 524 88 06</p>	<p>OT w Opolu ul. 1-go Maja 6 45-068 Opole (77) 400 09 39</p>
<p>OT w Szczecinie ul. Matejki 6B 71-615 Szczecin (91) 814 42 00</p>	<p>OT w Warszawie Plac Bankowy 2 00-095 Warszawa (22) 635 10 00</p>	<p>OT we Wrocławiu ul. Mińska 60 54-610 Wrocław (71) 356 39 19</p>

#KupujŚwiadomie
#Produktpolski

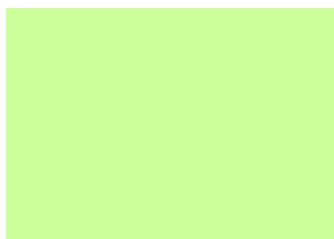
www.gov.pl/produktpolski

**Kampania informacyjna
w ramach działań**

*Polska
smakuje*

Krajowy Ośrodek
Wsparcia Rolnictwa

**ul. Karolkowa 30,
01-207 Warszawa
www.kowr.gov.pl**

© KOWR maj 2020

